

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FAKULTET ORGANIZACIJE I INFORMATIKE VARAŽDIN

Redni broj: _____

0378546

Melita AMBROŽIČ

MODEL
BIBLIOTEČNO INFORMACIJSKOG SUSTAVA
LJUBLJANSKOG SVEUČILIŠTA

MAGISTARSKI RAD

Varaždin, svibanj 1992

h II 434559

434559

16 NOV 1993

D99302978

PODACI O MAGISTARSKOM RADU

I Autor

Ime i prezime:	Melita Ambrožič
Datum i mjesto rođenja:	07.03.1956, Mislinja, Slovenija
Naziv fakulteta i datum diplomiranja na VII/1 stupnju:	Fakulteta za sociologiju, politične vede, in novinarstvo, Ljubljana, 23.4.1979
Smjer:	političke nauke
Sadašnje zaposlenje:	Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana (Služba za razvoj bibliotekarstva)

II Magistarski rad

Naslov:	Model: bibliotečno informacijskog sustava ljubljanskog sveučilišta
Br. str., slika, tabela, bibl. podataka: priloga,	173 str., 2 slika, 7 tabela, 4 priloga, 105 bibl. podataka
Znanstveno područje, smjer i disciplina iz koje je postignut akad. naziv:	Informacijske znanosti bibliotečne znanosti
Mentor:	dr. Branko BERČIČ
Fakultet na kome je rad obranjen:	Sveučilište u Zagrebu, Fakultet organizacije i informatike, Varaždin
Oznaka i redni broj rada:	

III Ocjena i obrana

Datum prihvaćanja teme od Znanstveno-nastavnog vijeća:	
Datum predaje rada:	
Datum sjednice ZNV na kojoj je prihvaćena pozitivna ocjena rada:	
Sastav komisije koja je rad ocijenila:	
Datum obrane rada:	
Sastav komisije pred kojom je rad obranjen:	
Datum promocije:	

Da je magistarski rad dobio svoj konačni oblik potrebno je zahvaliti najprije mentoru, dr. Branku Berčiću.

Za dragocjene savjete zahvaljujem Bredi Filo, Miši Sepe i Martini Šircelj.

Isto tako hvala kolegama Stanislavu Bahoru i Igoru Bašu, koji su sudjelovali pri sakupljanju podataka, Pedji Ašaninu, koji je rad preveo na hrvatski te Damjani Frančić za korekcije prevedenog teksta. Zahvaljujem i Zrinki Mirošević, koja je rad lektorirala.

SADRŽAJ

PREDGOVOR	III
SPISAK TABELA, SLIKA I PRILOGA U TEKSTU I DODATKU	IV
UVOD	1
1. SVEUČILIŠTA I BIBLIOTEKE KROZ POVIJEST	5
1.1. Razvoj sveučilišta u svijetu	5
1.2. Razvoj ljubljanskog sveučilišta	8
1.3. Razvoj biblioteka sveučilišta u svijetu	12
1.4. Razvoj visokoškolskih biblioteka u Sloveniji	16
1.4.1. Ljubljanska sveučilišna biblioteka	16
1.4.2. Visokoškolske biblioteke ljubljanskog sveučilišta	19
1.4.3. Visokoškolske biblioteke mariborskog sveučilišta	20
1.4.4. Dileme o organiziranosti visokoškolskih biblioteka	22
1.4.5. Konceptije razvoja visokoškolskih biblioteka	27
2. ZNAČAJKE SUVREMENIH VISOKOŠKOLSKIH BIBLIOTEKA	34
2.1. Tendencije suvremenog visokoškolskog bibliotekarstva	34
2.1.1. Odnos prema korisniku i njegovim potrebama	34
2.1.2. Vodjenje i uređivanje bibliotečnih zbirki	38
2.1.3. Suradnja visokoškolskih biblioteka	42
2.1.4. Stručni kadrovi u visokoškolskim bibliotekama	47
2.1.5. Upravljanje i financiranje visokoškolskih biblioteka	49
2.1.6. Prostori visokoškolskih biblioteka	51
2.2. Organizacijski modeli visokoškolskih biblioteka	52
3. VISOKOŠKOLSKE BIBLIOTEKE LJUBLJANSKOG SVEUČILIŠTA: ANALIZA STANJA	59
3.1. Organizacija	59
3.2. Bibliotečni fondovi: opseg, struktura, dopunjavanje i otpis	64
3.3. Smještaj gradje	70
3.4. Stručne službe i djelatnosti	71
3.5. Korisnici biblioteka	75
3.6. Otvorenost biblioteka za korisnike	79
3.7. Posjeta, posudba i medjubilotečna posudba	80
3.8. Stručni kadrovi i njihov status	83
3.9. Prostori biblioteka i čitaonice	87
3.10. Strojna, programska i komunikacijska opremljenost	91
3.11. Financiranje	93

4.	POVEZIVANJE VISOKOŠKOLSKIH BIBLIOTEKA U SLOVENIJI	96
4.1.	Bibliotečno-informacijski sustav Slovenije	96
4.2.	Teritorijalni i stručni princip povezivanja u BIS	97
4.3.	Povezivanje preko kooperativne obrade bibliotečne gradje: slovenski uzajamni katalog	100
4.4.	Stručna mjerila i kriteriji za visokoškolske biblioteke: osnova BIS sveučilišta	103
4.5.	Bibliotečno-informacijski sustavi slovenskih sveučilišta: stanje	107
5.	BIBLIOTEČNI INFORMACIJSKI SUSTAV LJUBLJANSKOG SVEUČILIŠTA: MODEL	113
5.1.	Organizacija sustava	113
5.1.1.	Visokoškolske biblioteke za uža znanstvena područja	114
5.1.2.	Središnje visokoškolske biblioteke	114
5.1.3.	Središnja sveučilišna biblioteka	115
5.1.4.	Republička matična biblioteka u funkciji KISUL	116
5.2.	Vodjenje sustava	117
5.3.	Informacijska djelatnost sustava	117
5.3.1.	Izvori informacija	117
5.3.2.	Bibliotečni fondovi	118
5.3.3.	Službe biblioteke	118
5.3.4.	Informacijski djelatnici	120
5.4.	Obrazovanje korisnika	120
5.5.	Stručni kadrovi u visokoškolskim bibliotekama	121
5.6.	Financiranje	121
5.7.	Stručna mreža visokoškolskih biblioteka	122
5.7.1.	Realizacija sustava središnjih visokoškolskih biblioteka u okviru KISUL	122
5.7.2.	Prijedlog stručne mreže KISUL	123
5.8.	Zadaci i uloga nove sveučilišne biblioteke u mreži KISUL	126
5.9.	Računarska potpora sustavu	128
6.	ZAKLJUČNE MISLI I PRIJEDLOZI	129
	UPORABLJENA LITERATURA	138
	CITIRANA LITERATURA	146
	POPIS UPORABLJENIH OZNAKA I KRATICA	148
	BAZIČNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA NA HRVATSKOM JEZIKU	150
	BAZIČNA DOKUMENTACIJSKA KARTICA NA ENGLESKOM JEZIKU	152
	BIOGRAFIJA	154
	DODATAK	155

"Za koga i čemu čuvamo knjige? Čuvali su ih i čuvamo ih i danas za sadašnjost i budućnost. Knjige čuvamo za buduće rodove kao uvijek žive svjedoke onoga što čovjek stvara i što je u prošlosti stvorio, čuvamo ih kao temelje i vrelo cijelog budućeg umskog stvaralaštva, čuvamo ih za suvremenike, da ih čitaju, da bogate svoje znanje, da se umski i duhovno obrazuju, a konačno i da se razvedre."

(Pirjevec, 1940., str. 5)

PREDGOVOR

U slovenskoj bibliotečnoj znanosti nema mnogo djela koja se bave problematikom visokoškolskih biblioteka ljubljanskog sveučilišta (Univerze v Ljubljani), njihovim mjestom i ulogom, kako u okviru sveučilišta, tako i šireg bibliotečnog informacijskog sustava a koja bi ponudila rješenja za drugačiju organiziranost tog sustava.

Ta činjenica i više od desetljeća rada u jednoj od većih visokoškolskih biblioteka - Središnjoj biblioteci za društvene znanosti (Osrednja družboslovna knjižnica "Jože Goričar"), vodilo je autoricu ka izboru teme magistarskog rada. S obzirom na to da u novije doba nije bila obavljena neka opsežnija analiza visokoškolskih biblioteka, autorica je, pored analiziranja podataka iz godišnjih upitnika republičke matične službe, većinu biblioteka i posjetila, a obavila je i niz razgovora sa autorima koji su se, ili se još bave visokoškolskim bibliotekama u Sloveniji.

Autorica se u radu ne ograničava samo na prikaz stanja biblioteka u okviru ljubljanskog sveučilišta, već pokušava obuhvatiti njihov širi kontekst. Na momente se rad zato čini preopsežnim, ali je u dilemi, pristupiti problematici s užeg ili šireg vidika, prevladala odluka za širi aspekt. Rad ne bi trebao poslužiti samo pridobivanju formalnog naziva, već bi ga mogli korisno upotrijebiti kako visokoškolske biblioteke, tako i studenti bibliotekarstva, koji takve biblioteke tek upoznaju.

Kod prevoda originalnog teksta na hrvatski jezik uvažen je bio Rječnik hrvatskog jezika (Novi Liber, Zagreb, 1991, 887 str.), no ipak bilo je dosta dilema oko izbora između pojedinih sinonima (npr. biblioteke ili knjižnice, stručni ili strukovni i sl.) i na kraju je izbor bio prepušten lektoru.

Autorica

POPIS SLIKA, TABELA I PRILOGA U TEKSTU I DODATKU

Slika 1: Postotak svih zaposlenih u pojedinim bibliotekama	85
Slika 2: Prostori visokoškolskih biblioteka	88
Tabela 1: Bibliotečni fond, prirast, posjeta i posudba	169
Tabela 2: Bibliotečni djelatnici, prostori, otvorenost, korisnici i otpis	170
Tabela 3: Struktura knjižnog fonda	171
Tabela 4: Prostor potreban za spremišta bibliotečnog fonda	172
Tabela 5: Mjerila za financiranje biblioteka i opterećenost biblioteka	173
Tabela 6: Struktura biblioteka prema broju zaposlenih	85
Tabela 7: Broj jedinica gradiva na m ²	89
Prilog 1: Popis visokoškolskih biblioteka ljubljanskog sveučilišta	156
Prilog 2: Središnja biblioteka odnosno koordinator specijalizirane baze podataka: zadaci, uvjeti, imenovanje, nadzor	162
Prilog 3: Mreža BIS ljubljanskog sveučilišta	165
Prilog 4: Organizacijska shema visokoškolskih biblioteka	167

UVOD

1921. godine University Grants Committee (Sveučilišno financijsko vijeće u Velikoj Britaniji) u svojem je izvješću o sveučilišnim bibliotekama zapisao približno: Značajke i djelotvornost određenog sveučilišta možemo ocijeniti na osnovu njegovog odnosa prema središnjoj točki sveučilišta - biblioteci. Biblioteka je primarni i životno najvažniji dio sveučilišta. Izvješće iz 1967. godine potvrdilo je da tvrdnja od pred četrdesetak godina još i kako vrijedi i u promijenjenim društvenim odnosima. Poznato Atkinsonovo izvješće iz 1976. godine naglašava da je (sveučilišna) biblioteka jezgro (srce) sveučilišta. Služi svim funkcijama sveučilišta, kako poučavanju i istraživanju, tako i stvaranju novog znanja i prijenosu znanja onima koji dolaze za nama. Nema suvremenih sveučilišta bez dobro organiziranih biblioteka odnosno bibliotečno-informacijskih sustava. Visokoškolske biblioteke ravnopravan su sudionik u njihovom pedagoškom i istraživačkom procesu, a bibliotečni djelatnici sastavni dio sveučilišnog osoblja.

Pitanje je možemo li nešto slično tvrditi i za visokoškolske biblioteke na slovenskim sveučilištima.

Djelatnost visokoškolskih biblioteka u Sloveniji definira Zakon o bibliotekarstvu (1982.), koji u 8. članku propisuje da je njihova djelatnost namijenjena prije svega odgojno obrazovnom procesu i istraživačkom odnosno umjetničkom radu te potrebama studenata i djelatnika na visokim i višim školama. Mjerila i kriteriji za visokoškolske biblioteke navode da je njihov zadatak osigurati pristup dokumentima i informacijama, potrebnih sudionicima obrazovnog i istraživačkog procesa visokih i viših škola, znanstvenom i stručnom radu djelatnika drugih poduzeća te permanentnom obrazovanju svih građana. S tom namjenom sudjeluju u sveučilišnom bibliotečnom informacijskom sustavu (dalje - BIS) te s informacijskim službama i sustavima u republici i inozemstvu.

U Sloveniji djeluju dva sveučilišta (u Ljubljani te Mariboru). Pri svakom postoji i BIS visokoškolskih biblioteka. Predmet našeg proučavanja bit će posebno bibliotečno-informacijski sustav ljubljanskog sveučilišta, za kojeg bibliotečni djelatnici smatraju da se od ustanovljavanja prve biblioteke dalje razvijao stihijski, neplanirano i posebice nepovezano te da je kucnuo čas za njegovu temeljitu reorganizaciju. Postoji i mišljenje, po kojem je velika razdrobljenost biblioteka na ljubljanskom sveučilištu posljedica i odraz nepovezanosti visokoškolskih ustanova i malog utjecaja sveučilišta na njih.

U našoj analizi nećemo se ograničiti samo na stanje bibliotečno-informacijskog sustava ljubljanskog sveučilišta odnosno njegovih 60 visokoškolskih biblioteka, nego ćemo pokušati i sveučilište kao i njegove biblioteke usporediti sa stanjem na drugim sveučilištima u svijetu (nekad i danas) i tek na osnovu toga predlagati model organiziranosti njegov bibliotekarstva.

Za analizu postojećeg stanja u visokoškolskim bibliotekama ljubljanskog sveučilišta upotrijebili smo podatke, koje pomoću godišnjih upitnika prikuplja republička matična služba u Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci u Ljubljani (Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani; dalje - NUK). Podaci prikazuju stanje 31.12.1990., jer upitnici za 1991. godinu, u vrijeme naše analize, još nisu bili prikupljeni i obradjeni. Pored podataka iz upitnika sve smo biblioteke u studenom 1991. posjetili¹ i pogledali stvarno stanje u njima. Pored toga obavili smo brojne razgovore s bibliotečnim djelatnicima, te s predstojnicima pojedinih odjela i katedri, direktorima istraživačkih instituta, vodjama visokoškolskih računskih centara itd., koji su nam dali dobar pregled stanja visokoškolskih biblioteka.

Terminološki ćemo se u svezi s vrstama biblioteka oslanjati na Unescovu razdiobu biblioteka koja je bila 1974. godine uvažena kao međunarodni standard. U njoj su kao posebna vrsta biblioteka uvažene i biblioteke na visokoškolskim ustanovama koje su namijenjene prije svega studentima i profesorima na sveučilištima i drugim visokoškolskim ustanovama, a mogu biti namijenjene i široj javnosti.

Po toj razdiobi postoje tri tipa visokoškolskih biblioteka:

- sveučilište ima glavnu ili središnju sveučilišnu biblioteku ili skupinu biblioteka sveučilišta, koje su inače teritorijalno različito smještene, ali su pod jednim vodstvom;
- biblioteke sveučilišnih ustanova (instituta) ili fakulteta (odjela), koje ne spadaju niti tehnički niti upravno pod glavnu ili središnju sveučilišnu biblioteku;
- biblioteke visokoškolskih ustanova, koje nisu sastavni dio sveučilišta.

Medju biblioteke visokoškolskih ustanova uvrštava međunarodni standard i biblioteke sveučilišnih instituta koji ne spadaju u vrstu specijalnih biblioteka (više o tome: Berčič, 1990, str. 127-130; Hartman, 1986, str. 2-3). U ovom radu nas zanimaju prije svega

---

¹ Pored autorice su sudjelovali Stanislav Bahor (NUK) i Igor Baš (IZUM). Gradivo koje smo sabrali služilo je kao osnova za Projekt uključivanja visokoškolskih biblioteka u sustav uzajamne katalogizacije, kojeg je Ministarstvo za znanost i tehnologiju Republike Slovenije povjerilo Institutu informacijskih znanosti mariborskog sveučilišta (Institut informacijskih znanosti Univerze u Mariboru; dalje IZUM).

biblioteke onih visokoškolskih ustanova, koje su uključene u sveučilište. Uporabljamo tako termin visokoškolske biblioteke kao sveučilišne biblioteke, a pri tome znamo, da su prije svega u anglosaksonskom svijetu, sveučilišne biblioteke (university libraries) drugačije organizirane (središnja odnosno glavna biblioteka sveučilišta vrši upravni nadzor nad svim bibliotekama nekog sveučilišta ili uopće postoji samo jedna sveučilišna biblioteka), a ne kao kod nas, te da djeluju visokoškolske biblioteke i izvan sveučilišta. Pošto glede na svoj status postoje na ljubljanskom sveučilištu dvije sveučilišne biblioteke - Nacionalna i sveučilišna (Narodna in univerzitetna knjižnica, dalje - NUK) te Središnja tehnička (Centralna tehnička knjižnica, dalje - CTK), uporabljamo za prvu, koja obavlja funkcije središnje biblioteke sveučilišta, izraz središnja sveučilišna biblioteka, a za drugu sveučilišnu biblioteku, koja obavlja funkcije središnje biblioteke za prirodoslovne znanosti i tehniku, izraz središnja visokoškolska biblioteka. Glede na to da međunarodni standard dopušta razlikovanje na glavnu i središnju sveučilišnu biblioteku (glavna sveučilišna biblioteka djeluje na svim stručnim područjima iz djelokruga sveučilišta, a središnja sveučilišna djeluje na određenim širim stručnim područjima u djelokrugu sveučilišta), u slučaju Nacionalne i sveučilišne biblioteke čini nam se termin "središnja" sveučilišna biblioteka odgovarajući. U starijim tekstovima možemo naći za središnju biblioteku ljubljanskog sveučilišta termin "centralna" sveučilišna biblioteka, kojega u izvornim navodima nismo mijenjali. I za središnje biblioteke sveučilišta u svijetu upotrebljavamo termin "središnja", mada bi za anglosaksonske zemlje bio vjerojatno odgovarajući termin "glavna".

Slovenski stručni kriteriji i mjerila za visokoškolske biblioteke navode da su visokoškolske biblioteke biblioteke visokoškolskih radnih organizacija udruženih u sveučilište² i nabrajaju ih: sveučilišne biblioteke, središnje visokoškolske biblioteke (centralne biblioteke za određene struke) i ostale visokoškolske biblioteke - biblioteke visokih i viših škola, fakulteta, umjetničkih akademija, odjela, instituta, biblioteke domova ili centara za studente (1989., str. 4).

Medjutim, ti kriteriji nisu precizni pri opredjeljivanju središnje biblioteke sveučilišta, već samo navode da je to "sveučilišna biblioteka". U slučaju da sveučilište ima više sveučilišnih biblioteka (tako kao ljubljansko), može zbog te nedosljednosti doći do nesporazuma.

2

Što se ne slaže u potpunosti sa Unescovom definicijom, naime da visokoškolske biblioteke mogu postojati i izvan sveučilišta.

Termin "univerzne knjižnice" koji se u slovenskim tekstovima često pojavljuje, obuhvaća sve biblioteke, koje pripadaju u sustav sveučilišta (sveučilišne i visokoškolske). Kako terminološka komisija Društva bibliotekara Slovenije ne preporuča uporabu toga termina, a i slovenski zakon o bibliotekarstvu među vrstama biblioteka navodi samo "visokoškolske odnosno sveučilišne biblioteke", u tekstu ga ne uporabljamo.

Za nazive bibliotečno-informacijskih sustava ljubljanskog i mariborskog sveučilišta uporabljamo i njihove originalne skraćenice (KDI za mariborski odnosno KISUL za ljubljanski) koje su uvažene kao nazivi za određene modele organiziranosti tih dviju sustava.

U radu ćemo se najprije zaustaviti pri povijesnom razvoju sveučilišta i njihovih biblioteka, kako u svijetu tako i u našoj državi. Po pregledu glavnih značajki suvremenih visokoškolskih biblioteka analizirat ćemo stanje visokoškolskih biblioteka ljubljanskog sveučilišta i predlagati model njihova povezivanja u bibliotečno informacijski sustav sveučilišta. Pri tome smo svjesni da naše društvo živi u razdoblju veoma brzih promjena i ne možemo predvidjeti kakav status će imati sveučilište i kakva će biti njegova organiziranost sutra, od čega će ovisiti i njegov bibliotečno-informacijski sustav. Bez obzira na to, branimo tezu da biblioteke odnosno bibliotečno informacijski sustavi moraju biti srce sveučilišta.

1. SVEUČILIŠTA I BIBLIOTEKE KROZ POVIJEST

1.1. RAZVOJ SVEUČILIŠTA U SVIJETU

Sveučilišta kao središta za studij, proučavanje, sistemizaciju i razvoj znanosti, nastala su zbog potrebe buržoazije za većim i širim znanjem, zbog težnje crkve da utvrdi svjetovnu i duhovnu moć, te zbog težnje vladara da utvrde svoju moć u borbi s papama i uredbama državne vlasti. Kao i ostale "cjelovitosti" odnosno "sveukupnosti" u to doba (cehovi, gilde), nova i slobodna najviša znanstvena i studijska središta nosila su u svojem nazivu "universitas" i nazivala su se "universitas magistrorum et scholarum" (korporacije profesora i studenata). Kasnije se je tim naslovom počela označavati "sveukupnost znanosti" (universitas literarum) koje su se u tim središtima proučavale (Projekt, 1986., str. 39).

Rastom gradova rastao je i sloj gradjanstva, koji je trebao sigurne informacije o svijetu s kojim je trgovao. Naobrazba buržuju nije bila tek "ukras", nego nužna potreba. Veoma brz razvoj su gradovi doživjeli u Italiji. Zato nije nimalo neobično da se je i sveučilište tu razvijalo drugačije nego drugdje u Europi, a prije svega brže. Dok su se u Europi sveučilišta inače razvijala u velikoj mjeri iz katedralnih škola i posvećivala se posebice teologiji i filozofiji, talijanska sveučilišta su bila po svojem nastanku i poglavitnoj usmjerenosti uglavnom (koliko je to pak bilo moguće) svjetovne ustanove.

Sveučilištima, koje je podupirala buržoazija (svjetovna i duhovna značajka) već u 12. stoljeću crkva je suprostavila svoja, koja su omogućavala podređivanje znanosti i slobodne misli vjeri. Kraljevska sveučilišta bila su podređena vladarima (državi) te su pravila njihovog djelovanja propisivali kraljevi sami.

Najstarija visoka škola bila je medicinska škola u Salernu, nastavši još u 9. stoljeću, odnosno 900. godine (bio je to najstariji medicinski fakultet u Europi!). Prvo je sveučilište bilo ustanovljeno 1088. godine u Bologni, u Italiji (sveučilišne privilegije dobilo je 1145. godine) i bilo je poznato (pored Padove) po studiju rimskog prava. Poznato je bilo i sveučilište u Napulju, kojega je 1224. godine ustanovio sicilijanski kralj i njemački car Fridrih II.

Pariško sveučilište dobilo je prve privilegije 1174. godine, a poveljom o usta-

novljavaњу (1227.) izborilo je potpunu autonomiju, uključujući i neovisno sudstvo i veliki ugled u cijelom kršćanskom svijetu. Razvilo se je iz katedralne škole, organizirano kao "universitas doctorum", nekakav ceh profesora. Godine 1253. dvorski je kapelan Robert de Sorbon (po kojem je dobilo naziv Sorbona) ustanovio prvog od njenih kasnijih šezdeset kolegija (teološki fakultet). Kolegij je bio namijenjen siromašnijim studentima, koji su tamo i stanovali. Takav sustav kolegija poznaje samo još Engleska, posebice od pariškog odcijepljeno sveučilište u Oxfordu (1167.-68.) i sveučilište u Cambridgeu (1209.).³

Osnova autonomije sveučilišta bila je u njihovoj znanstvenoj ulozi, u slobodi mišljenja, kritičnosti i težnji novome. Sam studij nazivao se "studium generale", čime je bio naglašen njegov opći i u cijelom kulturnom svijetu priznati ugled. Kasnije je ime cehovskoga udruženja "universitas" prešlo na cijelo sveučilište. Sveučilišta su bila relativno mala i selektivna, a studenti su dolazili samo iz društvene elite. Pri izboru profesora važio je isključivo kriterij znanstvenosti. Sveučilište je predstavljalo cjelokupnost razvijanja i studija znanosti. U prvom redu bila je cjelina znanja, koja je određivala i nivelizirala razvoj dijelova i omogućavala znanstvene sinteze (prevladavanje cjeline nad dijelovima). Unutar "univerzalnoga globusa" djelila se na fakultete,⁴ unutar fakulteta postojala je određena specijalizacija, odista mala, jer sustav znanosti još nije bio razvijen.

Tijekom 17. i 18. stoljeća razvoj znanosti usmjeren je ka specijalizaciji unutar fakulteta koji su postali središta specijalnog proučavanja. Unutar znanosti dolazilo je do diferencijacije. Humboldtovo sveučilište, ondašnji centar znanosti njemačkog naroda, bilo je organizirano po znanstvenim disciplinama i katedrama te je postalo uzor za organizaciju europskih sveučilišta. Ipak je i pri tom sveučilištu bila u prvom redu naglašena cjelovitost, koja je nivelizirala razvoj dijelova te omogućavala sintezu i interdisciplinarnost.

Umjetničke škole - akademije nastajale su u 16. stoljeću, a njihovo širenje se nastavilo tijekom 17. i 18. stoljeća. Ponegdje je došlo do uključivanja akademija u sveučilište, a drugje još uvijek djeluju izvan sveučilišta ili pak kao posebna umjetnička sveučilišta za razliku od tipa jedinstvenog sveučilišta.

Tijekom 19. stoljeća ubrzani gospodarski, društvenopolitički i kulturni razvoj

---

³ U tom prvom razdoblju od približno 50-tak sveučilišta, koja su bila ustanovljena do 1400. godine, bila su važnija još: Montpellier (ustanovljeno 1181.), Orleans (1229.), Toulouse (1229.), Salamanca (1249.), Sevilla (1254.), Coimbra (1290.), Grenoble (1339.), Prag (1348.), Beč (1365.) te Heidelberg (1385.).

⁴ Srednjevjekovni studium generale imao je npr. 4 fakulteta: medicinski, pravni, teološki i filozofski.

sve je više postavljao sveučilište u središte društvenih događanja. Gospodarski razvoj, koji je bio ovisan o prirodoslovnim znanostima i tehničkotehnološkom razvoju, silio je sveučilišta, da uključe i visoke tehničke škole i fakultete da se usmjere praksi. Sveučilišta su se tome odupirala, jer tehniku i tehnologiju nisu smatrala za znanost, nego za praktično, aplikativno udruživanje znanosti. Tako je tek koncem 19. stoljeća došlo u nekim državama do osnivanja tehničkih fakulteta na sveučilištima.⁵

Tijekom 19. i početkom 20. stoljeća sveučilišta su doživljavala brojne unutrašnje promjene, koje su bile posljedica društvenih događanja oko njih - krijepio se utjecaj države i kapitala na sveučilište, unutrašnja autonomija bila je često tek formalnog značenja. Krizni razvoj društva, etatizacija, vojno političke i blokovske suprotnosti nakon drugog svjetskog rata prouzročile su krizu sveučilišta, koje je postalo središte i izvor raznih suprotnosti. Zbog njegovog usmjeravanja tehničko-tehnološkom razvoju i velike ekspanzije (novi fakulteti, visoke i više škole) sveučilište je početkom šezdesetih godina zašlo u krizu, a kasnije su interesi države i kapitala početkom sedamdesetih godina usmjeravali sveučilište u zatvaranje vrata njegovih škola. Pored odnosa između temeljnih i aplikativnih znanosti pojavilo se još i pitanje jednodisciplinarnosti, multidisciplinarnosti i interdisciplinarnosti. Postalo je jasno da razvoj i znanosti i sveučilišta samog ne može teći bez tijesne povezanosti svih znanosti.

Današnje je sveučilište na raskrižju, kad se pokušava na jednoj strani njegovu "autonomiju" prilagoditi interesima države i kapitala, a na drugoj strani sveučilište opet približiti "starom" sveučilištu - središtu i cjelokupnosti znanosti te simbolu autonomije.

---

⁵ Posebice su bila usmjerena u gospodarstvo američka sveučilišta (sa odjelima i istraživačkim institutima usmjerenim potrebama "prakse") zanemarujući bazične znanosti. To je smanjivalo ulogu sveučilišta, jer su se takva istraživanja mogla vršiti i izvan njih.

1.2. RAZVOJ LJUBLJANSKOG SVEUČILIŠTA

U slavenskom, njemačkom i panonskom svijetu nastajala su sveučilišta tijekom 14. stoljeća (Prag 1384., Krakovo 1364., Beč 1365., Pecs 1367., Heidelberg 1386.). Sloven-
ske pokrajine taj rani razvoj nije dostigao, studenti su odlazili na postojeća europska
sveučilišta, npr. u Padovu, Beč itd. U 16. stoljeću reformacija je stimulirala događanja na
području obrazovanja. Protestantski su redovi i na našem teritoriju ustanovljavali škole
(Celovec, Ljubljana). U obrani kršćanstva Habsburzi su se oslonili na jezuite, koji su kon-
cem 16. te početkom 17. stoljeća osnivali kolegije (Grac, Celovec, Ljubljana, Trst, Gorica),
kamo su pripadale gimnazije i djelovi visokoškolskog studija. Najvažniji je bio kolegij u
Gracu, koji je 1585. postao sveučilište. Sveučilište je imalo pravo dodjeljivanja akademskih
naziva, što ga je razlikovalo od drugih visokih škola.

Jezuiti su došli u Ljubljanu početkom 1597. godine (kolegij je ustanovio godinu
dana ranije papa Klement VIII) i počeli s radom u gimnaziji. Predavanja su tekla povre-
meno od 1619. godine dalje te postala redovita godine 1633. Od tad pa do nastanka
sadašnjeg sveučilišta, Ljubljana je imala stalni visokoškolski studij.

Sredinom 18. stoljeća interesi države i jezuita u pogledu školstva počeli su se
razilaziti. Država je zbog samih promjena u društvu i znanosti, počela reformirati školstvo i
uvoditi nove sadržaje u predmete. Godine 1773. jezuitski je red bio raspušten, a jezuitske
škole preuzela je država. Josip II u Ljubljani je najprije ukinuo teologiju, kasnije još i filo-
zofiju i studij prenio u Grac. Do obnove studija u Ljubljani došlo je tek 1788. godine, od-
nosno 1791., u obliku liceja (škola koje nisu bile sveučilišta). U doba Ilirskih provincija
(1809.-1813.) počelo je, školske godine 1810/11. djelovati pravo sveučilište, sa svim djelat-
nostima.⁶ Radikalne zahtjeve za širenje studija i slovensko sveučilište donijela je revolucija
1848. godine. Kako je slovenska inteligencija zahtijevala slovensko sveučilište, protivnici
su kočili širenje školstva u Ljubljani. U Austriji je počela reforma sveučilišta: liceje su
ukinuli, a sveučilišta modernizirali i poboljšali kvalitetu rada. Sveučilišta 19. stoljeća
postala su simbol za slobodu znanosti, autonomiju, ugled u javnom življenju, itd. Na žalost,
centralizacija, sužavanje studija na manje sveučilišta, učinila je da je koncem 1849. ostalo u
Ljubljani od visokoškolskog studija samo bogoslovlje.

---

⁶ U Ljubljani je djelovala tzv. akademija s fakultetnom nastavom filozofije, medicine, prava, tehnike i
teologije. Sveučilišni studij posjećivalo je više od 300 slušatelja.

U doba narodnosno-političkog "taborskog" pokreta (1868.-71.) i posebice koncem 19. stoljeća odista je počela borba za slovensko sveučilište. Kranjski zamaljski sabor (Kranjski deželni zbor) zahtijevao je ustanovljavanje sveučilišta 1898. godine. Slovenci su odista dobili tzv. sveučilišni fond za stipendiranje studenata koji su odlazili na druga sveučilišta, no sveučilište za vrijeme vladavine Austrije ipak nisu dobili.

Poslije ustanovljavanja Države Slovenaca, Hrvata i Srba, 1918. godine, Slovenci su opet postavili zahtjev za osnivanjem vlastitog sveučilišta. Sveučilišna komisija prvo je namjeravala pripremiti slovensko sveučilište u okviru zagrebačkog, ali je ipak 1919. godine zamolila beogradsku vladu da osnuje sveučilište u Ljubljani. Tako je bilo ustanovljeno pet fakulteta: teološki, pravni, filozofski, tehnički i medicinski. Kraljevom je odlukom bilo imevano prvih 18 profesora, a decembra 1919. počela su predavanja. Prije drugog svjetskog rata imalo je sveučilište u Ljubljani već preko 2.000 studenata.⁷

U vremenu između ratova sveučilištu u Ljubljani uvijek je prijetilo skvrnjavanje ili čak i ukidanje; postojale su težnje da bi u Jugoslaviji bilo samo jedno sveučilište (u Beogradu), koje bi imalo neke fakultete u Zagrebu odnosno Ljubljani. Malo prije rata uspjealo je Ljubljani ustanoviti još i studij metalurgije te raširiti studij medicine, a sagrađena je i sveučilišna biblioteka.

Studij medicine i strojarstva postao je kompletan 1945. godine, 1946. je bio uveden studij ekonomije, 1947. agronomije, 1949. šumarstva, 1950. stomatologije, farmacije 1955., veterine i tekstilne tehnologije 1956., sociologije 1960., prehrambene tehnologije i političkih znanosti 1961., muzikologije 1962., novinarstva 1963., bibliotekarstva na višem stupnju 1964., itd.

Sama veličina sveučilišta neprestano se mijenjala. Zakon iz 1949. godine razbio ga je na 5 posebnih jedinica: sveučilište sa četiri fakulteta (filozofski, prirodoslovnomatemički, pravni i ekonomski) te tehnička visoka škola sa 6 fakulteta (arhitektura, elektrotehnika, građevinarstvo i geodezija, kemija, rudarstvo i metalurgija, strojarstvo), medicinska visoka škola sa dva fakulteta (medicinski i stomatološki), teološki te agronomsko - šumarski fakultet. Godine 1949. bila je osnovana središnja tehnička biblioteka - CTK pri rektoratu Tehničke visoke škole u Ljubljani. Teološkom fakultetu je status državne ustanove bio oduzet 1952. i još do danas nije ponovno postao član sveučilišta. 1975. godine priključene

---

⁷ Na tlu bivše Jugoslavije bila su osnovana sveučilišta: u Zagrebu 1662., Beogradu 1862., Ljubljani 1919., Skoplju 1945., Sarajevu 1949., Novom Sadu 1960. godine itd.

su još i akademije te više škole, tako da u akademskoj 1991/92. godini ljubljansko sveučilište broji 13 fakulteta, 3 akademije te 6 viših škola, a u okviru sveučilišta djeluje i nekoliko instituta.⁸

Ljubljansko je sveučilište preživljavalo sva gibanja poslijeratnog razvoja sveučilišta u svijetu. Uz kašnjenja od deset godina za razvojem sveučilišta u razvijenim državama bili su tokovi kod nas još izrazitiji. Koncem šezdesetih godina je težnja za brži gospodarski razvoj naglašavala razvoj "upotrebne" znanosti i razvojnog istraživačkoga rada. Pošto fakulteti tim potrebama nisu slijedili, dolazilo je do ustanovljavanja istraživačkih organizacija izvan sveučilišta. Više i visoko školstvo, usmjereno na potrebe tzv. prakse, brzo se širilo - u 10 do 15-tak godina je bilo otvoreno mnogo novih viših i visokih škola, fakulteta, a došlo je i do ustanovljavanja drugog sveučilišta (1975., Maribor). Sreli smo se s pojavom tzv. eksplozije obrazovanja, kad sveučilište postane "masovna škola"⁹ i gubi znanstvenu usmjerenost - prevladava usmjerenost aplikativnim znanjima. Kadrovski razvoj na

---

⁸ Fakulteti: *Biotehniška fakulteta, Ekonomska fakulteta, Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo, Fakulteta za družbene vede, Fakulteta za elektrotehniko in računalništvo, Fakulteta za naravoslovje in tehnologijo, Fakulteta za strojništvo, Fakulteta za šport, Filozofska fakulteta, Medicinska fakulteta, Pedagoška fakulteta, Pravna fakulteta, Veterinarska fakulteta*

Više škole: *Višja pomorska in prometna šola Piran, Višja šola za notranje zadeve, Višja šola za socialne delavce, Višja šola za zdravstvene delavce, Višja upravna šola, Višja tehnično varnostna šola.*

Akademije: *Akademija za glasbo, Akademija za gledališče, radio, film in televizijo, Akademija za likovno umjetnost.*

Instituti: *Inštitut Jožef Štefan, Inštitut za biologijo Univerze, Inštitut za geografijo Univerze, Pedagoški inštitut Univerze, Center za razvoj Univerze.*

Na ljubljanskem sveučilištu bilo je u akademskoj 1990/91. godini upisano 22.824 studenata, od toga redovito 20.393 i vanredno 2.431 (na mariborskom sveučilištu ukupno 10.741, redovnih 7.381 i vanrednih 3.360). Od ukupno 33.565 upisanih studenata na oba sveučilišta, na ljubljanskom je bilo upisano 68 %, redovnih studenata 73 % i vanrednih 42 %. Na oba sveučilišta bilo je u toj školskoj godini zaposleno ukupno 1.800 visokoškolskih učitelja, od toga na ljubljanskom sveučilištu 1.392 (77 %) i mariborskom 408 (23 %). Među njima je bilo na ljubljanskom sveučilištu 1.032 zaposlenih za redovno radno vrijeme (74 % zaposlenih učitelja toga sveučilišta), a na mariborskom 284 (70 % zaposlenih na tom sveučilištu).

⁹ Sveučilišta bi trebala davati svoj prilog demokratizaciji i jednakosti u mogućnostima obrazovanja za sve društvene slojeve a time i presudbi društvene nejednakosti. Godine 1959/60. je bilo npr. na sveučilištu upisano ukupno 9.252 studenata, a u školskoj 1969/70. godini već 20.441.

sveučilištu jako je oslabio, kao što su i uvjeti rada vidno slabili, jer ekspanziju nije pratilo i povećanje materijalnih sredstava.

Pojavile su se suprotnosti između tzv. starih i novih sveučilišta (gdje prevladavaju kvantitativni kriteriji uspješnosti) te tradicionalnih fakulteta i novoustanovljenih viših i visokih škola. Koncem šezdesetih godina pokazale su se posljedice neplaniranog razvoja obrazovanja (nezadovoljstvo nezaposlene omladine sa diplomom u džepu - studentski nemiri). Kako na Istoku tako je i na Zapadu došlo do sužavanja kapaciteta visokog obrazovanja.

U sedamdesetim godinama kod nas je zaživjela ideja slobodne razmjene rada i visoko školstvo je također postalo ovisno od širokog kruga subjekata izvan sveučilišta.¹⁰ Sveučilište je postalo samo nekakvo formalno udruženje, zajednica visokoškolskih organizacija, koja nema većega utjecaja na njihov materijalni i opći razvoj. Danas je ljubljansko sveučilište prilično "razbijeno" na ustanove, koje su heterogene po sadržaju, konceptima, interesima i kvaliteti i tek je malo povoda za njihovo povezivanje. Članstvo pojedinih visokoškolskih institucija ili istraživačkih instituta u sveučilištu se više puta promijenilo. Razvoj znanosti na njemu tekao je slično kao i na drugim europskim sveučilištima, a njena organizacija je slijedila tipu Humboldtovog sveučilišta, koje se je inače u 19. i 20. stoljeću djelimice promijenilo, ali je ipak očuvalo tip akademske institucije, organizirane u fakultete, katedre i znanstvene discipline. Ipak se je samostalnost uloge fakulteta, viših i visokih škola, odnosno jedinica sveučilišta sve više krijepila, a povezanost unutar sveučilišta postajala sve slabija. Raskorak između pojedinih jedinica fakulteta kao i znanstvenih disciplina unutar iste institucije sve se više i više povećavao, a povezanost u okviru sveučilišta smanjivala.

Bibliotekarstvo na sveučilištu nikako nije razdvojeno od događaja unutar sveučilišta i upravo zato će nam biti poslije ove malo dulje šetnje po povijesti ljubljanskog sveučilišta - lakše razumijeti razdrobljenost i nepovezanost biblioteka koje djeluju u njegovom okviru.

---

¹⁰ *Lov za financijskim i materijalnim sredstvima iz posredne i neposredne slobodne razmjene rada; smanjivanje budžetskih sredstava; umjetna razdioba na odgojno-obrazovni rad na jednoj te istraživački rad na drugoj strani (dvosmjernost financiranja sveučilišta); samoupravna preorganiziranost; delegatsko zastupanje interesa sveučilišta itd. samo slabi sveučilište kao samostalni subjekt odlučivanja.*

1.3. RAZVOJ BIBLIOTEKA SVEUČILIŠTA U SVIJETU

Na nastajućim sveučilištima studentima su za studij bile potrebne knjige, a u dugim godinama studija pozamašan broj knjiga. J. Dolar ovako komentira ondašnji studij: "Jadnoga studenta je moralo biti odista groza, kad je postao svjestan što sve mora pročitati i znati" (Dolar, 1982., str. 205). Sveučilišta su za nastavno gradivo dobro brinula. Razmnožavanje tekstova odnosno bilješki sa predavanja, tzv. scripta (knjižare i prepisivaonice) postao je pravi obrt. Djelatnost su nadzirale komisije učitelja. Knjižari (stationariji) su knjige i posudjivali, ali to uskoro nije više moglo zadovoljiti potrebe studenata. Prva i za dugo vremena jedina (i najveća) sveučilišna biblioteka bila je ustanovljena na pariškoj Sorboni godine 1253.. No, to nije bila opća sveučilišna biblioteka, jer je pripadala samo jednom od kolegija (teološkom) i nastala je onda kad su ga ustanovili. No njena uredjenost postala je uzorom i za druge biblioteke.¹¹

Biblioteka na Sorboni za ono je vrijeme izuzetno brzo rasla - samo pola stoljeća nakon ustanovljenja već je imala više od 1.700 svezaka gradje. Značajna je bila i biblioteka pariškog sveučilišta pri kolegiju iz Navarre. Biblioteke kolegija su uopće počeci i predhodnice sveučilišnih biblioteka.

U tim prvim bibliotekama sveučilišta vodili su veoma precizne spiskove darovatelja knjiga te mnoge druge podatke: o vrijednosti knjiga, točno je bio opisan sadržaj svake knjige te dodan početak drugoga ili trećega lista itd. Isto tako je samo djelovanje biblioteka bilo uredjeno po preciznim propisima. Bibliotekara je birao čitav učiteljski zbor na jednu godinu (mogao je biti i ponovno izabran)! Skrb bibliotekara je bila prije svega vođenje točnog spiska posudjenih djela.

Medju ranim, prvim bibliotekama po sveučilištima posebice je istupala biblioteka praškoga sveučilišta, čiji je ustanovitelj bio Karlo IV, koji joj je uz posebni kolegij godine 1366. podario i 114 rukopisa iz svoje zbirke. Nešto mladja je biblioteka bečkoga sveučilišta, koja je 1473. dobila čak i poseban objekat.

---

¹¹ Imala je Veliku i Malu biblioteku. Velika biblioteka (u većem prostoru) imala je referentnu studijsku gradju za pojedine nastavne programe (neke vrste čitaonica). Knjige su bile razvrstane po pultovima i privezane lancima na posebnom željeznom stubu. Pri svakom pultu je bio spisak knjiga koje su se tamo nalazile. U pariškoj čitaonici bilo je 26 pultova, sa 330 privezanih knjiga. Mala biblioteka (u manjem prostoru) imala je 1.091 svezaka i sadržavala je prije svega znanstvena djela, koja su uz kauciju posudjivali i kući.

Spomenuli bi još novost koju je u 16. stoljeću donijela reformacija u Njemačkoj. Tamo su na sveučilišta i na njihove biblioteke veliki utjecaj imali evandjelisti, jer su neka sveučilišta bila prave tvrđave luteranstva. U to doba je uvedena za bibliotekarstvo značajna novost: umjesto kolegijskih odnosno fakultetnih, nastale su nove središnje sveučilišne biblioteke, koje su opsegale cijelo sveučilište, i to ne samo pri novim, već i pri starijim sveučilištima. Središnju sveučilišnu biblioteku su dobili Leipzig (1409.), Rostock (1419.) i Tübingen (1477.).

Najstarija talijanska sveučilišna biblioteka bila je ustanovljena u Padovi (1629.) od strane venecijanske vlade. Imala je npr. pravo obaveznog primjerka, a financirali su je studenti i profesori (1/10 plaće u prvoj godini službe).

Velike američke biblioteke nastale su tek u drugoj trećini 17. stoljeća pri "collegima" (višim i visokim školama), a sveučilišne tek u 19. stoljeću.

Zanimljivo je da još u 18. stoljeću sveučilišne biblioteke nisu poznavale profesionalnih bibliotekara. Bibliotekama su upravljali ili sveučilišni učitelji u slobodnom vremenu i kao dodatnu profesiju ili inače zaslužni znanstvenici odnosno književnici, koji su knjižno blago nerijetko iskorištavali samo za svoj rad, a ne da bi služili javnosti odnosno posjetiteljima (ti su im čak i smetali).

U Italiji npr. bilo je u 19. stoljeću stanje sveučilišnih biblioteka dosta slabo. Biblioteke nisu držali za integralni, a još manje za aktivni dio obrazovnog procesa, bile su prije skladišta knjiga (biblioteka Pravnog fakulteta u Torinu je npr. 1899. mogla kupiti tek 63 strana djela za 20 pedagoških djelatnika i studente). I tu se stanje počinje mijenjati tek u 25-tim godinama 20. stoljeća.

Razvojem i diferenciranošću znanstvenih grana velike sveučilišne biblioteke nisu mogle odgovarajuće služiti svim specijalnim znanostima, njihov su rad dopunile seminarske, institutske i fakultetne biblioteke, koje su prvobitno služile profesorima samo kao pomagalo pri nastavi i tek su se postupno razvile u posebne (znanstvene) biblioteke.

Sveučilišne odnosno visokoškolske biblioteke na tlu bivše Jugoslavije nastajale su u 20. stoljeću, prilikom otvaranja pojedinih sveučilišta.¹² Za jugoslavenske biblioteke

---

¹² Tako je npr. sadašnja beogradska Univerzitetska biblioteka Svetozar Marković bila ustanovljena 1926. godine (njeni fondovi su temeljili na nekadašnjem Srpskom liceju, ustanovljenom 1844. godine, kasnije preoblikovanom u instituciju visokog obrazovanja te 1905. u sveučilište). Korijeni zagrebačke Nacionalne i sveučilišne biblioteke sežu isto tako u jezuitsko doba (1606.), sveučilišna postaje godine 1874., Sveučilišna biblioteka u Skopju bila je ustanovljena 1945. godine.

sveučilišta bio je karakterističan model središnje biblioteke i brojnih fakultetskih biblioteka, biblioteka odjela i instituta, koje taj samo povezuje.

Sveučilišne biblioteke postaju u svijetu odista fenomen visokoga školstva tek u 20. stoljeću, iako su njihovi korijeni još u srednjem vijeku. Svoj uspon doživljavaju te biblioteke zadnjih šest, sedam desetljeća ovoga stoljeća, kad se veličina njihovih fondova skokovito povećava¹³ i temeljito se mijenja i odnos prema dostupnosti fondova: biblioteka bez slobodnog pristupa uopće ne bi trebalo više biti; radno vrijeme se produžava; kako kvalitetno tako i kvantitetno se povećavaju razne usluge (bibliografske, referalne i informacijske), korisnik je postavljen za središnju točku djelovanja biblioteke. Raste i broj profesionalnog kadra.¹⁴ Jasno je da su i financijska sredstva bila ključ kako za rast fonda tako i za dobru kadrovsku politiku. U SAD su tek 1930. godine uveli sustav budžetskog financiranja, koji je zamijenio ranije slučajne dogovore (a time i financijsku nesigurnost biblioteka). U Velikoj Britaniji bilo je u 19. i početkom 20. stoljeća financiranje biblioteka slabo i nedovoljno. Osnivanjem University Grants Committee (1919.), koji je počeo zastupati interese biblioteka, uređeno je i financiranje. No unatoč tome tek su poslije 1960. godine britanske sveučilišne biblioteke dosegle nekakav "srednji stupanj" financijske opskrbljenosti.

---

¹³ Za ilustraciju smo izabrali samo nekoliko podataka, koje smo našli u djelu o povjesti sveučilišnih biblioteka (Thompson, 1980.).

Cambridge University Library je imala 1650. godine 1.000 jedinica knjižne gradje, 1900. nešto manje od milion, a u osemdesetim godinama već 3 milijuna. Cornellaska biblioteka je 1972. dostigla 4 milijuna jedinica: 70 godina trebala je za 1. milijun jedinica, 20 godina za drugi, 9 godina za treći i samo 6 godina za 4. milijun. Sveučilišna biblioteka Yale (1701.) je tek 1876. dostigla 100.000 jedinica, a godine 1980. je već imala 7 milijuna jedinica gradje. Harvardaska sveučilišna biblioteka fond je udvostručila svakih 16 godina, tako da je 1980. godine imala već 10 milijuna jedinica. Izračunato je također da su imale znanstvene biblioteke u SAD 1935. godine 138 milijuna jedinica, 1955. već 281 milijun te 1973. godine 792 milijuna jedinica. Sličan trend opažamo i u Njemačkoj, Danskoj, Švedskoj, Kanadi, Australiji i Novom Zelandu.

Godine 1949-50. dolazilo je na studenta u Oxbridgu 240 knjiga, u Londonu 124, u Škotskoj 103, Walesu 80 itd. Deset godina kasnije je došlo u Oxbridgu već 308 knjiga na studenta, u Londonu 154, u Škotskoj 128, u Walesu 107. Godine 1970-71. bilo je na svakoga studenta Oxbridga 349 jedinica, a na studenta ostalih 30 sveučilišta u prosjeku 82 jedinice (London 153, Škotska 102, Wales 90). Normalno, Oxford i Manchester nisu bili uspoređivani zbog svoje veličine.

¹⁴ U ranim američkim sveučilišnim bibliotekama bilo je osoblje još na dosta niskom obrazovnom stupnju. Biblioteke su bile otvorene samo nekoliko sati tjedno i samo rijetki bibliotekari su imali formalnu naobrazbu, jer je bio naglasak na akademskoj naobrazbi, dok su profesionalne kvalifikacije bile zanemarene.

Posebna značajka bibliotekarstva u ovom stoljeću je i raspad profesionalnog izolacionizma bibliotekara. Suradnja biblioteka i bibliotekara postala je standardni element u profesionalnoj praksi. U SAD pokretač tih događaja bila je Kongresna biblioteka.¹⁵

Medjunarodna suradnja biblioteka bila je posebice raširena na području katalogizacijske i klasifikacijske prakse. Sveučilišne biblioteke u Velikoj Britaniji su npr. preuzele američki klasifikacijski sustav (skoro polovica ih ima sustav Kongresne biblioteke) i većina ih koristi Deweyevu shemu, ali se bitveno razlikuju u politici oblikovanja fondova: europska tradicija je u selekciji i kvaliteti fondova, dok je američka u veličini fondova.

U zadnjih pedesetak godina su se pojavila i razna organizacijska pitanja, a u zadnjem desetljeću još i problemi financijske naravi (smanjenje sredstava za javne izdatke, posebice u Velikoj Britaniji). No poseban naglasak je na automatizaciji svih procesa u bibliotekama, što zahtijeva velike troškove ali predstavlja također i nužnost za povezivanje biblioteka u mreže.

Pred sveučilišne biblioteke postavljene su nove zadaće, koje zahtijevaju promjene u društvenom okolišu, među njima posebice veće značenje znanja i informacija, promjene u obrazovnim sustavima i istraživačkom radu na sveučilištima, nova informacijska i komunikacijska tehnologija, ograničena financijska sredstva itd.

"Obrazovni sustav zapadnoeuropske civilizacije već se od samog početka usredotočio na knjige. Biblioteke nisu jedine informacijske službe, ali su jedine u kojima je zapisano znanje sabrano sistematično i organizirano, tako da je neprekidno dostupno korisnicima. Svi scenariji za budućnost - i oni koji vide buduće društvo bez papira, dodjeljuju bibliotekama funkciju obrazovanja korisnika, obrazovanja za informacijsku pismenost. A informacijska pismenost, kažu, značajna je u današnjem vremenu isto kao što je bila nekad mogućnost čitanja i pisanja" (Filo, 1991., str. 18).

A kod nas? Jesu li visokoškolske odnosno sveučilišne biblioteke temelj znanstveno-istraživačkog i odgojnoobrazovnog rada na sveučilištu te faktor informacijskog opismenjavanja korisnika? Kakav stupanj razvoja su dostigle u usporedbi sa sveučilišnim bibliotekama u razvijenom svijetu?

---

¹⁵ *Klasifikacijski sustav, servis kataloških kartica, međubibliotečna posudba, uzajamni nacionalni katalog; Kongresna biblioteka je stimulirala Farmington Plan za koordinaciju kupovine literature; 1960. godine su u njoj stvorili MARC (machine readable catalog) format itd.*

1.4. RAZVOJ VISOKOŠKOLSKIH BIBLIOTEKA U SLOVENIJI

1.4.1. Ljubljanska sveučilišna biblioteka

Korijeni sadašnje "Narodne in univerzitetne knjižnice" sežu još u 1774. godinu, kada je u programu za podizanje obrazovne razine i ubrzavanje studija austrijsko državno vodstvo predvidjelo i ustanovljavanje javnih biblioteka. Svaka austrijska krunska zemlja dobila je u svom glavnom gradu tzv. studijsku biblioteku. Dobila ju je i vojvodina Kranjska u Ljubljani. Biblioteku su 1791. dodijelili liceju, po kojem je dobila i ime - Licejska biblioteka (formalno je bila ustanovljena dekretom dvorske studijske komisije 15.1.1791.). Najprije su je smjeli koristiti samo licejski učitelji, a za učenike i javnost postala je dostupna 1794. godine.¹⁶ U 1807. godini dobila je biblioteka pravo na obavezni primjerak svih tisaka na području pokrajine Kranjske (dvorski dekret), a u doba Ilirskih provincija za njihovo cijelo upravno područje. Do godine 1828. fond je narastao na oko 20.000 svezaka, koji ipak još nisu precizno evidentirani i stručno obradjeni. Kad je vodstvo biblioteke preuzeo Matija Čop, počeo je izvadjati nacrt za suvremenu stručnu uredjenost i poslovanje biblioteke (razvrstavanje knjižnih fondova po sustavu znanstvenih disciplina, katalogiziranje čitavog fonda, uvedba lokalne signature).

Kad su 1850. godine ukinuli ljubljanski licej, biblioteka je postala zemaljska Studijska biblioteka. Dok je bila sastavni dio liceja pri nabavnoj je politici uvažavala potrebe visokih škola, a s njegovim ukidanjem su prevladale potrebe gimnazije. Poslije potresa (1895.) biblioteka je 1901. godine preseljena u privremene depoe i tek 1909. u prostore II. zemaljske gimnazije na Poljanskoj cesti.

Preimenovanjem u Državnu studijsku biblioteku, koncem prvog svjetskog rata, 1919. godine, postala je središnja biblioteka za čitavu Sloveniju, s pravom primanja obaveznog primjerka tiska s toga područja, a 1921. postala je Državna biblioteka s pravom obaveznog tiska iz cijele (bivše) Jugoslavije. Kad su ustanovili ljubljansko sveučilište (1919.) preuzela je i funkciju i zadaću središnje biblioteke sveučilišta (tada ipak samo de facto a ne i de jure).

Osnivanje ljubljanskog sveučilišta trebalo je, prema mišljenju A. Pirjeveca

---

¹⁶ Kad je prvi kustos biblioteke Franz Wilde godine 1790. sastavio prvi popis sabranih knjižnih fondova, ispostavilo se je da opsežu 13.333 djela u 19.414 svezaka i 5.060 svezaka duplikata.

(1940.), značiti i svestrani razmah njegove sveučilišne biblioteke. Na sjednici ljubljanske sveučilišne komisije, dne 23.7.1919., tadašnji je ravnatelj Avgust Žigon izvijestio prisutne o potrebama biblioteke. Podkomisija za biblioteku je 26.7.1919 prihvatila programske točke sa sljedećim sadržajem:

1. Osniva se sveučilišna biblioteka, a organizacijski se poslovi povjeravaju osoblju Licejske biblioteke;
2. Imovina Licejske biblioteke sa svim inventarom se razglašava za integralni dio sveučilišne biblioteke;
3. Vlada se ima pobrinuti da se biblioteka dopuni kompletnim ili djelovima drugih biblioteka. U vlasništvo neka joj prepuste ona djela iz državnih i pokrajinskih biblioteka na slovenskom teritoriju, koja te institucije mogu dati, a isto tako neka vlada pomogne pri kupovini kompletnih privatnih biblioteka ili njihovih važnijih djelova;
4. Sveučilišna biblioteka neka se upotpuni i nabavkom novih knjiga (npr. posudjivanjem iz zemaljskog sveučilišnog fonda). Licejska biblioteka neka ostane u istim prostorima, a za nove prilive neka se pripreme prostori u objektu koji će služiti Sveučilištu. Pripremljena je bila i sistemizacija potrebnih radnih mjesta u biblioteci. (Pirjevec, 1940, str. 93)

A. Pirjevec je resignirano utvrdjivao da se od programskih točaka realizirala samo jedna - naime, Licejska biblioteka je odista ostala u istim prostorima (u gimnaziji na Poljanskoj cesti, gdje se stiskala u prizemlju u šest za silu adaptiranih prostora), a sveučilišni grad Ljubljana je imao za svoje korisnike na raspolaganje samo 18 stolica u čitaonici! I kasnija politika, kad je bio prihvaćen sveučilišni zakon za čitavu državu Jugoslaviju, išla je bez koristi mimo ondašnje Državne (licejske, studijske) biblioteke. Bibliotečni poslovi se nisu mogli normalno razvijati, niti se je nabavljalo dovoljno potrebne literature. "Ugodni trenuci su bili propušteni i razvoj biblioteke je zaostao barem za četvrt stoljeća" (Pirjevec, 1940., str. 94).

Godine 1934. Joža Glonar piše: "Činjenica da si mora takav znanstveni zavod, kao što je sveučilište, već drugo desetljeće pomagati bez vlastite, dobro opskrbljene i primjerno opremljene velike biblioteke, odista je tako neprirodna, da je teško dokazivati išta suprotno. I znanstvenik je bez toga prvobitnog znanstvenog pomagala jednako žalosna i nemoguća prikaza, kao što je seljak bez pluga, obućar bez šila i kalupa, riba bez vode! Pri

sveučilištu ne smijemo misliti samo na znanstvenike, profesore, koji znanost daju, već u istoj mjeri i na učenike, koji je dobijaju, koji se tek uče. Za takvog mladog čovjeka nema ljepšeg i boljeg stimulansa, nego što je tiha, udobna zavjetrina, u kojem se može kad mu je drago mirno predati blagome čaru nijeme, ali uvijek govornjive riječi, koja je sačuvana u znanstvenoj knjizi... Jasno nam je, dakle da je sveučilištu potrebna biblioteka, i to takva da od nje ima što veću korist. Je li što takvo u Ljubljani moguće?" (Glonar, 1934., str. 81).

J. Glonar je još posebno upozoravao da biblioteka svoje zadaće ne može obavljati u prostorima u kojima je tada bila. "Znanstveno blago, skupljeno tijekom stoljeća od mnogih pokoljenja, postaje mrtav kapital, knjige i časopisi se moraju slagati i gomilati kao drva, jer za njih inače nema prostora. Broj stolica za čitatelje se morao smanjiti, kako bi se pridobio najnužniji prostor za internu manipulaciju s gradjom, koja dolazi u biblioteku; danas ih je manje nego ih je bilo u manjoj Ljubljani prije 100 godina" (Glonar, 1934., str. 83).

Tek sa 5.7.1938. postala je biblioteka, na osnovu zakona o sveučilištima i sveučilišne uredbe, Sveučilišna biblioteka u Ljubljani (Univerzitetna knjižnica v Ljubljani), a zastupnici ljubljanskog sveučilišta su preuzeli čitav inventar biblioteke. Bibliotečni fond je tada sadržao 175.000 jedinica. Kao sveučilišna biblioteka dobila je nove zadaće, pa i mogućnost bržega razvoja. Oba visokoškolska propisa su organizacijski uređivala osnivanje visokoškolskih seminarskih i zavodskih biblioteka te zadaće i djelovanje "opće" sveučilišne biblioteke.¹⁷

U sadašnje se prostore Sveučilišna biblioteka uselila proljeća 1941. godine. Tek nakon oslobodjenja (1945.) biblioteci je priznat pravni status slovenske nacionalne i sveučilišne biblioteke. Danas obavlja Nacionalna i sveučilišna biblioteka funkciju slovenske nacionalne biblioteke, republičke matične biblioteke za Republiku Sloveniju te funkciju središnje biblioteke ljubljanskog sveučilišta. Zakon o bibliotekarstvu joj precizno propisuje

---

¹⁷ Zakon o sveučilištima (1930.) i Opća sveučilišna uredba (1931.) određuju samo to da postoji pri svakom sveučilištu pored posebnih seminarskih i institutskih biblioteka, koje služe posebnim potrebama struka i predmeta - i opća sveučilišna biblioteka, čija se organizacija propiše zakonom o bibliotekama. Njena glavna zadaća je da kao sveučilišna biblioteka ubrzava gajenje znanosti u svim njenim granama i smjerovima, a kao nacionalna biblioteka da olakšava širenje više narodne naobrazbe i sakuplja sve knjige o narodu i državi. Sveučilišna biblioteka je pod nadzorom bibliotečnog odbora i sveučilišnoga senata. Bibliotečni odbor je sastavljen od po jednog predstavnika svakog fakultetnog vijeća te upravnika sveučilišne biblioteke. Upravljanje i uporaba biblioteke određuje se posebnim pravilima, koje propisuje sveučilišni senat u dogovoru s upravnikom biblioteke te bibliotečnim odborom, a odobrava ih ministar za prosvjetu.

samo zadaće, koje izvire iz nacionalne i matične funkcije, ali ne i iz sveučilišne funkcije. Uloga NUK-a kao središnje biblioteke ljubljanskog sveučilišta u zakonskom aktu dakle, nije eksplicitno navedena.

1.4.2. Visokoškolske biblioteke ljubljanskog sveučilišta

Kad je ustanovljeno ljubljansko sveučilište najprije se govorilo samo o jednoj sveučilišnoj biblioteci, koja bi trebala služiti cijelom sveučilištu. U svom razvoju su neke, najprije male priručne biblioteke uz katedre, u institutima i fakultetima dosta narasle i počele se sasvim samostalno razvijati, tako da sa glavnom (sveučilišnom) bibliotekom uskoro nisu imale više nikakve veze.

"Bilo je mnogo uzroka za takav razvoj: velika autonomija pojedinih fakulteta i instituta, prilična, a svakako relativna dislociranost sveučilišnih objekata i prije svega razdijeljeno, te po bogatstvu i ugledu različitih financijera, veoma različito financiranje. U velikoj mjeri je pri takvoj razdiobi odlučivala želja: imati knjige iz svoje struke što bliže i što više pri ruci, po mogućnosti u istoj ili barem susjednoj sobi, da je moguće čak u tijeku seminarske vježbe ili predavanja otići po knjigu" (Dolar, 1971., str. 39).

Pored toga bio je priliv gradiva u manje biblioteke ravnomjerniji nego u velikoj sveučilišnoj biblioteci i knjige su mogle biti odmah obradjene te tako reći, već drugi dan profesoru na raspolaganju. Te biblioteke su glede rokova vraćanja posudjenog gradiva bile manje stroge, posebice još ako ih je propisivao matični predstojnik. Pošto su neke imale malo knjiga, dugo vremena uopće nije bilo potrebe za katalozima (sve se našlo na polici). Ako su profesori suradjivali, onda je i sama klasifikacija gradiva bila kvalitetna. U usporedbi sa središnjom bibliotekom sveučilišta dakle same prednosti! Pošto su i prostorno djelovi sveučilišta nastajali raspršeno, to je bio razlog više i za prostornu disperziju visokoškolskih biblioteka.

"Već na prvi pogled se vidi da o nekakvom sustavu biblioteka na sveučilištu nije moguće govoriti. Biblioteke se nisu ustanovljavale po unaprijed određenom nacrtu, već su se razvijale stihijski, razdrobljavale se ili udruživale glede na trenutne potrebe" (Sepe, 1971., str. 45).

Ukoliko čitamo tekstove o stanju visokoškolskih biblioteka ljubljanskog

sveučilišta od njegovih početaka do danas, u svima ćemo naći sličnu misao (pa iako je autori navode u razmaku od sedamdesetak godina): "Današnji položaj biblioteka na našem sveučilištu pokazuje prilično raznoliku sliku, koja nikako nije rezultat nekog promišljenog nacrt, već svjedoči o slučajnom, bujnom i nekontroliranom rastu" (Dolar, 1971., str. 39).

Slovenske visokoškolske biblioteke počele su se organizirati djelomice nakon ustanovljavanja ljubljanskog sveučilišta 1919. godine, a dijelom nakon drugog svjetskog rata. Funkciju glavne (središnje) sveučilišne biblioteke je (kao što smo već rekli) godine 1919. preuzela ondašnja Državna studijska biblioteka (sadašnja NUK).

1919. i 1920. godine bile su organizirane fakultetske biblioteke u okviru sadašnjeg Pravnog fakulteta, Filozofskog fakulteta, Fakulteta za prirodoslovne znanosti i tehnologiju, Fakulteta za arhitekturu, gradjevinarstvo i geodeziju te Fakulteta za elektrotehniku. Nakon 1945. godine nastale su biblioteke: Medicinskog fakulteta, Strojarskog fakulteta, Ekonomskog i Biotehničkog fakulteta te Središnja tehnička biblioteka (CTK, 1949.), koja je ustanovljena kao središnja biblioteka ondašnje Tehničke visoke škole. Ostale visokoškolske biblioteke nastajale su kasnije, ustanovljavanjem novih visokoškolskih instituta. Tako 1990/91. godine djeluje u okviru ljubljanskog sveučilišta već 60 visokoškolskih biblioteka.

1.4.3. Visokoškolske biblioteke mariborskog sveučilišta

Kad je 1959. godine počelo nastajati visoko školstvo u Mariboru, a uz njega jasno i bibliotekarstvo, nije se ugledalo na ljubljansko, ali je ipak stihijski i postupno dobijalo sličnu strukturu (Hartman, 1986., str.3). Razdrobljenost i autohtonost biblioteka u novim mariborskim visokoškolskim institutima bila je stimulirana, jasno, njihovom samoupravnom i ekonomskom samostalnošću.¹⁸

---

¹⁸ *Kako su nastajale pojedine više škole, nijedna od njih nije organizirala svoju informacijsku infrastrukturu. Profesori su potrebnu literaturu naručivali preko tajništva škole. Kad je broj knjiga toliko narastao da administracija nije više učinkovito radila s njima i bibliografski dostup do literature nije bio više osiguran, na školama su počeli razmišljati o bibliotekarima. U pravilu su se za pomoć obraćali na ondašnju Studijsku biblioteku, koja se pobrinula da njeni bibliotekari uredi visokoškolske biblioteke te osposobe njihove bibliotekare (Filo, 1988., str. 3).*

Na sreću, mariborski je kotar ondašnjoj Studijskoj biblioteci još u samom konceptu mariborskog visokoga

A pošto se bibliotekarstvo, unatoč drugačijim nastojanjima, razvijalo nepovezano i bez zajedničkog koncepta, B. Hartman je 1974. godine pripremio "Projekt visokoškolskog bibliotečnog sustava u Mariboru", koji se temeljio na ideji zajednice visokoškolskih biblioteka u Mariboru. Koncept nije ostvaren jer su visokoškolske ustanove težile osnivanju mariborskog sveučilišta.

Samoupravni sporazum o udruživanju u sveučilište (1975.) bibliotečno-informacijsku djelatnost definirao je općenitije od prijašnjeg Samoupravnog sporazuma Udruženja mariborskih visokoškolskih instituta. Bio je čak napravljen i korak nazad - novi statut sveučilišta iz godine 1978. uopće nije uključivao Sveučilišnu biblioteku Maribor (dalje UKM) u sveučilište (u tom okviru djelovala je samo kao matična biblioteka Maribora!). Unatoč tome su njena nastojanja za osnivanjem bibliotečno-dokumentacijsko-informacijskog sustava (Knjižnično-dokumentacijsko-informacijski sistem, dalje - KDI) tek-la dalje i dovela do Samoupravnog sporazuma o KDI sustavu sveučilišta u Mariboru (1977.). Odbor za KDI sustav sveučilišta postao je zajednički organ, odgovoran za ostvarivanje zadaća KDI sustava te je djelovao po poslovniku. Najmanje jednom godišnje odbor je morao izvršivati komisiju za bibliotečnu, dokumentacijsku i informacijsku djelatnost vijeća sveučilišta u Mariboru te samo sveučilišno vijeće o razvoju i stanju KDI sustava.¹⁹

Danas možemo utvrditi da je takva organiziranost odista uspjela uspostaviti zacrtanu mrežu visokoškolskih biblioteka mariborskog sveučilišta. Mariborska sveučilišna

---

odredio dvojnu ulogu - uz ulogu središnje biblioteke mariborskog kotara postala je i središnja biblioteka viših i visokih škola. Ishodište njenoga djelovanja bilo je - postati informacijsko središte i kao takvo jezgro uzajamnih odnosa sveučilišta, društva i udruženog rada. Mada njen pravni status kao sveučilišne biblioteke još dugo vremena nije bio uređen, svoju ulogu počela je obavljati odmah.

¹⁹ *Odbor je obavljao stručne i organizacijske poslove. Uskladio je bibliotečna pravila pojedinih biblioteka, bavio se problemima poslova i zadaća bibliotečnih djelatnika te organiziranošću bibliotečne djelatnosti na visokim školama. Posebnu skrb je namijenio pridobivanju financijskih sredstava za skupe informacijske izvore te nabavci polupublicirane gradje i gradje sa simpozija. Odbor je brinuo za kontinuirano navikavanje studenata na uporabu biblioteka i informacijskih izvora te brinuo za strukovno obrazovanje bibliotečnih djelatnika.*

Bibliotekari su uveli koordinaciju nabave inozemne i domaće periodike te specijaliziranih priručnika, a tekla je i posebna akcija za poboljšanje opskrbe studenata obaveznom studijskom literaturom (npr. ideja o studentskoj biblioteci).

Kasnije se djelovanje odbora usmjerilo još i na problem bibliografske kontrole i dostupnosti dokumenata koji nastaju na sveučilištu.

biblioteka od 1980. godine punopravna je članica mariborskog sveučilišta i kao takva zastupana u sveučilišnom vijeću te u različitim odborima i komisijama. Takva povezanost osigurala joj je poštovanje njenog rada i djelatnika, što je još posebice odraz odnosa na tom sveučilištu. Sama svijest o tome da je dobro bibliotekarstvo od životnog značenja za *školsvasveučilište*, stimulirala je na tom sveučilištu procese kooperacije među bibliotekama.

Značajnu je ulogu imao i Računski centar mariborskog sveučilišta (Računališki center Univerze u Mariboru). U suradnji s njim bila je već 1984. godine osnovana radna skupina za pripremu jedinstvenog sustava za unos podataka o istraživačkom radu na sveučilištu. Odbor za KDI se preko svojih članova aktivno uključivao u rad radne grupe.

Takvih procesa kooperacije u okviru ljubljanskog sveučilišta nije bilo, a niti potpore sa strane ljubljanskog sveučilišta. No, ne smijemo zaboraviti da u okviru mariborskog sveučilišta djeluje samo 7 visokoškolskih biblioteka, dok je u okviru ljubljanskog sveučilišta 60 visokoškolskih biblioteka.

1.4.4. Dileme o organiziranosti visokoškolskih biblioteka

B. Hartman misli (Hartman, 1986., str. 3) da je bilo slovensko visokoškolsko bibliotekarstvo u svojem povjesnom razvoju opterećeno svim nezgodama koje su unijeli organizacijski modeli nekadašnje Austrije i Njemačke. Ljubljansko sveučilišta je model (odista u skladu s propisima beogradskog sveučilišta) preuzelo, ali ga je svojim rastom sve više zamrsilo, iako je dr. France Kidrič već 1929. godine (u članku *Bibliotečni problemi i sveučilište*) mislio da bi bilo potrebno visokoškolske biblioteke udružiti.²⁰

Dileme glede organiziranosti visokoškolskih biblioteka u okviru ljubljanskog sveučilišta su se sve više i više pojavljivale uz neplanirano narastanje njihovog broja. Spomenut ćemo neke najkarakterističnije.

J. Dolar (1971.) se u svom tekstu pita je li dotadašnja organiziranost visokoškolskog bibliotekarstva (razbijenost, nepovezanost velikog broja biblioteka, različiti načini rada itd.):

---

²⁰ Sjetimo se tu A.T. Linharta, koji je već deset godina nakon osnivanja Biblioteke Liceja, godine 1784. predlagao udruživanje 13 biblioteka u jednu, jer je mislio da samo takva biblioteka može služiti znanstveniku, kojem se zbog općih i graničnih struka ne treba probijati kroz masu dislociranih, a možda čak i različito uređenih biblioteka.

1. Smislaona, ekonomična i daje li odgovarajuća jamstva za uspješan istraživački i odgojni rad?
2. Kakvi bi morali biti odnosi centralne sveučilišne biblioteke s jedne strane i drugih biblioteka sveučilišta?

Autor misli da se radi o neekonomičnosti, ne samo zbog nabavljanja duplikata, triplikata... (koje su posebno česte u graničnim znanostima i kod priručnika), nego posebice zbog višekratne obrade. I velika (sveučilišna) biblioteka ne odgovara potrebama korisnika, jer je pri obradi prespora, premalo se posvećuje radu s korisnicima i njeno gradivo nema slobodnog pristupa.

Ljubljansko sveučilište, normalno, nije jedino sveučilište gdje su veze između pojedinih biblioteka slabe ili ih uopće nema, no ipak su drugdje u svijetu tih slabosti daleko svjesniji, tako da je već i gradnja modernih sveučilišta prilagodjena načelima što jedinstvenijeg, udruženog sveučilišnog studija (središnja biblioteka u sredini između sveučilišnih objekata).

Za biblioteke ljubljanskog sveučilišta J. Dolar je mislio da će se ubrzo snaći, zbog neprestanog rasta fondova i nedostatka prostora, u neizdržljivom položaju i da je najbolje da se okrenemo praksi drugih zemalja, gdje pored središnje (glavne) sveučilišne biblioteke postoji obično samo još tehnička i možda medicinska biblioteka (biblioteke, gdje je pitanje graničnih znanosti najoštrije definirano i posizanje u druge znanosti je vjerojatno najrjedje). Sveučilišna biblioteka morala bi popraviti one nedostatke, zbog kojih je postala za profesore i studente neprivačna i zbog kojih su se na sveučilištu tako brzo razvijale manje biblioteke.

O smislu postojeće organizacije i načinima reorganizacije razmišlja i M. Sepe (1975.) u referatu o planiranju razvoja biblioteka sveučilišta i visokih škola. Na osnovu analize tih biblioteka ona zaključuje:

1. Biblioteke na ljubljanskom sveučilištu su po vanjskoj i unutrašnjoj organizaciji uglavnom još uvijek na stupnju biblioteka nekadašnjih europskih sveučilišta.
2. Knjižna gradnja nabavlja se neplanirano, bez dovoljnog sudjelovanja pojedinih biblioteka. Biblioteke opterećuje neaktualno gradivo, kojeg nemaju gdje odgati.
3. Korisnici, posebice studenti, nemaju mogućnosti da bi u punoj mjeri iskorištavali biblioteke i bez teškoća dobili potrebnu literaturu.

4. Financijska sredstva za kupovinu knjiga previše su razdrobljena da bi ih bilo moguće planirano i gospodarstveno upotrijebiti.
5. Bibliotečni djelatnici su neracionalno raspoređeni i imaju podređen položaj prema pedagoškim djelatnicima na sveučilištu.
6. Premala je suradnja središnje sveučilišne biblioteke i ostalih biblioteka.
7. Suradnje između sveučilišta i biblioteka tako reći nema. Ni sveučilište ni Republička zajednica obrazovanja ne ubrajaju bibliotečne djelatnosti među nužne i osnovne faktore pedagoškog i znanstvenog rada.

I NUK je po unutrašnjoj organizaciji i po položaju kojeg zauzima među bibliotekama ljubljanskog sveučilišta, sličan središnjim bibliotekama na starijim europskim, posebice njemačkim i austrijskim sveučilištima, a njegov utjecaj na ostale visokoškolske biblioteke veoma je mali. M. Sepe predlaže da bi trebalo pogledati u svijetu gdje su s reorganizacijom biblioteka na "starim" sveučilištima već davno počeli, npr. 1970. u Njemačkoj²¹ te najprije reorganizirati NUK, da bi mogao preuzeti ulogu sveučilišne biblioteke u modernom smislu.²²

---

²¹ Tu je posebna komisija, sastavljena od bibliotekara i sveučilišnih djelatnika izdala "Preporuke za suradnju središnje sveučilišne biblioteke i ostalih biblioteka na sveučilištu":

1. Prvi uvjet za bilo kakav razvoj visokoškolskog bibliotekarstva je uska suradnja biblioteka i sveučilišta.
2. Središnja biblioteka na sveučilištu mora biti središte koordinacije za čitavo sveučilište te mora biti uključena u sustav sveučilišta.
3. Ostale "sveučilišne" biblioteke su organizirane u tako velike jedinstvene ustanove koliko to dopuštaju prostor i odnosi (npr. u područne biblioteke, koje su između biblioteka odjela i fakultetske biblioteke).
4. Središnja i područne biblioteke smislaono razdjeljuju nabavku gradiva. Težište specijalne literature je u područnim bibliotekama, a opću literaturu, literaturu graničnih područja i onu koja nije zastupljena ni u jednoj područnoj biblioteci te literaturu najmasovnijih struka i slično, nabavlja središnja biblioteka.
5. Središnja biblioteka trebala bi imati dosta velika spremišta za depozite (time se područne biblioteke mogu rasteretiti i čitava gradja postaviti u slobodan pristup).
6. Središnja biblioteka mora preuzeti većinu posudbe kući, a područne biblioteke neka budu prezentne.
7. Središnja biblioteka je informacijski centar sustava i trebala bi preuzeti također i što više tehničkih službi.
8. Djelatnici čitavoga sustava su pod jedinstvenim vodstvom.
9. Financijska su sredstva jedinstvena.

²² Dodatna sredstva za kupovinu literature; reorganizacija poslovanja i dodatni odgovarajući kadrovi; osigurati slobodan pristup makar za tekuću periodiku i priručnu literaturu; organizirati biblioteku za nastavnu literaturu; ojačati tehničke službe.

M. Sepe podržava misao o pojedinim centrima za određena znanstvena područja, koji bi rasteretili središnju sveučilišnu biblioteku (spominje CTK za tehničke znanosti, biblioteku medicinskog fakulteta za medicinske znanosti i za društvene znanosti biblioteku Fakulteta za društvene znanosti ili Ekonomskog fakulteta). Postojeće biblioteke fakulteta trebale bi se organizirati u područne biblioteke (npr. na Filozofskom fakultetu i Fakultetu za prirodoslovne znanosti i tehnologiju), a biblioteke odjela udružiti se u nekoliko područnih biblioteka, glede srodnosti struka i prostorne mogućnosti.

Autorica dalje tvrdi da je reorganizacija nužna i da je na njoj potrebno raditi planirano i tako privući subjekte na sveučilištu i u široj javnosti. Poseban odbor za reorganizaciju trebao bi izraditi detaljan nacrt novog sustava; isto tako napraviti što više analiza i istraživanja, kako bi položaj sveučilišnih biblioteka bio proučen s različitih vidika; biblioteke moraju početi djelovati kao sustav.

Autorica zaključuje, da će i sveučilište, prije ili kasnije, morati početi reorganizacijom studija, jer je znanstvene literature sve više, kao što je sve više i studenata i ako pustimo da nam se gomilaju neriješeni problemi, bibliotekarstvo ljubljanskog sveučilišta će zaići u slijepu ulicu, iz koje neće biti izlaza.

Pored dilema oko opće organiziranosti visokoškolskog bibliotekarstva kod nas, bile su prisutne i dileme oko unutrašnje organizacije i rada biblioteka.

Dugo vremena nismo imali važećih vlastitih pravila za unutrašnju organizaciju visokoškolskih biblioteka, jer su principi unutrašnje organizacije tzv. općih znanstvenih i školskih biblioteka nastali u 19. stoljeću, na osnovu austrijskih upravnih propisa. Prva upravno propisana strukovna uputa za rad u bibliotekama na slovenskom teritoriju bila je austrijska državna bibliotečna instrukcija iz godine 1778., koja je propisivala organiziranje i djelovanje sveučilišnih i biblioteka liceja (Berčič, 1983.).²³

Godine 1825. bila je prihvaćena nova državna upravna instrukcija,²⁴ koja je posebno uređivala organiziranost i strukovno poslovanje kako licejskih biblioteka tako i bi-

---

²³ *Instrukcija je odredila razvrstavanje knjiga u sedam glavnih skupina; propisala je kataloge, koje biblioteke moraju voditi (abecedni u obliku knjige, sistematski katalog, stvarni katalog, specijalni katalozi). Odredila je i vrijeme otvorenosti biblioteka, način posudživanja te poslovanja s posjetiteljima. Po toj instrukciji morala se ravnati i Licejska biblioteka u Ljubljani.*

²⁴ *Prvi slovenski bibliotečni stručni priručnik tiskan je tek 1940. godine - Avgust Pirjevec: Knjižnice in knjižničarsko delo.*

blioteka sveučilišta. Uvodjenje te instrukcije je, zbog slabih materijalnih i kadrovskih uvjeta u bibliotekama trajalo duže vremena (u Licejskoj biblioteci u Ljubljani npr. do godine 1853.), a sve je biblioteke nisu niti strogo poštivale.

Što se formalnih odredbi o organiziranosti visokoškolskih biblioteka tiče, do drugog svjetskog rata određivao ih je zakon o sveučilištu i sveučilišna uredba (1930.-31.). Sveučilišna uredba npr. ljubljanskoj sveučilišnoj biblioteci određuje mjesto opće sveučilišne i znanstvene biblioteke "koja širi višu naobrazbu među ljudima i sakuplja sve knjige o narodu i državi, a njenu organizaciju i djelovanje podrobnije neka uredi zakon o bibliotekama" (Berčič, 1983., str. 10).

Nastojanja strukovne organizacije jugoslavenskih bibliotečnih djelatnika između dva rata da bi došlo do donošenja zakona o bibliotekama nisu se ostvarila. Stručni rad u našim bibliotekama i dalje je tekao po nekadašnjim austrijskim bibliotečnim instrukcijama, a ni model organiziranosti nije promijenjen.

Na osnovu smjernica o poslijeratnoj izgradnji javnog bibliotekarstva u Sloveniji, koje su bile zacrtane 1944. godine, bile su u jesen 1945. i na proljeće 1946. izdane prve slovenske republičke uredbе o narodnim bibliotekama, o okružnim studijskim bibliotekama i o Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci u Ljubljani.²⁵

Na osnovu međunarodnih standarda u godinama 1970.-72. bili su uvaženi jugoslavenski bibliotečni standardi za sve vrste biblioteka, a propisi s područja visokog školstva i istraživačke djelatnosti trebali bi u godinama do donošenja zakona o bibliotekarstvu odrediti suvremenu stručnu funkciju i za visokoškolske biblioteke. Ipak nam nedostaje precizno zakonsko odredjenje visokoškolskih i sveučilišnih biblioteka te njihovih zadaća. Zakon o visokom školstvu iz godine 1975. (koji je zamijenio zakon iz 1969.) odredio je da se u sveučilište udruže samo visokoškolske radne organizacije. NUK i UKM nisu dakle, više pripadale sveučilištu!²⁶

Zakon o usmjerenom obrazovanju (iz 1980.) važan je zato što u 188. članku go-

²⁵ *Pored njene upravne i strukovne organiziranosti bila joj je određena prije svega njena stručna djelatnost koju obavlja kao opća znanstvena biblioteka, središnja sveučilišna biblioteka i slovenska nacionalna biblioteka; posebnu ulogu ima također i na području stručnog vodjenja svih biblioteka u republici.*

Zanimljivo je da se 1975. godine, kad su tekle rasprave o novom zakonu o bibliotekama, pojavljuju prigovori ulozi NUK-a, s izgovorom visokoškolske biblioteke ne bi trebale biti povezane u visokoškolski bibliotečni sustav pod vodstvom NUK. Organiziranost i koordiniranje na tom području trebalo bi biti zaključeno na razini visokoškolskih bibliotečnih centara.

²⁶ *Iako je UKM bila suosnivač sveučilišta u Mariboru, bila je po novom statutu (iz 1978.) izdvojena iz njega.*

vori da se mogu u sveučilište udružiti i organizacije udruženog rada, koje svojom djelatnošću osiguravaju uvjete za ostvarivanje visokog obrazovanja (domovi za studente, biblioteke i instituti). Time su samostalne biblioteke dobile mogućnost čvršće suradnje s visokoškolskim organizacijama. Članak 122. detaljnije je propisao zadatke i ulogu visokoškolskih biblioteka za odgojno-obrazovni rad.²⁷

Zakon o bibliotekarstvu (iz 1982.) i posebice Stručna mjerila i kriteriji za visokoškolske biblioteke (1988.) znače samo odgovarajuću formalnu osnovu kako za sustav organiziranosti visokoškolskih biblioteka u okviru sveučilišta, tako i za uskladenost njihove unutrašnje organiziranosti.

1.4.5. Konceptije razvoja visokoškolskih biblioteka

Iako je za visokoškolske biblioteke bilo napravljeno nekoliko konceptija i nacrti glede njihovog budućeg razvoja i potrebnih mjera, zaustavit ćemo se samo pri nekima, jer se tvrdnje i prijedlozi više ili manje ponavljaju.

Konceptija razvoja bibliotekarstva u Sloveniji,²⁸ koju je pripremio Republički sekretarijat za prosvjetu i kulturu u suradnji s republičkom matičnom službom NUK-a, Društvom bibliotekara Slovenije i Zajednicom studijskih biblioteka Slovenije, bila je za slovensko bibliotekarstvo veoma značajna. Na žalost, problematiku visokoškolskog bibliotekarstva obradila je skromnije nego npr. općeobrazovno bibliotekarstvo. Utvrdila je (kao i drugi autori prije), da to bibliotekarstvo nije suvremeno organizirano te da ga je potrebno preoblikovati. Za ljubljanske visokoškolske biblioteke predlagala je slijedeću mrežu biblioteka:

- središnja biblioteka za društvene znanosti,
- središnja biblioteka za tehničke znanosti,
- središnja biblioteka za medicinske znanosti,
- fakultetske biblioteke,
- biblioteke odjela fakulteta i
- biblioteke instituta.

---

²⁷ UKM i CTK su ponovno postale članovi sveučilišta, a NUK nije ni do danas.

²⁸ Republički sekretarijat za prosvjetu i kulturu je 1971. predložio Konceptiju republičkoj skupštini, gdje ju je izglasalo Prosvjetno-kulturno vijeće.

"Središnje biblioteke obuhvaćaju šire zaokruženo područje struka koje im pripadaju te imaju arhivsku funkciju za literaturu svojega područja a čuvaju i suvremeniju literaturu koja nije mnogo tražena. Fakultetske, institutske i biblioteke odjela čuvaju ograničenu količinu prije svega traženije suvremenije i tekuće trenutne specijalne literature svojeg užega stručnog područja. Biblioteke određenog sustava integrirane su međusobno organizacijski i poslovno. Funkciju središnje biblioteke u sustavu društvenih znanosti mogla bi preuzeti Nacionalna i sveučilišna biblioteka (s tim što bi morala biti posebno definirana njena funkcija nacionalne biblioteke), u sustavu tehničkih znanosti Središnja tehnička biblioteka i u sustavu medicinskih znanosti Središnja medicinska biblioteka" (Konceptija, 1971., str. 30).

Bila je izražena i misao, da bi se morale sve tri središnje biblioteke (odnosno sva tri sustava) međusobno funkcionalno povezati.

"Takva maglena, neprecizna, neobavezujuća vizija uređivanja ljubljanskog sveučilišnog bibliotekarstva bila je prava suprotnost normativno jasno programiranom razvoju općeobrazovnog i školskog bibliotekarstva. Ipak se radilo o bibliotečnom području koje bi se moralo sadržajno i organizacijski najbrižnije pripremiti za desetljeće u kojem se visoko školstvo u Sloveniji razmahalo i već ukazivalo da će se morati što bolje povezati s udruženim radom; to povezivanje, tako je izgledalo, imat će osnovu u novim rezultatima znanosti, a informacije o njima morat će osigurati posebice visokoškolsko bibliotekarstvo" (Hartman, 1982., str. 14).

Pored toga konceptija je obuhvatila samo bibliotekarstvo ljubljanskog sveučilišta, iako su više i visoke škole djelovale i drugdje u Sloveniji, a zamjerali su joj i zastarjeli sadržajni koncept te vrste biblioteka i "zanemarivanje" specijalnih biblioteka.

Za desetljeće do 1981 B. Hartman (Hartman, 1982.) utvrđuje da su za visokoškolsko bibliotekarstvo karakteristični sljedeći problemi:

1. Konceptija iz 1971. nije ponudila jasno formulirane razvojne ciljeve. U brzom promjeni zakona u okviru visokog školstva mijenjao se i odnos sveučilišta i njegovog bibliotekarstva.

2. Postalo je jasno, da nije moguće riješiti problem slovenskog visokoškolskog bibliotekarstva, dok ne bude u sustav povezano bibliotekarstvo na ljubljanskom sveučilištu.

3. Nužno je da se sustavi oba sveučilišta uključe u republički bibliotekarski informacijski sustav s osloncem na NUK (koja se mora za te svrhe kadrovski ojačati,

a posebice njezina matična služba).

4. Potrebno je stimulirati približavanje obrazovnih i istraživačkih interesa na sveučilištu, kako bi došlo do smislaonog udruživanja sveučilišnih biblioteka i INDOK centara te službi.

5. Pošto je visokoškolsko bibliotekarstvo temeljni izvor znanstvenih informacija za čitavo slovensko društvo, treba ga što brže tehnički moderizirati odgovarajućom opremom.

U pripremanju novog zakona o bibliotekarstvu pokazalo se da su prisutne tendencije protiv jedinstvenog BIS-a ljubljanskog sveučilišta i glede na tadašnje malo zanimanje sveučilišta za biblioteke, do organizacijskih promjena (poboljšavanja) nije došlo, sve dok na ljubljanskom sveučilištu 1979. godine nije bila osnovana Komisija za informatiku, bibliotekarstvo i dokumentaciju, koja je odmah pripremila Izvješće o stanju sveučilišnih biblioteka u Ljubljani i prijedloge za budući razvoj. Pripremila je i prijedlog Samoupravnog sporazuma o suradnji pri daljem uvođenju suvremenog automatiziranog bibliotečnog i INDOK sustava u bibliotekama visokoškolskih ustanova, udruženih u ljubljansko sveučilište, NUK te CTK. Komisija je utvrdila, da je potrebno i u Ljubljani i Mariboru izraditi jedinstveni bibliotečni i INDOK sustav i uključiti ih u bibliotečnu mrežu Slovenije te da je potrebno čitavu informacijsku gradnju u sklopu sveučilišta otvoriti korisnicima izvan sveučilišta. Planovi komisije nisu bili realizirani.

Godine 1982. NUK je izradila Nacrt integriranog sustava znanstveno-stručnih informacija u bibliotekama i INDOK centrima ljubljanskog sveučilišta, koji predviđa decentralizirani sustav u tri razine:

a) Visokoškolske biblioteke za uža znanstvena područja, koje su temeljne ćelije sustava, namijenjene potrebama studenata i djelatnika matične visokoškolske institucije. Prije svega su dužne opskrbiti visokoškolske organizacije dokumentima i informacijama za tekući rad. Povezane su s bibliotekama za šira područja (koordinacija nabave, međubibliotečna posudba, protok informacija) te specijalnim bibliotekama i INDOK centrima. Podatke o svojoj gradnji šalju u republički središnji katalog, a dok automatizacija nije posve izvršena i biblioteci za šire područje.

b) Visokoškolske biblioteke za šira znanstvena područja ne služe samo matičnoj instituciji, nego imaju i dodatne zadatke. Moraju biti dovoljno razvijene: imati odgovarajući kadrovski sastav (stručno i brojčano), odgovarajuću dostupnost korisnicima (otvorenost, čitaonica), bogatu zbirku dokumenata, odgovarajuću tehničku opremu.

Pored posredovanja svih oblika informacija, referalne djelatnosti za svoje područje, koordinacije nabave dokumenata, brinu i za povezanost s manjim bibliotekama iz svojeg područja, sa specijalnim bibliotekama i specijaliziranim INDOK centrima (ako to nisu same). Takve biblioteke trebale bi biti:

Centralna ekonomska knjižnica - za ekonomske znanosti

Družboslovna knjižnica - za društvene znanosti

Centralna medicinska knjižnica (dalje CMK) - za medicinu

Centralna biotehniška knjižnica (dalje CBK) - za biotehniku

Centralna tehniška knjižnica - za tehniku

Narodna in univerzitetna knjižnica - za humanističke znanosti

c) Vrh sustava je središnja sveučilišna biblioteka, pri kojoj djeluje odbor visokoškolskih biblioteka i INDOK službi. Odbor povezuje sustav i predstavlja stručni organ za uskladjivanje. Čine ga vodje fakultetskih biblioteka te biblioteka ostalih visokoškolskih ustanova (ako visoka škola ima više biblioteka, onda one sastavljaju odbor kojeg dalje zastupa njegov predsjednik).

Kao središnju sveučilišnu biblioteku nacrt navodi NUK, koja bi trebala biti istodobno i središnja biblioteka za šire područje humanistike.

U takvom sustavu bi svaka biblioteka očuvala svoju samostalnost odnosno povezanost sa visokoškolskom ustanovom koja ju je osnovala, a istodobno bi imala svoje mjesto i zadatke u sustavu koji funkcionira kao organizirana cjelina (Načrt, 1982., str. 6).

Izradjena je bila i shema automatizacije integriranog sustava, koja predviđa oblikovanje zajedničkih baza podataka BIS-a sveučilišta te specijaliziranih zbirki za određena disciplinarna područja.²⁹ Upravljač zajedničkih zbirki podataka je NUK. U specijaliziranim zbirkama trebali bi biti raznovrsni dokumenti, a nužno mora biti pokriveno slovensko geolingvističko područje. Dio podataka iz njih prenosi se i u zajedničke baze, da ne bi dolazilo do dupliranja obrade. Predvidjeno je i procesiranje inozemnih baza podataka. Auto-

---

²⁷ *Visokoškolske biblioteke, INDOK centri i specijalizirani INDOK centri (dalje - SIC) oblikuju zajedničke baze podataka za slijedeće vrste dokumenata:*

a) *monografske publikacije*

b) *serijske publikacije (zbirka je osnova za koordinaciju narudžbi)*

c) *djela sveučilišnih djelatnika (biografije i bibliografije).*

Zajedničke baze podataka sudionici sustava koriste interaktivno, a ako nemaju računarsku opremu, preko biblioteke za šire područje.

matizaciju bi trebao voditi poseban operativni centar pri NUK-u, koji bi bio koordinatorski i referalni centar.

U kasnijoj gradnji o povezivanju biblioteka u BIS Slovenije (Povezovanje, 1987.) ponovno nalazimo prijedlog decentraliziranog sustava sa središnjim bibliotekama za slijedeća područja:

- središnja biblioteka za društvene znanosti,
- središnja biblioteka za ekonomiju,
- središnja biblioteka za medicinu,
- središnja biblioteka za prirodoslovne znanosti,
- središnja biblioteka za tehniku,
- središnja biblioteka za humanistiku i
- središnja biblioteka za pravo.

Istodobno je ponovno upozoreno da je nužna suradnja oba sustava - bibliotečnog i sustava znanstveno-tehničkog informiranja (dalje - SZTI).

Susrećemo se i sa raznim novijim prijedlozima organizacije BIS-a u Sloveniji i na ljubljanskom sveučilištu - npr. s prijedlogom kojeg je izradila CTK (april 1991), gdje postoje samo četiri središnje visokoškolske biblioteke, i to:

- središnja biblioteka za ekonomiju
- središnja biblioteka za medicinu
- središnja biblioteka za tehniku i
- središnja biblioteka za humanistiku.

Središnja sveučilišna biblioteka po tom prijedlogu ne bi imala svojih fondova, bila bi samo upravni, razvojno-istraživački i informacijski centar za sve središnje i visokoškolske biblioteke.³⁰

Koncepcija izradjena početkom 1992. u okviru radne grupe Vijeća za bibliotekarstvo Slovenije za imenovanje središnjih biblioteka za određena znanstvena odnosno stručna područja, temelji na već prije predstavljenim konceptima (iz 1982., 1987. g.), samo što ona sada precizno definira mrežu za strukovno povezivanje visokoškolskih biblioteka, odnose medju njima te nadzor nad djelovanjem sustava. Taj koncept će nam kasnije služiti kao osnova za predlagani model BIS-a ljubljanskog sveučilišta (t.zv. KISUL), zato ga na ovom mjestu ne bi podrobnije predstavljali.

---

³⁰ Gradnja je bila napravljena u vezi poziva tadašnjeg republičkog sekretarijata za istraživačku djelatnost i tehnologiju na suradnju u pripremi prijedloga organiziranosti bibliotečne djelatnosti u Sloveniji.

Izgleda da su nastojanja za uspostavljanje integriranoga BIS-a ljubljanskog sveučilišta tekla na previše razina i organa, a da bi mogla donijeti konkretne rezultate. Nikada nije bilo precizno određeno tko su subjekti sustava, kakva su njihova prava, dužnosti i odgovornosti, mehanizmi nadzora i provjeravanja, itd.

Visokoškolsko bibliotekarstvo nije se osjećalo vezanim za neku zajednicu (ljubljsko sveučilište) ili čak za svoju središnju sveučilišnu biblioteku, snažnija je bila pripadnost (vezanost, ovisnost) o pojedinim visokoškolskim ustanovama. Nasuprot tome, biblioteke mariborskog sveučilišta različitim oblicima međusobnog povezivanja savladavaju te centrifugalne težnje.

Već smo spomenuli da pored bibliotečnog informacijskog sustava od 1976. godine u Sloveniji postoji još i drugi sustav, u koji se uključuju visokoškolske biblioteke sustav specijaliziranih INDOK centara (SIC), za čije je organiziranje pobudu dala bivša Istraživačka zajednica Slovenije.³¹ Sustavi koji bi se poslije toliko godina djelovanja već morali međusobno organski dopunjavati, teku paralelno.

Pokušaji izgradnje integriranog sustava visokoškolskih biblioteka i tzv. INDOK centara tekli su i unutar ljubljanskog sveučilišta. Godine 1984. došlo je do potpisivanja Samoupravnog sporazuma o integriranom sustavu znanstveno-stručnih informacija ljubljanskog sveučilišta te je ustanovljen Odbor potpisnika sporazuma. Sporazum su potpisale 33 visokoškolske ustanove.³² Unatoč intenzivnom radu tijekom nekoliko godina, kako komisije tako i odbora, do realizacije sustava nije došlo, a 1990. godine (za godinu dana) zamrle su aktivnosti oba organa.

---

³¹ SIC su uspostavljeni na slijedećim znanstvenim područjima: elektrotehnika, strojarstvo, biomedicina, patenti, kemija, onkologija, biotehnika, društvene znanosti, ekonomija, graditeljstvo, tekstil, samoupravljanje.

³² Samoupravnim sporazumom potpisnici se obvezuju da će sudjelovati u sustavu tako što će uskladjeno i organizirano ubrzavati i razvijati svoju bibliotečnu i INDOK djelatnost te da će se uključiti u bibliotečne i INDOK sustave u Sloveniji i inozemstvu.

U člancima koji opredjeljuju zajedničke interese i zadatke potpisnika, spominje se optimalni i brži razvoj biblioteka i INDOK centara, poboljšavanje kvalitete njihovih usluga, razvijanje zajedničkog komunikacijskog i računarskog sustava te jedinstvene programske opreme, stvaranje zajedničke bibliografske i drugih oblika baza podataka za poslovanje biblioteka, stvaranje zajedničke baze podataka znanstveno-stručnih informacija te uključivanje u cjeloviti društveni sustav informiranja.

Zadaci potpisnika sporazuma trebali bi biti: planiranje i uskladjivanje razvoja bibliotečne i INDOK djelatnosti u svojoj instituciji, stalno praćenje razvoja informacijsko dokumentacijske znanosti, uskladjivanje nabave dokumenata tako da se zadovolje potrebe pedagoškog i znanstveno-istraživačkog rada, priprema pri-

Više ili manje je jasno da bez aktivne uloge ljubljanskog sveučilišta,³³ središnje sveučilišne biblioteke, kao i samih biblioteka te bez preciznog organizacijskog i komunikacijskog modela BIS-a sveučilišta, nije moguće izvesti u praksi. Kako u Sloveniji imamo razvijenu učinkovitu programsku potporu za jedinstveno djelovanje biblioteka i informacijskih centara,³⁴ struka, sveučilište i financijeri moraju se još samo dogovoriti oko djelotvornog organizacijskog modela.

Da bi lakše našli ishodišta za organiziranost i povezivanje visokoškolskog bibliotekarstva na ljubljanskom sveučilištu, najprije ćemo se zaustaviti pri značajkama visokoškolskih odnosno sveučilišnih biblioteka drugdje u svijetu (posebice na Zapadu).

---

jedloga za svrhovitiju organiziranost i djelovanje biblioteka i INDOK centara, postupno uključivanje u zajedničke baze podataka u javnoj mreži za prijenos podataka, ubrzavanje automatizacije cijelog poslovanja biblioteka i INDOK centara, standardizacija i uskladjen nabavljanje opreme, skrb za stručno osposobljavanje bibliotekara i dokumentalista za rad u uvjetima automatiziranog poslovanja te skrb za sistematično obrazovanje korisnika njihovih usluga.

Članci koji govore o organizaciji integriranoga sustava zapravo ne kažu ništa konkretno. Predviđeno je neposredno dogovaranje potpisnika o uskladjivanju stručne povezanosti, raspodjeli rada i programa rada te o financiranju zajedničkih zadataka.

Sporazum ostvaruje zajednički organ - odbor potpisnika samoupravnog sporazuma.

Glede na to da sporazum nije nikoga ništa konkretno obvezivao te nije imao jasno postavljenih ciljeva i "dogovaranje" 33 potpisnika ostalo je samo na razini dogovaranja.

³¹ *M. Sepe još 1971. piše da "sve izgleda kao da su kod nas bibliotekari oni koji pokušavaju uvoditi neke novosti, a na sveučilištu i fakultetima su zadovoljni sadašnjim stanjem i s nepovjerenjem gledaju na svaku predloženu promjenu" (Sepe, 1971., str. 45).*

³² *Sustav COBISS (Kooperativni on-line bibliografski sustav i servisi) povezuje i potpire funkcije i djelatnosti biblioteka i informacijskih servisa koji koriste jedinstvenu metodologiju distribuirane obrade podataka i programsku opremu COBISS/ATLASS. Sustav održava Institut informacijskih znanosti iz Maribora.*

2. ZNAČAJKE SUVREMENIH VISOKOŠKOLSKIH BIBLIOTEKA

2.1. TENDENCIJE SUVREMENOG VISOKOŠKOLSKOG BIBLOTEKARSTVA

Iako se visokoškolske biblioteke u razvijenom svijetu razlikuju po organizacijskim modelima, upravljanju, vođenju i financiranju, po veličini, kvaliteti i rasporedu bibliotečnih fondova itd., možemo zapaziti nekoliko razvojnih smjerova, koji važe neovisno o državi odnosno tipu organiziranosti. Spomenut ćemo samo neke i to one, koje bi morali uvažavati pri planiranju budućeg djelovanja visokoškolskih odnosno sveučilišnih biblioteka kod nas.

2.1.1. Odnos prema korisniku i njegovim potrebama

U razvijenom svijetu korisnik je središnja točka djelovanja visokoškolskih biblioteka. Na to upozoravaju kako organizacija, tako i rezultati visokoškolskih biblioteka u Velikoj Britaniji i SAD, gdje su slobodan pristup bibliotečnom fondu, cjelodnevna otvorenost biblioteka, obrazovanje korisnika, aktivna informacijska djelatnost, odlična obaviještenost korisnika o fondu, katalozima itd., nešto sasvim svakidašnje (Popovič, 1988.a, str.3). Zaustavit ćemo se na najvidljivijim značajkama takvog usmjerenja.

a) Suvremen pristup bibliotečnoj gradnji

Osnovni zahtjev modernih visokoškolskih biblioteka je slobodan pristup. U britanskim bibliotekama slobodni je pristup razumljiv sam po sebi. Normalno, teku i rasprave o tome, kakva je djelotvornost takvog pristupa.

U SAD npr. sumnjaju da je smisaono, recimo, cijelu znanstvenu biblioteku urediti po principu slobodnog pristupa, jer to može prouzročiti probleme u osiguranju mjesta u čitaonici i učinkovitoj kontroli te zahtijeva skuplji način obrade gradje (u zatvorenom su sustavu knjige postavljene samo po signaturama). Zatvoreni sustav zahtijeva i manje prostora, a time i manje polica; mišljenja su da se knjigu lakše potraži u katalogu nego na poli-

cama, a nema ni "lunjajućih" studenata. Tvrde da uvijek postoji gradja, koje ne može biti izravno dostupna (npr. posebne zbirke); u slobodnom pristupu raste broj oštećivanja fonda i kriminalnih radnji.

Nasuprot tome, ako biblioteka uvede primjerne zaštitne sustave, mogućnost kopiranja gradje, ako je kvaliteta njenih bibliotečnih usluga na visokom stupnju, negativni vidici slobodnog pristupa ne dolaze do izražaja. Često je uzrok koji treba otkloniti nepripremljenost kadra za inovacije.

b) Referalne i informacijske službe

Referalni rad znači posredovanje "brzih" informacija (upravo zato je čitav niz referalne gradje najbolje moguće dostupan korisniku), a za studiozniji rad trebaju biblioteke imati odgovarajuće savjetnike (npr. pomoćnik za referalni rad, savjetnik za korisnike, bibliografski savjetnik), koji se bave korisnicima.

Naglasak pri angažiranju specijalista ili savjetnika je u tome da biblioteke ne smiju samo sakupljati informacije, nego ih moraju i diseminirati. Visokoškolska biblioteka ne smije biti zbirka knjiga, nego mora biti orudje za komuniciranje znanjem! Biblioteka je srce sveučilišta odnosno visokoškolske ustanove i njen informacijski servis.³⁵

Pojavom novih sveučilišta, otvorenih za inovacije i nove načine rada, zapuhao je novi vjetar i u bibliotekama, koje ne mogu više biti same sebi dovoljne, nego moraju postati aktivni dio procesa dolaženja do informacija. Posebice brzim razvojem društvenih znanosti dolazi do spoznaja da "klasični izvori" informacija ne zadovoljavaju više i da informacije "leže" drugdje, u obliku koji se do sad nije pojavljivao u bibliotekama. Pored toga je došlo do radikalnih poboljšanja metoda pretraživanja informacija. Raste i nužnost uske suradnje biblioteke i škole.

Brzim razvojem znanosti i njenom specijalizacijom pokazalo se da bibliotečno osoblje ne može zadovoljavati sve različite potrebe za informacijama, koje se u tom tipu biblioteka pojavljuju (u specijalnim bibliotekama su potrebe za informacijama konstantnije). Zato u nekim visokoškolskim (posebice većim sveučilišnim) bibliotekama zapošljavaju tzv. informacijske specijaliste, koji pomažu korisnicima pri traženju određene vrste informacija te obrazuju ostalo bibliotečno osoblje za traženje po različitim domaćim i inozemnim

---

³⁵ *Do prodora informacijske i telekomunikacijske opreme u biblioteke te do porasta broja online dostupnih zbirki podataka došlo je u vrijeme kad se bibliotekama ograničavaju financijska sredstva, tako da teku brojne polemike kako pokrivati nove troškove (obrazovanja, opreme, upotrebe baza podataka).*

informativnim sustavima. Angažiranje specijalista sili i starije bibliotečno osoblje, da u radu s korisnicima bolje iskorištavaju svoju akademsku naobrazbu i bolje se povezuju s pedagoškim osobljem na sveučilištu.³⁶

J. Thompson (1987.) ovako opisuje temeljne zadaće predmetnog specijalista:

- a) osobno mora poznavati nastavno osoblje na odgovarajućem predmetnom odjelu te interese studenata tog usmjerenja,
- b) precizno mora poznavati što više istraživača,
- c) temeljito mora poznavati predmet, koji se predaje na odjelu te biti upoznat s planovima uvedbe novih predmeta,
- d) odgovoran je za izbor knjiga te izgradnju zbirke knjiga u suradnji s (i bez) učiteljima na odjelu,
- e) mora biti osposobljen za pružanje bibliografske pomoći korisnicima te poznavati referencije za sva pitanja svog predmetnog područja,
- f) mora organizirati i izvoditi razne tečajeve o uporabi biblioteke i bibliografskih pomagala te o traženju literature za dodiplomante i postdiplomante,
- g) mora izradjivati razne vodiče biblioteke te razvijati usluge informacijskoga servisa.

Predmetni specijalisti tako pokrivaju svoje znanstveno područje od selekcije narudžbi, klasifikacije i bibliografije do referalnog rada, što zahtijeva kadar s odgovarajućim akademskim znanjem.

c) Posudjivanje gradje i otvorenost

Visokoškolske biblioteke su biblioteke koje posudjuju gradju. Svi korisnici nemaju iste privilegije; ovisne su o njihovom statusu: dodiplomanti, postdiplomanti, akademsko osoblje i neakademsko osoblje. Odredbe glede posudjivanja gradje donose bibliotečna vijeća. Vanjski korisnici (npr. studenti drugih sveučilišta) većinom ne posudjuju gradju kući, mogu je koristiti jedino u čitaonici. Kako je posudjivanje gradje računarski vodjeno, osigurava i učinkovit sustav rezervacije gradje i informacija o njoj. Biblioteke paze da kazne za kašnjenje ne utječu negativno na korisnika i radije uvode metodu uvjeravanja

---

³⁶ *Specijalisti za određena područja pojavljuju se u Velikoj Britaniji najprije u nacionalnim i sveučilišnim bibliotekama Oxforda i Cambridgea između dva rata, te nakon II. svjetskog rata u sveučilišnom koledžu u Londonu. Ipak se pokret za strukturiranje bibliotečnog osoblja po strukama umjesto po funkcijama nije u punoj mjeri razmahnuo sve do 1960. godine.*

Ako student ne uvažava upozorenja, o tome obavijeste najprije mentora, a tek nakon toga ispostave račun. Medjubilotečnu posudbu puno koriste pa zato visokoškolske biblioteke moraju nužno sudjelovati u nacionalnoj i međunarodnoj mreži medjubilotečne razmjene.³⁷

Kako sveučilište tako i njegove biblioteke ne bi smjele biti otvorene samo pet dana u tjednu, jer i studenti i pedagoški djelatnici žele upotrebljavati biblioteke i noću te koncem tjedna. Biblioteka bi trebala biti minimalno otvorena od 9 sati prijepodne do 22 sata navečer radnim danima, barem dio subote, a po mogućnosti i u nedjelju popodne. Ocjenjuju da takva otvorenost nije potrebna samo zbog toga što je biblioteka aktivan i vitalan dio sveučilišta, nego zato što je i njegova najveća investicija.

Jasno, dugo radno vrijeme ne znači da u tom vremenu djeluju sve službe - koncem tjedna su značajni posebice posudjivanje gradje i čitaonice.³⁸

d) Vodiči biblioteka i upute korisnicima

Organizacijom slobodnog pristupa bibliotečnom fondu korisnici trebaju posebno mnogo tiskanih odnosno odgovarajuće postavljenih uputa (npr. shema biblioteke i njenih odjela, predmetni raspored gradje i sl.). Potrebne su i tiskane upute s općim podacima o biblioteci, podacima o osoblju, informacijskim izvorima, zbirkama i bibliotečnim uslugama, pravilima uporabe biblioteke itd.

Pošto visokoškolske biblioteke moraju igrati značajnu ulogu u obrazovanju studenata i dodatnom osposobljavanju akademskog osoblja, pripremaju za njih odgovarajuće tečajeve o korištenju biblioteke i informacijskih izvora. Veće biblioteke imaju već pripremljenu multimedijску gradju za prezentaciju biblioteke. Studentima predstave ne samo biblioteku kao takvu, nego i fond - posebno onaj dio fonda koji ih zanima. Na koncu takve posjete svaki student dobije određeni zadatak, koji napravi do slijedećeg seminara. U okviru seminarskog rada studenti nauče koristiti kataloge, bibliotečni fond, izvore informacija i bibliografije, susreću se s predmetnim specijalistima i stručnim djelatnicima iz pojedinih odjela. Za postdiplomante tečajevi su zahtjevniji - najprije prouče bibliografsku strukturu određenog znanstvenog područja, pregledaju istraživačke tehnike, načine citiranja i osobne metode indeksiranja te upoznaju odgovarajuće računarske informacijske servise.

---

³⁷ *I sveučilišna biblioteka u Cambridgu npr., koja ima preko 4 milijuna jedinica gradje, još uvijek mora godišnje posuditi barem 1.000 jedinica iz drugih biblioteka.*

³⁸ *Pošto se u zadnjem desetljeću pojavljuju financijski problemi npr. u razdoblju od 1979.-1985. skoro je 50% britanskih biblioteka skratilo radno vrijeme.*

e) Druge usluge korisnicima

Raširen je servis fotokopiranja gradje, a neki već upozoravaju da korisnici u bibliotekama gradju prije svega kopiraju, umjesto da je čitaju. U Velikoj Britaniji npr. može tipična sveučilišna biblioteka osigurati godišnje 1/2 milijuna kopija. Veliki problem pri tome su autorska prava (copyright).³⁹

Britanska biblioteka (British Library) npr. u svom centru za međubibliotečnu razmjenu posudi ili fotokopira dokument svake 2 sekunde. S britanskom autorskom agencijom sklopila je ugovor, prema kojem zadovoljava jednokratna naplata posebnih poreza za isplaćivanje autorska prava. Po tom ugovoru će biblioteke koje plate pristojbine imati pravo za svoje korisnike zahtijevati veći broj kopija istog članka ili kopije više članaka iz istog broja časopisa.

Neke biblioteke izbjegavaju masovno kopiranje pod izgovorom da uzrokuje oštećivanje gradje, dok druge tvrde da baš nekopiranje uzrokuje oštećivanje (trganje listova, kradje). Priličan broj sveučilišnih biblioteka nudi korisnicima i fotografske usluge (slike, dijapozitivi, itd.), vezanje gradje i popravak oštećenog, imaju svoje naklade i knjižare. Biblioteke obično te usluge povjeravaju privatnicima ili ih same obavljaju i tako dobivaju dodatna financijska sredstva.

2.1.2. Vodjenje i uredjivanje bibliotečnih zbirki

Zbog promijenjenih zahtjeva korisnika i obrazovnog procesa na sveučilištu, pojave novih medija za čuvanje informacija, ograničenih financijskih sredstva itd., visokoškolske biblioteke su prisiljene na drugačiji način no što je bio nekadašnji i posebno planirano pristupiti oblikovanju i dopunjavanju svojih fondova.

Skrb za kvalitetne bibliotečne zbirke (tzv. upravljanje bibliotečnih zbirki odnosno collection management) postala je posebna djelatnost u bibliotekarstvu, obuhvaća: planiranje nabavne politike, analizu fondova, izbor (selekciju) gradje, skrb za zaštitu i

---

³⁹ Britanskim aktom o autorskim pravima (Copyright Act) iz 1956. godine biblioteke na sveučilištu postale su jedine, koje smiju osiguravati kopije gradje za osobni studij i istraživački rad. Korisnik se morao obvezati da će kopije upotrijebiti samo u skladu s odredbama tog akta. Isto tako, po tom se aktu nije smjelo napraviti veći broj kopija bez dozvole vlasnika autorskog prava. Vladina Bijela knjiga (White Paper) iz 1986. uvela je kupone mjesečnog prava kopiranja za potrebe institucija.

očuvanje gradje, racionalnu potrošnju financijskih sredstava, uzajamno dopunjavanje bibliotečnih zbirki te evaluaciju vlastite djelatnosti.

Nužna je planirana selekcija narudžbi⁴⁰ u suradnji s nastavnim osobljem sveučilišta, kako bi datim financijskim sredstvima dostigli što veći kvalitetni učinak. Kvalitetan bibliotečni fond je naime preduvjet za uspješno djelovanje visokoškolskih biblioteka. Iako su već biblioteke razvijenog Zapada tamo do sedamdesetih godina bez većih problema dopunjavale svoje fondove, sad su se našle u teškom položaju: dok je na jednoj strani skokovito narastao broj publikacija, a isto tako i njihova cijena, na drugoj strani su raspoloživa financijska sredstva sve više ograničavana, a znanstvenoistraživački rad zahtijevao odgovarajuću rast i kvalitetu informacijske ponude biblioteka. Pored toga studije o bibliotečnim zbirkama dokazivale su da je u opticaju odista tek malen dio gradje.

Na konferenciji američkih sveučilišnih biblioteka godine 1975. u Chicagu referenti su se pitali kako velika treba biti bibliotečna zbirka da bi određena biblioteka zadovoljavala potrebe korisnika. I na konferenciji i u američkoj stručnoj literaturi toga vremena pojavio se izraz "biblioteka koje ne raste" ("no-growth collection", odnosno "no-growth library"). A u Velikoj Britaniji počeli su upotrebljavati izraz "biblioteka koja se obnavlja" ("self-renewal library"), koja bi trebala zadržati uvijek približno jednak broj knjiga. Potrebe korisnika trebala bi zadovoljavati samo do određene mjere, a ostalo međubibliotečnom posudbom. Nužno je i redovito izdvajanje zastarjele gradje.⁴¹

Posebno naglašavaju kvalitetu fondova pred njihovom kvantitetom i upozoravaju da se mora u svakoj biblioteci rast fondova zaustaviti na nekoj točki (ako je priliv veći od 2,5 % godišnje, onda biblioteka prebrzo raste!).⁴²

---

⁴⁰ *Europska selekcija temelji na tome da svaka biblioteka izrazi svoj individualni profil. Naglašava se da je zadaća i rezultat suradnja bibliotečnog i nastavnog osoblja.*

⁴¹ *Uz financijske probleme engleskih biblioteka javlja se i mišljenje da ne trebaju tako opsežnih fondova, odnosno nenormalno velikih zaliha gradje. Zato ne bi trebale od vlade očekivati pomoć za nenadziran rast. Dio financijskih sredstava visokoškolske ustanove moraju priskrbiti same (u 1992. godini trebao bi taj dio iznositi 20-25 %). Takvim stanjem moraju se pomiriti i biblioteke i ne smiju živjeti u uvjerenju da posluju na najbolji mogući način.*

⁴² *O veličini samog fonda u Velikoj Britaniji vrijedi pravilo da mora imati sveučilišna biblioteka za populaciju od 5.000 studenata 0,5 milijuna bibliotečnih jedinica. Postoji i politika da nakon određenog vremena izdvajaju gradju iz sveučilišnih biblioteka i da je deponiraju u Britansku biblioteku. U SAD su standarde za*

Cilj biblioteka nije da svaka ima sve, već da u učinkovitoj bibliotečnoj mreži, koja temelji na međusobnoj suradnji, korisniku odista osiguraju sve što treba. Prihvaćeno je stajalište da mora visokoškolska i posebno sveučilišna biblioteka zadovoljiti literaturom slijedeće funkcije:

- referalna funkcija
- nastavna funkcija (prema studijskim programima)
- istraživačka funkcija
- opća funkcija⁴³

Dogovori među bibliotekama glede razdiobe narudžbi na Zapadu temelje na tzv. "conspectus-ima".⁴⁴ Conspectus je oznaka za računarsku shemu šifri za znanstvena područja, označena klasifikacijom Kongresne biblioteke, kojoj su dodani kodovi za nivo odnosno stupanj prikupljene literature i kodovi za jezik. Biblioteke koje sudjeluju unose u sheme podatke o svojoj nabavnoj politici i međusobno se informiraju o planiranim promjenama.

---

sveučilišne biblioteke napravili tako da su kao primjer uzeli 50 sveučilišnih biblioteka SAD i izračunali prosjeke.

Naglašava se i nužnost identificiranja malo korištene gradje, koju treba uzeti iz slobodnog pristupa i premjestiti u zatvoreni prostor. J. Thompson (1987.) navodi primjer Charlesa Eliota, koji je još 1901. utvrdio da su u jednoj godini u Harvardskoj sveučilišnoj biblioteci posudili samo 63.673 naslova knjižne gradje cjelokupne zbirke od 367.000 jedinica. Predlagao je da bi se na svakih 5 ili 10 godina knjižna zaliha pregledala i izdvojile u zatvoreni spremišni prostor knjige, koje nisu bile nikada posudjene. Kent je 1978. godine utvrdio da čak 40 % gradje, kupljene u posljednjih sedam godina ne kruži (Adams, 1986.).

⁴³ *Biblioteci ne trebaju samo bibliografska pomagala (katalozi, bibliografije, popisi knjiga u tisku, apstrakti, indeksi), nego i standardni oblici referentnih djela (enciklopedije, atlas, bibliografski rječnici, jezički rječnici, statistični pregledi, itd.), kao i specijalni sveučilišni vodiči i kalendari, popisi istraživanja koja su u toku, popisi istraživačkih organizacija i skupina itd. Pošto je biblioteka i dio okoliša, mora biti istodobno i centar opće kulture i znanja. Preciznije analizira potrebne vrste literature tzv. Parryevo izvješće (Parry Report, izradjeno 1967. godine za britansku vladu).*

⁴⁴ *Poznat je npr. projekt RLG (Research Library Group odnosno Skupina znanstvenih biblioteka) conspectus, kojeg su još 1974. god. uvele biblioteke na sveučilištima Yale, Columbia i Harvard i javne biblioteke u New Yorku (New York Public Libraries) da bi koordinirano dopunjavale bibliotečnu gradju, pri čemu im se godine 1987. pridružila još i Kongresna biblioteka (Library of Congress); kasnije su ga preuzele i europske biblioteke, npr. Nacionalna biblioteka u Edinburghu.*

Posebnu pozornost u visokoškolskim bibliotekama treba namijeniti periodičnim publikacijama, za koje potroše veći dio financijskih sredstava (čak i do 90 %). Visokoškolske biblioteke su dinamični organizmi i taj dinamizam bi se trebao odraziti u obimnoj zbirci stručnih časopisa iz svih područja te na raznim jezicima.

Pored osiguravanja odgovarajuće kvalitete i veličina fondova, visokoškolske biblioteke se susreću još i s pitanjima smještaja.

U visokoškolskim bibliotekama poseban je problem pitanje broja primjeraka određene gradje (npr. više studenata traži istu gradju), jer biblioteke obično ne kupuju gradju u više primjeraka (iznimke su pojedine istraživačke skupine). Rješenje je nadjeno u dislociranim referentnim odnosno posebnim zbirkama, koje imaju po više primjeraka studijske literature za potrebe studenata i imaju kratak rok posudjivanja gradje.⁴⁵ Potrebe studenata (posebno za općom obrazovnom i zabavnom literaturom) ponegdje rješavaju pomoću biblioteka, organiziranih u okviru studentskih domova.

Dilema središnjih sveučilišnih biblioteka je: imati sav fond u jednoj, centralnoj biblioteci, ili formirati i biblioteke odjela, koje su "blizu" akademskom osoblju (gradju imaju odmah pri ruci i ne moraju po nju odlaziti u sveučilišnu biblioteku) a dostupna im je čak i gradja za studente (pa su i oni manje opterećeni, a istodobno je rasterećena i sveučilišna biblioteka). Posebice je u Velikoj Britaniji i SAD priličan otpor decentralizaciji fondova.⁴⁶ Iznimno bi trebalo osnovati biblioteke odjela samo ako odjeli trebaju temeljna

---

⁴⁵ *Nema slobodnog pristupa gradji, a ako postoji, onda je unutar zatvorenog područja biblioteke i samo za nekoliko sati dnevno, što povećava kruženje i smanjuje potrebu za većim brojem primjeraka. U SAD se vode polemike o tome, da li bi takvi "studijски" odjeli trebali biti dislocirani (čak i u drugoj zgradi) od središnje sveučilišne biblioteke.*

⁴⁶ *Navode i argumente:*

- 1. smisao svakog sveučilišta je da osnuje središnju, opsežnu odnosno široku zbirku knjiga i časopisa, slobodno dostupnu i dostupnu više vremena;*
- 2. takvu centralnu zbirku moguće je bolje voditi i nadzirati nego rasutu po odjelima;*
- 3. teško bi našli znanstveno područje, koje je zanimljivo samo za uzak krug korisnika i nije pravo da samo jedan odjel ima pristup gradji koja zanima i druge na sveučilištu;*
- 4. ako se u bibliotečnim odjelima radi o gradji koja već postoji u sveučilišnoj biblioteci, onda je to jasno nedopustivo trošenje financijskih sredstava;*
- 5. trošenje je u dupliciranju administracije, osoblja, stručnih poslova i prostora.*

referalna djela koja imaju visoku frekvenciju uporabe, ili je odjel suviše udaljen od glavne biblioteke. Ipak je Parryevo izvješće zastupalo mnijenje o realnoj potrebi takvih biblioteka, kako bi si očuvali energiju i studenti i nastavno osoblje i da se radi u biti o specijaliziranim bibliotečnim zbirkama. No, svakako moraju biti usko povezane sa sveučilišnom bibliotekom.⁴⁷

Branitelji decentraliziranih knjižnih fondova su npr. Nijemci, gdje imamo uzorak jako specijaliziranih biblioteka odjela, koje imaju čak i vlastite klasifikacijske sheme. Za Harvardsku sveučilišnu biblioteku karakteristična je tzv. koordinirana decentralizacija, gdje su određene zbirke (rukopisi, stare knjige, malo korištena gradja, itd.) dislocirane i fizički postavljene van središnje biblioteke.⁴⁸

Neke sveučilišne biblioteke prikuplju i različitu gradju, koje nastaje na sveučilištu i značajna je za povijest sveučilišta odnosno visokih škola uopće. Gradju uređuju u tzv. sveučilišne arhive. No ti arhivi nisu posvuda organizirani u okviru sveučilišnih biblioteka!

Zaustavimo se još pri budućnosti fondova. Postoje naime uvjerenja da će fondovi sve više biti elektronski, te da će biti sve manje gradje u klasičnom obliku. Tako se visokoškolskim bibliotekama sve više približava uloga posrednika informacija pomoću razvijene elektronske informacijske tehnologije. Prije ili kasnije će se sve one sresti s dilemom - kolika sredstva namijeniti fondovima a kolika za dobivanje informacija koje nude informacijski centri van biblioteka.

2.1.3. Suradnja visokoškolskih biblioteka

Suradnja visokoškolskih biblioteka seže, na Zapadu, u tridesete godine ovoga stoljeća. U Velikoj Britaniji je npr. 1925. godine održana konferencija o suradnji, na kojoj su dogovorena pravila razmjene odnosno posudjivanja gradje, suradnja se razvila nakon 1960.

---

⁴⁷ *Nadzirati ih moraju bibliotekari središnje biblioteke; katalogizacija teče u centrali; dostupne moraju biti svim korisnicima, ne glede na to, s kojeg su fakulteta odnosno odjela; sve nadzire zajednički bibliotečni odbor; sveučilište ima zajednički katalog; ne smiju imati gradju koju ima središnja biblioteka i moraju uvažavati politiku narudžbi središnje biblioteke.*

⁴⁸ *Takvih dislociranih jedinica bilo je 1964. godine čak 92. No, zapažaju se ipak slijedeće slabosti takve decentralizacije fondova: komunikacijski problemi među jedinicama, problem duplikata i problem pokrivanja graničnih područja (postoji podatak da dolazi čak do 35 postotnog dupliranja fondova).*

godine. Među kooperativnim aktivnostima spominjemo značajnije:

- a) medjubilotečna razmjena gradje i studijskih pomagala,
- b) koordinirana nabavna politika,
- c) suradnja pri čuvanju i zaštiti gradje,
- d) lokalna, regionalna i nacionalna suradnja biblioteka,
- e) aktivnosti nacionalnih biblioteka,
- f) istraživačke bibliotečne skupine i organizacije (istraživački rad) te
- g) profesionalna udruženja.

Medju "najstarije" oblike suradnje spada medjubilotečna razmjena. Nekako do dvadesetih godina ovoga stoljeća još je važila praksa da studenti putuju tamo gdje imaju potrebnu literaturu. Još 1923. godine susrećemo se s inicijativama za medjubilotečnu posudbu.

U Velikoj Britaniji, na sveučilištu u Birminghamu, bio je 1931. godine ustanovljen poseban komitet za medjubilotečnu razmjenu, koji se prihvatio reorganizacije National Central Library. Ta je biblioteka postala nekakav voditelj medjubilotečne razmjene različitih vrsta biblioteka.⁴⁹

Značajna je suradnja pri nabavi literature, posebno inozemne. U bibliotekama na sveučilištima pojavljuje se pri tome ometajući element, što su financirane od sveučilišta, koja imaju svako svoje potrebe. Jedan od poznatijih programa suradnje na tom području razvili su u SAD - tzv. Farmington Plan.⁵⁰

Kad se radi o zajedničkom članstvu korisnika u više sveučilišnih biblioteka (student može pod istim uvjetima koristiti biblioteke više sveučilišta), spomenuli bi i suradnju medju bibliotekama pri poslovanju s korisnicima. Taj način suradnje postoji i medju različitim tipovima biblioteka. Većinom nacionalne biblioteke pobudjuju razne kooperativne procese, kao npr. u Velikoj Britaniji, gdje Britanska biblioteka skrbi za zajedničku

---

⁴⁹ Formirala je zajednički katalog i regionalni bibliotečni sustav. 391 specijalna biblioteka dogovorila se za razmjenu gradje, posudbu putem spomenute biblioteka. Zbog rasta potreba po medjubilotečnoj razmjeni i težnji poboljšanju usluga, biblioteka se preselila iz centra Londona u Boston Spa u Yorkshiru, kako bi se udružila s "National Lending Library for Science and Technology". Godine 1973. obje biblioteke formiraju "Lending Division" nove Britanske biblioteke.

⁵⁰ 70 biblioteka se uključilo pod vodstvom Association of Research Libraries. Strana literatura nabavlja se na nacionalnoj osnovi: barem jedan primjerak značajne literature mora biti bar u jednoj biblioteci.

katalogizaciju, predstavlja bibliotečni centar, pri njoj djeluje odjel za istraživanje i razvoj, itd.

Uvodjenjem računara u biblioteke 70-tih godina pojavile su se i potrebe suradnje pri računarskoj obradi gradje (uzajamna katalogizacija), a s tim i potrebe standardizacije. Iako je jedinstvenost informacijskih sustava bila osigurana dogovorenim načinom izbora te zapisivanja elementa opisa publikacija tj. bibliografskim odnosno katalogizacijskim pravilima (ISBD), za čuvanje i procesiranje podataka u računarski poduprtom sustavu bilo je potrebno bibliografsko opisivanje strukturirati sa tzv. strojno čitljivim formatom zapisa. Standardizaciju je donio MARC format, kojeg je sredinom šezdesetih godina razvila Kongresna biblioteka u Washingtonu te ga dalje razvijala uz suradnju Britanske biblioteke odnosno tadašnje Britanske nacionalne bibliografije. MARC format postao je za biblioteke opće prihvatljiv.⁵¹

Kooperativnim procesima se aktivno bave i u Njemačkoj (u bivšoj Saveznoj republici Njemačkoj) i poznati su planovi koordinirane nabave gradje, zajednički regionalni katalozi, međubibliotečna posudba, nadregionalna zbirka podataka serijskih publikacija.⁵²

Smanjivanje financijskih sredstava za biblioteke i razvoj novih tehnologija stimuliraju suradnju i među skandinavskim bibliotekama. Posebno se naglašava razvoj mreža, suradnje pri izradi zajedničkih kataloga, OPAC (javni računarski katalozi), međubibliotečna posudba, mrežni pristup CD-ROM produktima te drugoj neknjižnoj gradji, što bi trebalo integrirati biblioteke. Nekakav prototip suradnje je danski DANBIB sustav.⁵³

---

⁵¹ Već 1970. godine bilo je u Velikoj Britaniji više od 20 biblioteka koje su pri automatiziranoj katalogizaciji koristile taj jedinstveni sustav. Razvoj MARC formata, osnivanje BLAISE centra (British Library Automated Information Service), organiziranjem mehaniziranih kooperativnih sustava (BLCMP, SWALCAP, SCOLCAP), pojava komercijalnih bibliografskih servisa (OCLC) itd., promijenili su katalogizaciju u visokoškolskim bibliotekama. Naime i biblioteke koje ne sudjeluju u zajedničkom sustavu uzajamne katalogizacije (npr. Cambridge University Library) za format su uzele MARC.

⁵² Zanimljivo je da Njemačka nema središnjega kataloga, jer je bio uništen tokom rata. Postoji 7 regionalnih zajedničkih kataloga koji su i osnova za međubibliotečnu posudbu. Neke regionalne kataloge dopunjavaju međubibliotečne mreže javnih biblioteka. Pored toga postoji nadregionalna zbirka podataka serijskih publikacija, koju oblikuju berlinska Staatsbibliothek i Deutscher Bibliotheksinstitut. Jedina nadregionalna institucija, koja brine za planiranje, kooperaciju i financiranje biblioteka je Njemačka istraživačka zajednica.

⁵³ DANBIB sustav označava suradnju računskog centra za znanstvene biblioteke i danskog bibliotečnog ureda. Cilj sustava je usko povezati sve danske biblioteke (znanstvene, javne, školske). Sustav ima četiri

Kroz 2-3 godine, kad dodje vrijeme da sustav konačno bude uspostavljen, onda će biblioteke, povezane u mrežu, moći zadržati lokalne računarske jedinice, ili će upotrebljavati središnju procesnu jedinicu sustava. Sa lokalnih terminala imat će pristup brojnim programskim orudjima. Probleme retrospektivnih konverzija ublažit će optičko skeniranje (Niels, 1991.).

Kao što smo vidjeli, automatizacija u bibliotekama bila je prvotno usmjerena na pojedine funkcije biblioteka, npr. na kataloge i posudjivanje gradje. Samo povezivanje odnosno suradjivanje u mrežama biblioteka počelo je kasnije. Kod oba procesa upravo su biblioteke sveučilišta bile inicijatori modernizacije i razvoja.⁵⁴

Povezivanje u mreže seže na zapadu u sedamdesete godine. U računarskim centrima nastajale su središnje bibliografske baze, koje su zajednički oblikovale biblioteke s određenih geografskih ili stručnih područja (npr. u SAD - OCLC, WLN i RLIN, u Kanadi UTLAS, u Velikoj Britaniji BLAISE pri Britanskoj biblioteci, itd.). Pri takvim centraliziranim mrežama mogle su pomoću terminala suradjivati i biblioteke bez vlastitoga računara, a sve su dobijale kataloške kartice. Koncem sedamdesetih godina pojavili su se (posebno u okviru sveučilišnih računskih centara) tzv. integrirani računarski sustavi, kojima su računarsko poduprte i povezane sve funkcije bibliotečnog poslovanja. U pravilu su sustavi i dalje djelovali na centralnim računarima, ali je ipak već bilo omogućeno oblikovanje lokalnih zbirki, te time i distribuirana obrada podataka.

Nakon 1980. godine na Zapadu se i u bibliotekama masovno pojavljuju mikroracunari. Sveučilišna komunikacijska oprema im omogućava uključivanje u veće sustave, tj. računarsko poduprte bibliotečne informacijske mreže, odnosno u sustave za razmjenu i dopunjavanje podataka te uporabu većih bibliografsko-informacijskih servisa.

---

glavne komponente:

- 1. zajednička baza podataka (koja pokriva sve fondove danskih biblioteka);*
- 2. zajednička mreža;*
- 3. zajednička pravila i standardi;*
- 4. zajedničke funkcije kao: programi uzajamne katalogizacije, programi za razmjenu podataka, sustav medjubilotečne razmjene, sustavi za bibliotečnu administraciju i sl.*

⁵⁴ *Kod bibliotečnih mreža radi se o skupini biblioteka ili informacijskih centara, koji su medjusobno povezani, kako bi zadovoljavali određene potrebe korisnika. Cilj mreža je povećavanje dostupnosti gradiva i racionalizacija poslovanja. Već neko vrijeme takve su mreže praćene odgovarajućom računarskom tehnologijom.*

Oblikuju se distribuirane bibliotečne informacijske kooperativne mreže. Tradicionalne kataloške kartice zamjenjuju računarske zbirke podataka, online dostupne svakome.⁵⁵

Pri povezivanju računarsko poduprtih biblioteka u mreže problem je raznolikosti te nekompatibilnosti opreme riješen suvremenom komunikacijskom opremom (uvodjenje referencijskog modela otvorenog sustava interkomuniciranja, tzv. OSI)⁵⁶ te razvijanjem centraliziranih normativnih bibliografskih servisa odnosno pomoću normativnih datoteka.

Primjere bibliotečnih mreža u Velikoj Britaniji opisuje I. Sapač (Sapač, 1986.).⁵⁷ Prva regionalna bibliotečna mreža nastala je 1931. godine u sjevernoj Engleskoj i već 1937. godine povezivala je 454 biblioteke. Radilo se o povezivanju biblioteka različitih vrsta. Povezivanje u mreže raširilo se nakon rata. Najprije su ih nazvali kooperativnim sustavima, a kasnije su dobile to ime (network). Računarska tehnologija otvorila je nove mogućnosti povezivanja. Osnivanje Britanske biblioteke godine 1973., te njenih specijalnih službi označilo je novo razdoblje u razvoju bibliotečnih mreža. Danas je svaka biblioteka u Velikoj Britaniji povezana u jednu ili više računarsko poduprtih bibliotečnih mreža na lokalnoj, regionalnoj ili državnoj razini.

Upotreba računarske tehnologije u bibliotečnim i informacijskim sustavima u svijetu je sve više usmjerena u distribuirano umreživanje, koje je posebno primjerno za razdrobljene sveučilišne sustave. Omogućena je uporaba opreme različitih proizvođača, a programski se paketi oblikuju tako da mogu teći na različitim tipovima računara, omogućeno je online povezivanje mikroračunara itd. Uključivanje biblioteka u računarsko poduprte mreže je nužno ako se želi zadovoljiti narastajuće zahtjeve, odnosno potrebe svojih korisnika.

---

⁵⁵ Za njih se ustalio izraz OPAC (Online Public Access Catalogue).

⁵⁶ OSI, referencijski model računarskog povezivanja otvorenih sustava bio je godine 1984, prihvaćen kao međunarodni standard ISO 7498. Kao osnovnu strukturu komuniciranja je OSI referencijski model preuzela i (bivša) jugoslavenska mreža za prijenos podataka JUPAK.

⁵⁷ U Velikoj Britaniji postoji više grupa bibliotečnih mreža:

1. Britanska biblioteka i regionalne mreže,
2. lokalne mreže za referalnu i informacijsku djelatnost,
3. povezivanje biblioteka koje imaju gradju iste ili srodnih struka,
4. povezivanje biblioteka iste vrste,
5. povezivanje biblioteka zbog zajedničke računarske obrade podataka.

Spomenuli smo samo nekoliko oblika suradnje, koja nastaje medju visokoškolskim bibliotekama ili sa drugim vrstama biblioteka. Jača je i medjunarodna suradnja, koja je prije bila vidljiva na području katalogizacije i klasifikacije, a danas se usmjerava na povezanost računarskih mreža, zajedničku gradnju zbirke podataka, jedinstvene formate zapisa, itd.

Pored bibliotečnih mreža nastale su i računarsko poduprte komercijalne banke podataka, specijalizirane za bibliografske i faktografske podatke o različitim oblicima bivanja i stanja. Računarsko potkrijepljenim informacijskim tokovima isprepleten je čitav svijet (Bibliotekarstvo, 1988, str. 13).

2.1.4. Stručni kadrovi u visokoškolskim bibliotekama

Visokoškolske biblioteke daju veliko značenje odgovarajućoj strukturiranosti i organizaciji rada, kako bi stručni djelatnici izvodili sve funkcije na djelotvoran i ekonomičan način. Jasno im je da kvaliteta usluga biblioteke ovisi o kvaliteti njenog kadra, koji mora biti pravilno odabran i pored profesionalnih imati i odgovarajuće osobne kvalitete za obavljanje odgovarajućih funkcija te se permanentno obrazovati i profesionalno napredovati. Ne smije izgubiti kontakt sa strukom iz koje je diplomirao te mora suradjivati u istraživačkom procesu. Osoblje biblioteka ne smije se osjećati samo pripadnicima biblioteka, već prije svega dijelom sveučilišnog osoblja.⁵⁸

Bibliotekari, koji su u rangu sveučilišnih profesora (imaju doktorate), mogu biti i članovi sveučilišnog senata te tako imaju mogućnost da i tamo predstavljaju svoju profesiju i biblioteku onima koji je koriste i kojima je namijenjena.

O nekoj općevažećoj organizacijskoj shemi sveučilišnih biblioteka ne možemo govoriti, ali glede osoblja opažamo zajedničku piramidalnu odnosno hijerarhijsku strukturu. Na vrhu piramide je šef sa svojim pomoćnicima (namjesnicima, vodjama odjela i sl.), slijede sveučilišno obrazovani bibliotekari odnosno profesionalno osoblje s diplomom te najniže bibliotečni pomoćnici. Biblioteke su strukturirane sa dislociranim odjelima, koji pokrivaju pojedine radne procese, ili se radi o predmetnoj orijentaciji (predmetni specijalisti),

---

⁵⁸ Vrijedi uzrečica: "Ne osjećam se kao bibliotekar, koji radi na sveučilištu, nego kao djelatnik sveučilišta, koji radi u biblioteci".

isti), gdje je profesionalno osoblje individualno odgovorno za bibliotečnu djelatnost i aktivnosti na određenom stručnom području.⁵⁹

Sveučilišne biblioteke naglašavaju značenje suradnje zaposlenih pri odlučivanju (tzv. parcipative management) te pri oblikovanju posebnih "istraživačkih skupina", koje bi u bibliotekama trebale otkrivati nužnost reorganizacije i uvođenja novosti.

Profesionalni nazivi osoblja uspoređuju se sa akademskim stupnjevima, a biblioteke se trude uvrstiti plaće bibliotekara u ljestvice koje vrijede za akademsko (sveučilišno) osoblje.⁶⁰ Posebna dilema je koliko akademski obrazovanog osoblja zaposliti u usporedbi s drugim kadrovima, jer se utvrđuje da određene poslove često obavljaju službenici koji su za njih previše stručno kvalificirani i da bi bilo ekonomičnije, a stručno čak i bolje, kad bi ih obavljalo pomoćno osoblje.⁶¹

---

⁵⁹ U tradicionalno funkcionalnoj strukturi osoblja hijerarhija odgovornosti je precizno određena. Na vrhu piramide osoba je koja odgovara za cjelokupnu kontrolu (planiranje, suradnja, opća organizacija), slijedi ovlašćeni bibliotekar koji odgovara za dnevne djelatnosti u biblioteci. Onda vodje pojedinih odjela (i tu se opet hijerarhija nastavlja). Takva organizacija vodi u rigidnost i nefleksibilnost, djelatnici se ne osjećaju članovima kolektiva, nego samo svojih odjela. Takva organizacija je preprek sa promjenama i inovacijama. Strukovno orijentirana struktura mora biti manje hijerarhijska - radi se o nizu predmetnih specijalista, o lancu, ne o piramidi. Tu nastupa opasnost izolacionizma pojedinih djelatnika, nefleksibilnosti i nejasnih perspektive u profesionalnoj karijeri.

⁶⁰ British Library Association (Britansko bibliotečno udruženje) pokušalo je to dostignuti još 1963. godine, a prvi uspjesi su se pokazali tek 1974. godine, kad je sveučilište priznalo usporedbu bibliotečnih i akademskih naziva. Tzv. bibliotečni pomoćnici, tj. djelatnici, koji još nemaju profesionalnih iskustava odnosno kvalifikacija (senior library assistant, junior library assistant), trebali bi po plaćama spadati u kategoriju sveučilišnih predavača. Slijedeći stupanj su zamjenici ili pomoćnici "glavnog bibliotekara" (šefa biblioteke) tzv. sublibrarians, koje poistovjećuju sa višim predavačima (senior lecturers), a bibliotečni savjetnik (deputy librarian) je kao najviši izjednačen sa sveučilišnim profesorima. Pored navedenih, visokoškolske biblioteke zapošljavaju i kadrove na skraćeno radno vrijeme (part time). U neprofesionalno osoblje ubrajaju administraciju (mora znati koristiti računare - prije svega obradu tekstova) te tehničko osoblje. Biblioteke zapošljavaju još i vratare, garderobjere, čistačice itd. I taj kadar je plaćen po jedinstvenoj sveučilišnoj ili odgovarajućoj sindikalnoj ljestvici (Thompson, 1987).

⁶¹ Godine 1965. Canadian Association of College and University Libraries (Kanadsko udruženje biblioteka colledgea i sveučilišta) utvrdio je da mora biti barem 31 % profesionalnog kadra. 1969. godine American Library Association (Američko udruženje biblioteka) predlagao je da toga osoblja mora biti barem 35 %. U praksi je bilo npr. u biblioteci sveučilišta Exeter manje od 27 % akademski obrazovanog osoblja, a u Cambridgeu čak 19 %.

Nešto drugačije je s bibliotekama i bibliotekarima koji djeluju izvan sustava (uprave) sveučilišnih biblioteka, npr. u okviru koledgea (colleges), jer su često u slabijem položaju od kolega u sveučilišnim bibliotekama. Na koledgeima je "glavno" nastavno osoblje i njihova profesionalna aktivnost, dok su svi ostali "potpora" toj aktivnosti (iako većina bibliotekara ima i akademsku i profesionalnu kvalifikaciju, odgovarajući status im nije priznat). Bibliotekari osjećaju profesionalnu izolaciju, a biblioteke se susreću s različitim interesima pojedinih (predstojnika) odjela. Tako su i plaće i radni uvjeti bibliotekara zapravo praktična demonstracija položaja biblioteke u okviru koledgea - postoji veoma rigidna razdioba "nastavnog" i "nenastavnog" osoblja.

Posebnu skrb namijenjuju visokoškolske biblioteke permanentnom obrazovanju svojih kadrova, kako profesionalnom tako i akademskom (postoje brojni obrazovni programi, škole, suvremene metode i tehnologija obrazovanja).

2.1.5. Upravljanje i financiranje visokoškolskih biblioteka

Za sveučilišta na Zapadu karakterističan je visoki stupanj autonomije, odnosno akademske slobode. Sveučilišta vode: vlada, (Court), vijeće (Council), senat (Senate) te rektor, a ovisno o veličini sveučilišta postavljeni su i prorektori. Često je jedan od prorektora zadužen za biblioteke.

Na sveučilištima djeluju jaka bibliotečna vijeća koja brinu o informiranju sveučilišta pitanjima biblioteka, o suradnji biblioteka i njihovom financiranju. Samo veoma male biblioteke odjela nisu pod financijskim nadzorom bibliotečnog vijeća, no ipak se od njih zahtijeva pristupanje kooperativnoj obradi fondova i participiranje u uzajamnom katalogu. Pojedine biblioteke, koje djeluju u okviru sveučilišta, mogu imati svoje organe vodstva, sastavljene od članova fakulteta i bibliotekara. Bibliotečno vijeće može biti ili organ senata ili pak zajednički organ senata i vijeća sveučilišta.⁶² Glede sastava bibliotečnog vijeća mišljenja su različita, ali ga ipak često čine dekani fakulteta, a ponegdje su članovi i predstavnici studenata. Isto tako su različita mišljenja o članstvu bibliotekara u biblioteč-

---

⁶² U Londonu npr. postoji jako bibliotečno vijeće, koje je odgovorno za racionalni razvoj bibliotekarstva i za ostvarivanje koordinacije među sveučilišnim i drugim bibliotekama u Londonu, te je direktno odgovorno za središnji bibliotečni servis sveučilišta (sveučilišna biblioteka, depozitna biblioteka i novi servisi npr. informacijski servis, uzajamni katalog itd., za koje je racionalnije da su centralizirani).

liotečnom vijeću kao i o odnosu biblioteke i bibliotečnog vijeća (da li bi trebalo da to bude tijelo za raspravljanje o politici biblioteka ili za nadzor i kontrolu). Većina smatra da bi se taj organ trebao "brinuti" za biblioteke i u financijskom smislu. Vijeće se sastaje samo nekoliko puta godišnje. Sveučilišnim organima prezentira bibliotečni proračun i obračun. Izvješća biblioteka o radu su inače individualna, ali su ipak napravljena po jedinstvenom uzorku. I za trošenje financijskih sredstava postoje zajednička pravila. Bibliotečni odbor je mjesto, gdje bibliotekari mogu uvažiti svoje ideje i otvarati probleme.

Od organizacijskog uzorka biblioteka sveučilišta ovisno je kakvu ulogu pri odlučivanju ima sveučilišna biblioteka. Najčešće imamo uzorak, gdje središnja biblioteka, ako postoje i dislocirani odjeli, kontrolira te jedinice, a zaposleni u njima su sastavni dio zaposlenih u sveučilišnoj biblioteci. Proračun se isto tako jedinstveno oblikuje u sveučilišnoj biblioteci, koja odlučuje o udjelima pojedinih jedinica.

Kad govorimo o financiranju visokoškolskih biblioteka, ne možemo mimo već spomenutog Parryjevog izvješća, koje predlaže da bi trebala sveučilišta, za djelovanje biblioteka, izdvojiti 6 % svog proračuna.⁶³

Sva punomoćja za raspoređivanje financijskih sredstava ima direktor, a glede na lokalne okolnosti normalno je da 35 - 45 % sredstava biblioteke ide za nabavu literature te 50 % - 60 % za rad bibliotečnog osoblja. Ipak teško možemo naći biblioteke koje dobivaju toliki dio sredstava od sveučilišta. J. Thompson (1987.) navodi primjere, po kojima su sveučilišne biblioteke u Velikoj Britaniji godine 1979. u prosjeku dobivale 4,7 % udjela proračuna sveučilišta, a 1986. udio je pao čak na 3,7 %. Padanje udjela sredstava za biblioteke slijedimo i u Kanadi, gdje su za sveučilišne biblioteke sveučilišta izdvojila u školskoj 1965.-66. godini 7,1 % sredstava proračuna i 1968.-69. čak 7,5 %, a kasnije su izdaci opet pali, u 1977.-78. godini već na 6,6 % proračuna sveučilišta.

Većina američkih sveučilišta izdvaja za biblioteke samo 4 % ili 5 % svojih tekućih sredstava. Koncem šezdesetih i početkom sedamdesetih godina tamo prelaze od "osiguranog financiranja" na financiranje na osnovu programa (utvrđivanje potreba po metodi "cost benefit analysis").

---

⁶³ I američki standardi za biblioteke koledgea (*Standards for college libraries, 1986.*) odredjuju da bi institucija trebala za biblioteku namijeniti 6 % svojeg proračuna. Taj postotak bi morao biti veći, ako se radi o uvodjenju novih studijskih odnosno akademskih programa i ako biblioteka još nije dostigla standard glede zbirke, osoblja, opreme itd. Biblioteka zahtijeva veće troškove i ako ima posebne odjeljke: audiovizualni centar, računarski centar i sl.

U Velikoj Britaniji je financiranje sveučilišta uglavnom centralizirano, što znači da vlada godišnje odredi opseg sredstava za djelovanje svakog sveučilišta. Opseg tih sredstava ne raste, jer vlada želi sveučilišta prisiliti da si osiguraju dodatna sredstva preko drugih kanala (Popovič, 1988.a). Sveučilišna se biblioteka onda mora za sredstva boriti s drugim konkurentima, gdje nailazi na otpore, jer je teško dokazati neposredne koristi, koje donose sredstva, uložena u rad biblioteke. Doduše i nema nekih objektivnih mjerila za izračun potrebnih sredstava.

Vladina sredstva iznose prosječno 75 % potrebnih sredstava za djelovanje sveučilišta, a 25 % sredstava moraju sveučilišta prikupiti sama (školarine, istraživački projekti, darovi odnosno donacije i sl.). O svakom pojedinom sveučilištu ovisi, koliko izdvaja za svoje bibliotekarstvo. Drugačije je sa sustavom koledgea, koji većinu sredstava dobivaju od lokalnih izvora, čime su i biblioteke ovisnije o samoj okolini u kojoj djeluju (zato su bolje usmjerene potrebama okoline, koja financira koledge). Slično je s visokim školstvom, koje je usmjereno u dopunsko obrazovanje (further education) i pretežito ovisno o konkretnoj okolini i njezinim potrebama.

U posljednjim godinama visokoškolske biblioteke ne argumentiraju svoje potrebe samo indeksima na priznata sredstva proteklih godina, već posluju na osnovu precizno definiranih ciljeva (MBO - Management by Objectives), a istodobno koriste razne evaluacijske postupke za ocjenu svoje djelatnosti (npr. metoda cost effectiveness). Osnovni kriterij za definiranje ciljeva i zadataka biblioteka jesu potrebe korisnika. Takav pristup daje bolje rezultate u borbi za potrebna financijska sredstva.

2.1.6. Prostori visokoškolskih biblioteka

Ekspanzija sveučilišnog obrazovanja započela je u ranim šestdesetim godinama, a pratio ju je i veliki broj novih sveučilišnih zgrada ili dogradjivanje starih (čak za polovicu). Ranije su (posebice) sveučilišne biblioteke bile monumentalne zgrade, za svaku djelatnost su imale posebno namjenski oblikovan prostor i mogućnost mijenjanja njegove namjene bila je mala (nefleksibilnost). Nove zgrade uvažavaju načelo fleksibilnosti, bez nepotrebnih debelih zidova među prostorima te sve standarde za gradnju i opremu biblioteka. Na same zgrade utječe i nova informacijska tehnologija, koja sistematično oblikuje manje zbirke gradje, zahtijeva nove i bolje uvjete njihovog čuvanja, treba nove komunika-

cije, računarsku opremu i sl.⁶⁴ Treba imati na umu da se informacijska tehnologija brzo mijenja, a time i potreba za drugačijim komunikacijskim vezama i klimatizacijskim uvjetima. Pri planiranju biblioteka sve se više uvažava tip biblioteke, vrsta usluga koje će nuditi, vrste bibliotečne gradje, vrsta i broj korisnika, očekivani rast fonda i korisnika, potrebe pratećih djelatnosti, vjerojatnost budućih promjena u biblioteci i sl. U visokoškolskim bibliotekama posebna je pozornost poklonjena korisniku: dovoljno čitalačkih i studijskih mjesta, slobodni pristup gradji i informacijama, prostori za timski rad, predavaonice, itd. Medjunarodni standardi za pojedine vrste biblioteka propisuju potrebnu veličinu (npr. Atkinsonova formula), potreban broj čitalačkih mjesta itd. No, nama nije namjena preciznije prikazivati prostorne standarde.

2.2. ORGANIZACIJSKI MODELI VISOKOŠKOLSKIH BIBLIOTEKA

Kao što u svijetu susrećemo različite organizacijske modele visokog školstva, zapažamo i različitu organiziranost njegovog bibliotekarstva. Ograničit ćemo se na onaj dio visokoškolskog bibliotekarstva koji spada u sveučilište. Visokoškolske biblioteke su u principu organizirane ili kao središnje sveučilišne biblioteke (koje mogu imati pod svojom upravom još i brojne biblioteke odjela i druge), ili se radi o bibliotekama fakulteta, odjela, instituta itd., koji su inače dio sveučilišta, no njihove biblioteke upravno ne potpadaju pod središnju sveučilišnu biblioteku.

Pogledamo li sveučilišta, dosta brzo možemo utvrditi da organizacija njihovih

---

⁶⁴ Pri planiranju se uvažavaju tzv. Faulkner-Brownova načela:

- a) fleksibilnost,
- b) kompaktnost,
- c) dostupnost (vanjska, unutrašnja),
- d) proširenje (moguća buduća širenja bez problema),
- e) raznolikost (kod opreme),
- f) organiziranost (knjige i korisnici zajedno),
- g) komfornost,
- h) stalnost okoline odnosno klime,
- i) sigurnost,
- j) ekonomičnost (kako zgrade tako i održavanja).

biblioteka zapravo nema jedinstvenog modela. Jedna država ima na raznim sveučilištima različite organizacijske modele.⁶⁵

Unatoč tome, taj je organizacijski pluralizam praktično nevidljiv suvremenom korisniku, jer se biblioteke sveučilišta povezuju u sustave i mreže, rade po jedinstvenim standardima za obradu gradiva, koriste standardizirane formate računarskih zapisa podataka itd. No, opaža se težnja centralizacije u sveučilišne biblioteke i to u zemljama, gdje su one razdrobljene na brojne biblioteke odjela i seminarske biblioteke. Reorganizaciju podupiru posebice pedagoški i istraživački kadrovi, koji osjećaju da sve veća interdisciplinarnost znanosti te istodobno stara organiziranost sveučilišta (i biblioteka) po odjelima i njihova rigidnost ne idu zajedno. Naglašavaju i neekonomičnost takve organizacije, jer je za nju potrebno mnogo više financijskih sredstava, od centraliziranog modela sveučilišnih biblioteka. A da je desetljećima razvijajući decentralizirani sustav teško ponovo centralizirati, opazili su svi koji su to pokušali (npr. Francuska, Njemačka, Skandinavija). Na sreću, informacijska tehnologija danas više ne zahtijeva tzv. fizičku centralizaciju biblioteka, ali je ipak nužno jedinstveno dogovorno poslovanje i njihova povezanost.⁶⁶

U Velikoj Britaniji i SAD spadaju pod jedinstvenu kontrolu odnosno upravljanje sveučilišne biblioteke sve fakultetske i druge specijalizirane bibliotečne zbirke, čak i kad su izvan središnje bibliotečne zgrade. Englezi smatraju da je u tome jamstvo za uravnoteženost pojedinih znanstvenih područja, a pored toga mogu različite bibliotečne odjele nesmetano

---

⁶⁵ *To je također posljedica različite organiziranosti visokog školstva u različitim zemljama. Navodimo nekoliko podataka (Kamušič, 1992.) iz 1987. godine, koji dokazuju diferencijaciju sveučilišta i drugih samostalnih visokoškolskih institucija u razvijenom svijetu. U SAD ima preko 3.000 sveučilišta i samostalnih koledgea (visokoškolske institucije razvrstavaju u istraživačka sveučilišta I. i II. ranga, u sveučilišta I. i II. ranga, koja daju doktorate te u opšta sveučilišta i koledgea I. i II. ranga). U Japanu postoje 24 znanstvena sveučilišta, 121 sveučilište I. ranga i 35 sveučilišta II. ranga, koja daju doktorate, 185 sveučilišta, koja daju naziv magistra, 458 drugih sveučilišta, 532 samostalna koledgea, 62 tehnološka koledgea i 2.328 specijalnih škola, koje pripremaju tečajeve na nivou koledgea. U Europi posljednjih desetljeća jačaju težnje za specijaliziranim sveučilištima i koledgeima (npr. tehnička sveučilišta, pedagoške akademije, francuske Grandes Ecoles (visoke škole), tehnološki sveučilišni instituti, umjetničke akademije, regionalni koledgei, otvorena sveučilišta i sl.).*

⁶⁶ *Zanimljiv je slučaj bibliotečkog sustava sveučilišta u Liverpoolu, kao jednog od najizrazitije decentraliziranih sustava u Velikoj Britaniji (21 dislocirana jedinica). Prvi stupanj reorganizacije započeli su već 1961. godine, kad su biblioteku odjela za umjetnost preselili u zgradu biblioteke društvenih znanosti. Reorganizaciju su završili 1976. godine, otvaranjem Sydney Jones Library, gdje su pod istim krovom četiri različite biblioteke s područja inženjerstva i tri zbirke s područja medicine, biomedicine te računarstva i statistike.*

uporabiti korisnici sa svih područja. Direktor središnje sveučilišne biblioteke zastupa sve biblioteke koje sudjeluju.

Na engleskim sveučilištima, gdje su područja "science" i "arts" dislocirani, dislocirana je i sveučilišna biblioteka (Nottingham, Durham). I politehnička sveučilišta imaju svoje sveučilišne biblioteke. Često postoji pored središnje sveučilišne još i dislocirana medicinska ili čak pravna biblioteka. Ali, pojavljuju se težnje udruživanja manjih jedinica u šire (npr. Social Science Library i Science Library).

U SAD je pitanje centralizacije ili decentralizacije prouzročilo više kontroverzi nego bilo koje drugo organizacijsko pitanje. Argumenti za decentralizaciju uglavnom temelje na lakšoj dostupnosti gradiva odnosno usluga, što je za obrazovni proces posebno značajno, dok centralizacija zahtijeva manje troškove i omogućuje veću djelatnost. Tako poznaju tri glavna tipa centralizacije:

- a) administrativna centralizacija (brojnim bibliotečnim jedinicama -upravlja središnja biblioteka),
- b) fizička centralizacija (sve bibliotečne jedinice su združene u jednu zgradu),
- c) radna centralizacija (određena djelatnost je organizirana centralno za više biblioteka).

Na potrebu reorganizacije visokoškolskih biblioteka utječe i automatizacija. U tom smjeru djeluju različiti kooperativni programi (npr. Birmingham Libraries Cooperative Mechanisation Project, South West Academic Libraries Cooperative Automation Project, Scottish Libraries Cooperative Automation Project), a reorganizaciju zahtijeva i sam proces traženja informacija. Nužnost određene centralizacije pojedinih bibliotečnih službi pokazala se posebice pri izradi baza podataka.⁶⁷

Velika neovisnost raznih institutskih biblioteka karakteristična je za skandinavski model visokoškolskih biblioteka. Tu su jake i samostalne institutske biblioteke, koje ne potpiru pedagoški, već samo istraživački program. Istraživači tako ne osjećaju nikakve potrebe za "nekom" središnjom sveučilišnom bibliotekom.

---

⁶⁷ *Primjer je sveučilište u Londonu s Central Information Service, koji bi trebao služiti čitavom sveučilištu a lociran je pored sveučilišne biblioteke, kako bi mogao koristiti njene bibliografske izvore i pomoć osoblja. Vremenom se pokazalo da su slični servisi potrebni i drugim institucijama, no ipak nastaju u koordinaciji s središnjim servisom (službom).*

U Sjevernoj je Americi već 1976. godine djelovalo 25 kooperativnih skupina odnosno mreža, koje su pokrivala sve vrste biblioteka. Za svaku kooperativu je karakteristično centralizirano vodjenje i upravljanje sustava.

U Švedskoj su npr. poslije 1950. godine počeli integrirati te biblioteke u krug ovlaštenja sveučilišne biblioteke. Prvo su pregledali fondove na čitavom sveučilištu i u bibliotekama instituta. Sveučilište nije namjeravalo ograničavati rast institutskih biblioteka, čak suprotno, na svim fakultetima je uspostavilo priručnu biblioteku (daily library) i dokumentacijski servis, podržan zbirka bibliografskih i referentnih djela, odista pod nadzorom odnosno administrativnom kontrolom direktora sveučilišne biblioteke. Unatoč tome što te biblioteke imaju veliki stupanj neovisnosti, ipak ne mogu raditi svaka po svome. Tako su Švedjani uspostavili učinkovit oblik administrativne centralizacije, uz istodobnu decentralizaciju fondova. Takav primjer koordinirane decentralizacije nalazimo i na sveučilištu u Edinburghu (Škotska), gdje se radi o fizičkoj odvojenosti biblioteka, koje su pod kontrolom sveučilišne biblioteke.

Veliki razmah studija na sveučilištima i koledgeima krajem šezdesetih godina bio je karakterističan i za Italiju, no nije ga pratio rast infrastrukture i kadra, uključujući biblioteke i bibliotečne djelatnike.⁶⁸ Studenti su 1968. godine zahtijevali reformu sveučilišta, no unatoč obećanjima, vlada nije mnogo učinila. U primjeru biblioteka na sveučilištima radi se o dominaciji "fakultetskih" biblioteka, koje su autonomne (i financijski neovisne o sveučilišnoj biblioteci). Suradnja među njima je mala, a i osoblja ima premalo da bi moglo osigurati potrebnu otvorenost te pomoć korisnicima pri uporabi fonda i traženju informacija. U stručnim tekstovima nalazimo čak i primjedbu da se kod tih biblioteka radi o priličnoj privatizaciji fonda od strane nastavnog odnosno istraživačkog osoblja te da su za ostale korisnike (čak i vlastite studente) slabo dostupne. Primjer talijanskog sveučilišnog⁶⁹

---

⁶⁸ Sveučilište u Rimu npr. bilo je planirano za 20.000 studenata, a doseglo je broj od 200.000.

⁶⁹ Važnije sveučilišne biblioteke su u Bologni, Cagliariju, Cataniji, Genovi, Messini, Modeni, Napulju, Padovi, Paviji, Pisi, Passari, Firenci, Palermu i Rimu. Bitna je razlika između sveučilišnih središnjih biblioteka (koje su državne javne biblioteke) i fakultetskih odnosno institutskih biblioteka. Prve su financijski i organizacijski ovisne o Ministarstvu kulture, a ostale o svojim matičnim institucijama (fakultetima). Među najvećima je sveučilišna biblioteka u Firenci, koja pokriva filozofiju i lingvistiku. Na sveučilištu djeluje više od 40 institutskih i drugih specijaliziranih biblioteka, među njima područje medicine pokriva Središnja medicinska biblioteka i još 14 manjih specijaliziranih zbirki; pravo ima svoju središnju zbirku i službe te nekoliko specijaliziranih zbirki. Na sveučilištu u Palermu postoji preko 100 institutskih i fakultetskih biblioteka; središnja pravna zbirka ima npr. još 12 dislociranih pravnih biblioteka. Sveučilište u Rimu ima preko 120 biblioteka, pri čemu ima samo Fakultet za filozofiju i lingvistiku 20 biblioteka, a Škola za medicinu i kirurgiju čak 25 biblioteka. I u okviru sveučilišta u Bologni postoji više od 100 fakultetskih i institutskih biblioteka, a na sveučilištu u Napulju oko 50 specijalnih, fakultetskih i institutskih biblioteka (Contemporary Developments, 1981.).

bibliotekarstva dakle izgleda kao opći uzorak visoko parcelizirane strukture odjela.

Ni u bivšem Sovjetskom savezu biblioteke sveučilišta nisu bile jednako organizirane. Kod mlađjih sveučilišta se radilo o ustanovljavanju jedne, središnje sveučilišne biblioteke, a starije su imale pored središnje biblioteke još tzv. podružničke ili fakultetske, institutske i slične biblioteke.⁷⁰ Odnosi biblioteka su različiti. Kod nekih sveučilišta biblioteke su jedinstvenu tijelo sa jednim vodstvom, centralnom nabavom, obradom i uporabom fonda (Moskva, Kijev, Petrograd). Kod drugih se sveučilišta radi o samostalnim bibliotekama koje nisu podređene središnjoj sveučilišnoj biblioteci, a međusobna povezanost je slaba (Irkutsk, Lvov, Odesa). Ipak je nakon 1950. godine prisutna tendencija da središnje biblioteke utječu na cjelokupnu mrežu biblioteka pojedinog sveučilišta.

Pri središnjoj sveučilišnoj biblioteci djeluje bibliotečno znanstveno vijeće, sastavljeno od predstavnika fakulteta; ono donosi godišnje planove. Sve fakultetske i druge biblioteke su inače fizički dislocirane, no ipak su dio središnje sveučilišne biblioteke. Predstojnike fakultetskih biblioteka imenuje ravnatelj središnje biblioteke.

Različitošću organizacije visokoškolskih biblioteka posebno istupa Njemačka, gdje su sveučilišta relativno autonomne institucije i od svake pojedinačno je ovisna potpora njihovim bibliotekama. Na starim sveučilištima prisutan je dualizam: središnja sveučilišna biblioteka te mnogo biblioteka odjela i institutskih biblioteka, koje su autonomne; sveučilišna biblioteka nema nad njima posebnih ovlasti. Drugi slučaj je npr. sveučilište u Konstanzi, gdje se radi o jedinstvenom sustavu središnje sveučilišne biblioteke: sva gradnja i usluge dostupne su u jednoj zgradi, pod kontrolom sveučilišne biblioteke.

Nadalje, u Njemačkoj postoje sveučilišta s jedinstvenim bibliotečnim sustavom, no ipak bez središnje sveučilišne biblioteke (primjer sveučilišta u Bielefeldu). Postoji

---

⁷⁰ *Zadaća središnje sveučilišne biblioteke je da prikuplja i čuva gradju u skladu sa znanstvenim i pedagoškim zadacima sveučilišta. Odgovorna je za planiranje i financiranje čitavog bibliotekarstva na sveučilištu, za kadrove i njihovo obrazovanje, za bibliografsku službu i za koordinaciju čitavog bibliografsko-dokumentacijskog rada. Obavlja centraliziranu nabavu i obradu gradje za čitavo sveučilište, te ima opće i središnje kataloge za sve pripadajuće biblioteke. Fakultetske i institutske biblioteke nastaju širenjem sveučilišta, kad su određeni dijelovi prostorno prilično udaljeni od matičnog sveučilišta. Te biblioteke imaju specijalizirane bibliotečne fondove za jedno ili više znanstvenih područja. Biblioteke kabineta i katedri u pravilu su prezentne, ne posudjuju gradju kući, nemaju ni zaposlene profesionalne bibliotekare. Većina sveučilišta ima i tzv. nastavne biblioteke (za studente), koje čuvaju i posudjuju samo udžbenike te time rasterećuju ostale biblioteke.*

samo središnja radna jedinica (koja je usmjerena u humanistiku i postaje zametkom središnje biblioteke) te decentralizirani dijelovi sveučilišne biblioteke.

Na novijim sveučilištima najčešći je model: jedinstveni sustav i dislocirana središnja sveučilišna biblioteka (npr. Regensburg). Središnja sveučilišna biblioteka zadovoljava sve osnovne potrebe sveučilišta, a za posebne potrebe mogu se organizirati dislocirani specijalni odjeli. Ne glede na tu razdiobu središnja biblioteka stručno kontrolira dislocirane jedinice i rad u njima (svi su djelatnici sveučilišne biblioteke). Proračunski su također dio sveučilišne biblioteke, koja odlučuje o financijskim udjelima za pojedine jedinice.

U Francuskoj je organizacija biblioteka na sveučilištima oduvijek bila jedinstvena za čitavu državu i propisana zakonom.⁷¹ Većina francuskih sveučilišnih biblioteka je inače zaživjela prilično kasno, no ipak je već 1855. godine bila prihvaćena odluka o udruživanju fakultetskih biblioteka. Sve su postale podređene Direkciji (kasnije Državnom sekretarijatu) za sveučilišta i ministarstvu za odgoj.

Nakon 1962. godine počele su se biblioteke sveučilišta modernizirati (slobodni pristup, modernizacija obrade gradje, standardi). Nakon studentskih nemira 1968. na sveučilištima su počeli uvoditi reforme, koje su trebale osuvremeniti staru sveučilišnu strukturu. Dekret iz 1970. uveo je na sveučilištima novu upravnu strukturu, a od biblioteka zahtijevao osiguranje zajedničkih službi za njihov krug fakulteta i studenata. Taj je dekret osigurao suradnju bibliotečnih radnika u sveučilišnom bibliotečnom odboru. Sveučilišne biblioteke dijele na sveučilišne i intersveučilišne. Prve povezuju pojedine fakultete, druge više sveučilišta nekog geografskog područja (tako Pariz ima sveučilišne i intersveučilišne biblioteke).

Dotadašnje fondove enciklopedijskog karaktera reorganizirali su i sa bibliotekama odjela osigurali određeni stupanj specijalizacije bibliotečnih fondova. Te biblioteke potpuno nadzire središnja sveučilišna biblioteka, jedinstveni su obrada i katalozi (s oznakom u koji odjel ili sekciju fizički spada gradja). Direkcija je inicirala i posebne službe za studente početnike, argumentirajući da oni trebaju dosta temeljnih djela općenitog karaktera

---

⁷¹ *Nakon drugog svjetskog rata doživio je sustav visokog školstva bitne promjene, isto tako se promijenila struktura sveučilišta, koja se približila engleskim i američkim. Pored državnih sveučilišta postoje i katolička sveučilišta. Njihova organizacija, normalno, utječe na sveučilišni bibliotečni sustav. Sveučilišta su uglavnom podijeljena barem na dva tipa fakulteta: znanstveni i jezikoslovno-društveni te različite vrste instituta. Postoji još i sustav visokog školstva, koji pokriva inženjerstvo, trgovinu, poljoprivredu, javnu upravu, primjenjenu umjetnost, obrazovanje.*

i svakako, referentnu gradju, dok ostali studenti trebaju više specijaliziranih izvora. Zato postoje biblioteke za studente početnike i biblioteke za studente od 3. godine dalje te za druge korisnike.⁷² Inače, biblioteke pripadaju sveučilištu i pod njegovom su neposrednom upravom.

Suvremena reforma sveučilišnih biblioteka u Francuskoj trebala bi integrirati bibliotečnu djelatnost u organizacijsku strukturu sveučilišta te povezati sve fondove u jedinstveni bibliotečni sustav sveučilišta. U taj se sustav pojedine biblioteke ili lociraju ili integriraju.

---

⁷² I u SAD su nakon rata postale popularne tzv. dodiplomske biblioteke koje smanjuju pritisak na glavne biblioteke. Organizirane su pretežito za studente, a atmosfera u njima nije tako "stroga" kao u velikim znanstvenim bibliotekama.

3. VISOKOŠOLSKE BIBLIOTEKE LJUBLJANSKOG SVEUČILIŠTA: ANALIZA STANJA

Kakvo je stanje visokoškolskih biblioteka našeg, ljubljanskog sveučilišta?

Za analizu smo upotrijebili podatke prikupljene anketom i dopunili ih podacima, koje smo kasnije dobili tokom posjeta visokoškolskim bibliotekama u studenom 1991. Upravo u posjetama bibliotekama pokazalo se da je većina podataka, koje biblioteke navode u redovitim godišnjim izviješćima, samo bolje ili manje dobro približavanje stvarnom stanju. Pošto sve biblioteke ne vode redovite statistike o svojem fondu i poslovanju (iako je jedinstveno propisana), navode ocjene, a u određene rubrike upisuju čak i pogrešne podatke. Ako smo pri našim posjetama utvrdili da su određeni podaci pogrešno upisani ili da nedostaju, ispravljali smo ih.⁷³

Glede na to da je vanjska kontrola (npr. od strane Republičke matične službe NUK-a) prikupljanja podataka o djelatnosti unutar pojedinih biblioteka praktično nemoguća, prisiljeni smo analizirati onakve podatke, kakve smo uspjeli prikupiti. Uvjereni smo da su dosta reprezentativni te da ih smijemo uporabiti za naše interpretacije i usporedbe. Do točnih podataka bit će moguće doći samo tada, kada sve biblioteke budu uključene u jedinstveni sustav računarske obrade gradje i bibliotečnog poslovanja.

3.1. ORGANIZACIJA

Kad govorimo o organizaciji visokoškolskih biblioteka, moramo uvažiti dvije razine:

- a) organizaciju svih biblioteka u okviru sveučilišta,
- b) organizaciju biblioteka na pojedinim visokoškolskim institucijama

Za organizaciju biblioteka na ljubljanskom sveučilištu karakterističan je dualizam starih europskih sveučilišta: postoji središnja sveučilišna biblioteka na jednoj strani te na drugoj brojne fakultetske, biblioteke odjela, instituta i dr. biblioteke, koje upravno i organizacijski nisu podređene središnjoj sveučilišnoj biblioteci. Uz to postoji još jedna orga-

---

⁷³ U priloženim tabelama posebno je označeno kad se radi o podacima s terena.

nizacijski samostalna biblioteka - Središnja tehnička biblioteka (CTK), koja je članica sveučilišta pa time statusno sveučilišna biblioteka, a središnja sveučilišna biblioteka (NUK) formalno nije članica sveučilišta.

U okviru ljubljanskog sveučilišta u školskoj 1990/91. godini djelovalo je 60 biblioteka (prilog 1), 58 visokoškolskih i dvije sveučilišne biblioteke. Nacionalna i sveučilišna biblioteka (NUK) te Središnja tehnička biblioteka (CTK) samostalne su ustanove, a ostale biblioteke organizacijski su nesamostalne i spadaju pod pojedine visokoškolske institute ili samostalne institute odnosno centre. Tri biblioteke pripadaju akademijama, tri višim školama, četiri samostalnim sveučilišnim institutima i jedna sveučilišnom centru. Ostalih 47 visokoškolskih biblioteka pripada fakultetima.

Po jednu biblioteku ima 8 fakulteta i već spomenute akademije, više škole, samostalni instituti i sveučilišni centar (ukupno dakle 19 biblioteka). Pet fakulteta ima organiziranih više biblioteka. U okviru Biotehničkog fakulteta djeluje 6 biblioteka (1 središnja i 5 biblioteka odjela); u okviru Filozofskog fakulteta djeluje 16 biblioteka (središnje biblioteke nema, postoji 16 biblioteka odjela); u okviru Fakulteta za arhitekturu, građevinarstvo i geodeziju su 2 biblioteke (središnje biblioteke nema, djeluju 2 biblioteke odjela); u okviru Fakulteta za prirodoslovne znanosti i tehnologiju je 10 biblioteka (središnje biblioteke nema, Odjel za fiziku ima organizirane 3 biblioteke, Odjel za matematiku i mehaniku 2 biblioteke, Odjel za montanistiku 2 biblioteke te po 1 biblioteku Odjel za kemiju i kemijsku tehnologiju skupa s Odjelom za farmaciju, Odjel za tekstilnu tehnologiju te Odjel za kemijsko obrazovanje i informatiku); u okviru Pravnog fakulteta djeluje 5 biblioteka (postoji središnja biblioteka te 4 biblioteke instituta, koji djeluju pri fakultetu).

Bez biblioteke su Viša upravna škola i Viša škola za zaštitu na radu, a Viša škola za unutrašnje poslove je biblioteku ustanovila 1990. godine i za predmetnu studijsku godinu još nije predala izvješća o radu.

Nekoliko visokoškolskih biblioteka u Ljubljani već djeluje kao središnje biblioteke za određena stručna područja, iako formalno kao takve još nisu bile imenovane (Središnja tehnička biblioteka, Središnja medicinska biblioteka, Središnja ekonomska biblioteka, Središnja biblioteka društvenih znanosti, Središnja biblioteka biotehničkog fakulteta).

Organizacijska shema biblioteka ljubljanskog sveučilišta uglavnom odgovara organizacijskoj shemi sveučilišta odnosno njenih članica. Kako možemo razabrati iz priloga 4, radi se o velikoj razdrobljenosti visokoškolskih biblioteka, no ipak razlikujemo tri organizacijska tipa:

1) Fakultet nema središnje biblioteke, svaki odjel samostalno prikuplja, obrađuje, čuva i posudjuje gradju. Ne postoji zajednički katalog, ni zajednička pravila za obradu gradje i poslovanje sa korisnicima. Pojedine biblioteke odjela zadovoljavaju potrebe pedagoškog i istraživačkog procesa samo svojeg odjela.

Karakterističan primjer takvog organizacijskog tipa su biblioteke Filozofskog fakulteta, na kojem postoji 16 odjela i svaki ima svoju biblioteku. Dok nije počelo aktivnije djelovati zajedničko bibliotečno vijeće, njihov rad (ni stručni ni administrativni) nije usmjeravao ili nadzirao nijedan zajednički organ. Zato su biblioteke nejedinstveno uređjene, s različitim katalozima, a i postavljanje gradje je različito. Koordinacija nabave literature (osim inozemne) još se uvijek ne provodi, narudžbe u bibliotekama odjela se dupliraju, jer se često radi o tako srodnim znanstvenim područjima da određenu literaturu treba više biblioteka istovremeno. Svaka od šesnaest biblioteka sama nabavlja literaturu, sama posudjuje gradju (postoji više načina posuđivanja), sama nabavlja administrativni materijal i traži vanjske usluge, a istodobno, u nekim odjelima, djelatnici obavljaju još i administrativne poslove za odjele (što bi trebao biti zadatak službi fakulteta). Računarska izrada kataloga u posljednje vrijeme donijela je prva jedinstvena pravila za obradu monografija. Normalno, lokalni mi=kroračunari ne osiguravaju racionalnu obradu (uzajamnu) niti mogu biti osnova za koordiniranu nabavu.⁷⁴

Organizacijska shema biblioteka Filozofskog fakulteta na mikronivou svojom nam razdrobljenošću može primjerno služiti kao slika biblioteka svih članica sveučilišta na makronivou. Sličnu organizaciju biblioteka nalazimo i u okviru Fakulteta za prirodoslovne znanosti i tehnologiju (10 biblioteka), gdje neki odjeli imaju čak i više biblioteka koje su prostorno dislocirane po katedrama odnosno odsjecima.

2) Postoji središnja biblioteka na fakultetu, koja prikuplja gradju i obavlja djelatnost za potrebe svih odjela (katedri, instituta) fakulteta, čuva ga u vlastitom spremištu i posudjuje u vlastitim prostorima odnosno čitaonicama.

Biblioteka takvog tipa ima više: Središnja ekonomska biblioteka (dalje - CEK), Središnja medicinska biblioteka i Središnja biblioteka društvenih znanosti (dalje - ODK)

---

⁷⁴ U toku je reorganizacija - stvaranje jedne biblioteke s dislociranim zbirkama gradje (bibliotekama odjela), no ipak sa središnjom stručnom službom i zajedničkom čitaonicom, računarskom vezom biblioteka odjela, jednim voditeljem, itd.

- tri najveće središnje biblioteke, te biblioteke Pedagoškog fakulteta, Strojarskog fakulteta, Fakulteta za šport i Veterinarskog fakulteta, itd. (prilog 4).

Biblioteka u tim slučajevima služi potrebama cjelokupnog pedagoškog i istraživačkog procesa na fakultetu i nema dislociranih bibliotečnih jedinica. Biblioteka ima sama organizirane sve stručne službe te dovoljnu i odgovarajuću kadrovsku strukturu. Ako je i fakultet prostorno koncentriran u jednoj zgradi, onda je taj tip biblioteke primjeren za fakultetsku biblioteku.

I pri samostalnim institutima odnosno centrima sveučilišta, koji imaju organizirane biblioteke (Institut za biologiju, Institut za geografiju, Institut Jožef Štefan, Pedagoški institut, Centar za razvoj sveučilišta), one su cjeline.

3) Kombinacija oba tipa organizacije. Fakultet ima središnju biblioteku, koja sama čuva samo dio gradje, a drugi dio obradjuje (ili ne) i daje ga u biblioteke pojedinih odjela. Uloga središnjih biblioteka na ljubljanskom sveučilištu u svim je slučajevima i inače odista manja, nego što bi morala biti.

Takav tip biblioteka nalazimo kako u slučaju kad je fakultet prostorno razbijen i ima svoje odjele ili institute (a time i predavaonice) prostorno dislocirane (raspršene) van glavne zgrade (npr. Biotehnički fakultet), tako i u slučaju kad je fakultet u jednoj zgradi (Pravni fakultet). Pri pojedinim odjelima (institutima ili čak katedrama) organizirane su i biblioteke.

U okviru ovoga tipa organizacije opet nailazimo na dva načina unutrašnjeg organiziranja biblioteka. U prvom slučaju središnja biblioteka samo nabavlja gradju za ostale biblioteke (ili čak - samo koordinira nabavu) glede potreba pojedinih odjela te je predaje bibliotekama odjela (instituta) na obradu. Pregled nad čitavim fondom osigurava joj centralni katalog biblioteke. Središnja biblioteka fakulteta ima fond, koji je od temeljnog značaja za struku, odnosno potreban za pedagoški proces, a ostale biblioteke prikupljaju specijaliziranu gradju. Takva je Središnja biblioteka Biotehničkog fakulteta.⁷⁵

U drugom slučaju središnja biblioteka skrbi za nabavu kao i za obradu gradje za sve odjele, čitavu gradju formalno sama i čuva, a bibliotekama odjela posudjuje, odnosno tamo deponira te tako ima u svakom trenutku pregled nad gradjom. Kad bi postojale pros-

---

⁷⁵ I biblioteka Pravnog fakulteta sedamdesetih je godina brinula za 16 seminarskih biblioteka i biblioteka odjela. Za njih je nabavljala i stručno obradjivala čitavu gradju, a institutske biblioteke (javna uprava, kriminologija) bile su samostalno vodjene. Sva tri tipa biblioteka suradjivala su i koordinirala nabavnu politiku.

torne mogućnosti, uvažavajući postojeću suvremenu programsku opremu za poslovanje biblioteka, takav tip biblioteka mogao bi biti vrlo djelotvoran. Na žalost, u okviru biblioteka ljubljanskog sveučilišta takav tip biblioteke nalazimo samo na nižoj razini - u okviru dviju biblioteka odjela.⁷⁶

Slično stanje je u biblioteci Odjela za kemiju i kemijsku tehnologiju Fakulteta za prirodoslovne znanosti i tehnologiju, koja sama čuva u biti samo udžbenike, a sva ostala gradja raspodjeljena je po katedrama, koje su i prostorno raspršene (po cijelom gradu). Radi se o 4 katedre Odjela za farmaciju i 10 katedri Odjela za kemiju i kemijsku tehnologiju. Na pojedinim katedrama postoje čak i lokalni katalogi gradje.

Na još veću raznolikost nailazimo ako pogledamo unutrašnju organizaciju biblioteka. Susrećemo različite načine obrade gradje, upisa članova i posudjivanja gradje, postavljanja fonda, oblikovanja računarskih baza podataka itd.

Sustav visokoškolskih biblioteka trebala bi povezivati središnja biblioteka sveučilišta - Narodna in univerzitetna knjižnica. No, moramo utvrditi da svoju funkciju središnje sveučilišne biblioteke u pola stoljeća nije uspjela ostvariti. Sa jedne strane zbog svog premalog angažmana u tom smjeru, a sa druge zbog prevelike samostalnosti pojedinih visokoškolskih ustanova, koje "svoje" biblioteke često nisu bile spremne intenzivnije usmjeriti u javnost odnosno "podrediti" određenim zajedničkim pravilima djelovanja u jedinstvenoj mreži.

Takva organizacijska raznolikost biblioteka ljubljanskog sveučilišta inače ne bi bila ništa iznimno u usporedi s bibliotekama sveučilišta drugdje u svijetu, ako bi sve djelovale u učinkovitom i posebice jedinstvenom bibliotečnom informacijskom sustavu, podržanom suvremenom računarskom i komunikacijskom tehnologijom. Suradnja u takvom sustavu zahtijevala bi i jedinstvene uzorke unutrašnje organizacije biblioteka i uvažavanje jedinstvenih standarda (kao što je to u KDI sustavu sveučilišta u Mariboru).

---

⁷⁶ *Biblioteka odjela za agronomiju Biotehničkog fakulteta svoj fond obradi, a onda ga, uglavnom čitavog, razdijeli po katedrama. Katedre su prostorno u istoj zgradi. Gradju imaju formalno posudjenu, a ipak je same posudjuju dalje. Središnja biblioteka Biotehničkog fakulteta - glede na to da biblioteke nisu uključene u sustav uzajamnoga kataloga doista gubi pregled nad fondom i dogadjanjima oko njega.*

3.2. BIBLIOTEČNI FONDOVI: OPSEG, STRUKTURA, DOPUNJAVANJE I OTPIS

Bibliotečni fondovi trebali bi biti obimni i kvalitetni, da bi mogli služiti potrebama kako studijskog tako i istraživačkog procesa na sveučilištu. Medjunarodni standardi zahtijevaju da biblioteke jasno oblikuju politiku razvoja svojih bibliotečnih fondova, i to u suradnji s predstavnicima sveučilišta odnosno fakulteta. Nužno je stalno provjeravanje - odgovara li fond potrebama sveučilišta i izdvajanje neaktualne gradje. Nedostatke vlastitih fondova moraju biblioteke otklanjati učinkovitom medjubibliotečnom razmjenom. Za kupovinu bibliotečne gradje prema preporukama ALA (Američkog društva bibliotekara) biblioteke bi trebale izdvajati 35-45 % svojih sredstava.

Prema podacima koje smo dobili ne možemo utvrditi kakva je kvaliteta fonda naših visokoškolskih biblioteka, niti imamo za to odgovarajućih mjerila.⁷⁷ Ali unatoč tome pokušat ćemo upozoriti na nekoliko njihovih značajki.

Kao što je moguće razabrati iz tabele 1, koncem 1990. godine su visokoškolske biblioteke u svojim fondovima čuvale ukupno 4.138.338 jedinica gradje. Od toga je bilo 3.210.592 jedinica knjižne gradje (77,6 %) te 927.746 jedinica neknjižne gradje (22,4 %). Daleko najviše gradje čuva NUK: 46,3 % čitave gradje, 37 % čitave knjižne gradje i čak 78,2 % čitave neknjižne gradje.

Veličina bibliotečnog fonda po bibliotekama je različita. Ako izdvojimo NUK, najveći fond imaju tzv. središnje biblioteke: CTK 178.627 jedinica gradje, Središnja ekonomska biblioteka 175.238 jedinica, Središnja medicinska biblioteka 172.373 i Središnja biblioteka društvenih znanosti 148.270 jedinica. Ostale visokoškolske biblioteke čuvaju od nekoliko tisuća do više od sto tisuća jedinica gradje. Manje od 8.000 jedinica gradje⁷⁸ ima 7 visokoškolskih biblioteka.

Biblioteke su u 1990. godini dobijale ukupno 16.143 naslova periodičnih publikacija, od toga 9.017 (55,9 %) inozemnih naslova. A ako izdvojimo NUK kao netipičnu

---

⁷⁷ *Za odgovarajuće analizu bibliotečnih fondova visokoškolskih biblioteka već je krajnje vrijeme, a isto tako za formiranje politike izgradnje bibliotečnih fondova (kako na razini pojedinih visokoškolskih biblioteka tako i sveučilišta u cjelini).*

⁷⁸ *To je osnova za financiranje jednog bibliotečnog djelatnika po kriterijima Ministarstva za školstvo i sport Slovenije.*

visokoškolsku biblioteku, jer je u 1990. godini još uvijek dobivala obvezni primjerak periodike iz svih republika bivše Jugoslavije, onda imamo podatak da su visokoškolske biblioteke dobivale 11.170 naslova periodike, a od toga 8.113 naslova inozemne periodike. Postotak inozemne periodike postane odmah realniji i iznosi 72,6 %. Tako visoki postotak i činjenica da je naručivanje inozemnih periodičnih publikacija koordinirano, te je zato dupliranje naslova unutar biblioteka jednog sveučilišta minimalno, dokazuje da naše biblioteke slijede trendove suvremenih visokoškolskih biblioteka.⁷⁹

Zajednički prirast bibliotečne gradje u godini 1990. iznosio je 125.606 jedinica (godinu prije 119.709 jedinica). Od toga je bilo kupljeno 51.035 (40,6 %) jedinica (godinu dana prije 49.082 jedinica odnosno 41,6 %). Ako opet izdvojimo NUK, čiji je prirast bibliotečne gradje iznosio čak 48,8 % cjelokupnog prirasta, bibliotečni fondovi visokoškolskih biblioteka su se povećavali za 64.274 jedinica gradje, a od toga je bilo kupljenih 46.415 jedinica, odnosno 72,2 %.

Izračunali smo i postotak prirasta gradje u odnosu na osnovni fond (za knjige i monografske publikacije u cijelosti), a kod periodičkih publikacija njihov udio u cijelom fondu knjižne gradje (tabela 3).

Da bi utvrdili strukturu knjižnih fondova, zamolili smo biblioteke za detaljnije podatke o tome, kao i za ocjene glede odnosa između domaće i inozemne gradje.⁸⁰ Ako pogledamo strukturu fondova knjiga, vidimo da je prosječno više inozemne literature nego

---

⁷⁹ *Zajednička računarska zbirka serijskih publikacija u Sloveniji, koja se oblikuje na uzajamnom nivou sustava kooperativne obrade gradje, omogućavat će pored kvantitativnih i kvalitativne analize. Tako će biti moguće utvrditi koliki udio svjetski značajnih znanstvenih serijskih publikacija doista imaju naše biblioteke, a koliki udio predstavljaju one serijske publikacije, pri kojima faktor značajnosti ne nalazimo (pa ih biblioteke čuvaju samo zato, jer su darovi ili je pak njihova cijena niska).*

⁸⁰ *U analizi smo uvažavali samo knjižnu gradju, jer u neknjižnu gradju ubrajaju biblioteke tako različite vrste gradje (npr. slike, dijapozitive, računarske diskete i sl.) i na različite načine, da je točnost podataka, a posebice mogućnost usporedbi među bibliotekama, vrlo diskutabilna. Za inozemnu literaturu smo uvažavali ona djela, čiji izdavači nisu sa teritorija bivše Jugoslavije. Na žalost pojedine biblioteke uvršćuju istu vrstu knjižne gradje u različite kategorije. Tako npr. diplomatske radnje, magistarske radove i disertacije neke statistički vode odvojeno, a druge ih ubrajaju u rubriku knjiga. Istraživačka izvješća su uvrštena ili među knjige ili u rubriku diplome, magisteriji i disertacije. I periodičke publikacije su pri nekim bibliotekama uvrštene među knjige. Podaci, koji su označeni zvjezdicom, predstavljaju stanje prigodom naše posjete biblioteka, (no to ipak bitno ne mijenja odnose), a ostali su po stanju od 31.12.1990.*

domaće (prosjek svih biblioteka iznosi 63,6 %). Pri tom 32 biblioteke imaju veći udio stranih knjiga. Nekoliko biblioteka ocjenjuje da je njihov fond knjiga skoro ili u cjelosti strani (npr. biblioteka za astronomiju, kemiju i kemijsku tehnologiju, mehaniku, germanske jezike i književnosti, romanske jezike i književnosti, Instituta za međunarodno pravo i Instituta Jožef Štefan).

Pogledajmo još usporedno po stupcima gdje su izračunati postoci prirasta u odnosu na postojeći fond. Kao osnova za usporedbu služit će preporuka J. Thompsona (1980.) po kojoj bi trebao optimalni rast fonda biti 2,5 % (osim normalno za nove biblioteke, u kojima mora rast biti brži) te kasniji standardi za biblioteke koledgea,⁸¹ koji postavljaju granicu na 5 %.

Ako se zaustavimo kod knjiga, vidimo da 2,5 % rasta dostiže ili prestiže 25 visokoškolskih biblioteka (41,7 %), a 5 % samo 4 biblioteke. Najmanji prirast knjiga u minuloj godini (manje od 1 % u odnosu na fond knjiga) dosegle su biblioteke: Fakulteta za prirodoslovne znanosti i tehnologiju-astronomija, meteorologija i montanistika, Središnja biblioteka društvenih znanosti, Filozofski fakultet - povijest i Pravni fakultet Institut za rad. Najviši prirast knjiga su dostigle biblioteka Biotehničkog fakulteta - prerada drva (8,8 %) i biblioteka Fakulteta za prirodoslovne znanosti i tehnologiju - kemijsko obrazovanje i informatika (9,4 %).

1990. godine su (bez NUK) najveći prirast knjiga dosegle Biblioteka Pedagoškog fakulteta (3.600 jedinica), Središnja ekonomska biblioteka (3.020 jedinica), Središnja medicinska biblioteka (2.300), Biblioteka Instituta Jožef Štefan (1.550) i Središnja tehnička biblioteka (1.500 jedinica). Prirast knjiga u NUK-u (20.381) iznosio je 40 % cjelokupnog prirasta visokoškolskih biblioteka ljubljanskog sveučilišta.

U prirastu knjiga svih biblioteka bilo je u prosjeku 57,3 % stranih knjiga. 34 biblioteke su dobile više inozemnih knjiga od prosjeka. No, biblioteke su upozoravale da su podaci za 1990. godinu prilično dobri (povoljan devizni kurs) te da će podaci za 1991. godinu biti prilično skromniji.

Ako se još zaustavimo pri prirastu svih monografskih publikacija, ponovo ćemo utvrditi da je brojčano najveći prirast imao NUK, a od ostalih već prije nabrojane biblioteke. I usporedni podaci (po istim standardima kao i pri knjigama) prirasta svih monograf-

---

⁸¹ Kad fond dostigne odgovarajuću veličinu, koju propisuju standardi, godišnji priliv trebao bi iznositi 2-5 %, a dok zbirka nije dovoljno opsežna, godišnji prirast trebao bi biti 5 % ili više. U stručnoj literaturi nalazimo i preporuke da je idealni rast bibliotečnih fondova od 6-10 % godišnje!

skih publikacija pokazuju slično stanje, kao kod prirasta knjiga. Prirast od 2,5 % u odnosu na fond ili više, doseglo je 28 biblioteka, a taj postotak nije doseglo 53 % visokoškolskih biblioteka ljubljanskog sveučilišta. Porast od 5 % i više monografskih publikacija, doseglo je samo 5 biblioteka. Iako strane preporuke ne možemo automatski prenositi na naše tlo (već ako bi htjeli izračunati optimalnu veličinu fonda određene biblioteke naletjeli bismo na poteškoće), ipak treba upozoriti da postoji priličan broj biblioteka, koje nabavljaju tek minimalnu količinu gradje pa tako, svoje fondove jedva da obnavljaju. Iznenadjujuće mali postotak obnavljanja fonda ima npr. i Središnja tehnička biblioteka. Ako pri postotku porasta uvažavamo sve visokoškolske biblioteke i NUK zajedno, onda je prirast 2,9 %. Ako opet izdvojimo NUK, iznosi postotak prirasta fondova svih biblioteka, glede na njihov osnovni fond, samo 2,3 %.⁸²

U tabeli 1 nalaze se i podaci o broju jedinica knjižne gradje na jednog upisanog studenta. U bibliotečno-informacijskom sustavu ljubljanskog sveučilišta je to 141 jedinica knjižne odnosno 181 jedinica bibliotečne gradje (u usporedbi s mariborskim sveučilištem dosta više, jer je taj odnos tamo mnogo manji: na jednog studenta dolaze samo 64 jedinice knjižne odnosno 78 jedinica bibliotečne gradje).

Pogledajmo još kakav je fond periodičnih publikacija u bibliotekama ljubljanskog sveučilišta. Zajednički fond je godine 1990. imao 657.709 jedinica (godišta) periodičnih publikacija. Od toga NUK je čuvala 244.219 ili 37 %. Pored NUK periodikom su najbogatije slijedeće biblioteke: Središnja medicinska biblioteka (87.740 jedinica), Institut Jožef Štefan (26.843 jedinica), Središnja ekonomska biblioteka (23.364) i Središnja biblioteka društvenih znanosti (21.163 jedinica).

U posljednjoj koloni tabele 3 navedeni su i postoci periodičnih publikacija u odnosu na cjelokupan knjižni fond pojedine biblioteke. Najveći udio periodičnih publikacija imaju Središnja medicinska biblioteka (51 %), Biblioteka Instituta Jožef Štefan (41,3 %), Biblioteka Fakulteta za prirodoslovne znanosti i tehnologiju - geologija (40,2 %) i Središnja biblioteka Biotehničkog fakulteta (37,7 %). Najmanje periodičnih publikacija čuvaju biblioteke Akademije za glasbo (1,6 %) i FAGG arhitektura (2,1 %).

O uskladjenoj nabavnoj politici (s iznimkom strane periodike) biblioteka u okviru sveučilišta ne možemo govoriti, kao što pri većini biblioteka ne postoji ni planirana

---

⁸² 1975. godine (Sepe, 1976.) nabava nove gradje iznosila je u prosjeku 5 % u odnosu na osnovni fond! Na žalost možemo usporediti samo podatke o broju jedinica, a nemamo podatke o broju naslova monografskih publikacija, što bi omogućilo razmišljanja o kvaliteti fondova.

nabavna politika. Planirano troše financijska sredstva u samostalnim i u nekim središnjim visokoškolskim bibliotekama, a inače se ta sredstva već na razini fakulteta naprije razdijele na pojedine odjele, institute, katedre itd. Takvim drobljenjem su ta sredstva u konačnoj fazi premala da bi zadovoljila potrebe svih 60 biblioteka.⁸³

Slovenski standardi za visokoškolske biblioteke ne uređuju tako precizno dopunjavanje bibliotečnih fondova, kako bi bila osigurana njihova kvaliteta. U poglavlju o informacijskim izvorima određuju kakvu gradju moraju imati pojedine vrste biblioteka u sustavu sveučilišta u svojim zbirkama, ali nema elementata za osiguravanje potrebne kvalitete gradiva i pravilnog izbora. Zato standardi uvode stručne komisije za dopunjavanje bibliotečne gradje, u kojima sudjeluju i pedagoški odnosno istraživački djelatnici visokoškolskih ustanova.⁸⁴ U praksi taj sustav slabo djeluje pa su mnogim bibliotekama komisije suvišne i nepotrebne, te ih razumiju kao nepovjerenje prema njihovom stručnom radu. A koliko financijskih sredstava biblioteke potroše za kupovinu bibliotečne gradje? U upitnicima čak 35 biblioteka (58 %) uopće ne navodi podatke o svojim dohocima odnosno izdacima ili se odmah vidi da ti podaci nisu pravilni (npr. svi izdaci zajedno su manji nego izdaci za kupovinu gradje). Kod 25 visokoškolskih biblioteka izračunali smo postotak potrošenih sredstava za gradju.⁸⁵ Te biblioteke su za kupovinu gradje potrošile od 4,4 % do 72,5 % svojih sredstava. Ako izuzmemo NUK,⁸⁶ 10 biblioteka (od 24) namjenjuje kupovini gradje barem 35 % sredstava.

---

⁸³ "Ako koordinaciju gradje razumijemo kao uzajamno dopunjavanje bibliotečnih fondova, tako da biblioteke zajedno ostvaruju cjelovitu zbirku znanstvene literature, koja je potrebna sveučilištu, onda razdiobe određenih sredstava na male i još manje dijelove ne možemo imenovati koordinacijom literature" (Filo, 1988.a, str. 21.).

⁸⁴ Na američkim sveučilištima često imaju posebnog prodekana za bibliotečnu djelatnost, koji se posvećuje upravo kontroli godišnjih planova kupovine bibliotečne gradje.

⁸⁵ Pri tome normalno nema nikakve osnove za tvrdnju da su ti podaci pravilni. Većina visokoškolskih biblioteka naime nema pregleda nad svojim prihodima i potrošnjom.

⁸⁶ NUK (6 %), Biotehnički fakultet - središnja biblioteka (38 %), agronomija (23 %), šumarstvo (12 %) i obrada drva (21 %), Veterinarski fakultet (43 %), Središnja ekonomska biblioteka (27 %), Fakultet za prirodoslovne znanosti i tehnologiju geologija (52 %), matematika (43 %), mehanika (18,5 %), tekstilna tehnologija (39 %), Središnja biblioteka društvenih znanosti (20 %), Strojarski fakultet (72,5 %), Fakultet za šport (11 %),

Zanimljivo je pogledati i podatke o otpisu bibliotečne gradje (tabela 2). Trebalo bi očekivati da visokoškolske biblioteke redovito otpisuju zastarjelu gradju, barem na onim znanstvenim područjima, gdje literatura brzo zastarijeva. Ipak je u našim visokoškolskim bibliotekama malo otpisa.⁸⁷

1990. godine gradju je otpisalo samo 13 biblioteka ili drugačije - 78,3 % biblioteka ljubljanskog sveučilišta nije otpisalo ni jednu jedinicu gradje. Da je skoro nemoguće da biblioteka u jednoj godini ne bi otpisala niti jedne jedinice gradje, zna svatko, tko je ikad radio u biblioteci. Zašto su dakle, podaci takvi? Možemo tvrditi da je sustav financiranja važan uzrok, jer su financijski nagradjeni oni koji imaju veće fondove, a ne oni koji te fondove i aktivno koriste. Moramo uvažavati takodjer da je vrijeme zastarjevanja gradje u strukama različito: u društvenim znanostima i humanistici je bitno dulje, no što je u prirodoslovno-tehničkim znanostima. Očekivali bi dakle, pri skupini biblioteka koje pripadaju u područje prirodoslovno-tehničkih znanosti, veće otpise gradje. Podaci te pretpostavke ne potvrđuju.

Postavlja se pitanje, što visokoškolske biblioteke uopće otpisuju? Prema podacima i iskustvu, rekli bismo da se ne radi o otpisivanju zastarjele gradje, nego samo izgubljene ili istrošene. Uz to neke se biblioteke ne drže pravila poslovanja i gradju ne otpisuju (tek uz bibliografski podatak u katalogu označe jedinicu "izgubljeno").

Ne smijemo zaboraviti da visokoškolske biblioteke u Ljubljani nemaju odgovarajuće depozite u koje bi mogli izdvajati manje aktualnu gradju, a nemaju ni (kao što smo već rekli) planiranu nabavnu politiku.

Ako se sada vratimo podacima iz 1990. godine - biblioteke su ukupno otpisale samo 1.770 jedinica gradje. U usporedbi sa cjelokupnim fondom bibliotečne gradje, koji je iznosio 4.138.338 jedinica, to je samo 0,04 %!

Središnja medicinska biblioteka (50 %), Pravni fakultet - Institut za rad (43 %), Institut za javnu upravu (10%) i Institut za kriminologiju (12 %), Viša pomorska škola (25 %), Viša škola za socijalne djelatnike (26 %), Viša škola za zdravstvene djelatnike (18 %), Institut za biologiju (36 %), Institut za geografiju (4%), Institut Jožef Štefan (50 %), Pedagoški institut (31 %).

⁸⁷ *Tvrđnje o neizdvajanju zastarjele gradje nalazimo upravo u svim dosadašnjim analizama visokoškolskih biblioteka. Slučajnom promatraču to bi se činilo čudnim, jer skoro sve biblioteke imaju prostorne probleme - a unatoč tome "ljubomorno" čuvaju i zastarjelu gradju.*

3.3. SMJEŠTAJ GRADJE

Standardi određuju da gradja mora biti u suvremeno organiziranim visokoškolskim bibliotekama, u slobodnom pristupu, a u zatvorenim spremištima trebala bi se nalaziti samo zastarjela i arhivska gradja. I dostupnost informacijama mora biti neometan i sa što manje nepotrebnih posrednika. Ako nema mogućnosti za slobodni pristup, potrebno je korisnicima osigurati brz i učinkovit sustav za traženje informacija o gradji.

Pri pregledavanju ispunjenih upitnika može se dosta brzo utvrditi da čak bibliotečni djelatnici ne znaju što izraz "slobodan pristup" uopće znači. Neke biblioteke odgovaraju da imaju gradju u slobodnom pristupu, iako znamo da je kod njih gradja složena na 2,5 m visokim (ili još višim) policama, a osnova za raspored nije nikakva sistematika, nego signature i formati. Fizički je pristup tim policama doista "slobodan", no ne radi se o slobodnom pristupu u sadržajnom smislu, niti su biblioteke odgovarajuće organizirane. Čak 43 (71,7 %) visokoškolskih biblioteka uopće nema odgovarajućih prostora za slobodan pristup, a od njih barem dio gradje ima u slobodnom pristupu 11 biblioteka.⁸⁸ U slijedeće 3 biblioteke gradja je u slobodnom pristupu, a ipak nije odgovarajuće ili postavljena ili nije odgovarajuća sama oprema,⁸⁹ a 14 (23,3 %) biblioteka je takvih, gdje je korisnicima aktualna gradja u slobodnom pristupu.⁹⁰

Zbog prostorne gužve i nefunkcionalnosti prostora velika većina visokoškolskih biblioteka ima gradju u zatvorenim spremištima, a korisnici nemaju slobodne niti referentne

---

⁸⁸ NUK (bibliotečni INDOK centar), biblioteke Akademije za likovno umjetnost (dio gradje), Biotehničkog fakulteta - obrada drva (noviji časopisi) i prehrambena tehnologija (udžbenici i novi časopisi), Veterinarskog fakulteta (dio gradje), Središnja ekonomska biblioteka (periodika i referentna gradja), biblioteke Fakulteta za prirodoslovne znanosti i tehnologiju - matematika (periodika i nove knjige), tekstilna tehnologija (periodika), Središnja biblioteka društvenih znanosti (novija periodika, referentna gradja), Središnja medicinska biblioteka (dio periodike i referentna gradja), te biblioteka Centra za razvoj sveučilišta (nova periodika).

⁸⁹ Biotehnički fakultet - stočarstvo (police su previsoke), Viša škola za socijalne djelatnike (premalo prostora i neodgovarajuće police), Institut za geografiju sveučilišta (raspored nije napravljen po sadržaju, nego po vrsti gradje).

⁹⁰ Biblioteka šumarstva, biblioteke FAGG, fizike, mehanike, kemijskog obrazovanja i informatika, Strojarski fakultet, Filozofskog fakulteta - arheologije, Pravnog fakulteta središnja biblioteka, Pedagoškog fakulteta, Više pomorske i prometne škole Piran, Više škole za zdravstvene djelatnike, Instituta Jožef Štefan i Pedagoškog instituta.

zbirke. Tako nesuvremeno postavljanje gradje u većini ljubljanskih visokoškolskih biblioteka ne samo da opterećuje bibliotečne djelatnike (bave se pretežno posudjivanjem gradje, umjesto stručnim radom), nego i odvraća korisnike, jer nameće posrednika između njih i izvora znanja.⁹¹

3.4. STRUČNE SLUŽBE I DJELATNOSTI

Stručni standardi određuju da moraju sve visokoškolske biblioteke imati organizirane odgovarajuće službe, koje pribavljaju, stručno obradjuju, čuvaju i posreduju dokumente i informacije. U manjim visokoškolskim bibliotekama pojedini poslovi razdijeljeni su na odgovarajuće profile djelatnika, a u većim bibliotekama (sveučilišnim i središnjim) službe su organizirane u posebnim odjelima ili referadama.

Na razini BIS-a sveučilišta pored službi u pojedinim visokoškolskim bibliotekama organizirane su i one službe, koje su potrebne za djelovanje cjelokupnog sustava. Organizira ih središnja biblioteka sveučilišta.

Glede na veliku razdrobljenost biblioteka ljubljanskog sveučilišta, u većini biblioteka zaposlenih je samo nekoliko bibliotečnih djelatnika (jedan ili dva). U tim visokoškolskim bibliotekama moraju djelatnici obavljati više poslova istodobno, kako one, koje odgovaraju njihovom stupnju naobrazbe, tako i sve one, koje tome ne odgovaraju. Kvaliteta njihovih usluga zato ne može biti odgovarajuća. Tzv. središnje biblioteke (za medicinu, ekonomiju, tehniku i društvene znanosti) i neke od većih visokoškolskih biblioteka odista imaju organizirane sve službe, koje su karakteristične za suvremene visokoškolske biblioteke (npr. traženje informacija u stranim bazama podataka). Kad se biblioteke budu uključile u sustav uzajamne katalogizacije moći će preći na računarski podržane službe - od nabave do obrade gradje, posudbe i međubibliotečne razmjene, na računarske kataloge i druge baze podataka, na računarsko posredavanje različitih vrsta informacija, itd. Time će biti dostignuta jedinstvenost i standardiziranost svih njihovih stručnih radnih postupaka.

U našim posjetama bibliotekama željeli smo saznati i to, koje stručne službe imaju organizirane i kako one djeluju. Posebno nas je zanimala izgradnja računarskih baza podataka, posredovanje informacija iz domaćih i inozemnih informacijskih sustava te surad-

---

⁹¹ *Za razliku od visokoškolskih biblioteka većina općeobrazovnih biblioteka u Sloveniji suvremeno je opremljena i gradja u slobodnom pristupu je u biti nekako sama po sebi razumljiva!*

nja u sustavu uzajamne katalogizacije. Normalno, željeli smo vidjeti i klasične izvore informacija - kataloge, biltene prinova, bibliografije itd., a što na ovom mjestu ne bismo detaljnije opisivali.⁹²

42 (70 %) visokoškolske biblioteke ljubljanskog sveučilišta izgrađuju vlastite računarske bibliografske baze podataka odnosno, međusobno sudjeluju pri njihovoj izgradnji. Koncem 1991. godine bilo je čak 70 takvih baza (pored lokalnih baza sustava uzajamne katalogizacije), sadržavale su preko 312.000 (uglavnom) bibliografskih zapisa. U sustavu uzajamne katalogizacije tvorile su baze samo slijedeće biblioteke: Središnja medicinska biblioteka, biblioteka Instituta Jožef Štefan, Nacionalna i sveučilišna biblioteka, Središnja tehnička biblioteka, biblioteka Strojarskog fakulteta te biblioteka odjela kemije i kemijske tehnologije. Biblioteka Pedagoškog fakulteta se je u sustav eksperimentalno uključila 2.12.1991, a biblioteka Centra za razvoj sveučilišta početkom 1992.⁹³

Lokalne baze sustava uzajamne katalogizacije sastavljaju biblioteke na vlastitim računarima, a u uzajamnu bazu sustava prilažu samo one bibliografske podatke, koje prije njih još nije oblikovala neka druga biblioteka koja sudjeluje.

---

⁹² Zanimljivo je da sve biblioteke (s iznimkom Centralne medicinske biblioteke) koje već računarski izgrađuju svoje kataloge, još uvijek usporedno grade i čuvaju klasične kataloge, jer nemaju dovoljno terminalske opreme da bi mogle korisnicima omogućiti online pristup podacima. No, možemo ocijeniti da većina biblioteka ima uzorne klasične kataloge; od svih biblioteka, koje smo posjetili, našli smo samo dvije, koje su imale samo abecedni imenski katalog; sve ostale imaju barem još sistemski stručni (često UDK) ili predmetni, dvije imaju unakrsni katalog, a većina ih ima i katalog naslova. Središnje biblioteke imaju još područne središnje kataloge, a sve još i razne interne kataloge (zbirne, signaturne, regionalne, naslovne, itd.). Od tih je zanimljiv katalog u biblioteci Akademije za kazalište, radio, film i televiziju, koja koristi Cordonniera sustav, katalog Šumarske biblioteke, sastavljen po sustavu UDK GDK (šumarska decimalna klasifikacija), katalog Matematičke biblioteke po sustavu MSC (Mathematical Subject Classification) i katalog biblioteke za fiziku po sustavu PACS (Physical Classification System).

⁹³ Na dan 31.12.1991 baze biblioteka, koje sudjeluju u sustavu uzajamne katalogizacije, imale su slijedeći broj zapisa:

NUK:	uzajamna baza - 93.261,	lokalna baza - 115.455
CTK:	uzajamna baza - 46.018,	lokalna baza - 51.436
FPT:	uzajamna baza - 83,	lokalna baza - 430
FS:	uzajamna baza - 660,	lokalna baza - 1.375
CMK:	uzajamna baza - 2.372,	lokalna baza - 4.482
IJS:	uzajamna baza - 5.687,	lokalna baza - 10.652

Baze podataka (izvan sustava uzajamne katalogizacije) tvore biblioteke s različitim programskom opremom (STEVE, CDS/ISIS, TRIP, ATLASS), baze imaju različite strukture i formate zapisa, različite načine sadržajne obrade, različitu "dubinu" bibliografske obrade, itd. Pošto suradnja biblioteka nije odgovarajuća, isti bibliografski podaci mogu se pojaviti u više baza podataka. Dostupnost baza je također različita: 41 odnosno 58,6 % dostupnih je samo lokalno (na osobnim odnosno mikrorračunarima), a druge su dostupne na sustavu IZUM/ATLASS ili/i RCUL/TRIP).⁹⁴ Nailazimo na baze koje imaju jedva nešto više od 100 zapisa, a i na takve koje imaju preko 80.000 zapisa.⁹⁵

Informacije iz lokalno dostupnih baza podataka posreduju 34 visokoškolske biblioteke (56,7 %), iz baza dostupnih na domaćim sustavima 17 (28,3 %), a iz inozemnih sustava samo 4 (6,7 %) biblioteke. To su: NUK, CTK, CEK, FPT - Kemijsko obrazovanje i informatika. Za područje biomedicine posreduje informacije Institut za biomedicinsku informatiku. U 1991. godini je, normalno, nabava važnijih stranih baza podataka tekla koordinirano na CD-ROM, koji su dostupni u svim većim visokoškolskim bibliotekama.

20 (33 %) visokoškolskih biblioteka navodi da imaju organiziranu selektivnu diseminaciju informacija (SDI), a isto toliko ih izrađuje retrospektivna istraživanja za korisnike. Utvrdjujemo da više od polovice biblioteka, koje tvore baze podataka, aktivno ne iskorištavaju te baze. Samo za jednu trećinu visokoškolskih biblioteka mogli bi reći da jesu ili da postaju informacijska središta, dok su ostale još uvijek na putu do svoje suvremene funkcije.⁹⁶

Kao što smo već rekli, 1991. godine bilo je u sustavu uzajamne katalogizacije aktivno uključenih samo 10 % biblioteka ljubljanskog sveučilišta. Biblioteke su naime već prije nekoliko godina svoje baze podataka počele procesirati na Računskom centru ljubljanskog sveučilišta (RCUL) pomoću domaće programske opreme IBIS, a kupnjom suvremeni-

---

⁹⁴ *Takvoj razdrobljenosti je pomogla i "stimulacija" od strane Ministarstva za znanost i tehnologiju, koje sufinancira tvorbu tzv. specijaliziranih baza podataka, a pri tome nije jasno koje i kakve su slovenskoj znanosti uopće potrebne.*

⁹⁵ *500 ili manje zapisa imaju 23 baze, 11 baza ima od 500 do 1000 zapisa; 23 baze imaju od 1.000 do 5.000 zapisa; 5 baza ima od 5.000 do 10.000 zapisa, a 7 baza ima više od 10.000 zapisa.*

⁹⁶ *Nešto drugo bi teško i očekivali, kad je činjenica da je u 1991. godini imalo odgovarajuću komunikacijsku opremu, a time i pristup računarskim sustavima samo 19 (31,5 %) visokoškolskih biblioteka ljubljanskog sveučilišta.*

jeg inozemnog programskog paketa (TRIP) djelatnost je 1990. godine prenešena na njega. Pošto je za suradnju u sustavu uzajamne katalogizacije bila potrebna kompatibilna oprema i komunikacije (što, kako smo vidjeli, veliki postotak biblioteka nema niti danas), za što nitko sistematično nije brinuo,⁹⁷ biblioteke ljubljanskog sveučilišta bile su ostale na sustavu, koji im je bio bliži i fleksibilniji. Koncem 1991. godine bile su na sustavu TRIP dostupne tzv. specijalizirane baze podataka 17 visokoškolskih biblioteka. Prema postojećem stanju mogli bi reći da samo uskladjena akcija na nivou republike može povezati te biblioteke u jedinstven sustav, koji je nužan barem na razini izgradnje bibliografskih baza podataka.

Spomenuli bismo samo još djelatnost, koja je u visokoškolskim bibliotekama veoma raširena i korisnika joj ne nedostaje - fotokopiranje. Biblioteke (ili korisnici sami) dosta fotokopiraju članke, cijele časopise, dijelove knjiga ili cijele knjige. Pomoću međubibliotečne razmjene biblioteke posudjuju domaću i stranu literaturu te si kopiranjem priskrbe "vlastiti" primjerak, kojeg normalno ne mogu uvrstiti u fond (neke učine i to!), jer je zapravo "ukraden". Biblioteke pri fotokopiranju ne postavljaju nikakva ograničenja (s iznimkom tehničkih sposobnosti fotokopirnih strojeva te financijskih, od strane naručioca), a mogućih zadržki o nezakonitim radnjama (niti od strane naručioca niti bibliotečnog djelatnika) nema. Kako stoje stvari sa presnimavanjem video gradje ili računarskih programa u bibliotekama, znamo jako malo, ali postoji vjerojatnost da se autorsko pravo i ovdje krši.

---

⁹⁷ U tom vremenu je tekla izgradnja tzv. SZTI po bivšoj Jugoslaviji i upravo visokoškolske biblioteke ljubljanskog sveučilišta imale su minimalnu pomoć iz ondašnjeg "saveznog fonda". Možemo tvrditi da je koncipiranjem uzajamnog kataloga napravljena velika šteta, jer nije bila izvedena i akcija za uključivanje (barem važnijih) visokoškolskih biblioteka. Dana 23.11.1988 bio je u vezi s uključivanjem ljubljanskog sveučilišta u sustav SZTIJ sastanak, na kojem su sudionici utvrdili da su se nastojanja za brži razvoj informacijskog sustava na ljubljanskom sveučilištu zaustavila, ne samo zbog neusklađenih interesa pojedinih nosilaca informacijske djelatnosti, nego i zbog nedostatka financijskih sredstava, odnosno nedovoljne opremljenosti jedinica. Dogovorili su se da se moraju potpisnici samoupravnog sporazuma i svi drugi nosioci informacijsko - dokumentacijske djelatnosti na sveučilištu što prije uključiti u projekt SZTIJ, koji je od izvanrednog značaja za modernizaciju, odnosno razvoj jugoslavenske informacijske djelatnosti, a u dogovoru s mariborskim sveučilištem trebala bi biti dostignuta smisaona raspodjela i koordinacija rada. Za tu namjenu trebali bi funkcionalno organizirati te smisaono i fleksibilno povezati specijalizirane informacijske centre u integrirani informacijski sustav ljubljanskog sveučilišta; završiti opremanje mikroračunarima u njenim bibliotečnim jedinicama i komplementarno dopuniti programsku opremu centara. Sudionici sastanka mislili su da bi komunikacijski čvor za ljubljansko sveučilište trebao biti njen računski centar.

Visokoškolske biblioteke su u nabavljanju odgovarajuće literature za svoje korisnike u posebno teškom položaju, jer se često radi o rijetkim i stranim djelima, čija je cijena previsoka da bi ih kupile, a ako ih već kupe, često se radi samo o jednom primjerku u čitavoj republici. Korisnici također ne mogu čekati u redu kako bi takvu literaturu posudili redovnim putem (ili posudjivanja gradje kući uopće nema - npr. periodika). Objema dakle ostaje samo mogućnost fotokopiranja. Zato bi moralo biti odgovarajuće zakonodavstvo za područje zaštite autorskih prava, među prioritarnim zadacima mlade države.

3.5. KORISNICI BIBLIOTEKA

Kvantitativni podaci o korisnicima visokoškolskih biblioteka, koje vidimo iz ankete (tabela 2), prilično su nesigurni, a posebno nam ne omogućuju usporedbe svih biblioteka.⁹⁸

Zato su biblioteke koje nemaju točne evidencije same ocijenile koliko imaju odista aktivnih korisnika (korisnika, koji biblioteku posjete barem jednom godišnje). Te ocjene nije moglo dati 13 biblioteka, a kod ocjene u Središnjoj tehničkoj biblioteci podatak je očito pogrešan. Mogli bismo reći samo da je u cijelosti aktivnih korisnika mnogo više nego što je upisanih studenata na sveučilištu. Približno bismo mogli ocijeniti da čak 2/3 korisnika visokoškolskih biblioteka nisu studenti ili su studenti drugih fakulteta (tzv. vanjski korisnici). Ako još zbrojimo sve visokoškolske učitelje, znanstvene djelatnike i suradnike, kojih je na ljubljanskom sveučilištu 1990/91. godini bilo 1.392, vidimo da naše visokoškolske biblioteke (barem većina njih) služe prilično širokom krugu korisnika.⁹⁹

Inače, studija o korisnicima biblioteka bilo je napravljeno već nekoliko, no na žalost nisu obuhvatile sve visokoškolske biblioteke niti su bile radjene istom metodologijom, da bi mogli uspoređivati podatke. Podaci, koji su nam dostupni govore da korisnici inače nisu zadovoljni bibliotečnim fondovima i djelatnošću biblioteka, a na drugoj strani od

---

⁹⁸ *Neke biblioteke uopće ne upisuju korisnike, već posudju gradivo na revers. Druge opet nemaju godišnjeg upisa, nego novoupisane korisnike dopisuju k starima (nema izdvajanja kartoteka). Treći način je godišnji upis kako novih tako i "starih" korisnika.*

⁹⁹ *Zbog toga su prijedlozi, po kojima bi trebao broj upisanih studenata na fakultetima biti osnova za financiranje visokoškolskih biblioteka, prihvatljivi samo u slučaju da te biblioteke postanu potpuno zatvorenog tipa.*

njih i ne očekuju mnogo više od čuvanja gradje.

Studenti imaju priličan broj primjedbi na opskrbljenost biblioteka, jer je u njima premalo studijske literature (koja često nije dostupna ni na tržištu). Glede na to da u bibliotekama nikada nije dovoljno studijske literature (bez obzira koliko te literature ima) i sama sveučilišta bi mogla u tom smjeru nešto učiniti i time smanjiti pritisak na biblioteke.¹⁰⁰

Spomenimo još nekoliko konkretnih podataka iz istraživanja o kvaliteti studija na ljubljanskom sveučilištu (Ule, Miheljak, 1989). Ono što povezuje studijski proces s individualnim radom studenata su i informacijska sredstva te studijska literatura. Ali samo 9 % anketiranih mislilo je da su se za vrijeme studija dobro osposobili za uporabu informacijskih sredstava. Čak polovica studenata željela je imati osigurane skripte za sve predmete u studijskom procesu, dok se druga polovica zauzela za proučavanje originalne stručne literature.¹⁰¹

Samo je 19 % anketiranih mislilo da je na raspolaganju dovoljno kvalitetne studijske literature, ostalima je nedostajala prije svega novija originalna domaća i strana literatura. Dostupnošću literature su najzadovoljniji studenti fakulteta društvenih znanosti 27,5 % ih je mislilo da je dovoljno kvalitetne literature, a 10,6 % ih je označilo stanje beznadežnim) i studenti medicinskog fakulteta (zadovoljnih 21 %, 16,7 % misli da je stanje beznadežno).¹⁰² Čak 36,8 % anketiranih studenata je odgovorilo da još nikada nije pri studi-

---

¹⁰⁰ *Autorica studije o studijskim pomagalima i literaturi (Zagmajster, 1990.) smatra da bi morali osigurati veću dostupnost studijske literature po nižim cijenama i da bi bilo smisleno osnovati posebnu službu na nivou sveučilišta, koja bi pomoću računara pratila tekuće potrebe za obaveznom literaturom na čitavome sveučilištu. Ta služba bi također pratila koja literatura nije više dostupna (tj. koja je rasprodana) i brinula da dodje do ponovnog tiskanja odnosno jeftinije reprodukcije. Trebala bi organizirati i jeftinije izdavanje novih knjiga, tiskanih najjeftinijom tiskarskom tehnikom i na manje luksuznom papiru, te tražiti pomoć subvencioniranjem od strane društva i doprinos pojedinih visokoškolskih organizacija, organizirati i antikvarnu prodaju udžbenika, studentima bi morala omogućiti plaćanje u ratama, a trebala bi naručivati i stranu literaturu.*

¹⁰¹ *U istraživanju o korisnicima visokoškolske biblioteke bivše Visoke škole za organizaciju rada u Kranju, njen autor (Urbanija, 1985., str. 56) dolazi do sličnih rezultata i zaključuje: "Tvrdnja da u prosjeku skoro polovica studenata (47,5 %) ne koristi dodatnu studijsku literaturu je, unatoč tome što to kod nas trenutno nije moguće uspoređivati s nekim drugim odgovarajućim istraživanjem, upozorenje da treba nešto učiniti, ako ne želimo da visokoškolski studij postane srednjoškolsko učenje."*

¹⁰² *Zanimljiv je podatak da samo po bilješkama studira najviše studenata Fakulteta za prirodoslovne znanosti i tehnologiju (17,6 %), studenata viših škola (16 %), tehničkih fakulteta (15 %) i Biotehničkog fakulteta (13 %), dok nijedan anketirani student medicine ne studira samo po bilješkama.*

diju koristilo stranu literaturu, a 27,1 % je redovno koristi, jer to zahtijeva studijski proces. Čak 36,2 % odgovara da inozemnu literaturu inače koristi, iako studijski proces to od njih ne zahtijeva. Prilične razlike su normalno i između fakulteta ($K = 0,35$). Studenti redovito koriste stranu literaturu, jer to zahtijeva studijski proces, u slijedećem odnosu: studenti viših škola (13,1 %), fakulteta društvenih znanosti (27,4 %), tehničkog fakulteta (22,6 %), FPT (30,6 %), BF (16,7 %) i MF (83,7 %).

Iskustva iz više biblioteka govore da studenti traže prije svega obaveznu literaturu, a kako je broj studenata velik, te potrebe nije moguće zadovoljiti.¹⁰³ Također opažamo i da u slučajevima kad pedagoški djelatnici koriste biblioteku, oni na to naviknu i svoje studente - naviknu ih i na odgovarajući odnos prema njoj i njenim djelatnicima. A tamo gdje su biblioteke napola privatne zbirke knjiga za profesore i gdje čak o stručnim stvarima biblioteke odlučuju nebibliotekari, biblioteka sama nema nikakav status, a ni struka ugled.

Spominjemo još i studije koje svjedoče o tome da tzv. informacijska kultura u našem društvu nije na visokom stupnju. U studiji korisnika NUK-a, njen autor (Popovič, 1988.) utvrđuje da "veliki dio korisnika dolazi u NUK prije svega s namjenom zadovoljavanja tzv. "jednostavne" informacijske potrebe". Biblioteka im dakle znači prije svega spremište gradje. Samo 7 % anketiranih visokoškolskih učitelja, znanstvenih djelatnika i suradnika te 1 % studenata odgovorilo je da do informacija o literaturi dolazi online uporabom domaćih i inozemnih baza podataka.¹⁰⁴

U mariborskoj sveučilišnoj biblioteci su istraživanjem (1990.) potencijalnih korisnika u 58 poduzeća mariborske regije utvrdili da većina stručnih djelatnika iz gospodar-

---

¹⁰³ *Rješenje bi bilo u posebnim zbirkama udžbenika. Na stručnom savjetovanju Društva bibliotekara Slovenije, godine 1979., Z. Kert je (Kert, 1979.) govorila upravo o organizaciji biblioteka udžbenika za studente. Utvrđuje da je udžbenik stalno sredstvo pedagoškog procesa i da je tu zadaću obavljao stoljećima. Prva zbirka udžbenika nastala je šezdesetih godina u Zapadnoj Njemačkoj, potom su nastajale u Sovjetskom savezu i Europi. U nekim zamljama organiziraju i posebne zbirke sa gradjom, koja je aktualna pri odredjenom studijskom predmetu, u odredjenom vremenu. Zbirke udžbenika moraju uvijek biti aktualne, zato je nužna aktivna suradnja sveučilišnih učitelja sa bibliotekama. Rokovi vraćanja posudjenih udžbenika su dulji nego pri drugoj gradji. Z. Kert spominje i zbirke propisane studijske literature po studentskim domovima. Te zbirke nisu opsežne, a za posudbu te gradje brine netko od studenata. U referatu nalazimo zanimljiv prijedlog: Zadatak regionalnog značaja većih općeobrazovnih biblioteka trebala bi biti i organizacija zbirki visokoškolskih udžbenika i priručnika.*

¹⁰⁴ *Uzroci su i u neinformiranosti korisnika o pristupu informacijama, u cijeni informacije, u nastavnom procesu itd.*

stva s tog dijela republike Slovenije slabo poznaje i malo koristi informacijske izvore biblioteke. Najviše koriste specijalne biblioteke u svojim poduzećima, slijede im biblioteke škola, na kojima su nekad studirali, onda Sveučilišna biblioteka Maribor i na kraju CTK.¹⁰⁵

Anketa Istraživačkog instituta pri Fakultetu društvenih znanosti među sveučilišnim djelatnicima utvrđuje, kako im nedostaje vremena za čistu istraživačku djelatnost, pošto ga troše za "rutinske poslove" - među kojima je i prikupljanje podataka i gradje (Mali, 1988.).

Očito je dakle, da biblioteke premalo rade na informiranju korisnika o svojoj djelatnosti kao i na njihovom obrazovanju za traženje informacijskih izvora. S druge strane prosječni korisnik od biblioteke očekuje samo časopis ili knjigu za svoj studij, pedagoški ili istraživački rad (što takodje na svoj način govori o kvaliteti toga rada). Prema podacima iz upitnika 34 (57 %) su biblioteke ljubljanskog sveučilišta u 1990 godini na svojim matičnim visokoškolskim institutima organizirale obrazovanje korisnika.¹⁰⁶ Broj sati, potrošenih za navikavanje na uporabu biblioteka i informacijskih izvora (uglavnom samo studenata) je vrlo različit - u nekim bibliotekama iznosi 2 sata ili više, a u drugim samo jedan sat u studijskoj godini. Biblioteke (sa iznimkom većih) ne navode da imaju sistematično organizirana predavanja za pedagoško-istraživačke djelatnike ili vanjske korisnike. Navikavanje studenata na biblioteke i traženje informacija dio je redovitog studijskog procesa samo na nekim fakultetima, obično u okviru tzv. informatike i navedeno je u redovitom rasporedu kao studijska obaveza (npr. Medicinski fakultet, Fakultet za šport, Biotehnički fakultet) a u nekim bibliotekama opažaju nezainteresiranost pedagoško-istraživačkih djelatnika za navikavanje na uporabu biblioteke i njenih informacijskih izvora.¹⁰⁷

---

¹⁰⁵ Većina stručnih djelatnika posjeti biblioteku prije svega da bi koristila časopise, a rjeđe i knjige. Slijedi traženje informacija po priručnicima u čitaonici, potom medjubibliotečna posudba i kao zadnje - traženje po informacijskim bazama podataka (upravo to zadnje kao veoma čest razlog posjete biblioteci navodi samo 1,3 % anketiranih; česti razlog je to za 3 %, a rijetko zbog toga posjeti biblioteku oko 17 % korisnika). Posebno pitanje se odnosilo na mariborsku sveučilišnu biblioteku. Onih nekoliko postotaka korisnika koji je često posjećuju, dolazi prije svega zbog posudjivanja knjiga. Medjubibliotečnu razmjenu i traženja po stranim bazama podataka (i zbog potrebne vlastite financijske participacije), naručuju samo rijetki korisnici. Stručni djelatnici bi željeli besplatan pristup svim bazama podataka.

¹⁰⁶ Godinu dana prije 33, odnosno 56 %, a isto tako 1986. godine!

¹⁰⁷ Smanjivanje broja predmeta; mogućnost samostalnog izabiranja predmeta; vlastiti izbor tema seminar-skih radova; više individualnog rada; više neposrednih kontakata profesora i studenata; uključivanje stude

Neke biblioteke imaju ozbiljne probleme s pedagoškim i istraživačkim djelatnicima svoje matične institucije pri vraćanju posudjene gradje. U nekim bibliotekama oni imaju kod sebe i 25 % fonda biblioteke i to već više godina.¹⁰⁸

Pri takvom stanju i odnosu prema uvodjenju odgovarajućih programa za obrazovanje korisnika visokoškolskih biblioteka u studijske rasporede visokoškolskih ustanova i prema poštovanja bibliotečnih pravila od strane visokoškolskih djelatnika, značajnu ulogu ubrzavanja morala bi odigrati sveučilišna komisija za informatiku i bibliotekarstvo.

3.6. OTVORENOST BIBLIOTEKA ZA KORISNIKE

Slovenski standardi za visokoškolske biblioteke ne govore o zahtijevanoj minimalnoj otvorenosti za korisnike (te odredbe ne nalazimo niti u standardima IFLA za visokoškolske biblioteke odnosno u standardima za biblioteke koledgea). Ali slijedimo precizan zahtjev glede otvorenosti biblioteka u okviru mjerila za financiranje visokoškolskih biblioteka, koja propisuje Ministarstvo za školstvo i šport: osigurana mora biti najmanje osamsatna otvorenost biblioteke dnevno i najmanje pet dana u tjednu (40 sati tjedno).¹⁰⁹

---

nata u istraživačke projekte i sl., te više sredstava za kupovinu kvalitetne literature - tek to bi studente vodilo u biblioteke i pretvaralo ih u "mozgove" visokoškolskih ustanova.

¹⁰⁸ *Na sveučilištu imamo još uvijek biblioteke koje često služe tek potrebama uskog kruga visokoškolskih učitelja. U tim bibliotekama mora bibliotekar uvažavati samo uske interese pojedinih predmetnih područja. Ako je takvih zatvorenih, užem krugu korisnika namijenjenih biblioteka mnogo, onda nije moguće ostvariti niti sveučilišni niti nacionalni bibliotečni sustav. Suvremeni visokoškolski bibliotekar ne služi samo korisnicima vlastite visokoškolske institucije, nego svim korisnicima u sveučilišnom sustavu te djeluje kao vezni član u nacionalnom informacijskom sustavu" (Filo, 1981, str. 7).*

¹⁰⁹ *Ministarstvo se, jasno, vlastitih mjerila ne drži, što nam ilustriraju podaci iz tabele 2 i tabele 5. U tabeli 2 možemo razabrati da su visokoškolske biblioteke ljubljanskog sveučilišta tjedno otvorene od 8 do 72 sata. Manje od 40 sati tjedno otvorenih je 38 biblioteka ili 63,3 %. Sve priče o općoj dostupnosti informacija i gradje te drugim načelima UNESCO-a su, što se tiče visokoškolskih biblioteka ljubljanskog sveučilišta, pod velikim upitnikom! Najdulju tjednu otvorenost imaju (po podacima iz ankete) slijedeće biblioteke:*

<i>Nacionalna i sveučilišna biblioteka</i>	<i>72 sata,</i>	<i>Središnja ekonomska biblioteka</i>	<i>64 sata,</i>
<i>Biblioteka pedagoškog fakulteta</i>	<i>67 sati,</i>	<i>Središnja medicinska biblioteka</i>	<i>55 sati,</i>
<i>Središnja tehnička biblioteka</i>	<i>64 sata,</i>	<i>Biblioteka Instituta Jožef Štefan</i>	<i>55 sati.</i>

Pitanje otvorenosti za korisnike biblioteke različito obrazlažu, a nekoliko biblioteka sigurno nije otvoreno korisnicima toliko vremena, koliko navode. Neke biblioteke smatraju npr. da su za korisnika otvorene, ako je otvorena samo čitaonica, a da druge službe ne djeluju.

Podaci govore da najkraće vrijeme otvorenosti imaju one biblioteke, u kojima je zaposlenih malo bibliotečnih djelatnika. Kad bi bile npr. biblioteke odjela Filozofskog fakulteta organizirane drugačije, onda ni vrijeme otvorenosti ne bi bilo tako kratko.

Vrijeme otvorenosti je pri većini biblioteka raspoređeno na dopodnevne sate, kad teku predavanja, dok su ljudi na poslu itd. Biblioteke koje imaju samo jednog zaposlenog djelatnika u njegovom su odsustvu (godišnji odmor, bolest i sl.) zatvorene.

Studija korisnika NUK-a (Popovič, 1988.) pokazala je da bi korisnici željeli dulju otvorenost biblioteke i radnim danima i subotama, a priličan dio korisnika je izrazio želju da bi biblioteka bila otvorena i nedjeljom. Velika čitaonica je mnogim studentima jedini prostor, gdje mogu u miru studirati. Da bi biblioteke (barem sveučilišne i središnje) mogle produžiti vrijeme otvorenosti, trebalo bi im osigurati financijska sredstva za pokrivanje dodatnih troškova poslovanja (što je, jasno, nerealno očekivanje).

Zaključili bismo sugestijom, da moramo u visokoškolskim bibliotekama dostignuti barem takvu otvorenost, kao što to zahtijeva financijer djelatnosti, odnosno onakvu, kakvu to diktiraju i omogućavaju uvjeti za poslovanje središnjih biblioteka za određena znanstvena područja te - jasno zadovoljiti jedan od osnovnih zahtjeva UNESCO-a glede djelovanja biblioteka, koji kaže da moraju biti biblioteke otvorene onda, kad to odgovara većini korisnika.

3.7. POSJETA, POSUDBA I MEDJUBIBLIOTEČNA POSUDBA

Podatke o posjetama nije navelo 6 visokoškolskih biblioteka (tabela 1), a ostale 54 biblioteke posjetilo je u 1990. godini ukupno 648.776 korisnika, od toga 190.988 (29,4%) otpada na NUK. Svakako su ti podaci o posjećivanju prilično nesigurni.¹¹⁰ Po

---

¹¹⁰ U nekim bibliotekama jednog posjetitelja često više puta zabilježe (svaki odjel ga zabilježi posebno); biblioteke, koje imaju gradju po katedrama, ne mogu nadzirati "posjete"; biblioteke, koje imaju čitavu ili dio gradje u slobodnom pristupu, isto tako ne zabilježe svakog posjetitelja koji npr. samo pregleda nekoliko aktualnih časopisa; neke biblioteke kao posjetu zabilježe samo one korisnike, koji su bili bilo kako "posluženi" (posudba gradje, vraćanje, informacije), dok druge registriraju svakog, koji je ušao u biblioteku (iako je

njima, pored NUK-a, najviše posjeta imaju još Središnja tehnička biblioteka (86.280), Središnja ekonomska biblioteka (50.277), biblioteka Pedagoškog fakulteta (35.544) i Središnja biblioteka društvenih znanosti (27.261).

U tabeli 5 nalazimo podatke o frekvenciji posjetilaca u pojedinim bibliotekama (na koliko minuta u prosjeku se u biblioteci pojavi korisnik). Najveću frekvenciju posjete nalazimo u NUK-u (svake 1,2 minute dodje jedan korisnik) u CTK (svake 2,3 minute), u CEK-u (svake 3,9 minute) u ODK (5,4 minute) u biblioteci Pedagoškog fakulteta (svakih 5,9 minuta) itd. Vidimo da su neke biblioteke preopterećene posjetama, a da u drugim jedva da kakav korisnik "poživi" radni dan.

59 biblioteka, koje navode podatke o posudjivanju gradje, posudilo je ukupno 1.382.762 jedinica gradje (godinu dana prije 1.298.742 jedinica). Najviše posudjene gradje zabilježile su Središnja medicinska biblioteka (243.046), Središnja tehnička biblioteka (201.008), NUK (182.888) te Središnja ekonomska biblioteka (119.965).

Izračunali smo još i koliko jedinica gradje u prosjeku posude prilikom jedne posjete korisnici u pojedinim bibliotekama. Sve prosjeke nadmašuje Središnja medicinska biblioteka sa 26,15 jedinica bibliotečne gradje na jednu posjetu.¹¹¹ Inače se posudba gradje kreće od 1,09 jedinice do 9,90, a u 47 visokoškolskih biblioteka je prosjek 2,3 posudjene jedinice na jednu posjetu. Glede na to da podatke o korisnicim (članovima) biblioteke vode sasvim nejedinstveno, nismo računali specifične gustoće posudjivanja (posudjivanje na jednog korisnika).

A koliko jedinica bibliotečne gradje pojedine biblioteke posude u jednom satu otvorenosti? Tabela 5 pokazuje da je najopterećenija posudjivanjem CMK (85 posudjenih jedinica gradje na sat otvorenosti), slijede CTK (60,4 jedinice), NUK (48,8), CEK (36), ODK (21 jedinica) itd. Razlika biblioteke, koja je posudjivanjem najmanje opterećena i one koja je najopterećenija, iznosi čak 1 : 170!

Indeks uporabe biblioteke (broj jedinica posudjene gradje u odnosu na broj jedinica bibliotečne gradje) je daleko najveći u biblioteci FPT - Kemijsko obrazovanje i informatika (300 odnosno svaka jedinica je godišnje u prosjeku posudjena tri puta). Slijede biblioteka Više škole za zdravstvene djelatnike (174), Središnja medicinska biblioteka (141),

---

došao npr. samo po naručenu bibliografiju) itd. Podatke o posjeti moramo dakle uzeti s priličnom rezervom.

¹¹¹ *Ta biblioteka ima veoma razvijen sustav međubibliotečne posudbe fonda časopisa. Čim određeni časopis dodje u biblioteku i pošto je odgovarajuće bibliografski obradjen, već ide u ruke korisnika (korisnici su ili*

biblioteka Biotehničkog fakulteta Prehrambena tehnologija (140) i biblioteka Akademije za likovnu umjetnost (136) (tabela 1).

Prosječno obrtanje knjiga u svim visokoškolskim bibliotekama za 1990. godinu iznosi 0.33 (u prosjeku je bila posudjena svaka treća knjiga). A ako računamo obrtanje za visokoškolske biblioteke bez NUK-a i biblioteke FPT - mehanika (za koju nemamo podataka), dobijemo rezultat 0.54, što znači da je bila u 1990. godini posudjena u prosjeku svaka druga jedinica bibliotečne gradje.¹¹²

B. Filo misli (Filo, 1988.) da je faktor obrtanja fonda između 0,50 - 0,80 za visokoškolske biblioteke dosta primjeren, jer bi trebale nabavljati specijaliziranu literaturu i fond se ne obrće tako brzo kao u javnim bibliotekama. Niži obrat znači ili zatvorenost biblioteke, ili zastarjelost fonda, ili izbor literature, koji je priredjen samo za neke visokoškolske djelatnike institucije. Ako je faktor viši, autorica smatra da je visokoškolska biblioteka postala posudbena radnja.¹¹³

U 1990. godini su biblioteke putem medjubilotečne posudbe razmijenile 53.420 jedinica gradje ili prosječno 890 jedinica svaka biblioteka. Prosjek je u tom slučaju varljiv podatak, jer je npr. samo Središnja medicinska biblioteka medjubilotečno posudila čak 14.464 (27 %) jedinica, Središnja tehnička biblioteka 10.884, biblioteka Instituta Jožef Štefan 7.232 i NUK 5.807 jedinica gradje. Dakle, 4 biblioteke su posudile 38.387 jedinica ili 72 % cjelokupne medjubilotečne razmjene, dok 15 (25 %), odnosno jedna četvrtina visokoškolskih biblioteka nije imala nikakve medjubilotečne razmjene, a slijedećih 8 biblioteka je medjubilotečno posudilo manje od 10 jedinica gradje u cijeloj godini.

Činjenica da je medjubilotečna razmjena tako slabo razvijena je zabrinjavaju-

---

individualni članovi biblioteke ili kolektivni). Biblioteka statistički vodi kolektivnog člana kao jednog korisnika, iako takvo članstvo odista znači veći broj korisnika. Zbog takvoga brojanja članova biblioteke i broj posudjenih jedinica na jednu posjetu je tako veliki. Pored toga je jedan od uzroka tako velikog posudjivanja i u dugim rokovima za vraćanje studijske gradje. Studenti mogu posuditi studijsku gradju i za cijelu školsku godinu (gradju posude na početku školske godine i vrate je na kraju). Zbog toga je biblioteka manje opterećena posudjivanjem studijske literature i bolje se posvećuje kvalitetnoj obradi gradje, medjubilotečnoj posudbi, suradnji s bibliotekama svog stručnog područja, obrazovanju korisnika itd.

¹¹² Do identičnih rezultata došla je M. Sepe u analizi (Sepe, 1976.) visokoškolskih biblioteka za 1975. godinu! Za 1968. godinu je izračunala prosječno obrtanje knjiga za sve visokoškolske biblioteke sveučilišta u Ljubljani 0.38 (Sepe, 1979.).

¹¹³ Faktor obrta fonda od 0,50 i 0,80 je u 1990. godini imalo samo 9 visokoškolskih biblioteka.

ća, u nekim bibliotekama se pitaju, zašto bi trebalo koristiti medjubilotečnu posudbu, kad korisnici to ne zahtijevaju!¹¹⁴

3.8. STRUČNI KADROVI I NJIHOV STATUS

Dobro stručno osposobljeni odnosno kvalificirani bibliotečni djelatnici temeljni su uvjet organiziranja i djelovanja kvalitetnog bibliotečno-informacijskog sustava. Iako postoje stručni standardi za izračun potrebnog broja bibliotečnih djelatnika, kod nas je to drugačije: jedne kriterije određuje jedan financijer (Ministarstvo za školstvo i šport), drugačije drugi (Ministarstvo za kulturu), dok se opet na svoje kriterije opire treći financijer (Ministarstvo za znanost i tehnologiju). Možemo dakle tvrditi da ne znamo precizno, koliko bibliotečnih djelatnika bi trebalo biti zaposlenih u našim visokoškolskim bibliotekama da bion "odgovarajuće" ispunjavale svoje zadatke. Ako izračunamo potrebne bibliotečne djelatnike po kriterijima Ministarstva za školstvo i šport,¹¹⁵ uvažavajući visinu financiranja,

---

¹¹⁴ U slučaju biblioteka odjela doista se ne čini racionalno da se postupcima te vrste posudjivanja bave pojedine biblioteke. Bilo bi bolje u okviru Filozofskog fakulteta organizirati središnju službu za medjubilotečnu razmjenu (a potrebe bi joj mogle posredovati biblioteke odjela ili pak pojedini korisnici). Godine 1969. M. Sepe utvrđuje: "Predmetne biblioteke, s iznimkom CMK, sve manje koriste mogućnosti medjubilotečne posudbe. Bili uzroci takvi ili drugačiji, čini se, da svaka biblioteka pokušava sama kupiti svu knjižnu gradju koju trebaju njeni čitaoci. Ili su bibliotečni djelatnici premalo načitani da bi znali potražiti knjižno gradivo i negdje drugdje, a ne samo u knjižarama, ili su korisnici nepromjenljivo tvrdi u svojim navikama, ili pak možda medjubilotečna razmjena kod nas ne djeluje dovoljno sigurno" (Sepe, 1969., str. 32).

¹¹⁵ Uvažavali smo dva spomenuta standarda odnosno kriterija (Ministarstva za školstvo i šport) i u tabeli 5 prikazali usporedbu stvarnog i "potrebnog" broja kadrova. Po kriterijima Ministarstva za školstvo i šport bibliotekar se financira faktorom 3.00 po kolektivnom ugovoru, što normalno treba uzeti u obzir, ali i usporediti vrijednost boda, koju priznaje Ministarstvo za školstvo i šport i onu, koju isplaćuju pojedine visokoškolske ustanove (ta je obično osjetno viša). Pri kriterijima koje navode slovenski standardi za visokoškolske biblioteke, uvažavali smo samo tzv. bibliotečni dio (fond, prirast, posudba, čitaonica, otpis, me-djubilotečna posudba), jer su standardi tamo gdje se radi o informacijskoj djelatnosti i procesiranju baza podataka, premalo dorečeni; zato smo zvjezdicom označili one biblioteke kojim pripada još određeni broj bodova glede njihove informacijske razvijenosti. Strani standardi (npr. za biblioteke koledgea) za nas nisu upotrebljivi, jer računaju broj djelatnika, koji pripadaju središnjoj sveučilišnoj biblioteci. Po tim standardima bi u okviru ljubljanskog sveučilišta morali imati tako organiziranu (centraliziranu) bibliotečnu djelatnost, da bi za nju bilo dovoljno 98 bibliotečnih djelatnika!

mogli bi reći da je zapošljavanje bibliotečnih djelatnika priredjeno kriterijima a ne potrebama struke. "Priznate" i stvarne brojke se čak slažu, samo se ponegdje vidi da bi si biblioteke, glede priznatih finansijskih sredstava, mogle priuštiti još ponekog zaposlenog bibliotečnoga djelatnika. NUK i CTK nisu financirane po tim kriterijima. Ako potrebe za bibliotečnim djelatnicima za čistu "bibliotečnu" djelatnost izračunamo po kriterijima slovenskih stručnih standarda, dolazi do razlika u nekim bibliotekama. Ti kriteriji su stručniji od kriterija Ministarstva za školstvo i šport, potrebno bi ih bilo dopuniti elementima za mjerenje informacijske djelatnosti biblioteka (vidjeti tabelu 5).¹¹⁶

1991. godine (tabela 2) bilo je u visokoškolskim bibliotekama ljubljanskog sveučilišta redovito zaposlenih 328 djelatnika (a 1990. godine 337). Među njima je bilo 274 (83,5 %) stručnih djelatnika i 54 (16,5 %) upravnih i tehničkih djelatnika. Djelomično zaposlenih je bilo 18,5 djelatnika. Uvažavajući činjenicu da je većina (52) upravnotehničkih djelatnika zaposlena u tri veće biblioteke, možemo tvrditi da praktično skoro u svim bibliotekama i razne administrativno-tehničke poslove obavljaju sami stručni djelatnici.¹¹⁷

Sama obrazovna struktura stručnih djelatnika je pogodna: 144 stručna djelatnika (52,5 %) ima najmanje visoko obrazovanje, 77 višu (28 %) i srednju naobrazbu 37 (13,5 %), dok je bibliotečnih manipulanata 16 (6 %). Američko bibliotečno društvo npr. preporučuje, da bi među profesionalnim kadrom trebalo biti barem 35 % akademski obrazovanih, u Kanadi važi preporuka za 31 %. Tvrdimo da je u našim bibliotekama kadar sa visokom naobrazbom neodgovarajuće zaposlen.¹¹⁸

Po slovenskim standardima moraju biti u visokoškolskim bibliotekama zaposlena najmanje 2 stručno osposobljena djelatnika. No, u 3 biblioteke nemaju redovito zaposlenog nijednog bibliotečnog djelatnika, a u 24 biblioteke je zaposlen samo jedan djelatnik (vidi tabelu 6). Glede na to 45 % visokoškolskih biblioteka ljubljanskog sveučilišta glede kadra ne dostiže propisani minimum; 61,7 % biblioteka ima zaposlena dva ili manje bibliotečnih djelatnika, tri ili manje zaposlenih ima 76,6 %, a četiri ili manje zaposlenih ima 89,9 % biblioteka. U pet najvećih biblioteka (što predstavlja 8 % biblioteka) je zaposlenih

---

¹¹⁷ Na nekim fakultetima ili odjelima su određene tehničke službe organizirane zajednički (pošta, fotokopiranje, kurirski poslovi itd.) tako da su bibliotečni djelatnici oslobođeni od takvih poslova, dok drugdje te poslove za biblioteku obavljaju sami.

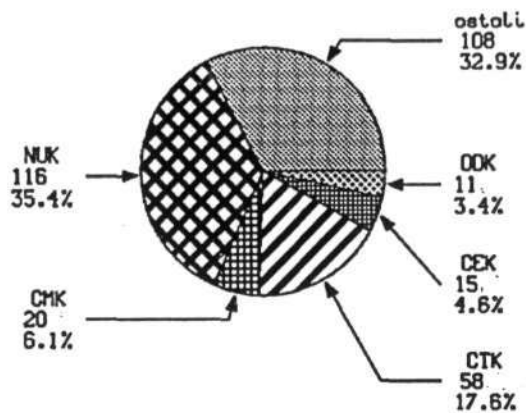
¹¹⁸ U 20 biblioteka ima jedini zaposleni bibliotečni djelatnik visoku naobrazbu. Dakle, barem u jednoj trećini visokoškolskih biblioteka visoko obrazovani kadar obavlja i poslove za koje ima previsoku naobrazbu!

Tabela 6: Struktura biblioteka prema broju zaposlenih

broj red. zap.	broj bibliot.	% bibliot.
0	3	5 %
1	24	40 %
2	10	16,66 %
3	9	15 %
4	8	13,33 %
5	1	1,66.%
11	1	1,66.%
15	1	1,66.%
20	1	1,66.%
58	1	1,66.%
116	1	1,66.%
328	60	100 %

čak 220 bibliotečnih djelatnika, odnosno 67 % svih.¹¹⁹

Slika 1: Postotak svih zaposlenih u pojedinim bibliotekama

¹¹⁹ NUK - 116 (35,4 %), CTK - 58 (17,7 %), CMK - 20 (6,1 %), CEK - 15 (4,6 %), ODK - 11 (3,4 %), a u ostalih 55 biblioteka zaposleno je 33 % kadra.

Od ukupno 274 stručna djelatnika, koncem 1991. godine ih čak 70 nije imalo obavljen stručni ispit, odnosno 21 %.

Biblioteka, koje nemaju zaposlenog nijednog djelatnika s visokom naobrazbom (bibliotekari, dokumentalisti), je 9 (15 %), dok je u 1989. godini takvih bilo 24 % svih biblioteka. Zanimljivo je da u nekim bibliotekama uopće ne opažamo rast kadrova npr. još od 1968. godine (Središnja biblioteka Biotehničkog fakulteta ima kao i sada 3 zaposlena, biblioteka Pravnog fakulteta je smanjila broj kadra sa 6 na 4, Biblioteka FAGG - arhitektura ima još uvijek samo 1 zaposlenog).

Izračunali smo i koliko upisanih studenata dolazi na jednog stručnog djelatnika visokoškolske biblioteke, kako bi barem približno dobili sliku njihove opterećenosti (tabela 5). Najslabije stanje je na Strojarskom fakultetu (905 studenata na bibliotečnog djelatnika), slijede: Elektrotehnički fakultet (780), FAGG - arhitektura (590), Viša škola za zdravstvene djelatnike (513), FPT - Kemija i kemijska tehnologija (509) itd., a na drugoj strani imamo i biblioteke odjela - na nekima od njih dodje na jednog bibliotečnog djelatnika npr. 12 odnosno 13 studenata (Filozofski fakultet).

Odgovarajuća kadrovska struktura visokoškolskih biblioteka i kvaliteta tih kadrova pomoći će i poboljšanju statusa samih biblioteka i njihovih djelatnika. U Zakonu o bibliotekarstvu zapisano je da je djelatnost visokoškolskih biblioteka namijenjena prije svega odgojno-obrazovnom procesu, odnosno da je njihova djelatnost (ne)posredno vezana za pedagoški, istraživački i umjetnički rad. Na žalost u praksi se često događa da biblioteke na nekim fakultetima nemaju odgovarajući status i njihove djelatnike svrstavaju u kategorije administrativnih djelatnika.

Bibliotečni djelatnici morali bi biti aktivno uključeni u odgojno-obrazovni proces, a kadrovi s visokom naobrazbom habilitirani u odgovarajuće nazive. To bi bio put za pridobivanje statusa i ugleda te za izjednačavanje s akademskim osobljem na sveučilištu.¹²⁰

Zaključili bi tvrdnjom da je u visokoškolskim bibliotekama ljubljanskog sveučilišta zaposlen kvalitetan kadar, koji je zbog neracionalne organizacije i slabog statusa, kojeg imaju biblioteke u okviru pojedinih visokoškolskih ustanova, slabo "iskorišten" i ne može davati odgovarajućeg učinka.

---

¹²⁰ Sjetimo se da su nekad u bibliotekama radili priznati učenjaci, znanstvenici... Da ne idemo previše daleko u povijest, za profesionalno obavljanje stručnih poslova nakon 1918. godine bibliotekar u znanstvenoj biblioteci morao je imati doktorat znanosti, a kasnije diplomu fakulteta i profesorski ispit (tzv. stručni ispit).

3.9. PROSTORI BIBLIOTEKA I ČITAONICE

Za obavljanje svoje djelatnosti biblioteke trebaju prostore koji odgovaraju njihovoj ulozi unutar sveučilišta. Prostori moraju osigurati čuvanje bibliotečne gradje i obavljanje bibliotečne djelatnosti, ne glede na to, da li se radi o centraliziranom ili decentraliziranom tipu organizacije. Osigurati moraju normalnu dostupnost gradji za sve kategorije korisnika (i invalide), omogućiti racionalnu organizaciju radnog procesa, odgovarajući smještaj osoblja i opreme pa i mijenjanje namjene pojedinih djelova biblioteke.¹²¹

Slovenski standardi zahtijevaju da sveučilišne i središnje visokoškolske biblioteke za određena znanstvena područja moraju imati svoje vlastite zgrade. Veličina visokoškolskih biblioteka mora biti ovisna o veličini sveučilišta odnosno visokoškolske ustanove, pedagoških metoda, broja i specifičnosti bibliotečne gradje te razvijenosti informacijske službe. Nove prostore treba planirati za najmanje 20 godina unaprijed.

Bibliotečna zgrada trebala bi ispunjavati načela fleksibilnosti i funkcionalnosti. Bibliotečna gradja mora biti dostupna u slobodnom pristupu, a u zatvorenim spremištima biblioteke čuvaju arhivske primjerke, rukopise, stare i dragocjene knjige te manje traženu literaturu. Prostori moraju osigurati racionalan proces rada i zato moraju slijediti odgovarajući red. Prostori za korisnike moraju biti razvrstani tako da omogućavaju jednostavnu orijentaciju te brzu i učinkovitu uporabu bibliotečnih službi. Prostori moraju biti pravilno osvijetljeni, prozračivani i grijani, dovoljno veliki i funkcionalno opremljeni (visokoškolske biblioteke moraju imati posebno odgovarajuće postavljenu računarsku i komunikacijsku opremu i informacijske izvore - kako zbog potreba bibliotečnog osoblja tako i posjetilaca). Postoje precizni standardi za izračun veličina pojedinih prostora za zatvorena spremišta, slobodni pristup, korisnike, kataloge, rad bibliotečnih djelatnika i druge površine.

Stanje u visokoškolskim bibliotekama ljubljanskog sveučilišta (uz rijetke iznimke) daleko je od zahtjeva odnosno preporuka standarda. Svih 60 visokoškolskih biblioteka ima na raspolaganje 20.796 m² prostora (tabela 2).¹²² Ako oduzmemo prostore

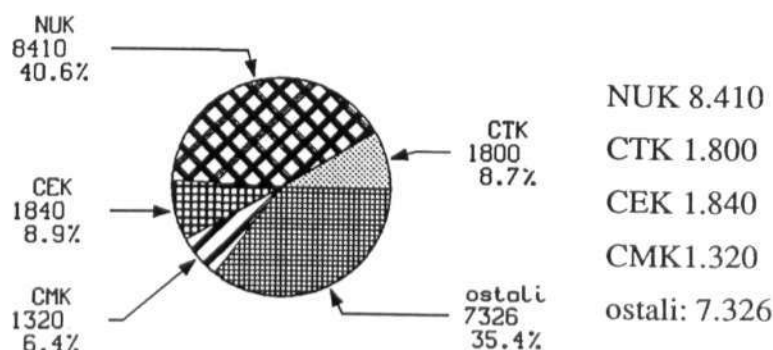
---

¹²¹ Standardi za visokoškolske biblioteke točnije opredjeljuju prostorne potrebe biblioteka i daju osnovne smjernice, ali zahtijevaju da se pri svakoj novoj gradnji ili većoj adaptaciji voditelj biblioteke ili dekan odnosno predstojnik mora savjetovati sa republičkom matičnom službom.

¹²² U tabeli su zvjezdicom označene biblioteke u kojima je poslije 31.12.1990. došlo do promjena prostora. Biblioteka FF - arheologija dobila je nove prostore van Filozofskog fakulteta. Središnja biblioteka društvenih znanosti adaptacijom prostora dobila je dodatne prostore i potom promjenama u njihovoj namjeni prilično

NUK-a (8.410 m²), za 59 visokoškolskih biblioteka ostaje samo 12.386 m² prostora. Za usporedbu navedimo da Sveučilišna biblioteka Maribor ima 11.519 m² površine! Ako oduzmemo još i prostore onih biblioteka, koje su veće od 1.000 m², za 56 visokoškolskih biblioteka ljubljanskog sveučilišta ostaje još samo 7.326 m² prostora! (slika 2)

Slika 2: Prostori visokoškolskih biblioteka

Medju prostorno "veće" visokoškolske biblioteke spadaju još biblioteke FAGG - gradjevinarstvo i geodezija (542 m²) i Fakulteta za elektrotehniku i računarstvo (540 m²) te Središnja biblioteka društvenim znanosti (700 m²).

Na manje od 100 m² prostora djeluje 34 (56.7 %) visokoškolskih biblioteka, a na 50 m² i manje djeluje 18 biblioteka, odnosno 30 % visokoškolskih biblioteka obavlja svoju djelatnost u prostorima, koji ne dostižu standard za dvosobni stan. No, da slika bude potpuna postoje i visokoškolske biblioteke, koje uopće nemaju vlastitih prostora ili ih pak dijele s drugim djelatnostima fakulteta (npr. biblioteka je istodobno kabinet za pedagoške djelatnike, fond biblioteke se nalazi po hodnicima ili predavaonicama, u biblioteci se obavlja administrativna djelatnost za odjel, knjižni fond je smješten po kabinetima profesora, u njihovim ormarima itd.).

Izračunajmo još i koliko jedinica knjižne gradje stoji (bolje rečeno - leži) na m² prostora u bibliotekama. Slovenski standardi pri izračunu potrebnog prostora nisu pretjerano zahtjevni u usporedbi s onima iz razvijenih zemalja i zahtijevaju za zatvorena spremišta

---

poboljšala svoje prostorne uvjete. Dodatne prostore je dobila i biblioteka BF - stočarstvo. Osjetno se je pogoršalo stanje u biblioteci BF - agronomija, koja je pri selidbi u nove prostore svoju djelatnost morala organizirati na 80 m² (prijašnji prostori su imali preko 200 m²!). Manja preuredjivanja su obavili i u biblioteci Centra za razvoj sveučilišta.

1m² za 250 svezaka.¹²³ Ako sve prostore, koji su na raspolaganju pojedinim bibliotekama "namijenimo" zatvorenim spremištima, dolazimo do zaključka da još uvijek postoje 23 biblioteke (38,3 %), koje ni svoj knjižni fond ne mogu čuvati po propisima. A gdje su prostori za osoblje i djelatnost biblioteke? Kako čuvaju svoje gradju i obavljaju djelatnost po našim izračunima "najopterećenije" biblioteke, što ćemo posebno izložiti, najbolje znaju njihovi korisnici (vidi tabelu 7).

Tabela 7: Broj jedinica gradje na m²

Biblioteka fakulteta/odjela	jedinica knjiž. gradje na m ²
Institut za biologiju	878
FF - Komparat. književnost i literarna teorija	734
FF - Povijest umjetnosti	671
BF - Agronomija	597
FPT - Montanistika	586
FF - Klasična filologija	564
FF - Etnologija	550
FF - Sociologija	521

U tabeli 4 smo po standardima koje navodi J. Thompson (Thompson, 1987.) izračunali koliko prostora bi pojedina biblioteka trebala već samo za zatvorena spremišta, odnosno da bi postavila gradju u slobodan pristup, kako bi odgovarajuće čuvala fond monografskih i periodičnih publikacija (neknjižna gradja nije ubrojena, ni prostori za osoblje i korisnike). Po tim standardima 25 visokoškolskih biblioteka (41,7 %) nema dovoljno prostora niti za jednostavno čuvanje knjižne gradje.¹²⁴

Prostori biblioteka su nefunkcionalni, često uopće nisu bili građeni za namjene biblioteke ili pak pri gradnji nisu bili uvažavani odgovarajući standardi. Oprema je zastarjela

¹²³ U Velikoj Britaniji dijele zahtjeve za prostorom s obzirom na to da li se radi o monografskim publikacijama ili o jedinicama periodičnih publikacija (godišta).

¹²⁴ Standard predviđa za zatvorena spremišta 4 m² za 1.000 jedinica monografija i 8,1 m² za 1.000 jedinica periodike (časopisa), a za gradju u slobodnom pristupu 4,7 m² za 1.000 jedinica monografija i 9,4 m² za 1.000 jedinica časopisa. Za korisnike se računa na sjedište 2,3 m² prostora, a za izračun broja sjedišta postoji više načina - jedan je da računamo 1 sjedište na 4 studenta.

(police, radna mjesta, pultovi za posudjivanje gradje, oprema čitaonica itd.), sa iznimkom novijih ili prije kraćeg vremena adaptiranih biblioteka. Ponegdje imaju probleme s električnom energijom, grijanjem, pa čak i vlagom. Radni prostori su negdje krajnje neprikladni za bibliotečne djelatnike (premali, bez odgovarajuće svjetlosti, bučni i sl.).

Poseban problem visokoškolskih biblioteka je njihova prostorna razdijeljenost - neke biblioteke fakulteta ili odjela su razbacane (i po cijelom gradu). Takav je slučaj biblioteka Biotehničkog fakulteta i posebice Fakulteta za prirodoslovne znanosti i tehnologiju. Ni stanje čitaonica i čitaoničkih sjedišta ne budi pretjeran optimizam. M. Zagmajster je u analizi o materijalnoj opremljenosti visokog školstva (Zagmajster, 1985) utvrdila: slaba trećina visokoškolskih ustanova nije imala čitaoničkih mjesta; većina čitaonica brijala je od 10 do 40 sjedišta; približno 1/4 visokoškolskih instituta smatrala je da su njihove čitaonice premale u odnosu na broj korisnika.

Koncem 1991. godine samo je 17 (28,3 %) visokoškolskih biblioteka imalo dislocirane čitaonice. Bez dislociranih čitaonica je dakle 71,7 % visokoškolskih biblioteka ljubljanskog sveučilišta. U dislociranim čitaonicama korisnicima je na raspolaganje 1.026 mjesta.¹²⁵

Bez čitaoničkih mjesta je 14 biblioteka ili 23,3 % - dakle skoro četvrtina visokoškolskih biblioteka. Biblioteka, koje nemaju organizirane čitaonice, ali imaju čitaonička sjedišta, je 30, ili 50 %. Normalno, među njima su velike razlike, jer su ponegdje čitaonička mjesta unutar organiziranog slobodnog pristupa (i radni uvjeti su dakle odgovarajući) ili su pak ta sjedišta na raspolaganju na neodgovarajućim mjestima.¹²⁶

60 visokoškolskih biblioteka ima za korisnike ukupno 1.455 čitaoničkih sjedišta (takvih ili drugačijih!). S obzirom na slovenske standarde ljubljansko bi sveučilište trebalo u studijskoj 1990/91. godini 1.141 čitaoničkih sjedišta. Na prvi pogled se dakle čini da su biblioteke dovoljno bogato opremljene čitaoničkim sjedištima, no ipak, ako poznajemo realnost, ta je daleko od idealnog stanja.¹²⁷ Središnja sveučilišna biblioteka bi tim bi

---

¹²⁵ Većina ih je u CEK-u (260), NUK-u (236) i Biblioteci Pravnoga fakulteta (100).

¹²⁶ U predavaonicama, kad nema predavanja u samom prostoru, gdje se posudjuje i obradjuje gradja; korisnik dodje do sjedišta pošto npr. lektor "oslobodi" stolicu uz svoj radni stol i sl.

¹²⁷ Standardi pri izračunu uvažavaju samo broj studenata upisanih na sveučilište, a među korisnicima visokoškolskih biblioteka je barem toliko nestudenata koliko i studenata, jer su sve biblioteke javne. Ne uvažavaju ni pedagoške, istraživačke i druge djelatnike fakulteta. U praksi nam taj standard dakle slabo služi i

standardima morala imati čak polovicu potrebnih čitaoničkih mjesta (570), a ima ih više od polovice manje.¹²⁸

Pošto je teško odrediti odgovarajući broj potrebnih čitaoničkih mjesta, jer se razlikuje kako organizacija pojedinih sveučilišta u svijetu tako i potrebe i navike studenata, međunarodni standardi kao primjerne navode samo okvirne brojke: od 20-60 % sjedišta na cjelokupnu populaciju upisanih studenata na sveučilištu (Filo, 1988.). Ljubljansko bi sveučilište po toj preporuci trebalo imati 4.565 čitaoničkih mjesta (a imalo ih je 1.455).

Broj čitaoničkih sjedišta na studenta po pojedinim visokoškolskim bibliotekama izračunat je u tabeli 5. Prosjek za cijelo sveučilište bio je 16 studenata na jedno čitaoničko sjedište. Najteže stanje je na Filozofskom fakultetu (gdje se inače već adaptira prostor za zajedničku čitaonicu), FAGG - Arhitekturi te Fakultetu za elektrotehniku i računarstvo.

Uvjereni smo da bi bilo moguće, u okviru svakog fakulteta, naći određen prostor te se adaptacijom promijeniti barem u najnužniju čitaonicu, ako to već nije moguće u okviru prostora biblioteke. Ovako izgleda da na nekim fakultetima nisu svjesni kako nužno potrebno bi bilo u njihove biblioteke i dodatno investirati, da bi uopće mogle biti biblioteke.

3.10. STROJNA, PROGRAMSKA I KOMUNIKACIJSKA OPREMLJENOST

Podatke iz upitnika o strojnoj, programskoj i komunikacijskoj opremljenosti dopunili smo, tako da predstavljaju stanje u prosincu 1991. Zaustavimo se prvo kod računarske opreme. Nikakvu računarsku opremu nije imalo 6 visokoškolskih biblioteka (početkom 1991. godine bez takve opreme bilo je još 22, ili 37 % biblioteka). U računarskoj opre-

---

bilo bi potrebno izračun potrebnih sjedišta vezati uz broj aktivnih korisnika visokoškolskih biblioteka. U 1990/91. godini bilo je ukupno na ljubljansko sveučilište upisanih 22.824 studenata, a visokoškolske biblioteke su ocijenile da su imale u tom razdoblju 56.674 aktivnih korisnika (i to samo 47 biblioteka, jer ih 13 nije imalo niti približnog podatka). Isto tako standard ne uvažava, da postoji 60 visokoškolskih biblioteka te da zbog preplitanja znanstvenih područja jedan korisnik može biti član npr. pet visokoškolskih biblioteka. A pošto su te biblioteke rasporedjene u različitim djelovima grada, korisnik treba za studij u svakoj biblioteci po jedno čitaoničko sjedište, a ne u svih pet ukupno samo jedno!

¹²⁸ *Sveučilišna biblioteka u Mariboru ima 400 čitaoničkih sjedišta (na mariborskom sveučilištu je u studijskoj godini 1991/92 ukupno upisanih 10.741 studenata).*

mi prevladavaju osobni računari tipa Atari-ST ili PC-AT kompatibilni. Računari Atari-ST su najrašireniji - koriste ih u 33, odnosno 55 % biblioteka, a nabrijali smo ih 55 (od tipa 260 do 2080, bez ili sa tvrdim diskovima). Kompatibilne računare PC (uglavnom tipa AT 286, ili tipa XT, drugdje i AT 386) koriste 32, odnosno 53 % biblioteke, svih je bilo 57.¹²⁹ Objekte vrste računara koriste u 13 biblioteka.

Terminale (VT 100, VT 220, VT 320) koristilo je 13 biblioteka, a ukupno ih je bilo 91. Printere nije imalo 11 biblioteka, koje su inače imale osobne računare. CD-ROM čitače smo našli u 8 biblioteka. Veliki dio računarske opreme u bibliotekama već je zastario te je amortiziran i bit će je potrebno zamijeniti suvremenijom: odgovarajući terminali (VT 420) i tiskači, čitači za bar-kodove, dodatni CD-ROM čitači itd.

Na raznolikost nailazimo i kod upotrebe programske opreme, jer biblioteke koriste: ATLASS, TRIP, STEVE, CDS/ISIS, S 1032, editore (za procesiranje "baza podataka"!?) te vlastite programe. Do nedavno je najrašireniji programski paket bio STEVE za procesiranje i rad sa datotekama na osobnim računalima Atari; koncem 1991. godine još ga je uvijek koristila 31 od 42 biblioteke, koje su procesirale baze podataka. Baze podataka visokoškolskih biblioteka, koje su dostupne na računarskim sustavima IZUM/ATLASS odnosno RCUL/TRIP, uglavnom su rezultat konverzija (ponekad i čestih) iz formata lokalne programske opreme (STEVE, ISIS itd.), a na on-line sustavima procesira baze samo nekoliko biblioteka

Mnogo visokoškolskih biblioteka nema osnovnih mogućnosti komunikacije. One koje su uključene u sveučilišnu mrežu ili na JUPAK, postavljaju problem presporog odziva računara zbog opterećenosti komunikacijskih linija ili čvorova računarskih sustava. U sveučilišnu računarsku mrežu uključene su 23 (38 %) biblioteke, a od tih i na JUPAK 6 biblioteka (vlastiti JUPAK priključak imaju: NUK, CTK, IJS). Skoro 2/3 ili 62 % visokoškolskih biblioteka dakle, krajem 1991. godine nema komunikacijskih mogućnosti.

Bez moderniziranja strojne opreme i uporabe jedinstvene programske opreme (barem na razini bibliografskih baza podataka) i uredjenja komunikacija, o izgradnji jedinstvenog bibliotečnog informacijskog sustava sveučilišta normalno ne možemo govoriti.

---

¹²⁹ Posebice u zadnje dvije godine u biblioteke su prodrli mikroračunari IBM PC kompatibilni, pa Atari više ne kupuju.

3.11. FINANCIRANJE

Visokoškolske biblioteke, kao i cijelo visoko školstvo u Sloveniji, većim dijelom financira Ministarstvo za školstvo i šport, a sufinanciraju Ministarstvo za znanost i tehnologiju (tzv. INDOK djelatnost) i Ministarstvo za kulturu (djelimice samo NUK). Sredstva za biblioteke Ministarstvo za školstvo i šport ne uplaćuje namjenski bibliotekama, nego odgovarajućim visokoškolskim ustanovama, koje ih onda same dijele dalje, a Ministarstvo za znanost i tehnologiju uplaćuje namjenska sredstva preko ugovora neposredno bibliotekama. NUK namjenski sufinanciraju sva tri ministarstva. Kod nas dakle sveučilište nema zajedničkog sveučilišnog fonda iz kojeg bi raspoređivalo visokoškolskim ustanovama financijska sredstva, između ostalog i za bibliotečnu djelatnost.¹³⁰

Mjerila za sufinanciranje biblioteka od strane Ministarstva za školstvo i šport sežu još u vrijeme bivših samoupravnih interesnih zajednica i "nagradjuju" skladišnu funkciju biblioteka - što više fonda ima biblioteka, više sredstava joj pripada.¹³¹ Zbog toga u bibliotekama ima toliko neaktualne i zastarjele gradje i, kao što smo već vidjeli, otpisa po bibliotekama skoro i nema.

U kriterijima nije predviđeno financiranje informacijske funkcije biblioteka, automatizacije poslovanja, izgradnje računarskih baza podataka, on-line pretraživanja informacija po stranim bazama podataka, itd. Izgradnja baza podataka i traženje informacija službeno sufinancira Ministarstvo za znanost i tehnologiju, no ipak nekakvih čvrstih mjerila za sufinanciranje biblioteka nema.¹³² Ne možemo govoriti ni o jasnoj razvojnoj strategiji, koju bi ministarstvo trebalo, sufinanciranjem, slijediti.

Problematičan je i sustav financiranja kupovine bibliotečne gradje, koji je naslijeđe bivše Zajednice obrazovanja Slovenije. Sredstva za kupovinu gradje uključena su

---

¹³⁰ Zato je teško utvrditi, koliki je udio svih financijskih sredstava, koja se prikupe pri članicama sveučilišta, namijenjen za bibliotečnu djelatnost.

¹³¹ Na 8.000 jedinica bibliotečne gradje financira se jedan bibliotečni djelatnik za 42 sata tjedno. Sa svakih 1.000 jedinica više ili manje, sati se povećavaju ili smanjuju za 4,2 sata tjedno. Biblioteka mora biti otvorena najmanje 8 sati na dan i 5 dana u tjednu. Pored bibliotečnih djelatnika ministarstvo financira i materijalne troškove biblioteka.

¹³² Radi se o umjetnom razdvajanju bibliotečne i informacijsko-dokumentacijske djelatnosti, čemu su u svijetu napravili kraj prije više od desetljeća.

naime, u sredstva za pedagoški proces visokoškolskih ustanova, a većina za kupovinu literature upotrebljava sredstva, koja su namijenjena djelatnicima biblioteke i njenim materijalnim troškovima. Iako je komisija za visoko školstvo pri bivšoj Zajednici obrazovanja Slovenije na sjednici davnog 20.9.1976. odlučila da ubuduće nesamostalne visokoškolske biblioteke dobivaju namjenska sredstva (izdvojena iz sredstava za pedagoški proces) za kupovinu literature, do realizacije te odluke nikada nije došlo. Suprotno tome nabavka nacionalno značajnih informacijskih izvora (strana literatura, baze na CD-ROM-u, inozemne baze podataka itd.) sufinancirana je namjenskim ugovorima, tako da je potrošnja financijskih sredstava kontrolirana. Na taj način Ministarstvo za znanost i tehnologiju sufinancira nabavku literature u okviru ljubljanskog sveučilišta za obje samostalne i središnje visokoškolske biblioteke.

Većina (nesamostalnih) visokoškolskih biblioteka uopće nema ni utjecaja ni pregleda nad visinom sredstava koje pojedina visokoškolska ustanova namijenjuje djelatnosti svoje biblioteke. Isto tako, zbog neodgovarajućih mjerila financiranja od strane Ministarstva za školstvo i šport, nema elemenata konkurentnosti među bibliotekama, a ni mehanizma za aktiviranje biblioteka nekom zajedničkom cilju.¹³³

Problematična su i sredstva za kupovinu gradje (odnosno informacijskih izvora), koja su uključena u sredstva za istraživačke projekte. Ne postoji naime automatizam, po kojem bi mogle i biblioteke imati dio tih sredstava. Gradju koja je iz tih sredstava nabavljena smatraju istraživači (skoro) svojim vlasništvom.¹³⁴ Da bi i na tom području dostigli namjensku potrošnju sredstava, financijer istraživačkog rada morao bi najprije odrediti koliki postotak sredstava od projekta mora biti potrošen za kupovinu literature (normalno u okviru odgovarajuće visokoškolske biblioteke).

Ni financiranje tri samostalne biblioteke (NUK, CTK, UKM) nije sistemski riješeno. Do 1985. godine bile su financirane prema posebnom samoupravnom sporazumu, kojeg su potpisale s bivšim interesnim zajednicama (obrazovanje, istraživačka djelatnost,

---

¹³³ Još 1965. godine je A. Vižintin upozoravao: "Jasno znamo da dok god biblioteka (posebice ako je veća i značajnija) ne bude u nekom smislu samostalna samoupravna jedinica u okviru svoje radne organizacije, dok ne bude jasno znala za svoje zadaće a istodobno i za sredstva s kojima može slobodno raspolagati i ulagati ih u zajedničke akcije, toliko dugo ćemo zanimanje za zajedničke akcije samo umjetno pobudjivati, bez većih učinaka" (Vižintin, 1965., str. 49).

¹³⁴ Biblioteke smatraju da se u tom slučaju radi o društvenim sredstvima i da se, po završenom istraživačkom projektu, gradja mora vratiti u biblioteke te služiti i drugim korisnicima.

kultura). Narednih godina zajednice nisu obnovile sporazum, već su samo indeksirale iznose iz prijašnjih godina. Biblioteke se tako moraju pri svakom ministarstvu posebno truditi da dobiju sredstva za svoju djelatnost. Isto tako nije dorečeno financiranje središnjih biblioteka za određena znanstvena odnosno stručna područja.

Uredjeno financiranje (pored organizacijskih promjena) visokoškolskih biblioteka preduvjet je za njihovu bilo kakvu djelatnost, i to iz zajedničkog izvora. Namjenski je potrebno iz republičkih sredstava financirati kupovinu nacionalno značajnih informacijskih izvora, računarske i komunikacijske opreme, programske opreme te obrazovanje bibliotečnih djelatnika i korisnika bibliotečnog informacijskog sustava. Djelovanje svake pojedine visokoškolske biblioteke moralo bi biti ugovorom, stimulatивно i potpuno namjenski financirano (normalno, problematično je drobljenje sredstava na 60 biblioteka, jer se time gubi učinak!). Osigurani moraju biti i odgovarajući kontrolni mehanizmi.¹³⁵

Dosadašnje sufinanciranje tzv. specijaliziranih INDOK centara postalo je već anahronizam (jer je zadaća svake biblioteke, da postane informacijsko središte), potrebno je na novo definirati koje posebne informacijske centre treba republika glede na njen nacionalni plan znanosti i što je njihova zadaća (viši nivoi procesiranja informacija). Ministarstvo za znanost i tehnologiju već djeluje u smjeru sistematičnog uređenja financiranja biblioteka, a ipak će se morati u to uključiti i ostala dva ministarstva te takodjer i ljubljansko sveučilište.

---

¹³⁵ *Moguće je financiranje neposredno iz odgovarajućeg nacionalnog fonda za bibliotečnu informacijsku djelatnost ili iz odgovarajućeg sveučilišnog fonda. Više se zauzimamo za prvi način, jer osigurava uravnotežen razvoj na razini cijele republike.*

4. POVEZIVANJE VISOKOŠKOLSKIH BIBLIOTEKA U SLOVENIJI

Formalnu osnovu za povezivanje visokoškolskih biblioteka u Sloveniji daju Zakon o bibliotekarstvu te Stručna mjerila i kriteriji za visokoškolske biblioteke. Na BIS visokoškolskih biblioteka ljubljanskog sveučilišta ne možemo gledati kao na izoliran, samo sebi dovoljan sustav, već samo kao na dio šireg bibliotečno-informacijskog sustava u Sloveniji. Zato ćemo se zaustaviti na konceptu BIS-a republike, te pri realizaciji sustava u okviru spomenutog sveučilišta.

4.1. BIBLIOTEČNO-INFORMACIJSKI SUSTAV SLOVENIJE

Zakon o bibliotekarstvu (9. član) određuje da se sve samostale i nesamostalne biblioteke u Sloveniji povezuju u bibliotečno-informacijski sustav,¹³⁶ što znači, "da se sav stručni rad udružuje u jedan jedinstveni uzorak, za kojega je karakteristično da sva djelatnost teče po planiranom putu te je povezana i stručno uskladjena, tako da nijedna biblioteka ne može djelovati izolirano, to jest - ne može biti sama sebi cilj, već je sastavni dio sustava, tj. uskladjenog djelovanja svih biblioteka, koje djeluju u korist društva i pojedinica u tom društvu" (Povezovanje, 1987., str. 5).

S obzirom na zakon, jedinstvenost BIS-a posebice osiguravaju: matična djelatnost, jedinstvena stručna obrada gradje, jedinstven način prikupljanja i obrade informacija te podataka, jedinstveno vođenje kataloga i druge dokumentacije o gradji te zajedničko osiguravanje djelovanja središnjih (odnosno, umjesto tih, uzajamnih računarskih) kataloga i razvijanje medjubibliotečne posudbe. No, kvalitetno i racionalno djelovanje sustava moguće je samo uz uvođenje suvremene komunikacijske i računarske opreme te organiziranosti sustava (razvijanje vertikalnog i horizontalnog povezivanja različitih vrsta biblioteka) i o organizacijskoj i stručnoj osposobljenosti svake biblioteke, koja djeluje u sustavu.

---

¹³⁶ Na prvom savjetovanju jugoslavenskih društava bibliotekara u Ljubljani, 1949., već se govori o povezivanju biblioteka, a koristi se termin "mreže". Zahtjevano su mreže koje bi povezale istovrsne i raznovrsne biblioteke, te nužnost brzog uspostavljanja jedinstvene mreže biblioteka. Savjetovanje na Bledu, godine 1971., bilo je već u cijelosti posvećeno koncepciji BIS-a po republikama tadašnje Jugoslavije, njegovim nosiocima i njihovim zadaćama.

Zakon o bibliotekarstvu opredjeljuje BIS kao nerazdvojni dio društvenog sustava informiranja, koji se povezuje sa jednakim sustavima u drugim djelovima (sada već bivše) Jugoslavije, te se navezuje na sustav znanstveno-tehničkog informiranja i u jedinstveni nacionalni sustav informiranja.¹³⁷

Jedna od značajki našeg BIS-a je da u njemu djeluje više različitih vrsta biblioteka:

- općeobrazovne biblioteke
- školske biblioteke
- visokoškolske i sveučilišne biblioteke
- nacionalna biblioteka.

Koncem 1990. godine u Sloveniji djelovalo je više od tisuća biblioteka, različito razvijenih i prije svega razdrobljenih te premalo (odnosno uopće ne) povezanih. Biblioteke trebale bi u sustavu radno suradjivati, uskladjivati svoje djelovanje i razvoj te zajednički osigurati što veću dostupnost gradje, informacija itd. Ako na BIS gledamo kao na sustav, gdje se biblioteke - glede na društvene razvojne ciljeve odnosno potrebe korisnika - funkcionalno i strukturalno povezuju u medjusobno ovisnu i kooperativnu mrežu, moramo uvažavati dva kriterija:

- mjesto, ulogu i funkciju biblioteka u vlastitoj mreži - tzv. funkcionalni kriterij, koji je temelj vertikalnog povezivanja;
- okolinu, u kojoj djeluju biblioteke - tzv. teritorijalni kriterij, koji je osnova horizontalnom povezivanju biblioteka (Povezovanje, 1987.).

Vidimo da BIS predstavlja suvremeno koncipiran sustav, u kojem su biblioteke funkcionalno i strukturalno povezane u medjusobno ovisnu i kooperativnu mrežu.

4.2. TERITORIJALNI I STRUČNI PRINCIP POVEZIVANJA U BIS

BIS je organiziran po teritorijalnom principu (povezivanje na nekoj teritoriji) kao republički bibliotečni sustav, u čijem okviru djeluju općinski bibliotečni podsustavi.

---

¹³⁷ *Takvo povezivanje obrazloženo je programskim smjernicama UNESCO, koje naglašavaju potrebu povezivanju sustava znanstvenog i tehničkog informiranja (UNISIST) i sustava biblioteka, dokumentacijskih centara i arhiva (NATIS) u jedinstveni nacionalni sustav informiranja (GIP).*

Zakon je definirao i matične biblioteke kao one biblioteke, koje pored svoje temeljne djelatnosti obavljaju još i posebne zadaće, kojima utvrđuju i razvijaju stručnost, organiziranost, povezanost i jedinstvenost bibliotečne djelatnosti.¹³⁸

Matičnu djelatnost obavljaju na odredenom području: za područje općine ili za područje republike. Funkcije općinskih matičnih biblioteka obavljaju po zakonu one općeobrazovne biblioteke, koje ispunjavaju odredjene uvjete. Te bi biblioteke trebale pratiti, ocjenjivati i usmjeravati stručni rad svih biblioteka, koje djeluju na njihovom području (i školskih, specijalnih, visokoškolskih).

Čini se da je takav koncept danas zastario i da je potrebno u novom zakonu o bibliotekarstvu ponovno opredijeliti matičnost. Posebice za visokoškolske i specijalne biblioteke teško je očekivati ocjenjivanje i usmjeravanje od strane općinskih matičnih - općeobrazovnih biblioteka. Visokoškolske i specijalne biblioteke već su i sad više vezane direktno na republičku matičnu biblioteku te na (buduće) središnje biblioteke za odredjena znanstvena odnosno stručna područja.

Pri matičnosti je potrebno naime uvažavati dva vidika: vidik teritorijalnosti i vidik usmjerenosti pojedine biblioteke, glede tipa u koji je uvrštena (Kamenik, 1981.). Uz općinske matične biblioteke, čija je zadaća skrb za razvoj i djelovanje svih tipova biblioteka na njenom području, prisutna je i matičnost, koja je stručno definirana (npr. republička matična služba povjerila je dio matičnosti za biblioteke tehničkog područja CTK, a mariborska sveučilišna biblioteka obavlja matičnost za sve specijalne biblioteke mariborskog područja itd.). Dvojnost je dakle prisutna i moramo je uvažavati.

Kakvi bi dakle, mogli biti oblici i mogućnosti povezivanja visokoškolskih biblioteka s odgovarajućim općinskim matičnim bibliotekama? Ako polazimo od odredbi zakona (30. član) glede matičnosti, već samu zadaću razvijanja stručnosti i organiziranosti bibliotečne djelatnosti te skrb za stručno obrazovanje djelatnika u bibliotekama ne možemo automatski pripisati općinskoj matičnoj biblioteci. Potreban je precizan dogovor o tome, koja biblioteka će na odredjenoj teritoriji preuzeti točno odredjene zadaće (bilo općinske matične biblioteke ili visokoškolske odnosno središnje visokoškolske biblioteke za odredjena znanstvena područja).

---

¹³⁸ *Te zadaće su: vodjenje pregleda biblioteka, praćenje, ocjenjivanje i usmjeravanje stručnog bibliotečnog rada, skrb za stručno obrazovanje bibliotečnih djelatnika, uskladjivanje nabave bibliotečne gradje te usmjeravanje otpisane gradje.*

Što se tiče koordinacije nabave bibliotečne gradje, čini se da je u slučaju visokoškolskih biblioteka važniji stručni i funkcionalni (sveučilišni) vidik, dok teritorijalni (u ovom slučaju nacionalni) obavlja republička matična biblioteka. Normalno je, da općinske matične biblioteke, u dogovoru s visokoškolskim bibliotekama, dopunjuju svoju gradju studentskom literaturom za studente¹³⁹ ili da skrbno organiziranom medjubilotečnom posudbom dobiju potrebnu gradju iz biblioteka van njihovog područja.

Vodjenje pregleda svih biblioteka na svojem području a time i točan pregled visokoškolskih biblioteka nužno je, ako općinska matična biblioteka želi posredovati referalne informacije svojim korisnicima. Uključenjem u sustav uzajamne katalogizacije (makar i pasivno), mogu korisniku iz svojeg okoline posredovati brze informacije o stanju fondova visokoškolskih biblioteka i poštediti ga nepotrebnog (a često i neuspješnog) putovanja u drugo mjesto, od biblioteke do biblioteke.

Općinska matična biblioteka¹⁴⁰ svakako mora poznavati stanje bibliotekarstva u općini i potrebe, koje okolina od bibliotečnih informacijskih jedinica zahtijeva. Ukoliko potrebe na njenom području nisu pokrivena, osigurava ih iz šireg područja te stimulira ne samo povezivanje različitih tipova biblioteka na njenom području, nego i van njegovih granica.

Funkciju republičke matične biblioteke obavlja Narodna in univerzitetna knjižnica, a pri njenim zadaćama mogu sudjelovati i druge stručno osposobljene biblioteke. NUK je tako nositelj odnosno veza cjelokupnog BIS-a, a općinske matične biblioteke trebale bi biti veze njegovih podsustava na području općina.¹⁴¹

Drugi tip povezivanja biblioteka temelji na stručnom principu (povezivanje biblioteka istog stručnog odnosno znanstvenog područja). U stručne mreže povezuju se posebice visokoškolske i specijalne biblioteke, a ostali tipovi biblioteka u teritorijalne mreže

---

¹³⁹ Posebno aktivne bi morale biti općinske matične biblioteke zbog studenata iz njihove općine, koji studiraju drugdje i u svojoj matičnoj okolini nemaju na raspolaganju odgovarajuće visokoškolske biblioteke.

¹⁴⁰ Ako dodje do drugačije teritorijalne podjele republike Slovenije, onda će to vjerojatno biti regijska odnosno okružna matična biblioteka.

¹⁴¹ Kao republička matična biblioteka, NUK brine i za razvijanje bibliotečne struke u republici te za stimuliranje i organiziranje istraživačkog rada na području bibliotekarstva, za organizaciju stručnog obrazovanja bibliotečnih djelatnika i za vodjenje središnjih kataloga, odnosno uzajamnog kataloga.

(općeobrazovne i školske).¹⁴²

18. član Zakona o bibliotekarstvu predviđa vertikalno odnosno stručno povezivanje biblioteka. Visokoškolske i specijalne biblioteke, koji obavljaju svoju djelatnost na istom ili srodnom znanstvenom području (područjima), međusobno se radno povezuju tako da jedna od njih obavlja zadaću središnje biblioteke za određeno znanstveno odnosno stručno područje. Upravo ona brine za koordinaciju nabave gradje, za što brži protok stručnih i znanstvenih informacija s njenog znanstvenog područja, za suradnju biblioteka svojeg okružja u sustavu kooperativne obrade gradje, za povezivanje s koordinatorima specijaliziranih baza podataka za određena znanstvena odnosno stručna područja (ako te funkcije ne obavlja sama) itd.

Iako formalno do definiranja vertikalnog povezivanja odnosno stručne mreže još nije došlo, već neko vrijeme teče povezivanje na nekim znanstvenim odnosno stručnim područjima. Isto tako teče i formalni postupak za definiranje mreže.

4.3. POVEZIVANJE PREKO KOOPERATIVNE OBRADJE BIBLIOTEČNE GRADJE: SLOVENSKI UZAJAMNI KATALOG

Tradicionalni oblik povezivanja biblioteka bio je centralni katalog, kojeg je za slovenske biblioteke vodio NUK od 1961. godine dalje, na osnovu "Pravilnika o centralnom katalogu biblioteka u Sloveniji". Uz to su bili uspostavljeni još i područni stručni katalogi pri tzv. središnjim stručnim bibliotekama.¹⁴³

---

¹⁴² *To normalno ne znači da se srednjoškolske biblioteke određenih stručnih područja ne bi mogle redovito uključivati u stručnu mrežu biblioteka. Informacije svakako trebaju, a i gradju iz pojedinih stručnih područja.*

¹⁴³ *U okviru ljubljanskog sveučilišta područne su kataloge vodile slijedeće biblioteke:*

- Središnja tehnička biblioteka (tehnika, prirodoslovno matematičke znanosti);
- Središnja medicinska biblioteka (biomedicina);
- Središnja ekonomska biblioteka (ekonomske znanosti);
- Središnja biblioteka Biotehničkog fakulteta (biotehničke znanosti);
- Biblioteka Pravnog fakulteta (pravo);
- Središnja biblioteka društvenih znanosti (društvene znanosti).

Razvojem računarske, komunikacijske i odgovarajuće programske opreme za distribuiranu obradu bibliografskih podataka (COBISS) te uspostavljanjem uzajamnog kataloga slovenskih biblioteka (tzv. COBIB - kooperativna bibliografska baza podataka) izgradnja tradicionalnog središnjeg kataloga na klasični način (kataloške kartice) postala je nepotrebna.

Kičmu slovenskoga BIS-a danas predstavlja računarski potpomognuta mreža biblioteka sa zajedničkom bazom podataka i uzajamnim katalogom.¹⁴⁴

Encyclopedia of Library and Information Science ima na str. 300 definiciju - "uzajamna katalogizacija": postupak koordinirane, istodobne izgradnje zajedničke baze podataka, u kojoj sudjeluju dvije ili više biblioteka ili informacijskih centara; oni djelomično ili u cijelosti koriste podatke, koji su rezultat katalogizacija u drugim kooperativnim centrima, ili pak daju izvorne kataloške podatke o jedinicama, kojih u bazi podataka još nema. Bivša Istraživačka zajednica Slovenije je sa 1988. godinom verificirala Računski centar mariborskog sveučilišta u "domaćina" (host) BIS-a i SZTI u Sloveniji. U (bivšoj) Jugoslaviji je uzajamno procesiranje jugoslavenske bibliografske baze podataka (YUBIB) započelo u siječnju 1988., u nju su se prvo uključile nacionalne biblioteke republika i pokrajina, sveučilišne biblioteke te različite specijalizirane biblioteke. Osamostaljivanjem Slovenije govorimo o COBIB kooperativnoj bibliografskoj bazi podataka.

Uzajamna katalogizacija znači decentraliziranu i koordiniranu obradu bibliografskih jedinica. Uzajamni katalog je zajednička baza podataka, koja se oblikuje kao rezultat koordinirane i jedinstvene obrade bibliotečne gradje u bibliotekama sustava. Biblioteke koje sudjeluju preuzimaju već postojeće zapise u svoje lokalne baze podataka (gdje ih dopunjavaju obzirom na vlastite potrebe), a nove zapise dodaju na uzajamni nivo samo ako ih nije netko prije njih obradio, odnosno ako imaju dozvolu za dopunjavanje zapisa. Na takav način čitava je gradja obradjena samo jednom. Svugdje u svijetu se pokazalo da suradnja u mrežama uzajamnih kataloga pridonosi većoj djelotvornosti i smanjivanju troškova pri obradi gradiva.¹⁴⁵ Uz bibliografske podatke svaki zapis u uzajamnom katalogu ima i podatak o lokaciji (šifra biblioteke), te tako združuje funkciju nekadašnjih centralnih

---

¹⁴⁴ Termin "uzajamna katalogizacija" označava zajedničku (uzajamnu) izgradnju kataloga odnosno baze podataka dvije ili više biblioteka i odnosi se isključivo na računarski vodjene kataloge (Kanič, 1987).

¹⁴⁵ Prvi uporabni sustav uzajamne katalogizacije razvili su u okviru OCLC (Ohio College Library Centre) godine 1971.

kataloga s funkcijom online kooperativne obrade bibliotečne gradje. Dodatni produkt sustava su i podaci, koje biblioteke trebaju za vođenje i upravljanje.

Uzajamni je katalog potvrdio da je njegovo postojanje i djelovanje za BIS odgovarajuće, posebice zbog opće funkcionalnosti, jer:

- omogućava obuhvaćanje podataka za sve vrste bibliotečne gradje,
- osigurava unose, procesiranje i izradu ispisnih oblika za sve osnovne funkcije slovenske nacionalne bibliografije,
- pri kompatibilnoj opremi omogućava kopiranje zapisa u lokalne sustave,
- zamjenjuje tradicionalne središnje kataloge i predstavlja mehanizam međubibliotečne posudbe,
- omogućava traženje po svim bitnim identifikacijama bibliografskih jedinica, koje uzajamni katalog obuhvaća,

te je normativnog karaktera, jer:

- osigurava jedinstvenost bibliografskih opisa gradje,
- osigurava jedinstvenost računarskih zapisa (UNIMARC) na nivou vođenja sustava,
- omogućava razmjenu podataka s drugim sustavima (UNIMARC u osnovnoj funkciji promjenjivog formata),
- za opise gradje ima ugrađenu normativnu kontrolu osnovnih identifikacija (npr. autorske oznake, predmetnice).¹⁴⁶

Pošto smo u Sloveniji BIS koncipirali (i zakonski) kao jedinstveni sustav u kojem se ravnopravno povezuju svi tipovi biblioteka od nacionalne pa do zadnjeg posudjivačkog mjesta, nastoji se postupno uključiti različite vrste biblioteka. U tom jedinstvenom računarskom sustavu obrade bibliotečne gradje uspješno je već bila zaključena akcija uključivanja regionalno značajnih općeobrazovnih biblioteka, a trenutno je u takodjer u tijeku akcija uključivanja manjih biblioteka tog tipa. U tijeku je i projekt uključivanja visokoškolskih i važnijih specijalnih biblioteka u kooperativni sustav. Jasno je da zbog potrebnih računarskih i komunikacijskih kapaciteta, akciju ne mogu izvesti biblioteke same, te su zato

---

¹⁴⁶ O prednostima i nekim slabim točkama sustava uzajamne katalogizacije govori gradja o sistemsko-povezujućim i bibliografsko-informacijskim osnovama BIS-a. (Razvoj, 1989.)

sufinancirane od strane odgovarajućih ministarstava. S obzirom na to da su do sad i biblioteke i tzv. SIC gradili svoje baze podataka na različitim računarima i s različitom programskom opremom (unatoč jedinstvenom sufinanciranju i projektima!), donosi njihovo uključivanje u jedinstveni sustav i dodatne probleme.

Osnovno pitanje, pred kojim stojimo u ovom trenutku, je sažeto u slijedećem: "Zapletenije pitanje i još nejasniji odgovor je: kako udružiti već postojeće i razvijajuće se sustave u nacionalni automatizirani katalog ili čak u uzajamni katalog? Pri tom se tehničke smetnje čine najmanjim zlom, jer se postavlja ključno pitanje financija i politike: možemo li ukrotiti, i u interesu zajedničkih koristi, združiti sredstva, snagu i znanje, koji su sad raspršeni svuda naokolo? Glede dramatičnog uspona uzajamne katalogizacije i čiste ekonomske potrebe racionalizacije rada i promjene postupaka, možemo očekivati da će nam to uspjeti, a takav razvoj postaviti će uzajamni katalog i s njim povezane poslove u središte djelovanja biblioteke" (Kanič, 1987., str. 6).

4.4. STRUČNA MJERILA I KRITERIJI ZA VISOKOŠKOLSKE BIBLIOTEKE: OSNOVA BIS SVEUČILIŠTA

BIS sveučilišta preciznije definiraju Mjerila i kriteriji za visokoškolske biblioteke (tzv. Standardi za visokoškolske biblioteke). Jugoslavenski standardi bili su prihvaćeni 1975. godine na VI skupštini SBD u Sarajevu.¹⁴⁷ Nacrt slovenskih standarda je u okviru Saveza bibliotečnih društava Slovenije (Zveza bibliotekarskih društava Slovenije, dalje - SBDS) nastajao 1980. godine i već tad je imao sva načela koja predstavljaju temelje bibliotečno-informacijskog sustava sveučilišta (Filo, 1986.). Nakon donošenja Zakona o bibliotekarstvu SBDS dao je prijedlog u raspravu svim ondašnjim samoupravnim interesnim zajednicama i visokoškolskim radnim organizacijama.

Sekcija za sveučilišne biblioteke pri SBDS počela je u jesen 1985. godine pre-radivati tekst prijedloga slovenskih standarda. Konačni tekst slovenskih stručnih mjerila i

---

¹⁴⁷ *U biti se radi samo o preporukama, jer bi standardi inače morali biti formalno potvrđeni u Jugoslavenskom zavodu za standardizaciju. Tako se slovenski standardi zovu Mjerila i kriteriji a ne standardi. Kako se visokoškolske biblioteke međusobno jako razlikuju, standardi postavljaju samo načela, na kojima gradimo organizaciju bibliotečnog informacijskog sustava i usmjeravamo poslovanje svake pojedine visokoškolske biblioteke.*

kriterija za visokoškolske biblioteke bio je potvrđen na skupštini SBDS na Bledu, godine 1987. Stručni savjet za bibliotekarstvo RS potvrdio ih je na sjednici 9.2.1989, te predložio da ih potvrde i oba sveučilišta.

Sekcija za sveučilišne biblioteke se pri izradi mjerila i kriterija nije mogla osloniti na uzore iz drugih zemalja. Ne samo zato, "što bi numerički podaci bili za nas čista utopija, nego prije svega zato, što je sveučilišna biblioteka u inozemstvu često prototip središnje biblioteke sveučilišta, čiji organski dio su i fakultetske biblioteke, ako postoje. Isto tako standardi za sveučilišne biblioteke, koje je pripremila IFLA za konferenciju u Chicagu, 1985., a namijenjeni su zemljama u razvoju, govore samo o sveučilišnoj biblioteci kao jedinju biblioteci sveučilišta" (Filo, 1987., str. 1).¹⁴⁸

Temeljna zadaća visokoškolskih biblioteka po našim je standardima da služe obrazovanju, istraživanju, studiju i odgoju u visokoškolskom odgojno-obrazovnom procesu, znanstvenom i stručnom radu djelatnika drugih radnih organizacija te permanentnom obrazovanju svih građana.

Ishodište standarda je stajalište po kojem mogu visokoškolske biblioteke obavljati svoje zadaće samo u okviru BIS-a sveučilišta, koji je međusobno dogovorena te stručno i funkcionalno organizirana veza svih visokoškolskih biblioteka na sveučilištu, a vrh sustava je u središnjoj sveučilišnoj biblioteci. BIS sveučilišta mora biti homogena mreža, potpomognuta računarskim mogućnostima. BIS sveučilišta sastavni je dio informacijskog sustava sveučilišta, BIS-a republike, sustava znanstvenih informacija te društvenog sustava informiranja. Izgradnja takvog sustava je kontinuiran proces, koji mora preoblikovati biblioteke u informacijske službe, "koje će biti aktivan i neophodan faktor obrazovnog i istraživačkog procesa na sveučilištu informacijskog doba, a isto će tako očuvati i sve humanističke vrijednosti, koje je čovjek stoljećima stvarao" (Filo, 1987., str. 3).

U BIS sveučilišta povezuju se slijedeći tipovi visokoškolskih biblioteka:

- sveučilišne biblioteke
- središnje visokoškolske biblioteke za određena znanstvena

---

¹⁴⁸ Iniciranje međunarodnih standarda za sveučilišne biblioteke potječe iz godine 1981., kad je radna skupina pri IFLA na susretu u Leipzigu prvi put predstavila program za izradu standarda. Prijedlog je bio tako široko koncipiran, da bi mogao obuhvatiti različite tipove sveučilišnih biblioteka u različitim državama (i one koje su istodobno nacionalne). I međunarodni standardi su u biti preporuke, na osnovu kojih pojedine države potom oblikuju vlastite standarde. Inače bi mogli tvrditi da u razvijenim državama u posljednjem desetljeću bibliotečni standardi skoro i nisu više predmet rasprava, jer su značajnije druge teme.

- odnosno stručna područja
- ostale visokoškolske biblioteke (biblioteke visokih i viših škola, fakulteta, umjetničkih akademija, odjela, instituta, biblioteke domova ili studentskih centara).

Središnja biblioteka BIS-a sveučilišta je sveučilišna biblioteka, a središnje visokoškolske biblioteke za određena znanstvena odnosno stručna područja povezuju sve visokoškolske i specijalne biblioteke na svojem stručnom području u republici.¹⁴⁹

Pored same organizacije i sadržaja BIS-a na sveučilištu, namjenjuju standardi za visokoškolske biblioteke posebno poglavlje i korisnicima tog sustava. BIS sveučilišta je otvoreni sustav, ne zadovoljava samo potrebe sudionika visokoškolskog studija (studenti, visokoškolski učitelji, znanstveni i stručni suradnici), nego je namijenjen svim građanima, kojima su bibliotečna gradnja i službe potrebni za permanentno obrazovanje, stručni i znanstveni rad te za kulturno djelovanje. Prava i dužnosti korisnika visokoškolskih biblioteka te uvjete i način uporabe gradnje i službi određuju visokoškolske biblioteke u svojim bibliotečnim pravilima.¹⁵⁰

Standardi uvode i član, po kojem se korisnicima, koji trebaju više jedinica bibliotečne gradnje za izradu istraživačkog projekta ili pedagoškog procesa omogućava da iznimno mogu posuditi gradju na dulje vrijeme. Nakon zaključivanja rada, za koji su trebali gradju, moraju je vratiti u biblioteku.¹⁵¹

Standardi nadalje precizno opredjeljuju pojedine službe, kako u većim, tako i u manjim visokoškolskim bibliotekama, te posebno informacijske izvore, koji moraju svojim opsegom, sadržajem i kvalitetom omogućavati bibliotekama izvodjenje informacijskog, pedagoškog i istraživačkog procesa na sveučilištu. Visokoškolski institut smije započeti

---

¹⁴⁹ Na osnovu tih mjerila i kriterija radna je skupina Komisije za bibliotekarstvo, informatiku i dokumentaciju ljubljanskog sveučilišta (M. Ambrožič, S. Bahor, T. Kobe i A. Martelanc) u siječnju 1991. izradila nacrt teksta: "Bibliotečno-informacijski sustav ljubljanskog sveučilišta". Tekst je bio na javnoj raspravi, ali do njegove verifikacije na sveučilištu nije došlo.

¹⁵⁰ U okviru visokoškolskih biblioteka ljubljanskog sveučilišta već neko vrijeme teku nastojanja da bi došlo do jedinstvenog poslovanja biblioteka, a time i njihovih bibliotečnih pravila.

¹⁵¹ Unatoč dobrim namjerama sastavljača standarda, da to bude u korist bibliotekama, to nije ostvareno. Pošto ne važe jedinstvena pravila (kako za biblioteke tako i za razne kategorije korisnika), koja jednako su precizna kao u slučaju biblioteka na Zapadu, u našim visokoškolskim bibliotekama prisutan je izuzetno visoki stupanj privatizacije bibliotečnog fonda od strane pedagoških i istraživačkih djelatnika.

odgojno-obrazovni program tek onda, kad osigura u fondu zakonom o bibliotekarstvu i standardima određenu - primjerenu količinu stručno obradjene bibliotečne gradje te odgovarajuću informacijsku službu.¹⁵²

Posebno je u standardima izloženo i značenje sistematičnog izdvajanja zastarjele gradje, kako visokoškolske biblioteke ne bi postale čuvari zastarjelelog fonda.

Najviše pozornosti je u standardima posvećeno bibliotečnim djelatnicima, koji moraju biti odgovarajuće stručno osposobljeni, kako bi mogli sudjelovati u obrazovnom i istraživačkom procesu visokoškolske ustanove. Moraju imati odgovarajuću bibliotečnu odnosno informacijsku naobrazbu ili će teoretska i praktična znanja za rad u visokoškolskim bibliotekama pridobiti praksom u sveučilišnoj, središnjoj visokoškolskoj ili drugoj odgovarajuće osposobljenoj biblioteci. Bibliotečni djelatnici moraju obaviti odgovarajući stručni izpit iz bibliotekarstva, odnosno pridobiti odgovarajuće znanstvene naslove. Svi moraju biti osposobljeni za rad s informacijskom i telekomunikacijskom tehnologijom te za njenu uporabu. Za zahtjevnije stručne ili organizacijske poslove trebalo bi da dostignu magisterije i doktorate znanosti.

Standardi navode i pojedine profile bibliotečnih djelatnika, a broj i profil djelatnika visokoškolskih biblioteka određuje se po posebnoj metodologiji.¹⁵³ Standardi u prilogu precizno navode poslove i zadaće bibliotečnih djelatnika (glede različitog stupnja naobrazbe, te mjerila za ocjenjivanje rada tih djelatnika). Određuju da u visokoškolskoj

---

¹⁵² *Količina je i precizno određena: Sveučilišne biblioteke morale bi imati barem 100.000 jedinica gradje te 1.000 naslova periodike, od toga barem 200 strane; središnje visokoškolske biblioteke za određena znanstvena odnosno stručna područja barem 50.000 jedinica gradje i 200 naslova periodike, od toga barem 150 inozemne; ostale visokoškolske biblioteke barem 10.000 jedinica gradje i 100 naslova periodike, od toga barem 50 strane. Čini se da nam te odredbe inače mogu služiti za osnovu, a ipak se u slučaju središnjih visokoškolskih biblioteka pokazalo da je, zbog različite organiziranosti pojedinih biblioteka, teško ustrajati na istim principima za sve. Npr. Središnja biotehnička biblioteka koordinirano nabavlja gradju (posebice stranu literaturu) i potom je - po prijašnjem dogovoru - dijeli po bibliotekama odjela, tako da sama ima u fondu samo 9.333 jedinica gradje i 119 naslova periodike. Uvjeti za početak djelovanja središnjih visokoškolskih biblioteka su tada pod upitom, jer propisane brojke onemogućuju onim znanstvenim disciplinama, koje imaju užu krug visoko specijaliziranih korisnika (fizika i biofizika, matematika, pedagogija itd.) da vlastitom središnjom visokoškolskom bibliotekom organiziraju odgovarajući sustav znanstvenog informiranja.*

¹⁵³ *Ovisno od: veličine i specifičnosti bibliotečne gradje, godišnjeg prirasta, radnog vremena pojedinih službi, broja korisnika, broja posudjenih jedinica gradje, načina odnosno dubine obrade dokumenata i metode njihovog predstavljanja, zahtjevnosti informacija.*

biblioteci moraju biti zaposlena najmanje dva stručno osposobljena djelatnika, te određuju okvirnu količinu obavljenih poslova pojedinih bibliotečnih djelatnika. Posebno su izloženi djelatnici sveučilišnih biblioteka, jer one trebaju visoko osposobljene stručne djelatnike za usmjeravanje i vođenje poslovanja u BIS sveučilišta. Inače je cilj standarda raznim odredbama osigurati takvu stručnu osposobljenost bibliotečnih djelatnika, da bi BIS sveučilišta odista postao instrument za komunikaciju znanja (Filo, 1986.).

Posebno poglavlje namijenjeno je prostorima i opremi visokoškolskih biblioteka; normalno, radi se samo o osnovnim smjernicama, jer pri gradnji i uređenju biblioteka treba uvijek uvažavati najnovije spoznaje bibliotečne arhitekture i potreba novih tehnologija.

Iako je sadašnja Sekcija za sveučilišne biblioteke pri Društvu bibliotekara Slovenije postavila sebi zadatak da u svom mandatu revidira standarde tamo gdje je to potrebno, radi promjena u široj društvenoj okolini ili samoj struci, već su i takvi kakvi su bili prihvaćeni, dobra osnova za organiziranje bibliotečno-informacijskog sustava na sveučilištu. Na žalost upravo ih ljubljansko sveučilište nije verificiralo, a nisu ih ni financijeri bibliotečne informacijske djelatnosti, niti ih uvažavaju.

4.5. BIBLIOTEČNO - INFORMACIJSKI SUSTAVI SLOVENSКИH SVEUČILIŠTA: STANJE

U Sloveniji je visokoškolski studij organiziran na dva sveučilišta - Ljubljana i Maribor. U okviru svakog sveučilišta postoji mreža visokoškolskih biblioteka. Funkciju središnje biblioteke sveučilišta obavljaju sveučilišne biblioteke - Sveučilišna biblioteka Maribor (UKM) i Nacionalna i sveučilišna biblioteka u Ljubljani (NUK). Ako se u slučaju UKM radi o pravoj središnjoj sveučilišnoj biblioteci, koja udružuje sve visokoškolske biblioteke u okviru svojeg sveučilišta, na ljubljanskom sveučilištu središnja sveučilišna biblioteka (NUK) nije članica sveučilišta, a povezivanje je u prošlosti teklo više na razini raznih komisija nego u praksi. Jedina povezanost je dugo godina bila samo suradnja u centralnim katalogima.

Na mariborskom sveučilištu djeluje samo 7 visokoškolskih biblioteka, a sustav je centraliziran - svi se povezuju na jednu središnju biblioteku, Sveučilišnu biblioteku Maribor. Organiziranost i stručno poslovanje visokoškolskih biblioteka ovdje je bilo već od

samog početka skladno, a među bibliotekama nema tako velikih razlika kao na ljubljanskom sveučilištu. Unatoč centraliziranosti sustava, ne radi se o upravnoj centralizaciji, jer visokoškolske biblioteke statusno nisu dio sveučilišne biblioteke, nego spadaju pod pojedine visokoškolske ustanove.

U svezi drugačijeg razvoja i stanja biblioteka ljubljanskog sveučilišta i prije svega njihove brojčanosti (60 biblioteka), njihovo povezivanje je moguće samo u decentraliziranom obliku, preko središnjih biblioteka za određena znanstvena odnosno stručna područja te središnje sveučilišne biblioteke kao vrha sustava.

Suvremena načela bibliotekarstva govore o nužnosti povezivanja i suradnji biblioteka, jer nepovezanost biblioteka ima za posljedicu prije svega manju dostupnost gradje i informacija, dupliranje nabave gradje, veće troškove i nesuvremeno poslovanje. U povezivanje nas sili i sve veća i skuplja produkcija knjižne i druge gradje, te (realno) sve manja sredstva za djelatnost biblioteka. Zato načelo "svi imati sve" nije moguće niti u razvijenim društvima, a kamoli kod nas.¹⁵⁴

U okviru ljubljanskog sveučilišta nastojanja za povezivanje biblioteka tekla su još u 70-tim godinama u okviru Komisije za sveučilišne biblioteke pri NUK-u te Komisije za informatiku, dokumentaciju i bibliotekarstvo sveučilišta. Samoupravni sporazum 33 visokoškolske ustanove, potpisan 1984. godine, nikada nije zaživio u praksi.¹⁵⁵

Ali je vijeće ljubljanskog sveučilišta u svibnju 1991. podržalo prijedlog povezivanja visokoškolskih biblioteka, koje bi se trebalo zasnivati na povezivanju po strukama, te uključenosti KISUL-a u jedinstveni slovenski BIS. Ipak je svoj "podsustav" BIS-a sveučilište počelo oblikovati vlastitom programskom opremom i većina visokoškolskih biblioteka tako nije bila uključena u sustav kooperativne obrade bibliotečne gradje.

---

¹⁵⁴ *Povezivanje biblioteka u sustav nužno je, ako želimo:*

- pružiti korisnicima maksimalnu dostupnost gradje i informacija na svakoj točki sustava,
- omogućiti što brži prijenos i širenje informacija,
- dostignuti racionalnu i učinkovitu organizaciju rada u bibliotekama, koje sudjeluju u sustavu.

¹⁵⁵ *Više uspjeha bilo je na mariborskom sveučilištu, gdje je nakon 1977. godine počeo djelovati KDI sustav, a 1990. godine bio je na sveučilištu verificiran dokument "Knjižnični informacijski sistem Univerze v Mariboru" (KISUM) koji opredjeljuje sustav na osnovu stručnih mjerila i kriterija za visokoškolske biblioteke. Sličan dokument nastao je u Ljubljani (1991.), no konačni oblik za verifikaciju na vijeću sveučilišta nije dobio.*

Uzroci takvoga stanja su i unutar pojedinih visokoškolskih biblioteka i u njihovim matičnim ustanovama¹⁵⁶ kao i izvan samog sveučilišta.

Unatoč drugačijim ciljevima, nepovezanost visokoškolskih biblioteka očuvao je i sustav tzv. specijaliziranih INDOK centara za pojedina znanstvena područja. SIC bi se trebali radno uključivati u sustav znanstveno-tehničkog informiranja i visokoškolske biblioteke, te biblioteke i INDOK službe znanstvenih i istraživačkih institucija, koje nisu članice sveučilišta i biblioteke radnih organizacija.¹⁵⁷

Neizdržljivost dva kolosjeka (BIS/SZTI) lijepo pokazuje T. Kobe (Kobe, 1987.) kad upozorava da je dilema o tome tko može posredovati informacije štetna, jer pokušava reducirati biblioteke na obična skladišta knjiga, dok bi posredovanje informacija trebalo biti u dometu INDOK službi odnosno centara. Računarskom i komunikacijskom opremljenošću naime može danas u biti svaka biblioteka (a posebice visokoškolska) graditi svoje baze podataka i posredovati podatke, kako iz vlastitih, tako i iz stranih baza podataka.

Ironično pri svemu tome je da se većina specijaliziranih INDOK centara razvila upravo u okviru većih visokoškolskih biblioteka. Ima li onda smisla umjetno (i financijski) razdijeljivati sustave ili je potrebno potražiti njihove dodirne točke i razlike te ih povezati u jedinstveni sustav? Sustav znanstvenog informiranja u usporedbi s BIS svakako ima svoje posebnosti i dodatne zadaće zbog bavljenja višim oblicima procesiranja informacija (analiza

---

¹⁵⁶ Jedan od uzroka je neprimjerna organizacija rada, naslijedjena iz prošlosti, koja ne odgovara promijenjenim odnosima i potrebi za bibliotekama kao informacijskim središtima. Uz to većina biblioteka još uvijek ustraje na zastarjelim modelima organiziranosti, mada su zahtjevi po dostupnosti gradiva i informacija veći i zahtjevniji. Uzrok nepovezanosti je svakako i u relativnoj samostalnosti, odnosno neovisnosti pojedinih visokoškolskih ustanova, koje ne osjećaju zajedničku pripadnost sveučilištu. Smetnje pri povezivanju nalazimo tako i kod samih bibliotečnih djelatnika, zbog otpora promjenama i reorganizaciji, kao i kod pedagoških djelatnika, zbog težnje monopolizacije (privatizacije) izvora znanja. Otpore vidimo i kod vodstava fakulteta, jer se boje da bi ih povezivanje biblioteka dodatno financijsko opteretilo. Na kraju, i u premalom angažiranju samog sveučilišta. "Uopće možemo reći da mariborsko sveučilište ima više razumijevanja za samoupravni i stručni razvoj biblioteka od ljubljanskog i da su mariborske sveučilišne biblioteke organizacijski bolje međusobno pvezane sa sveučilištem..." (Sepe, 1976., str. 24).

¹⁵⁷ Sustav specijaliziranih INDOK centara je prerastao u jugoslavenski projekt, koji je obećavao - Jugoslavenski sustav znanstveno-tehničkog informiranja - a koji je doživio sudbinu Jugoslavije. Ipak su visokoškolske biblioteke bile zbog raznih "programa razvoja SZTI" na tlu bivše Jugoslavije, u podređenom položaju, a one koje su dobile status tzv. Specijaliziranog INDOK centra bile su barem financijski u boljem položaju. Niti približno nije bilo jasno, kako svoju djelatnost umjetno razdijeliti na bibliotečni odnosno informacijski dio.

informacija, strukturiranje podataka, testiranje sustava, uporaba umjetne inteligencije, ekspertni sustavi i sustavi za automatsku sintezu znanja), a pored toga ima uz biblioteke još i velik broj drugih elemenata, koji prelaze granice BIS.¹⁵⁸

Sustavi bi se svakako morali stručno i funkcionalno dopunjavati, djelovati koordinirano i harmonično i zalagati se za uspostavljanje zajedničke računarske i komunikacijske infrastrukture. Samo na takav način mogu djelovanje BIS i SZTI prerasti u djelotvoran sustav za prijenos znanja.

Ako danas pogledamo SIC-e, možemo utvrditi da se kod većine radi o "normalnim" bibliotekama, koje postaju informacijska središta. Samo rijetki bave se višim oblicima procesiranja informacija. Umjetna podjela biblioteka na dvojni djelatnost postaje anahronizam, kojeg su u razvijenom svijetu već davno odbacili.¹⁵⁹

Na probleme pri koncipiranju mreže biblioteka visokoškolskih ustanova i pri njihovoj funkcionalnoj međusobnoj suradnji sistematski je upozorio I. Kamenik (Kamenik, 1981., str.11): "Tu imamo posla s više sklopova, koje nazivamo sveučilišni sustav, pa s dislociranim odjelima visokoškolskih radnih organizacija, sa specijaliziranim INDOK centrima, sa bibliotečno-informacijskim centrima (spadaju dakle u dvije mrežne grupacije), da ne spominjemo još i posebni informacijski sustav, koji se realizira preko Istraživačke zajednice Slovenije".

Upozoravao je da je potrebno uvažavati i razlike slovenskih sveučilišta, prigodom osnivanja mreže visokoškolskih biblioteka u Sloveniji. Dok je mariborsko sveučilište plod potreba brzo razvijajuće okoline i zato je planski organizirano, ljubljansko je opterećeno stalnim uskladjivanjima naslijedjenog i istodobno potrebnog.

---

¹⁵⁸ Poznata je činjenica da se u informacijski i znanstveno razvijenijim zemljama putem biblioteka kao fizičkih pristupnih kanala identificira gotovo 50 % relevantnih informacija za znanost, a u nerazvijenim treba očekivati još i veći postotak. No koliko god taj udio biblioteka bio značajan, infrastruktura i izvori informacija za znanost raspoređeni su na prostoru (fakulteti, sveučilišta, instituti, znanstvena društva, skupovi, SIZ-ovi, arhivi, računski centri, razne informacijsko-dokumentacijske djelatnosti, sredstva javnoga informiranja itd.), koji znatno nadmašuje granice bilo kojeg BIS-a u nacionalnim okvirima (Stipanov, 1986., str. 13).

¹⁵⁹ Većina SIC-ova djelovala je upravo u okviru ljubljanskog sveučilišta, a zbog nepovezanosti BIS-a i SZTI-a svjedoci smo brojnih dupliciranja pri (bibliografskoj) obradi gradje, nejasnog položaja biblioteka sa SIC-om odnosno onih bez njih, potpune isključenosti nekih SIC iz BIS-a, težnjama ekskluzivizmu SZTI nasuprot BIS i sl. Potrebno je utvrditi i da većina tzv. SIC nije bila sposobna uspostaviti specijaliziran sustav za prijenos informacija za znanost na svojem području.

I. Kamenik je za sistemsko rješenje predlagao dvije, u svijetu uvažene varijante mreže visokoškolskih biblioteka, čije veze utječu u jedinstveni slovenski BIS. Za mariborsko sveučilište predlagao je već uvaženi KDI sustav sa središnjom sveučilišnom bibliotekom, a za ljubljansko decentraliziranu mrežu visokoškolskih i specijalnih biblioteka, bez središnje sveučilišne biblioteke. Njenu zadaću trebao bi obavljati neka vrsta konzorcija pri NUK-u, koji je tako istodobno nositelj obiju mreža te središte za mrežu biblioteka ljubljanskog sveučilišta.¹⁶⁰

Spomenuti je autor još prije deset godina upozoravao da je nužno otkloniti dihotomiju između BIS-a i slovenskog INDOK sustava, odnosno SZTI: "U budućnosti svakako moramo težiti organskom slivanju ta dva sustava, što bi koristilo objema, a najviše slovenskoj znanstveno-istraživačkoj misli" (ibidem, str. 12).

Nastojanja za radno povezivanje visokoškolskih i specijalnih biblioteka u strukovne mreže za određena znanstvena odnosno stručna područja i oblikovanje središnjih biblioteka tekla su deset godina (sve od donošenja Zakona o bibliotekarstvu), a 1991. godine Stručni savjet za bibliotekarstvo RS prihvatio je uvjete za imenovanje središnjih biblioteka - proveden je i natječaj za središnje biblioteke.

U okviru izrade projekta za uključivanje visokoškolskih i specijalnih biblioteka u sustav kooperativne obrade gradje (uzajamni katalog) bilo je na slučaju 90 visokoškolskih i specijalnih biblioteka utvrđeno da u praksi doista ne postoji nikakav sustav i da (minimalno) povezivanje teče samo na nekoliko znanstvenih odnosno stručnih područja. Zato je bilo predloženo revidiranje uvjeta i zadaća za središnje biblioteke te izradjen prijedlog mreže tih biblioteka. Posebno je bilo upozoreno da moraju biti potpuno jasni nadzorni mehanizmi sustava, jer inače oni (kao i do sada) u praksi neće djelovati.

I ako se zaustavimo još pri uključivanju BIS-a odnosno cjelokupnih informacijskih sustava slovenskih sveučilišta u jedinstveni sustav obrade bibliotečne gradje, možemo tvrditi da se - glede tijesne povezanosti bivšeg računarskog centra mariborskog sveučilišta u samo sveučilište - i njegov KDI sustav zasnivao na rješenjima uzajamnog kataloga i da je taj centar, u suradnji s sveučilištem, udružio velika investicijska sredstva i u opremu i u komunikacije za mariborske visokoškolske ustanove, a time i biblioteke.

Na ljubljanskom sveučilištu nije došlo do izgradjivanja takvog sustava. Sam računski centar je opremu za svoje djelovanje dobio 1989. te kupio i višenamjenski program-

---

¹⁶⁰ Razvoj je u posljednjem desetljeću pokazao da razna zajednička tijela nisu dovoljna i da je pored decentraliziranosti sustava na ljubljanskom sveučilištu potrebna i središnja sveučilišna biblioteka.

ski paket TRIP,¹⁶¹ ali na sveučilištu nije došlo do jasno definiranog BIS kao dijela informacijskog sustava sveučilišta i cjelokupnog BIS u Sloveniji. Kako su veće biblioteke ljubljanskog sveučilišta već uključene u sustav uzajamne katalogizacije, a druge grade svoje kataloge odnosno baze podataka pomoću programske opreme TRIP, u okviru ljubljanskog sveučilišta morat će se prije ili kasnije konsolidirati takav podsustav, koji će ne samo omogućavati vlastito samostalno djelovanje nego i povezivanje s čitavim BIS-om, a time nužno i sa zajedničkom bazom podataka uzajamnim katalogom.

Uzajamna katalogizacija i gradnja specijaliziranih baza podataka trenutno unose na razini bibliografske obrade podataka elemente dvosmjernosti. Tako se brojni podaci iz uzajamnog kataloga (tzv. bibliografski podaci o člancima, monografijama) dupliraju s podacima iz specijaliziranih baza podataka (iako je za njih karakteristična kvalitetnija sadržajna obrada). "Iako uzajamni katalog i specijalizirane baze podataka imaju dvije različite funkcije (dok je prvi namijenjen prije svega lociranju određenih dokumenata, druge služe sadržajnom, tematskom pretraživanju informacija), imaju i mnogo zajedničkih elemenata, čija bi uporaba značila veliku racionalnost pri poslovanju ne samo biblioteka nego i specijaliziranih INDOK centara. Bibliografske podatke iz uzajamnog kataloga (podaci o autoru, naslovu itd.) mogli bi korisno uporabiti specijalizirani INDOK centri, koji bi se potom temeljitije posvetili sadržajnoj obradi dokumenata" (Popovič, 1991., str. 2).

---

¹⁶¹ *Proizvodjač je švedska firma Paralog. Paket omogućava učinkovito kreiranje baza podataka te obradu i traženje podataka u bibliografsko-informacijskim bazama podataka.*

5. BIBLIOTEČNI INFORMACIJSKI SUSTAV LJUBLJANSKOG SVEUČILIŠTA: MODEL

Kao što smo utvrdili, sadašnja organiziranost visokoškolskih biblioteka ljubljanskog sveučilišta ne osigurava ispunjavanja njihovih zadaća i nužno je da se povežu u organiziran sustav - KISUL. Biblioteke sudjeluju pri ostvarivanju zajedničkih funkcija, koje omogućuju racionalniju uporabu financijskih sredstava, tehničke opreme, bibliotečnog fonda i stručnih informacija.

Visokoškolske su biblioteke uključene kako u funkcionalnu tako i u teritorijalnu mrežu biblioteka. Funkcionalno (vertikalno) se, zajedno sa specijalnim bibliotekama, povezuju u okviru znanstvenih odnosno stručnih područja, a teritorijalno u okviru prostornih jedinica (općina, grad, regija, republika). Pošto se visokoškolske biblioteke uključuju u mrežu specijaliziranih informacijskih centara, a da bi mogli sustave funkcionalno povezati, nužno je definirati, što i koji su ti centri, te u čemu se njihova djelatnost razlikuje od bibliotečne. Sveučilište mora organizirati takav bibliotečno-informacijski sustav, koji će omogućavati ostvarivanje slijedećih funkcija:

- 1) Informacijska funkcija - pristup dokumentima i informacijama,
- 2) Organizacijska funkcija - racionalna organizacija svih bibliotečnih, bibliografskih, dokumentacijskih i informacijskih poslova,
- 3) Pedagoška funkcija - obrazovanje korisnika sustava,
- 4) Bibliografska funkcija - bibliografija djelatnika i suradnika sveučilišta,
- 5) Depozitna funkcija - izdavanje odnosno čuvanje zastarjele bibliotečne gradje u BIS-u sveučilišta.

5.1. ORGANIZACIJA SUSTAVA

Za visokoškolske biblioteke ljubljanskog sveučilišta predlažemo decentralizirani bibliotečno-informacijski sustav, organiziran na tri razine:

- a) visokoškolske biblioteke, koje pokrivaju uža znanstvena područja,
- b) visokoškolske biblioteke, koje pokrivaju šira znanstvena

- područja (središnje visokoškolske biblioteke),
c) središnja biblioteka sveučilišta, odnosno sveučilišna biblioteka.

Odredjene zadaće za sustav obavlja i republička matična biblioteka.

5.1.1. Visokoškolske biblioteke za uža znanstvena područja

Namijenjene su prije svega odgojno-obrazovnoj te istraživačkoj djelatnosti matičnih visokoškolskih ustanova. Njihovi korisnici su prije svega studenti i djelatnici te ustanove.

Nabavljaju primarna djela obrazovne, stručne, znanstvene, kulturne i umjetničke vrijednosti te sve vrste sekundarnih i tercijarnih informacijskih izvora s područja znanosti odnosno struka i disciplina svoje visokoškolske ustanove.¹⁶²

U uzajamni katalog uključuju se aktivno, a mogu sudjelovati i u izgradnji specijaliziranih baza podataka pri čemu se stručno vezuju na središnju visokoškolsku biblioteku svojeg znanstvenog odnosno stručnog područja s kojom uskladjuju i nabavu literature, međubibliotečnu posudbu i protok informacija. Visokoškolske biblioteke imaju posebne komisije za bibliotečnu informacijsku djelatnost,¹⁶³ koje sudjeluju u pripremi radnih, razvojnih i financijskih planova biblioteka, te u pripremi njihovih poslovnika. Bave se organizacijskim i kadrovskim problemima i naravno nabavnom politikom biblioteka.

5.1.2. Središnje visokoškolske biblioteke

Središnje visokoškolske biblioteke za određena znanstvena odnosno stručna područja u pravilu povezuju sve visokoškolske i specijalne biblioteke na svojem stručnom

---

¹⁶² Priručnike, koji služe informacijsko-referalnoj djelatnosti znanstvenog područja svoje ustanove; temeljna i specijalna djela s tog područja; domaće i strane serijske publikacije s tog područja; obaveznu i dopunsku studijsku literaturu, koja je propisana u programima visokoškolske ustanove; disertacije, magistarske i diplomatske radove matične ustanove; svu ostalu bibliotečnu gradju na raznim medijima, koje sudionici pedagoškog i istraživačkog procesa matične ustanove trebaju.

¹⁶³ Komisiju imenuje vijeće visokoškolske ustanove. Ima odgovarajući broj članova iz redova pedagoških djelatnika, djelatnika biblioteka i studenata. Racionalno je da su članovi komisije imenovani od članova stručne komisije za nabavku gradje. U radu komisije sudjeluje prodekan za istraživačku djelatnost.

području unutar ili izvan organizacijske strukture sveučilišta.

Pored osnovnih zadaća koje obavljaju kao biblioteke svojih visokoškolskih ustanova, kao središnje visokoškolske biblioteke imaju još i dodatne zadaće i odgovornosti za djelovanje sustava. Zato moraju ispunjavati određene uvjete glede veličine i kvalitete fonda, strukture i broja stručnih kadrova, dostupnosti za korisnike te strojne i komunikacijske opreme.

Pri nabavci bibliotečne gradje ne uvažavaju samo potrebe matične visokoškolske ustanove, već i ustanova i korisnika cjelokupnog znanstvenog odnosno stručnog područja. Pored temeljne gradje za određeno stručno područje, moraju osigurati i najznačajnije sekundarne i tercijarne izvore informacija, koji omogućavaju rješavanje najzahvatnijih informacijskih problema svoje ili drugih struka.

Središnje visokoškolske biblioteke koordiniraju nabavu bibliotečne gradje za svoj krug biblioteka; organiziraju suradnju biblioteka u uzajamnom katalogu; sudjeluju pri redakciji zapisa biblioteka svojeg kruga u uzajamnom katalogu; sudjeluju u obrazovanju njihovih djelatnika; ako su nositelji specijaliziranih informacijskih centara, onda brinu i za izgradnju odgovarajućih specijaliziranih baza podataka, a inače skrbe za povezanost sa odgovarajućim specijaliziranim sustavom.¹⁶⁴

Središnje visokoškolske biblioteke imaju bibliotečne savjete, tvore ih predstavnici njihove matične visokoškolske ustanove te biblioteka koje sudjeluju, odnosno informacijskih centara. Savjeti usmjeravaju rad i razvoj bibliotečne informacijske djelatnosti na odgovarajućem znanstvenom odnosno stručnom području.

Zadaće i uvjete za imenovanje i nadzor nad središnjim bibliotekama za određena znanstvena odnosno stručna područja određuje Stručno vijeće za bibliotekarstvo RS.

5.1.3. Središnja sveučilišna biblioteka

Središnja biblioteka KISUL-a je središnja sveučilišna biblioteka, koja je matična biblioteka sveučilišta ili više sveučilišta u republici. Može obavljati i zadaće središnje biblioteke za određeno(a) znanstveno(a) odnosno stručno(a) područje(a).

Središnja sveučilišna biblioteka vodi stručni rad i organizaciju KISUL. Zato:

- skrbi za stručnu i racionalnu obradu dokumenata po važećim

---

¹⁶⁴ Njihove zadaće i nadležnosti točnije su definirane u prilogu 2.

- stručnim standardima i preporukama,
- koordinira nabavu gradje na razini sveučilišta,
- uređuje i održava bibliografske zapise, koje visokoškolske biblioteke prilažu u uzajamni katalog,
- organizira i vodi bibliografsko-informacijsku djelatnost o istra- i pedagoškom radu ljubljanskog sveučilišta,
- organizira i vodi obrazovanje korisnika KISUL-a za uporabu bibliotečnih informacijskih sustava,
- organizira i vodi različite oblike permanentnog obrazovanja bibliotečnih djelatnika sveučilišta,
- sudjeluje u pripremi i obavljanju programa dodiplomskog i post-diplomskog studija na sveučilištu.

Središnja sveučilišna biblioteka dobiva temeljne informacijske izvore - u principu - sa više područja znanosti odnosno struka. Skrbi i za nabavu udžbenika, obavezne i dopunske literature, koja je propisana u programima visokoškolskih ustanova na sveučilištu te dokumenata, koji nastaju u okviru ovog i drugih sveučilišta.

5.1.4. Republička matična biblioteka u funkciji KISUL

Obavlja odnosno organizira matičnu djelatnost na teritoriju Slovenije za sve vrste biblioteka, tako i za visokoškolske biblioteke oba sveučilišta te organizira razvojnu bibliotečnu službu s namjerom da:

- razvija organiziranost i stručnost bibliotečne i informacijske djelatnosti te tu djelatnost prati, ocenjuje, usmjerava, ubrzava razvoj bibliotečne struke u republici te stimulira i vodi istraživački rad na području bibliotekarstva i informatike,
- za visokoškolske biblioteke organizira savjetodavnu službu, koja prati djelovanje tih biblioteka, nudi im stručnu pomoć te pomaže organizirati djelovanje pojedinih visokoškolskih biblioteka na osnovu suvremenijih spoznaja u bibliotečnoj i informacijskoj znanosti,

- organizira stručno obrazovnje bibliotečnih djelatnika,
- vodi pregled (visokoškolskih) biblioteka.

5.2. VODJENJE SUSTAVA

Sveza sustava i njegov stručni organ je poseban odbor KISUL, kojeg tvore predstojnici (direktori) središnjih visokoškolskih biblioteka i obje sveučilišne biblioteke. Odbor posreduje odluke Komisiji za informatiku, dokumentaciju i bibliotekarstvo ljubljanskog sveučilišta te skrbi za provođenje njenih odluka u sustavu. Brine i za povezivanje KISUL sa BIS mariborskog sveučilišta te sa drugim sustavima.

Djelovanje KISUL prati i nadzire Komisija za informatiku, dokumentaciju i bibliotekarstvo pri Pedagoško-znanstvenom vijeću ljubljanskog sveučilišta. U radu komisije sudjeluje prorektor sveučilišta za istraživačku djelatnost. Komisija usmjerava bibliotečnu i informacijsku djelatnost glede potreba obrazovne i istraživačke djelatnosti na sveučilištu. Komisija obradjuje razvojne i godišnje planove, izvješća o radu i prijedloge, koje priprema odbor za KISUL pri središnjoj sveučilišnoj biblioteci te ih posreduje vijeću sveučilišta. Vijeće takodjer izvješćuje o radu i problematici bibliotečne i informacijske djelatnosti na sveučilištu.

5.3. INFORMACIJSKA DJELATNOST SUSTAVA

KISUL može učinkovito potpirati istraživački i pedagoški proces samo ako organizira dobre informacijske izvore i službe te sistematski razvija dovoljno opsežne i kvalitetne bibliotečne fondove.

5.3.1. Izvori informacija

Informacijski izvori omogućavaju visokoškolskim bibliotekama provođenje informacijskog, pedagoškog i istraživačkog procesa na sveučilištu samo ako su dovoljno obimni i kvalitetni. Zato biblioteke i informacijski centri na sveučilištu osiguravaju slijedeće izvore informacija:

- a) kataloge bibliotečne gradje, koju pohranjuju visokoškolske biblioteke (klasični i računski izradjeni),
- b) specijalizirane baze podataka za određena znanstvena odnosno stručna područja,
- c) nabavljene inozemne baze podataka, koje domaći informacijski centri nude online na svojim sustavima odnosno nude online pristup bazama u stranim informacijskim centrima te baze na drugim medijima (npr. CD-ROM),
- d) baze podataka, koje su dio informacijskog sustava sveučilišta, npr. biografije i bibliografije suradnika sveučilišta.

5.3.2. Bibliotečni fondovi

Bibliotečni fond sveučilišta ne smije biti slučajna i na osnovi interesa pojedinaca sabrana zbirka. Primjeren izbor informacijskih izvora omogućava samo skrbno planirana i uskladjena nabavna politika, koja uvažava i razvoj i uporabnost različitih suvremenih informacijskih medija.

Velika količina znanstvene literature na tržištu te njena ponuda na raznovrsnim medijima diktiraju sveučilištima i svim njegovim članicama da organizirano stvaruju bibliotečne fondove. U toj namjeni djeluju u okviru visokoškolskih biblioteka stručne komisije za nabavu gradje, koje planiraju i uskladjuju nabavnu politiku biblioteke.¹⁶⁵ Sveučilišna biblioteka može imati više stručnih komisija za nabavu gradje.

Nabava literature mora biti koordinirana medju visokoškolskim bibliotekama. Koordinaciju vode pojedine središnje visokoškolske biblioteke, a na razini sveučilišta središnja sveučilišna biblioteka. Nacionalni koordinatorski je republička matična biblioteka.

5.3.3. Službe biblioteke

Visokoškolske biblioteke organiziraju službe za zadovoljavanje potreba korisnika. Organiziraju referentne zbirke, zbirke udžbenika i priručnika te druge gradje namije-

---

¹⁶⁵ U stručnoj komisiji sudjeluje voditelj biblioteke, predstavnici pedagoško-istraživačkih djelatnika visokoškolske ustanove te stručni referent iz odgovarajuće središnje visokoškolske biblioteke odnosno sveučilišne biblioteke.

njene studiju. Unutar tih službi organiziraju i obrazovanje korisnika za uporabu informacijskih izvora biblioteke te informiranje o mogućnostima traženja po dostupnim bazama podataka i dobivanje željenih dokumenata. Za manje visokoškolske biblioteke obavlja obrazovanje korisnika njihova središnja visokoškolska biblioteka.

Jedna od bitnih zadaća bibliotečnih službi je posredovanje informacija, izrada retrospektivnih pretraživanja te signalnih informacija, selektivna diseminacija informacija i svi oblici posudbe gradje.

Veće biblioteke, prije svega sveučilišne i središnje visokoškolske biblioteke, organiziraju informacijsku, referalnu i posudbenu službu u posebnim odjelima, kao npr.: za informacije ili informacijsko-referalni centar, za posudbu kući, međubibliotečnu razmjenu, čitaonice, zbirke udžbenika, fotokopirnicu, fotolaboratorij i druge tehničke službe.

Odjel za informacije obavlja sve informacijske zadaće, koje određuju stručni kriteriji i mjerila za visokoškolske biblioteke, a prije svega skrbi za:

- dostup informacijama iz različitim domaćih i inozemnih baza podataka,
- oblikovanje retrospektivnih pretraživanja i selektivne diseminacije informacija,
- referentni rad i pomoć pri traženju informacija,
- izvođenje programa obrazovanja korisnika,
- pripremu i uredjivanje različitih informativnih publikacija i godišnjaka o bi- i bibliotečnoj gradji, bibliografija, anotiranih popisa literature, referata i sl.,
- pripremu izložbi i kontakte s javnošću i sl.

Ako visokoškolska ustanova ima više biblioteka odjela (institutskih, biblioteka katedri i sl.), najracionalnije je da informacijsko-referalne zadaće organizira zajednička bibliotečna služba. Pored toga zajednička služba obavlja još i slijedeće zadaće:

- koordinira nabavu i postavljanje bibliotečnih fondova,
- koordinira obradu gradje i vodi zajednički katalog gradje svih biblioteka,
- organizira zajedničku čitaonicu,
- brine za evidenciju znanstvenog i istraživačkog rada visokoškolske ustanove,
- sudjeluje s odgovarajućom središnjom visokoškolskom odnosno sveučilišnom bibliotekom.

Biblioteke odjela:

- oblikuju bibliotečne fondove, koji sadržajno slijede potrebama pedagoško-istraživačkog i znanstvenog rada matičnog odjela (odsjeka, katedre, instituta),

- stručno obrađuju gradju i posreduju podatke u zajednički katalog ustanove,
- organiziraju informacijsku i referalnu djelatnost za potrebe matičnog odjela.

5.3.4. Informacijski djelatnici

Raznovrsne mogućnosti pristupa informacijama zahtjevaju pored obavezne visokoškolske naobrazbe i posebnu specijalizaciju informacijskih djelatnika kao stručnih referenata. Informacijske djelatnike zapošljavaju veće visokoškolske biblioteke.

Programe obrazovanja za bibliotečne djelatnike, koji će se kao stručni referenti sistematski baviti bibliografskom strukturom pojedinih struka i osposobljavati za kvalificirano online pretraživanje domaćih i stranih stručnih baza podataka priprema središnja sveučilišna biblioteka i izvodi ih u suradnji sa središnjim visokoškolskim bibliotekama.

5.4. OBRAZOVANJE KORISNIKA

Visokoškolske biblioteke, organizirane u KISUL, brinu za izvodjenje programa obrazovanja korisnika bibliotečno-informacijskih sustava.

Cilj programa obrazovanja korisnika je da sudionici pedagoškog i istraživačkog procesa na sveučilištu, a i drugi korisnici spoznaju i razumiju proces traženja informacija i literature kao posao u procesu rješavanja postavljenog stručnog odnosno istraživačkog problema.

Uvodni programi za obrazovanje korisnika osposobljavaju za traženje informacija po informacijskim izvorima pojedinih visokoškolskih biblioteka te ih upoznaju sa strukturom i funkcijom različitih informacijskih izvora na tradicionalnim i suvremenim medijima. Programe obavljaju bibliotekari, u suradnji s profesorima. Programi moraju trajati najmanje pet samostalnih nastavnih sati, koji su dio nastavnih sati visokoškolske ustanove. Programi se izvode u visokoškolskim bibliotekama.

Programi koji slijede u obrazovanju korisnika upoznaju ih s traženjem informacija po različitim bibliotečno-informacijskim sustavima, odnosno domaćim i inozemnim bazama podataka. Organizira i izvodi ih sveučilišna biblioteka u suradnji s središnjim visokoškolskim bibliotekama za određena znanstvena odnosno stručna područja.

Stručnu evaluaciju programa obrazovanja korisnika izvodi Služba za razvoj bib-

5.5. STRUČNI KADROVI U VISOKOŠKOLSKIM BIBLIOTEKAMA

U visokoškolskim bibliotekama rade stručno osposobljeni bibliotečni djelatnici, koji sudjeluju u obrazovnom i istraživačkom procesu na svojoj matičnoj visokoškolskoj ustanovi odnosno sveučilištu.

Za obavljanje zahtjevnijih stručnih, organizacijskih, obrazovnih i istraživačkih zadataka, moraju bibliotečni djelatnici u visokoškolskim bibliotekama steći magisterij odnosno doktorat. Poželjna je i habilitacija odgovarajućih akademskih naziva.

Visokoškolske biblioteke dužne su brinuti za to da njihovi djelatnici sudjeluju u različitim oblicima redovitog i permanentnog stručnog obrazovanja te ih stimulirati i omogućiti profesionalni razvoj i napredovanje.

5.6. FINANCIRANJE

Visokoškolske biblioteke ljubljanskog sveučilišta, organizirane u jedinstveni KISUL, dobijaju financijska sredstva za svoje djelovanje od republičkog financijera, na osnovu odgovarajućih mjerila za visokoškolske odnosno sveučilišne biblioteke, te godišnjih programa rada. Sredstva za djelovanje biblioteka su namjenska.

Visokoškolske biblioteke, čije je djelovanje osnova za razvoj širih ili užih znanstvenih područja posebnog nacionalnog odnosno društvenog značaja, dobijaju dodatna financijska sredstva za kupovinu nacionalno značajnih informacijskih izvora.

Za financijsko pokrivanje posebnih akcija u okviru KISUL, za djelovanje računarske potpore sustavu i sl. sredstva dobivaju od republičkih i drugih mogućih financijera na osnovu posebnih ugovora. Sredstva za djelovanje nesamostalnih visokoškolskih biblioteka dobivaju njihove matične visokoškolske ustanove. One moraju osigurati da udio za biblioteku nije manji od 5 % financijskih sredstava, koje ustanova dobije za cjelokupnu

---

166 Služba djeluje u okviru Nacionalne i sveučilišne biblioteke u Ljubljani, ima organizirane slijedeće djelatnosti: republička matična služba, bibliotečni istraživački centar, služba za automatizaciju i stručna biblioteka/INDOK centar.

djelatnost. Pri tome bi trebalo biti 25 - 30 % sredstava, namijenjenih za bibliotečnu djelatnost, potrošenih za nabavu informacijskih izvora.

5.7. STRUČNA MREŽA VISOKOŠKOLSKIH BIBLIOTEKA

5.7.1. Realizacija sustava središnjih visokoškolskih biblioteka u okviru KISUL

Zakon o bibliotekarstvu u 18. članu određuje da se visokoškolske i specijalne biblioteke međusobno radno povezuju, tako da jedna od njih obavlja zadaće središnje biblioteke za određeno znanstveno odnosno stručno područje. Takvo povezivanje je i preduvjet za racionalan i uspješan rad u sustavu kooperativne obrade bibliotečne gradje. Zato središnja biblioteka mora biti sposobna obavljati određene organizacijske zadaće i zadatke u okviru sustava uzajamne katalogizacije.

Realizacija sustava središnjih visokoškolskih biblioteka zato je usko povezana s oblikovanjem središnjih biblioteka prema gornjoj zakonskoj odredbi.

Stručno vijeće za bibliotekarstvo Republike Slovenije lipnja 1990. odredilo je kriterije natječaja za imenovanje središnjih biblioteka za određena znanstvena odnosno stručna područja te imenovalo radnu grupu, koja bi trebala provjeriti ispunjavanje kriterija za imenovanje biblioteka i pripremiti prijedlog oblikovanja mreže središnjih biblioteka. Natječaj je realiziran kolovoza 1991. godine, a u studenom je počeo i projekt uključivanja visokoškolskih i specijalnih biblioteka u sustav uzajamne katalogizacije, koji je dao precizan pregled nad stanjem i djelatnošću pojedinih biblioteka. O uskladjenom tijeku obje akcije bila je načinjena shema organizacijske i sadržajne mreže i sva potrebna opredjeljenja o središnjim bibliotekama za određena znanstvena odnosno stručna područja. Predlagana stručna mreža obuhvaća sve visokoškolske biblioteke ljubljanskog sveučilišta, a uvažavan je i zahtjev decentraliziranosti sustava.

Središnjim bibliotekama status nije dat jednom zauvijek, već se ispunjavanje propisanih zadaća stalno nadzire i status se može oduzeti (radi se dakle o "živoj" mreži biblioteka, koja unosi i elemente odgovornosti i konkurencije). Predložena stručna mreža visokoškolskih (i specijalnih) biblioteka isto ne može biti konačna, jer će zbog dinamičnog karaktera znanosti dolaziti do promjena u organizacijskoj shemi povezivanja biblioteka. Pretpostavlja se da sve biblioteke, a posebice one koje se prijavljuju kao središnje biblioteke

za određena znanstvena odnosno stručna područja, ispunjavaju osnovne principe bibliotečnih službi, koji su pod okriljem UNESCO dobili opću i obvezujuću važnost i obuhvaćeni su posebice u dva opća programa:

- Program Opće bibliografske kontrole (UBC) i
- Program Opće dostupnosti publikacija i informacija (UAP).

Uz to moraju biti sposobne obavljati i posebne zadaće, te ispunjavati odgovarajuće uvjete.

Središnje biblioteke za određena znanstvena odnosno stručna područja mogu obavljati i funkciju tzv. koordinatora baza podataka, specijaliziranih za određena područja (bivši SIC-i), ili pak ti djeluju izvan središnjih biblioteka, inače kao funkcionalni dio KISUL. Koordinator specijaliziranih baza podataka zaduženi su za koordinaciju distribuirane obrade (posebice) članaka i specijalne literature na svojem području, za redakciju zapisa u stručnoj lokalnoj bazi podataka i njihovo posredovanje u uzajamnu bazu podataka, za sadržajnu uskladjenost obrade i za više oblike procesiranja informacija. Pošto koordinator stručne lokalne baze podataka za određeno znanstveno odnosno stručno područje može uključiti u gradnju baze podataka biblioteke i informacijske centre, koji u stručnoj mreži pripadaju različitim središnjim bibliotekama, funkcije središnje biblioteke i koordinatora se ne prekrivaju. Koordinator odredi, u dogovoru s financijerom djelatnosti, koje specijalizirane baze će se procesirati, kakav će biti njihov sadržaj, kakvi će biti protoci podataka i budući oblici obrade informacija.

Koordinator imenuje odgovarajuće ministarstvo, a središnje biblioteke Stručno vijeće za bibliotekarstvo, nakon uskladjivanja sa ministarstvom. Jedinstvenost sustava KISUL i uskladjenost odluka osigurava Komisija za informatiku, dokumentaciju i bibliotekarstvo sveučilišta te odbor za KISUL. Zadaće, uvjeti za imenovanje, imenovanje i nadzor djelovanja sustava kako za središnje visokoškolske biblioteke tako i za koordinate specijaliziranih baza podataka navedeni su u prilogu 2.

5.7.2. Prijedlog stručne mreže KISUL

Kod prijedloga stručne mreže visokoškolskih biblioteka moguće je uvažiti tri pristupa, koji imaju svaki svoje prednosti i slabosti. Sve tri mogućnosti imaju svoje branitelje i protivnike.

a) Sustav treba centralizirati te kao središnje visokoškolske biblioteke imenovati samo tri:

- NUK (*društvene znanosti, ekonomija, pravo i humanistika*),
- CTK (*tehnika i prirodoslovlje*),
- CMK (*biomedicina i biotehnika*).

Takav je sustav lakše "savladljiv", ali nema konkurencije i prilično je nefleksibilan. Teško je i zamisliti, kako bi samo tri središnje biblioteke mogle pokrivati cjelokupan sustav, jer se ne radi samo o koordinaciji nabave nacionalno značajne literature. Na velike otpore bi naletjela i ponovna centralizacija financijskih sredstava, namijenjenih za kupovinu inozemne literature, koju, po već uvedenom sistemu, dobivaju sada pored NUK, CTK i CMK još i CEK, ODK i CBK, koje su već i dosad obavljale dosta zadaća središnje biblioteke.

b) Treba očuvati dosadašnji sustav, po kojem neformalno već djeluju gore navedene središnje biblioteke: NUK, CEK, ODK, CTK, CMK, CBK. Odmah je potrebno imenovati središnjim bibliotekama NUK, CTK i CMK, a ostale biblioteke uvjetno.

Sustav je već uveden, a ipak sve biblioteke još nisu uključene u sustav uzajamne katalogizacije i ne mogu obavljati zahtijevane zadatke. To im je potrebno omogućiti, a njihovo imenovanje za središnje biblioteke izvesti uvjetno, na određeno vrijeme. Ovladavanje sustavom još je uvijek prilično lako, a djelimično je uveden i faktor konkurencije. Prema tom prijedlogu pojedina su znanstvena područja pokrivena ovako:

- NUK (humanistika),
- CTK (prirodoslovne znanosti i tehnika),
- CMK (biomedicina),
- CBK (biotehnika),
- ODK (društvene znanosti, pravo),
- CEK (ekonomija).

c) Sadašnje realno rješenje: kombinacija obje mogućnosti

Mrežu središnjih biblioteka gradimo u tri koraka. U prvoj fazi imenovati središnjim bibliotekama NUK, CTK i CMK. Za CEK, ODK i CBK uvažiti uvjetno imenovanje. Ako ispune zahtijevane uvjete, imenuju se središnjim bibliotekama u drugoj fazi. U trećoj fazi moguće je imenovati središnje biblioteke još i za druga znanstvena područja, ako bude izražena potreba u okviru nacionalnog plana znanosti i ako zainteresirane biblioteke budu ispunjavale uvjete za funkciju središnje biblioteke (npr. pravo, fizika, prirodoslovne znanosti, matematika, pedagogija).

Na osnovu usporedbi sa stvarnim stanjem organiziranosti i stručnim djelovanjem određenih biblioteka, moguće je predlagati mrežu sa devet središnjih biblioteka i to za slijedeća znanstvena odnosno stručna područja:¹⁶⁷

- biomedicina,
- biotehnika,
- društvene znanosti,
- pravo,
- ekonomija,
- humanistika,
- prirodoslovne znanosti i tehnika,
- fizika i biofizika,
- matematika i granična područja.

Funkciju središnjih biblioteka za određena znanstvena odnosno stručna područja u tom slučaju preuzimaju:

- Središnja medicinska biblioteka (biomedicina),
- Središnja biblioteka biotehničkog fakulteta (biotehnika),
- Središnja biblioteka društvenih znanosti "Jože Goričar" (društvene znanosti),
- Biblioteka Pravnog fakulteta (pravo),
- Središnja ekonomska biblioteka (ekonomija),
- Nacionalna i sveučilišna biblioteka (humanistika),
- Središnja tehnička biblioteka (prirodoslovne znanosti i tehnika),
- Biblioteka Instituta Jožef Štefan (fizika i biofizika),
- Matematička biblioteka i INDOK (matematika i granična područja).

---

¹⁶⁷ Na natječaj Stručnog vijeća za bibliotekarstvo Republike Slovenije za imenovanje središnjih biblioteka za određena znanstvena odnosno stručna područja prijavilo se 19 visokoškolskih i specijalnih biblioteka. Već iz prijava bilo je moguće utvrditi da mnoge biblioteke nisu pravilno razumjele bit "središnjosti", koji znači preventivno povezivanje biblioteka u mrežu po znanstvenom odnosno stručnom principu. Prijavile su se biblioteke, koje u procesima povezivanja nikada nisu ni suradjivale, a kamoli koordinirale, a prijavama nisu priložile nikakve vizije svoje buduće uloge. Iako je u natječaju bio uvjet da prijavljena biblioteka priloži suglasnost onih biblioteka, koje bi u mreži bile povezane s njom, i taj uvjet su razumjeli pogrešno: biblioteke su davale "suglasja" svima po redu. Problem je bio i u tome da se za neka znanstvena odnosno stručna područja prijavilo više biblioteka, ili su se pak prijavile za uska znanstvena područja.

Prirodoslovno-tehničko područje a posebno područja humanistike su široka i funkcije CTK i NUK trebale bi biti privremene naravi, jer su trenutno na tim područjima jedine sposobne uspostaviti mrežu i obavljati zahtjevnije zadatke, što ne znači da nakon nekog vremena neće biti potrebna primjerna reorganizacija.

Izgradnja i koordiniranje specijaliziranih baza podataka, kao što smo već rekli, ovisno je o nacionalnom planu znanosti. U mreži KISUL (prilog 3) označili smo SIC-ove, koji su tu funkciju trebali i do sad obavljati. No, pitanje je, imaju li za to uopće odgovarajuće kadrovske i druge mogućnosti i nije li već vrijeme, da odbacimo dvosmjernost.

U slučaju ljubljanskog sveučilišta predložimo dakle oblikovanje decentralizirane stručne mreže biblioteka, sa devet središnjih biblioteka te izgradnju sustava u fazama. Pošto to znači i decentralizaciju financijskih sredstava na dodatna znanstvena područja, na jednoj strani su protiv toga branitelji veće centralizacije, a na drugoj strani i predstavnici onih područja, koja se čine "odbačena". Pošto predložena mreža ne bi bila postavljena jednom za uvijek, smatramo da je dobra osnova za početak reorganizacije djelovanja kako visokoškolskih tako i specijalnih biblioteka.

5.8. ZADACI I ULOGA NOVE SVEUČILIŠNE BIBLIOTEKE U MREŽI KISUL

U takvom decentraliziranem sustavu posebnu će ulogu i zadatke imati nova, planirana, sveučilišna biblioteka u Ljubljani.¹⁶⁸

Nova sveučilišna biblioteka trebala bi sačuvati organizaciju središnjih biblioteka po znanostima kao važan element boljeg djelovanja BIS-a, a obavljat će i funkciju središnje biblioteke za područje tehnike (djelomično i prirodoslovnih znanosti) te humanističkih znanosti.

---

¹⁶⁸ *Programske osnove (1992.) predviđaju da u novoj zgradi budu dvije biblioteke: NUK i CTK, koje se svojim fondovima i dosadašnjom djelatnošću funkcionalno integriraju. Obje institucije trebale bi očuvati svoj status, a udružile bi one djelatnosti, za koje smatraju da ih je racionalno udružiti: jedinstvena akcesijska služba, jedinstvena obrada gradje, jedinstveni principi posudbe i informacijske službe itd. Ako budu na osnovu stručnih argumenta i prakse utvrdili potrebu promjene statusa, onda će se udružiti u jedinstvenu javnu instituciju. Nova bi biblioteka trebala postati središnja slovenska biblioteka, koji bi obavljala uglavnom dvije kompleksne funkcije: bit će slovenska nacionalna biblioteka i središnja sveučilišna biblioteka ljubljanskog sveučilišta. Sveučilišna biblioteka će normalno biti članica sveučilišta.*

Strukturu i djelovanje nove sveučilišne biblioteke treba posebno definirati statut sveučilišta i zakon o sveučilištu. Sve biblioteke ljubljanskog sveučilišta povezivat će se s sveučilišnom bibliotekom i zajedno tvoriti bibliotečno-informacijski sustav ljubljanskog sveučilišta (KISUL). Svi njihovi radni postupci bit će jedinstveni, unificirani s radom sveučilišne biblioteke.

Temeljne zadaće nove sveučilišne biblioteke trebale bi biti:

- utvrđivanje potreba za bibliotečnom gradnjom te informacijskim uslugama u okviru kojih je sveučilišna biblioteka predviđena za najrazličitija znanstvena, tehnička, interdisciplinarna i umjetnička područja,
- prisutnost svih slovenskih publikacija,
- prisutnost inozemnih publikacija trajnije vrijednosti za dogovorena područja znanosti, tehnike i umjetnosti,
- ažurna i kvalitetna bibliotečna obrada gradje odnosno suradnja u uzajamnom katalogu i posebice gradnja lokalnog kataloga KISUL,
- aktivnosti republičkog referalnog centra za različita područja,
- neposredna uključenost u međunarodnu razmjenu publikacija i informacija,
- koordinacija cjelokupnog rada za slovenski sustav znanstvenog informiranja te posebno koordinacija KISUL, odnosno suradnja u obrazovnom i istraživačkom procesu sveučilišta,
- oblikovanje i održavanje posebnih odnosno specijaliziranih baza podataka,
- obavljanje zadaća slovenske deponitne znanstvene biblioteke,
- obrazovanje korisnika i ubrzavanje interesa za uporabu usluga djelatnosti biblioteke.

Programske osnove predviđaju postojanje posebnog odbora, sastavljenog od predstojnika (direktora) svih središnjih biblioteka, koji skrbi za djelovanje KISUL-a (koordinacija nabave literature, medjubiblioteka posudba, izdvajanje zastarjele gradje itd.).

Nova sveučilišna biblioteka trebala bi donijeti i jedinstvenost brojnih postupaka pojedinih visokoškolskih biblioteka (npr. jedinstvena iskaznica, medjubiblioteka posudba itd.). Uz to se čuvaju zadaće i funkcije središnjih visokoškolskih biblioteka.

5.9. RAČUNARSKA POTPORA SUSTAVU

Za učinkovito djelovanje KISUL-a nužna je odgovarajuća računarska potpora svim djelatnostima biblioteka i informacijskih centara. Sustav distribuirane obrade podataka i programska oprema, koja je za to kod nas već dostupna (sustav COBISS kao nadgradnja sustava uzajamne katalogizacije), sasvim je odgovarajuća za tako razdrobljen sveučilišni sustav, kao što je to slučaj sa ljubljanskim sveučilištem. Smisleno je da se u njemu kombinira sustav centraliziranih (zajedničkih) i lokalnih baza podataka.

Lokalne baze podataka (katalozi monografskih i serijskih publikacija te bibliografska kontrola djela na sveučilištu) pojedinih visokoškolskih biblioteka nastaju na računarima središnjih visokoškolskih biblioteka ili na središnjem računar ljubljanskog sveučilišta. Uzajamna baza podataka nastaje na računar hosta cjelokupnog slovenskog sustava. Katalog biblioteka ljubljanskog sveučilišta organiziran je odnosno dostupan korisnicima virtualno.

Izgradnja specijaliziranih baza podataka za određena znanstvena odnosno stručna područja teče na lokalnoj razini pojedinih središnjih visokoškolskih biblioteka ili informacijskih centara i rezultat je njihove međusobne funkcionalne suradnje kao i suradnje s bibliotekama i informacijskim centrima izvan sustava sveučilišta. U bazama podataka postoje podaci o različitim vrstama dokumenata, koji moraju nužno pokrivati slovensko geolingvističko područje. Dio podataka iz tih zbirki (monografske publikacije, bibliografija sveučilišta) nužni je sastavni dio zajedničke uzajamne baze, a drugi dio (članci, siva literatura, specijalna gradja, itd.) u opsegu, koji je dogovoren i koordiniran s Slovenskom bibliografijom.

Koordinatorstvo i redakcijsku funkciju pri oblikovanju baza podataka obavlja na nacionalnoj razini i za KISUL republička matična biblioteka kao nositelj slovenskog BIS-a. Pri tom može za određene zadatke ovlastiti središnje visokoškolske biblioteke kad dostignu odgovarajuću razinu razvijenosti.

Glede na uporabu iste programske opreme i rješenja, bibliotečni informacijski sustavi oba sveučilišta (Ljubljana, Maribor) koriste ista bibliografsko-opisna i sistemsko-vezivna načela te kompatibilna tehnološka rješenja (strojna i komunikacijska oprema). No, oba sustava moraju biti otvorena i za nacionalni BIS, te za druge informacijske sustave.

6. ZAKLJUČNE MISLI I PRIJEDLOZI

Pogledom u povijesni razvoj sveučilišta vidjeli smo što se usporedno s razvojem sveučilišta kao središta studija, proučavanja i razvijanja znanosti, pojavila i potreba organizirane opskrbe studenata i profesora literaturom. Iako su prva sveučilišta u zapadnom svijetu nastajala usporedo s radjanjem novog društvenog sloja - buržoazije, u 11. i 12. stoljeću, u slavenskom, njemačkom i panonskom svijetu sveučilišta su nastala u 14. stoljeću. Slovenske zamalje taj rani razvoj nije dostigao. Tek koncem 16. i početkom 17. stoljeća jezuiti su na našim tlu ustanovljavali kolegije, gdje su spadale gimnazije i djelovi visokoškolskog studija. Tako je Ljubljana imala visokoškolski studij od 1633. godine dalje, a u vremenu Ilirskih provincija u školskoj godini 1810/11. djelovalo je prvo sveučilište sa svim nadležnostima. Ipak se zbog težnji centralizacije studija na manje sveučilišta, Austrija pobrinula da Slovenija ostane bez sveučilišta sve do ustanovljavanja Države Slovenaca, Hrvata i Srba, godine 1919.

Uz sveučilišta su rasle i sveučilišne biblioteke. Prva i za dugo jedina (i najveća) sveučilišna biblioteka bila je osnovana u okviru jednog od kolegija pariške Sorbone. Sveučilišne biblioteke postaju odista fenomen visokog školstva tek u 20. stoljeću, kad skokovito raste veličina njihovog fonda te kvaliteta i opseg djelatnosti, produljuje se njihova otvorenost, uvode se suvremeni oblici postavljanja fondova, raste broj zaposlenih, struka se profesionalizira itd.

Korijeni prve slovenske sveučilišne biblioteke sežu u godinu 1774., kad je Ljubljana dobila svoju javnu biblioteku, koja je postala, zbog povezanosti sa licejem, Licejska biblioteka, a po njegovom ukidanju Zamaljska studijska biblioteka, te na koncu prvog svjetskog rata Državna studijska biblioteka. Pored toga što je postala središnjom bibliotekom za čitavu Sloveniju, osnivanjem sveučilišta preuzela je još i funkcije njegove središnje biblioteke (ipak samo de facto). Tek 1938. godine postala je, na osnovu Zakona o sveučilištima i Sveučilišne odredbe, i službeno Sveučilišna biblioteka u Ljubljani te kasnije (1945.) još i nacionalna biblioteka - Nacionalna i sveučilišna biblioteka.

Prigodom osnivanja ljubljanskog sveučilišta najprije se govorilo samo o jednoj sveučilišni biblioteci, koja bi trebala služiti čitavom sveučilištu, no ipak su vremenom nastajale (najprije male) priručne biblioteke uz katedre u institutima i na fakultetima, koje su brzo rasle i počele se sasvim samostalno razvijati, tako da sa središnjom sveučilišnom

bibliotekom ubrzo nisu imale više nikakve veze. Razvoj visokoškolskih biblioteka ljubljanskog sveučilišta nije se dakle zasnivao po nekom sistemu odnosno planovima, nego su se biblioteke razvijale onako kako su nastajale potrebe za njima, a isto su se tako drobile ili udruživale glede trenutačnih potreba.

Slovenske visokoškolske biblioteke počele su se organizirati djelom nakon ustanovljavanja ljubljanskog sveučilišta, a djelom nakon drugog svjetskog rata, te poslije 1959. godine u okviru novog sveučilišta u Mariboru. Baš te su se dogovorile za jedinstveni sustav (tzv. bibliotečnodokumentacijsko-informacijski sustav), a u okviru biblioteka ljubljanskog sveučilišta do reorganizacije i povezivanja nije došlo. U vanjskoj i unutrašnjoj organizaciji ostale su po uzoru biblioteka nekadašnjih europskih sveučilišta. I NUK je po svojoj unutrašnjoj organizaciji i položaju koji ima među bibliotekama ljubljanskog sveučilišta, slična središnjim sveučilišnim bibliotekama na starijim europskim, posebice njemačkim i austrijskim sveučilištima, i njezin je utjecaj na ostale visokoškolske biblioteke bio i ostao malen.

Brojni bibliotečni stručni djelatnici već su od nastajanja prvih visokoškolskih biblioteka dalje upozoravali da je potrebno taj stihijski proces zaustaviti i graditi visokoškolsko bibliotekarstvo ljubljanskog sveučilišta po prethodno dogovorenom planu i kao sustav, koji će temeljiti na međusobnoj povezanosti i racionalnom djelovanju. Bilo je sastavljenih više koncepcija razvoja odnosno organiziranosti biblioteka, koje su još u sedamdesetim godinama predlagale povezivanje po stručnom principu sa "vrhom" sustava u suvremenoj sveučilišnoj biblioteci. Bilo je i nekoliko shema automatizacije integriranog sustava, koje su uvažavale razvoj računarske i komunikacijske tehnologije u odredjenom vremenu.

U okviru ljubljanskog sveučilišta bio je 1984. godine potpisan Samoupravni sporazum o integriranom sustavu znanstveno-stručnih informacija i ustanovljen Odbor potpisnika sporazuma. Unatoč tome, do realizacije zamišljenog sustava u praksi nije došlo. Visokoškolske biblioteke (kao i njihove matične ustanove) nisu se osjećale djelom zajednice - sveučilišta, još od svog nastanka (1976.) tome je pridonio je i sustav tzv. znanstveno-tehničkog informiranja, koji se funkcionalno nije povezao sa BIS-om.

U razvijenom svijetu visokoškolske se biblioteke razlikuju u organizacijskim modelima, upravljanju, vođenju i financiranju, po veličini, kvaliteti i rasporedu bibliotečnih fondova itd. Unatoč tome opažamo zajedničke razvojne smjerove, koji važe neovisno o državi odnosno tipu organiziranosti visokoškolskog odnosno sveučilišnog biblio-

tekarstva. Korisnik je postao središnja točka djelovanja visokoškolskih biblioteka, tako da su slobodan pristup gradji i informacijama, cjelodnevna otvorenost biblioteka, obrazovanje korisnika, aktivna informacijska djelatnost, odlična informiranost korisnika o fondu i uslugama itd., nešto sasvim svakidašnje. Posebna pozornost namijenjena je upravljanju bibliotečnim zbirkama (tzv. collection management), a suradnja visokoškolskih biblioteka ima i posebno dugu tradiciju (medjubibliotečna posudba, koordinirana nabavna politika, jedinstvena obrada gradje, istraživački rad, profesionalna udruženja, automatizirane računarske mreže i sl.). Visokoškolske biblioteke planirano skrbe i za svoje stručne kadrove i njihov status. U okviru sveučilišta djeluju jaki bibliotečni odbori, koji skrbe za informiranje sveučilišta o problemima biblioteka, za suradnju medju bibliotekama i za traženje puteva njihovog financiranja. Ekspanziju visokoškolskog studija na Zapadu pratio je i veliki broj novih sveučilišnih objekata, ili su se renovirali i povećavali stari, pri čemu su uvažavali suvremena načela gradnje visokoškolskih biblioteka te potrebe sveučilišnog okoliša...

Kao što u svijetu nalazimo različite modele organiziranosti visokog školstva, tako postoji i različita organiziranost njihovog visokoškolskog bibliotekarstva. Posebice u anglosaksonskom svijetu prevladjuje centralizirani model sa jakom sveučilišnom bibliotekom, dok u Njemačkoj, Austriji, Italiji te i na našem tlu prevladjuje model razdrobljenog visokoškolskog bibliotekarstva, gdje su biblioteke pojedinih visokoškolskih ustanova upravno dislocirane od središnje sveučilišne biblioteke, autonomne, sveučilišna biblioteka nad njima nema posebnih ovlašćenja. Vidjeli smo da u tim zamljama teku određene oblici centralizacije (barem nekih bibliotečnih službi).

A kakvo je stanje visokoškolskih biblioteka ljubljanskog sveučilišta ? Analiza je pokazala veliku neuravnoteženost razvoja i opsega djelatnosti koju obavljaju, te nepovezanost u jedinstveni sustav. Za organizaciju biblioteka karakterističan je dualizam starih europskih sveučilišta: postoji središnja sveučilišna biblioteka na jednoj strani te brojne fakultetske biblioteke, biblioteke odjela, instituta, itd. Biblioteke koje upravno i organizacijski nisu podređene sveučilišnoj biblioteci unutar postojećih 60 biblioteka, imaju različitu organizaciju i načine rada.

Formalno su samo Nacionalna i sveučilišna biblioteka te Središnja tehnička biblioteka samostalne ustanove, dok ostale biblioteke pripadaju pojedinim visokoškolskim ustanovama. Po jednu visokoškolsku biblioteku ima 8 fakulteta, 3 akademije, 3 više škole i 4 instituta odnosno medju njima 1 centar. Više biblioteka ima 5 fakulteta, a dvije više škole uopće nemaju organizirane biblioteke (jedna je biblioteka počela djelovati 1991. godine).

Biblioteke rade po različitim načinima obrade, upisa članova i posudbe gradje, načinima postavljanja fonda te oblikovanja i održavanja računarskih baza podataka itd. Središnja sveučilišna biblioteka ima premalen utjecaj kako na pojedine biblioteke tako i na sustav u cjelini. Takva organizacijska raznolikost ne bi bila nešto posebno u usporedbi s bibliotekama sveučilišta drugdje u svijetu, kad bi sve djelovale u učinkovitom i jedinstvenom BIS-u sveučilišta. Ako pogledamo neke brojčane podatke, možemo tvrditi da se u slučaju visokoškolskih biblioteka ljubljanskog sveučilišta radi o velikom organizmu, koji ne daje takve učinke, kakve bi mogao kad bi bio drugačije organiziran.

Veličina osnovnog knjižnog fonda pojedinih biblioteka je različita - od nekoliko tisuća do nekoliko milijuna jedinica (NUK čuva čak 46,3 % čitave gradje). Koncem 1990. godine u bibliotekama je bilo ukupno 4.138.338 jedinica gradje te tekuće naručenih 16.143 naslova periodičnih publikacija (od toga 9.017, ili 55,9 % stranih). Pogledamo li strukturu fonda, vidjet ćemo da je u prosjeku više inozemne literature nego "domaće" (jugoslaven-ske!). No, opažamo da je postotak godišnjeg prirasta u odnosu na osnovni fond bio veći od 5 % (što preporučuju neki inozemni standardi) samo u 5 biblioteka. Mnogo biblioteka minimalno nabavlja novu gradju i svoje fondove jedva malo obnavlja.

O uskladjenoj nabavnoj politici (s iznimkom nacionalno značajne inozemne literature odnosno izvora) ne možemo govoriti, a nedostaje nam i planirana nabavna politika pojedinih biblioteka i odgovarajuće upravljanje bibliotečnim zbirkama. Otpis gradje je skroman, iako se biblioteke susreću s problemima prostora. 71,7 % biblioteka nema odgovarajućih prostora za slobodan pristup; a uz to što su prostori premali, nefunkcionalni su za obavljanje bibliotečne djelatnosti. Bez NUK-a imaju visokoškolske biblioteke na raspolaganju samo 12.386 m² prostora. Velik je i nedostatak čitaonica, jer samo 28,3 % visokoškolskih biblioteka ima organizirane čitaonice. Poseban problem je prostorna razdjeljenost biblioteka odjela, jer su neke raspršene u različitim dijelovima grada.

Podaci, koje smo imali na raspolaganju, govore o tome da korisnici nisu pretjerano zadovoljni fondovima i djelatnošću biblioteka, no ipak veliki postotak korisnika od biblioteka ni ne očekuje mnogo više od čuvanja i posudjivanja gradje. Studentima nedostaje više udžbenika, jer posebni odjeli za udžbenike u okviru visokoškolskih biblioteka nisu organizirani. Premalo je i obrazovanja korisnika, jer su samo rijetke biblioteke uspjele organizirati programe obrazovanja, koji su dio visokoškolske nastave. Isto tako nije zadovoljavajuća otvorenost biblioteka, jer čak 63,3 % biblioteka ne osigurava niti takve otvorenosti, kakvu zahtijeva njihov financijer (40 sati tjedno).

Posudba gradje i posjeta najveća je u sveučilišnim i središnjim visokoškolskim bibliotekama, no kruženje bibliotečne gradje nije zadovoljavajuće, jer obrt iznosi samo 0,33. Medjubibliotečna posudba ograničena je prije svega na veće biblioteke; po sabranim podacima u 1990. godini samo su 4 veće biblioteke izvele čak 72 % od ukupne medjubibliotečne posudbe.

1991. godine bilo je u visokoškolskim bibliotekama zaposlenih 328 djelatnika (godinu dana prije - 337), medju njima 274 (83,5 %) stručna djelatnika. Obrazovna struktura kadra prilično je visoka, jer 52,5 % stručnih djelatnika ima barem visoku naobrazbu. Na žalost taj je kadar neodgovarajuće zaposlen, jer čak u 1/3 svih biblioteka jedini zaposleni bibliotečni djelatnik ima visoku naobrazbu, dakle obavlja sve poslove, pa i administrativno-tehničke. U tri visokoškolske biblioteke nije redovito zaposlen nijedan bibliotečni djelatnik, a u 24 zaposlen je samo jedan djelatnik. Slovenski standardi za visokoškolske biblioteke zahtijevaju najmanje dva zaposlena, tako da 45 % visokoškolskih biblioteka niti ne dostiže standard. U pet većih biblioteka (8 %) zaposleno je 67 % svih visokoškolskih bibliotečnih djelatnika. Bibliotečni djelatnici nemaju odgovarajući status, jer su na većini visokoškolskih ustanova uvršteni medju administrativno-tehničko osoblje.

No, u visokoškolskim bibliotekama ljubljanskog sveučilišta u 1991. godini, u usporedbi s proteklim godinama, vidljivo se povećala opremljenost računarima (uglavnom se radi o mikroračunarima). Samo je 6 biblioteka bilo krajem godine bez ikakvog računara. Ipak je oprema po bibliotekama zastarjela i posebice je mikroračunarima tipa Atari doba amortizacije već istekla. Biblioteke koriste različitu programsku opremu i nije čudno da krajem 1991. godine, nalazimo po bibliotekama čak 70 različitih baza podataka, s različitom strukturom i formatima zapisa. 58,6 % baza bilo je dostupnih samo lokalno, dakle na pojedinim mikroračunarima. U kooperativni sustav obrade bibliotečne gradje bilo je aktivno uključenih samo 6, odnosno 10 % biblioteka, a 62 % visokoškolskih biblioteka ljubljanskog sveučilišta nije imalo nikakvu komunikacijsku opremu, dakle nisu bile uključene u računarsku mrežu. Velika neuredjenost odnosno nesistematičnost vlada i pri financiranju visokoškolskih biblioteka, jer sredstva za njihovu djelatnost dolaze od tri različita ministarstva, koji uvažavaju svaki svoja mjerila i kriterije financiranja. Posebice mjerila Ministarstva za školstvo i šport stimuliraju arhivsku funkciju biblioteka (čuvanje što većih fondova), a sredstva za nabavu bibliotečne gradje sastavni su dio materijalnih troškova pojedinih visokoškolskih ustanova.

Utvrđeno je da se u slučaju visokoškolskih biblioteka ljubljanskog sveučilišta

ne radi o povezivanju u učinkovit sustav. Zakon o bibliotekarstvu određuje da se sve samostalne i nesamostalne biblioteke povezuju u BIS. Biblioteke u sustavu bi trebale radno suradjevati i uskladjivati svoje djelovanje i razvoj, zajedno osiguravati što veću dostupnost gradje i informacija itd. U BIS se biblioteke povezuju i vertikalno i horizontalno, a poseban vidik povezivanja visokoškolskih biblioteka je njihova suradnja u distribuiranoj obradi bibliografskih podataka, odnosno u uzajamnom katalogu slovenskih biblioteka.

Pri visokoškolskim bibliotekama od posebnog je značaja njihovo vertikalno povezivanje u stručnu mrežu. Zakon o bibliotekarstvu naročito, što smo već istakli, određuje da se visokoškolske i specijalne biblioteke, koje djeluju na istim ili srodnim znanstvenim odnosno stručnim područjima, povezuju tako da jedna od njih obavlja zadaće središnje biblioteke za određeno znanstveno odnosno stručno područje. U oblikovanje posljednjih mogu se prvenstveno uključiti već postojeće i nove središnje visokoškolske i sveučilišne biblioteke.

U okviru sveučilišta trebao bi postojati poseban oblik povezivanja biblioteka. Stručna mjerila i kriteriji za visokoškolske biblioteke točnije opredjeljuju BIS sveučilišta. Njihovo je ishodište da visokoškolske biblioteke mogu obavljati svoje zadatke samo u okviru BIS-a sveučilišta, koji je medjusobno dogovorena te stručno i funkcionalno organizirana zajednica svih visokoškolskih biblioteka sveučilišta, potpomognuta s odgovarajućim računarskim mogućnostima. Standardi opredjeljuju organiziranost i djelatnost te službe visokoškolskih biblioteka, njihove kadrove i korisnike, prostore i opremu, itd. Sve je to odgovarajuća osnova za organiziranje BIS-a sveučilišta. BIS mariborskog sveučilišta zaživio je još prije nekoliko godina, a za visokoškolske biblioteke ljubljanskog sveučilišta još je uvijek karakteristična razdrobljenost i nepovezanost, iako nastojanja za jedinstveni BIS nalazimo još desetljećima unazad. Mnogi autori već su tada predlagali da bi za ljubljansko sveučilište bio primjeran decentralizirani BIS. Od donošenja Zakona o bibliotekarstvu (1982. godine) nadalje, tekla su nastojanja za imenovanje središnjih visokoškolskih biblioteka te uspostavljanje stručne mreže visokoškolskih i specijalnih biblioteka. 1991. godine Stručno vijeće za bibliotekarstvo Republike Slovenije konačno je provelo natječaj za središnje (visokoškolske) biblioteke. U postopku je njihovo imenovanje te prijedlog oblikovanja njihove mreže.

U okviru ljubljanskog sveučilišta visokoškolske biblioteke bi se trebale vezati na odgovarajuće središnje biblioteke, kojima je vrh u (budućoj, novoj) sveučilišnoj biblioteci, a određene funkcije za sustav obavlja i republička matična biblioteka. Uz to biblioteke

se povezuju u SZTI te horizontalno s odgovarajućim općim odnosno školskim bibliotekama. Osnova za učinkovito djelovanje je projekt uključivanja visokoškolskih biblioteka u sustav COBISS (odnosno uzajamne katalogizacije) i odgovarajuća jedinstvena računarska potpora svim djelatnostima biblioteka i informacijskih centara (sustav COBISS/ATLASS).

Rezimirajmo na koncu još prijedloge za organizaciju KISUL, koji su bili posebno obradjeni u 5. poglavlju istraživanja:

1. Predložena je organiziranost KISUL na tri razine:

- visokoškolske biblioteke za uža znanstvena područja,
- središnje visokoškolske biblioteke za određena znanstvena odnosno stručna područja,
- središnja biblioteka sveučilišta odnosno sveučilišna biblioteka.

2. Biblioteke se međusobno povezuju na osnovu stručne mreže (vertikalno povezivanje). Bibliotečni informacijski sustav i sustav znanstveno-tehničkog informiranja međusobno su usko povezani i jedan drugog dopunjuju tako da tzv. specijalizirani informacijski centri (SIC) obavljaju više oblike procesiranja informacija.

3. Predložena mreža visokoškolskih biblioteka predviđa da se u okviru ljubljanskog sveučilišta uspostavi 9 središnjih visokoškolskih biblioteka sa precizno određenim uvjetima djelovanja, zadacima i mehanizmima kontrole njihovog djelovanja.

Imenovanje za središnju visokoškolsku biblioteku ne može važiti stalno, ovisi o kvaliteti obavljanja funkcija. Isto tako bi trebalo da to bude "živa" mreža (osnivanje novih središnjih biblioteka), koja bi morala slijediti razvojnim potrebama nacionalnog plana znanosti.

Time uvodimo element konkurenčnosti biblioteka i (u slučaju nesamostalnih visokoškolskih biblioteka) za njihove matične ustanove. Budući da je predviđeno uvjetno imenovanje središnjih visokoškolskih biblioteka, predviđamo da će to stimulirati njihov razvoj.

4. Vrh sustava predstavlja središnja sveučilišna biblioteka, koja vodi sustav u suradnji s središnjim visokoškolskim bibliotekama. Iako planiramo gradnju nove, suvre-

mene sveučilišne biblioteke u Ljubljani, sustav ostaje decentraliziran, a središnje biblioteke imaju u njemu značajnu ulogu i zadatke. Dok ne dodje do izgradnje i funkcioniranja suvremeno koncipirane sveučilišne biblioteke, nužna je i reorganizacija službi u sadašnjoj Nacionalnoj i sveučilišnoj biblioteci, jer moraju svoju djelatnost bolje približiti znanstveno-pedagoškom radu na sveučilištu i slijediti njegove potrebe.

5. Visokoškolske biblioteke ljubljanskog sveučilišta trebale bi se uključiti u jedinstveni računarski sustav, koji omogućava distribuiranu obradu bibliotečne gradje i automatizaciju poslovanja (sustav COBISS). Kako sustav temelji na odgovarajućim standardima obrade gradje i na međunarodno primjenjivom formatu zapisa, omogućava na jednoj strani jedinstvenost poslovanja biblioteka, a na drugoj njihovo uključivanje u informacijske sustave van naše države. Uključivanje svih biblioteka u COBISS omogućit će racionalniju obradu gradje, koordinaciju nabave literature, računarski vodjenu međubibliotečnu posudbu, ujednačen rad s korisnicima itd. Bibliotečni fond svake visokoškolske biblioteke postat će doista "javan" i nov način rada neće više dopuštati "privatizaciju" fonda te bibliotečnih službi.
6. Visokoškolskim ustanovama, koje imaju organiziranih više biblioteka (pri odjelima, odsjecima i sl.), predložena je racionalnija organizacija (centralizacija odredjenih službi) i posebice osiguranje osnovnih uvjeta za rad biblioteka (prostor, oprema itd.). Visokoškolske biblioteke, koje ne služe svojoj svrsi, znače neopravdano trošenje društvenih sredstava.
7. Bibliotečni djelatnici moraju postati ravnoprani suradnici u pedagoškom i istraživačkom procesu te statusno izjednačeni s pedagoško-istraživačkim djelatnicima.
8. Uloga i zadaci svake pojedine visokoškolske biblioteke jasno su odredjene definiranjem stručne mreže odnosno pojedinih elementa sustava. Značajnu ulogu imaju pri tom mehanizmi nadzora sustava.
9. Financiranje visokoškolskih biblioteka potrebno je sistemski urediti tako da se vrši iz jednog izvora. Financiranje mora temeljiti na ugovorima i biti namjensko, pri

čemu se prvenstveno uvažavaju potrebe sveučilišta, ali i faktora van njega (jer BIS sveučilišta ne smije biti izoliran sustav). Financiranje djelatnosti biblioteka i nabave informacijskih izvora mora biti jasno i provjerljivo, a biblioteke moraju biti s njim upoznate.

10. U okviru središnje sveučilišne biblioteke treba što prije uspostaviti odbor direktora središnjih biblioteka, te u aktima sveučilišta jasnije opredijeliti ulogu, funkcije i nadležnosti njene Komisije za bibliotekarstvo i informatiku.

Jedinstveni BIS u okviru ljubljanskog sveučilišta (KISUL) može biti važan faktor njegove integracije, no ipak ne može biti jedini. Kako cjelovit informacijski sustav sveučilišta još nije uspostavljen, uspostavljanje KISUL-a može biti važan faktor njegove izgradnje. Uz to ne smijemo zaboraviti da ni nova organizacija visokoškolskog bibliotekarstva niti suvremena računarska tehnologija nisu dovoljni, ako sveučilište i svaki njegov član ne spozna da bez dobro organiziranog bibliotečno-informacijskog sustava ne može djelovati kao pedagoška i znanstvena ustanova.

UPORABLJENA LITERATURA

ADAMS Roy J.: Information technology & libraries : a future for academic libraries.

- London : Croom Helm, 1986. - 188 str.

AMERICAN Library Association. American College and Research Libraries: Statement of faculty status of college and university libraries.

- V: *College and research libraries news*. 35, no. 2(February 1974), str. 26.

AMBROŽIČ Melita: Dostopnost informacij in uporabniki.

- V: *Knjižnica*. - 33, 3-4(1989), str. 25-43.

AMBROŽIČ Melita, MARTELANC Ana: Knjižnice Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani : prikaz stanja in problematike.

- Ljubljana : Center za razvoj univerze, 1987. - 23 str. Tipkopis

AMBROŽIČ Melita: Poskus analize družboslovne baze podatkov.

- Zagreb : Centar za podiplomski studij informacijskih znanosti, 1988. 22 str. + 4 pril.

ANALIZA o radu visokoškolskih i naučnih biblioteka u SAP Vojvodini za 1986. godinu.

- Novi Sad : Biblioteka Matice Srpske, 1987. - 15 str.+ 13 tab.

ARNEŽ Tina: Razvoj in delovanje visokošolske knjižnice na Visoki šoli za organizacijo dela v Kranju.

- Ljubljana : Univerza E. Kardelja, Pedagoška akademija, 1986. - 80 str.

BERČIČ Branko: Izobraževanje knjižničarskih delavcev v Jugoslaviji.

- V: *Knjižnica*. - 31, 1(1987), str. 110-129.

BERČIČ Branko: Osnovne smeri povejnega razvoja slovenskih knjižnic.

- V: *Obvestila republiške matične službe*. - 1976, št. 15, str. 1-8.

BERČIČ Branko: Univerzna/univerzitetna/visokošolska knjižnica.

- V: *Knjižnica*. - 34, 1-2(1990), str. 126-130.

BERČIČ Branko: Uveljavljanje bibliotekarske stroke na Slovenskem.

- V: *Knjižnica*. - 27, 1-4 (1983), str. 5-18.

COLLEGE librarianship / W. Miller, D.S. Rockwood (Eds.).

- London : The Scarecrow Press, 1981. - 284 str.

CONTEMPORARY developments in librarianship : an international handbook / ed. by Miles M. Jackson.

- Connecticut : Greenwood Press, 1981. - 619 str.

- DAVINSON Donald: Academic libraries in the enterprise culture.
- London : The Library Association, 1989. - 40 str.
- DOLAR Jaro: Spomin človeštva.
- Ljubljana : Cankarjeva založba, 1982. - 425 str.
- DOLAR Jaro: Vloga visokošolskih knjižnic.
- V: Knjižnica. - 15, 1-2(1971), str. 36-44.
- ENCYCLOPEDIA of Library and Information Science.
- New York : Marcel Dekker, Inc., 1968-. - Vol. 27.
- ERKENS Bob: Research libraries in transition.
- London : The British Library, 1991. - 202 str.
- FILO Breda: Informacijsko delo v knjižnicah glede na analizo informacij, informacijskih virov in uporabnikov.
- V: Knjižnica. - 20, 1-4(1976), str. 16-35.
- FILO Breda: Knjižnice in pedagoški sistemi.
- V: Knjižnica. - 35, 2-3(1991), str. 17-30.
- FILO Breda: Pedagoške naloge univerzskih knjižnic. 16+II str.
- V: Strokovno posvetovanje in XXIV občni zbor društva bibliotekarjev Slovenije, Bled, 1979.-
s.l. : s.n. , 1979. (loč.pag.)
- FILO Breda: Predlog standardov za univerzne knjižnice. 3 str.
- V: Vloga knjižnic pri posredovanju znanja : strokovno posvetovanje in skupščina, Bled, 1. in
2. oktobra 1987. Ljubljana : ZBDS, 1987. - (loč.pag.)
- FILO Breda: Priprave na zajemanje podatkov o raziskovalnem delu Univerze v Mariboru.
- V: Knjižnica. - 29, 1(1985), str. 66-73.
- FILO Breda: Standardi za univerzne knjižnice leta 1986.
- V: Knjižnica. - 30, 3-4(1986), str. 63-75.
- FILO Breda: Univerzitetna knjižnica Maribor v novi podobi ali splošnoznanstvena knjižnica in specialni uporabnik.
- V: Knjižnica. - 34, 3(1990), str. 29-44.
- FILO Breda: Univerzne knjižnice v Mariboru : analiza. - 37 + II str.
- Maribor : UKM, januar 1988. - Tipkopis
- FILO Breda: Visokošolsko knjižničarstvo v prihodnjem srednjeročnem obdobju - uveljavljanje standarda za univerzne knjižnice.
- V: Obvestila republiške matične službe. - 1981, št. 2, str. 2-11.

FILO Breda: Vzajemno dopolnjevanje knjižničnega gradiva.

- V: *Zapisi znanja v informacijski dobi / Zveza bibliotekarskih društev Slovenije, strokovno posvetovanje in skupščina, Novo mesto, 13. in 14. oktobra 1988.* - Ljubljana : ZBDS : NUK, 1988a. - Str. 1-18.

GLONAR Joža: Naloge slovenske vseučiliške knjižnice.

- V: *Obzorja.* - (1939), str. 374-378.

GLONAR Joža: "Univerzitetna biblioteka" v Ljubljani.

- V: *Sodobnost.* - 1, (1933), 397, str. 458-459.

GLONAR Joža: Vseučiliška knjižnica v Ljubljani.

- V: *Kronika slovenskih mest.* - 1, 2(1934), str. 81-83.

GRAD Andreja: Sodobna knjižnična mreža v zakonodaji SR Slovenije : (1961-1979).

- V: *Knjižnica.* - 24, 1-4(1980), str. 36-53.

HARTMAN Bruno: Konceptija razvoja knjižničarstva v Sloveniji iz leta 1971 in njena realizacija v obdobju 1971-1981.

- V: *Knjižnica.* - 26, 1-2(1982), str. 9-22.

HARTMAN Bruno: Mariborsko univerzno knjižničarstvo v sklopu slovenskega in svetovnega.

- V: *Knjižnica.* - 30, 3-4(1986), str. 1-8.

HARTMAN Bruno: Petinsedemdeset let Univerzitetne knjižnice Maribor : (1903-1978).

- V: *Univerzitetna knjižnica Maribor 1903-1978 : jubilejni zbornik.* - Maribor : UKM, 1978. - Str. 96-97.

HARTMAN Bruno: Projekt visokošolskega knjižničnega sistema v Mariboru : Projekt Univerza v Mariboru.

- *Maribor : Združenje visokošolskih zavodov, 1974.* - 114 str.

HARTMAN Bruno: Visokošolski knjižnični sistem.

- V: *Zborovanje slovenskih knjižničarjev.* - Ljubljana, 7.-9. novembra 1974. Ljubljana : s.n. , 1975, str. 5-18.

HARTMAN Bruno: Zgodovina mariborskega knjižničarstva : (študije) : raziskovalna naloga.

- *Maribor : s.n. , 1980.* 127 str.

HIGHAM Norman: The library in the university.

- *London : A. Deutsch, 1980.* - 205 str.

INTERNATIONAL Federation of Library Associations and Institutions General Conference (Chicago). Standards for University Libraries.

- *Chicago : IFLA, 1985.* - 6 str. (Razmn. tipk.)

INSTITUT informacijskih znanosti Analiza stanja in program opremljanja knjižnic/ informacijskih centrov v Sloveniji, katerih dejavnost financirata Ministrstvo za znanost in tehnologijo in Ministrstvo za šolstvo in šport. Predlog.

- Maribor : IZUM, februar 1992. - (nepaginirano)

JAKAC-BIZJAK Vilenka: Knjižnice prihodnosti : možnosti in resničnost.

- V: *Knjižnica*. - 34, 3(1990), str. 53-62.

JUŽNIČ Primož: Uporaba online javno dostopnih knjižničnih katalogov (OPAC).

- V: *Knjižnica*. - 35, 2-3(1991), str. 95-100.

KAMENIK Ignacij: Horizontalne in vertikalne povezave med različnimi tipi knjižnic v enovitem knjižnično-informacijskem sistemu SR Slovenije.

- V: *Knjižnica*. - 25, 1-4(1981), str. 7-21.

KAMENIK Ignacij: Mesto bibliotekarstva v vzgojno-izobraževalnem procesu. 22 str.

- V: *Strokovno posvetovanje in XXIV občni zbor društva bibliotekarjev Slovenije, Bled, 1979*. - s.l. : s.n. , 1979. - (loč.pag.)

KAMUŠIČ Mitja: Za štiri univerze.

- V: *Delo*, 11.1.1992, str. 29.

KANIČ Ivan: Vsebina in pomen vzajemnih in centralnih katalogov. 13 str.

- V: *Vloga knjižnic pri posredovanju znanja : strokovno posvetovanje in skupščina, Bled, 1. in 2. oktobra 1987. Ljubljana : ZBDS, 1987*. - (loč.pag.)

KERT Zlata: Knjižnice učbenikov za študente. 7 str.

- V: *Strokovno posvetovanje in XXIV občni zbor društva bibliotekarjev Slovenije, Bled, 1979*. - s.l. : s.n. , 1979. - (loč.pag.)

KERT Zlata: Ugotavljanje potreb bralcev v univerzskih knjižnicah.

- V: *Knjižnica*. - 22, 1-2(1978), str. 17-25.

KIDRIČ France: Biblioteški problemi in univerza.

- V: *Zgodovina slovenske univerze v Ljubljani do leta 1929*. - V *Ljubljani : Jugoslovenska tiskarna, 1929*. - Str. 421-439

KNJIŽNIČARSTVO in celovito znanstveno informiranje na univerzi. (Skupina avtorjev)

- *Center za razvoj univerze : Ljubljana, 1988*. (Raziskovalna naloga).

KNJIŽNIČNI informacijski sistem univerze v Ljubljani : Osnutek za razpravo (M. Ambrožič, S. Bahor, T. Kobe, A. Martelanc).

- *Ljubljana, 1991, 13. str.* - Tipkopis

KOBE Tomaž: Znanstvena informacija v knjižnici. 13 str.

- V: *Vloga knjižnic pri posredovanju znanja : strokovno posvetovanje in skupščina, Bled, 1. in 2. oktobra 1987. - Ljubljana : ZBDS, 1987. - (loč.pag.)*

KONCEPCIJA razvoja knjižničarstva v Sloveniji (Predlog). Socialistična republika Slovenija. Rep. sekretariat za prosveto in kulturo.

- V: *Kulturni poročevalec. Zveza kulturnoprosvetnih organizacij Slovenije. - 2, 10(1971), str. 18-33*

KOVŠE Tanja: Knjižnično povezovanje v Avstraliji - LAA/IFLA 1988.

- V: *Knjižnica. - 33, 2(1989), str. 71-92.*

MALI Franc: Problemsko analitično spremljanje raziskovalne dejavnosti v SR Sloveniji : Raziskovalna naloga.

- *Ljubljana : RI FSPN, 1987. - 113 str.*

MALI Franc, SORČAN Stojan: Razmerje med temeljnim, uporabnim in razvojnim raziskovanjem : Raziskovalna naloga.

- *Ljubljana : RI FSPN, 1988. - 124 str.*

MARTELANC-ŠČEPANOVIĆ Ana: Povezovanje in sodelovanje visokošolskih knjižnic v Sloveniji.- 10. skupščina SDBJ.

- *Opatija, 19. in 20.3.1984.- 4 str. (NUK, Razmn.)*

MARTELANC Ana: Sistem univerznih knjižnic in specializiranih INDOK centrov : raziskovalno poročilo.

- *Ljubljana : PORS 10, 1986. - 84 str. (Skupaj z: Kokole J., Šircelj M.)*

MARTELANC Ana: Univerzne knjižnice in njihovo povezovanje.

- V: *Knjižnica. - 30, 3-4(1986), str. 45-52.*

MARTELANC Tomo: Razvoj knjižničnoinformacijskega sistema v Sloveniji.

- V: *Knjižnica. - 30, 3-4(1986), str. 9-19.*

NAČRT integriranega sistema znanstveno-strokovnih informacij v knjižnicah in INDOK centrih Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani.

- V: *Obvestila republiške matične službe. - 1982, št. 2, str. 5-11.*

NIELS Mark: Organizational aspects of the new conditions for university libraries.

- V: *European reserach libraries cooperation. - 1, 2(1991), str. 131-137.*

OSNOVE knjižničarstva.

- *Ljubljana : Posebna izobraževalna skupnost za kulturo, 1987. - 228 str.*

PACK Peter J., PACK F. Marian: Colleges, learning and libraries : the future.

- *London : C. Bingley, 1988. - 177 str.*

PIRJEVEC Avgust: Knjižnice in knjižničarsko delo.

- *Celje : Družba. Sv Mohorja, 1940. - 358 str.*

PLENIČAR Boža: Slovenska bibliotekarska bibliografija : raziskovalna naloga.

- *Ljubljana : NUK, 1989. - 93 + XIII str.*

PLENIČAR Boža: Slovenska bibliotekarska bibliografija 1945-1980 : izbor prispevkov iz časopisja in zbornikov.

- *Ljubljana : NUK, 1983. - 171 str.*

POLOŽAJ in organiziranje knjižnic v visokem šolstvu.

- *Ljubljana : DBS, 16. februar 1974*

POPOVIČ Breda: Knjižnično-informacijska dejavnost v Sheffieldu, Velika Britanija : vtisi s strokovnega izpolnjevanja.

- *V: Knjižnica. - 34, 1-2(1990), str. 85-100.*

POPOVIČ Mirko: Aktivno vključevanje visokošolskih knjižnic Univerze v Ljubljani v vzajemni katalog.

- *Ljubljana : NUK, 1991. - 3 str. - Tipkopis*

POPOVIČ Mirko: Sistemi znanstvenega informiranja na univerzah po svetu : predlogi za privzemanje njihovih dobrih rešitev.

- *Ljubljana : NUK, 1988. - 11+3 str. - Tipkopis*

POPOVIČ Mirko: Študij uporabnikov kot izhodišče za opredelitev ciljev in evalvacijo dejavnosti Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani.

- *Ljubljana : NUK - Bibliotekarski raziskovalni center, 1988. - 214 str.*

POROČILO o koncepciji razvoja knjižničarstva v Sloveniji.

- *V: Sejni zapiski Skupščine Socialistične republike Slovenije: Seje od 1.VI. do 30.VI.1971. Ljubljana, 1972, str. 384-388*

POVEZOVANJE knjižnic v knjižnično-informacijskem sistemu SR Slovenije : delovni osnutek.

- *V: Obvestila republiške matične službe. - 1987, št. 1/2, str. 5-25*

PROGRAMSKE osnove nove "Univerzitetne knjižnice Ljubljana", 7. 4.1992.

- *V: Gradivo za Strokovni svet za knjižničarstvo RS, pripravili: dr. T. Pisanski, dr. M. Popovič, dr. M. Žaucer, mag. B. Rajh). - 2 str. - Tipkopis*

PROJEKT dolgoročnega razvoja.

- *Ljubljana : CRU, 1986. - 270 str. - (Zbirka Dolgoročni razvoj visokega šolstva v SR Sloveniji)*

PYŠNOVA Tatjana P.: Struktura sovjetskih univerzitetnih knjižnic.

- *V: Knjižnica. - 9, 1-4(1965), str. 39-41.*

RAZVOJ sistemsko-povezovalne in bibliografsko-informacijske osnove KIS : fazno poročilo o delu za leto 1989.

- Ljubljana : Znanstveni inštitut FF, 1989. - 17 str. (Jože Kokole, nosilec raziskave)

REPORT on university libraries of the University Grants Committee. Parry Report.

- London, 1967

STANDARDI za visokoškolske knjižnice Republike Hrvatske : Završni tekst / Radna grupa: Tatjana Aparac-Gazivoda ... et.al.

- Zagreb : Savjet za biblioteke Hrvatske, 1990. - 10 str.

SAPAČ Irena: Knjižnične mreže v Veliki Britaniji.

- V: *Knjižnica*. - 30, 1-2(1986), str. 17-31.

SAPAČ Irena: Stanje in razvojne smeri britanskih univerzitetnih knjižnic : vtisi s seminarja v Veliki Britaniji.

- V: *Knjižnica*. - 34, 4(1990), str. 89-105.

SEPE Mihaela: Knjižnice na ljubljanski univerzi.

- Ljubljana : M. Sepe , 1969. - 34 f. + 15. str. tab. - Tipkopis. - Naloga za bibliotekarski strokovni izpit.

SEPE Mihaela: Načrtovanje razvoja knjižnic univerze in visokih šol. - 12 str.

- V: *Strokovno posvetovanje in XXII. občni zbor DBS, Portorož, 1975.* - (loč.pag.)

SEPE Miša: Standardi univerzitetnih knjižnic.

- V: *Knjižnica*. - 15, 1-2(1971), str. 44-47.

SEPE Mihaela: Univerza in knjižnice : premalo razmišljamo o sodobnejših prijemih v delu univerzitetnih knjižnic.

- V: *Naši razgledi*. - Št. 16(30. VIII. 1974), str. 416-417.

SEPE Mihaela: Univerzitetna knjižnica - sredstvo učnovzgojnega procesa na univerzi. - 8 str. + 4 pril.

- V: *Strokovno posvetovanje in XXIV občni zbor DBS, Bled 4.-6. oktober 1979. s.l. : s.n. , 1979.* (loč.pag.)

SEPE Mihaela: Visokošolske knjižnice danes : njihove aktualne naloge.

- V: *Obvestila matične službe*. - 1976, št. 15, str. 22-26.

STIPANOV Josip, ŠERCAR Tvrto: Bibliotečno-informacijski sistem SR Hrvatske - komunikacijski model.

- Zagreb : BIC Hrvatske NSB; Referalni centar Sveučilišta u Zagrebu, 1986, 13 + 3 str. + 8slik.

STROKOVNI kriteriji in merila za visokošolske knjižnice: knjižnično informacijski sistem univerze: (predlog)

- Ljubljana ; Maribor : ZBDS, 1989. - 30 str.

ŠIRCELJ Martina: Status bibliotekarjev.

- V: *Knjižnica*. - 33, 3-4(1989), str. 97-102.

THOMPSON James, CARR Reg: An introduction to university library administration.

- *Lodnon : C. Bingley, 1987. - 265 str.*

ULE Mirjana, MIHELJAK Vlado: Kvaliteta študija na ljubljanski univerzi.

- *Ljubljana : RC UK ZSMS, 1989. - 60 str. + pril.*

UNIVERSITY libraries in developing countries : structures and function in regard to information transfer for science and technology.

- *Muenchen : Saur, 1985. - 183 str. - (IFLA publications ; 33)*

UNIVERSITY library history : an international review / (James Thompson ed.).

- *New York : C. Bingley, 1980. - 330 str.*

UNIVERZITETNA knjižnica Maribor zmore več, kot od nje želijo.

- *V: - Delo. - 26.9.1990. - Priloga "Znanje za razvoj"*

URBANIJA Jože: Lik bibliotekarja v moderni univerzni knjižnici.

- *V: Knjižnica. - 30, 3-4(1986), str. 63-75.*

URBANIJA Jože: Rezultati raziskovanja o uporabnikih visokošolske biblioteke : (teoretične osnove raziskovanja o uporabnikih).

- *V: Knjižnica. - 29, 1(1985), str. 40-58.*

VESELKO Maks: Knjižnice ljubljanske univerze.

- *V: Knjižnica. 9, 1-4(1965), str. 32-39.*

VIŽINTIN Avgust: Nekateri problemi sodelovanja med knjižnicami v Ljubljani.

- *V: Knjižnica. - 9, 1-4(1965), str. 41-51.*

ZAGMAJSTER Margerita: Analiza materialne opremljenosti visokega šolstva v SR Sloveniji.

- *V: Novosti CRU. - 5-6(1985), str. 15-27.*

ZAGMAJSTER Margerita: Študijski pripomočki in literatura kot del študijskih stroškov.

- *Ljubljana : CRU, 1990. - 45 str.*

ZAKON o knjižničarstvu.

- *V: Uradni list SRS. - 27(1982), str. 122-134.*

ZBORNIK ljubljanske univerze.

- *Ljubljana : Univerza E. Kardelja, 1989. - 113 str.*

CITIRANA LITERATURA

- ADAMS Roy J. (1986): Information technology & libraries : a future for academic libraries.
- BERČIČ Branko (1983): Uveljavljanje bibliotekarske stroke na Slovenskem.
- BERČIČ Branko (1990): Univerzna/univerzitetna/visokošolska knjižnica.
- CONTEMPORARY developments in librarianship : an international handbook. (1981)
- DOLAR Jaro (1971): Vloga visokošolskih knjižnic.
- DOLAR Jaro (1982): Spomin človeštva.
- ENCYCLOPEDIA of Library and Information Science. (1968)
- FILO Breda (1981): Visokošolsko knjižničarstvo v prihodnjem srednjeročnem obdobju - uveljavljanje standarda za univerzne knjižnice.
- FILO Breda (1986): Standardi za univerzne knjižnice leta 1986.
- FILO Breda (1987): Predlog standardov za univerzne knjižnice.
- FILO Breda (1988): Univerzne knjižnice v Mariboru : analiza.
- FILO Breda (1988a): Vzajemno dopolnjevanje knjižničnega gradiva.
- FILO Breda (1991): Knjižnice in pedagoški sistemi.
- GLONAR Joža (1934): Vseučiliška knjižnica v Ljubljani.
- HARTMAN Bruno (1986): Mariborsko univerzno knjižničarstvo v sklopu slovenskega in svetovnega.
- HARTMAN Bruno (1982): Konceptija razvoja knjižničarstva v Sloveniji iz leta 1971 in njena realizacija v obdobju 1971-1981.
- IFLA (1985): Standards for University Libraries.
- KAMENIK Ignacij (1981): Horizontalne in vertikalne povezave med različnimi tipi knjižnic v enovitem knjižnično-informacijskem sistemu SR Slovenije.
- KAMUŠIČ Mitja (1992): Za štiri univerze.
- KANIČ Ivan (1987): Vsebina in pomen vzajemnih in centralnih katalogov.
- KERT Zlata (1979): Knjižnice učbenikov za študente.
- KIDRIČ France (1929): Biblioteški problemi in univerza.
- KOBE Tomaž (1987): Znanstvena informacija v knjižnici.
- KONCEPCIJA razvoja knjižničarstva v Sloveniji (Predlog). (1971)
- MALI Franc, SORČAN Stojan (1988): Razmerje med temeljnim, uporabnim in razvojnim raziskovanjem : Raziskovalna naloga.
- NAČRT integriranega sistema znanstveno-strokovnih informacij v knjižnicah in INDOK centrih Univerze Edvarda Kardelja v Ljubljani. (1982)
- POPOVIČ Mirko (1988): Študij uporabnikov kot izhodišče za opredelitev ciljev in evalvacijo dejavnosti Narodne in univerzitetne knjižnice v Ljubljani.

- POPOVIČ Mirko (1988a): Sistemi znanstvenega informiranja na univerzah po svetu : predlogi za privzemanje njihovih dobrih rešitev.
- POPOVIČ Mirko (1991): Aktivno vključevanje visokošolskih knjižnic Univerze v Ljubljani v vzajemni katalog.
- POVEZOVANJE knjižnic v knjižnično-informacijskem sistemu SR Slovenije : delovni osnutek. (1987)
- PROGRAMSKE osnove nove "Univerzitetne knjižnice Ljubljana", 7. 4.1992. (1992)
- PROJEKT dolgoročnega razvoja. (1986)
- RAZVOJ sistemsko-povezovalne in bibliografsko-informacijske osnove KIS. (1989)
- REPORT on university libraries of the University Grants Committee. Parry Report. (1967)
- SAPAČ Irena (1986): Knjižnične mreže v Veliki Britaniji.
- SEPE Mihaela (1969): Knjižnice na ljubljanski univerzi.
- SEPE Miša (1971): Standardi univerzitetnih knjižnic.
- SEPE Mihaela (1975): Načrtovanje razvoja knjižnic univerze in visokih šol.
- SEPE Mihaela (1976): Visokošolske knjižnice danes : njihove aktualne naloge.
- STIPANOV Josip, ŠERCAR Tvrto (1986): Bibliotečno-informacijski sistem SR Hrvatske - komunikacijski model.
- STROKOVNI kriteriji in merila za visokošolske knjižnice. (1989)
- THOMPSON James, CARR Reg (1987): An introduction to university library administration.
- ULE Mirjana, MIHELJAK Vlado (1989): Kvaliteta študija na ljubljanski univerzi.
- UNIVERSITY library history : an international review / (James Thompson ed.). (1980)
- URBANJA Jože (1985): Rezultati raziskovanja o uporabnikih visokošolske biblioteke : (teoretične osnove raziskovanja o uporabnikih).
- VIŽINTIN Avgust (1965): Nekateri problemi sodelovanja med knjižnicami v Ljubljani.
- ZAGMAJSTER Margerita (1985): Analiza materialne opremljenosti visokega šolstva v SR Sloveniji.
- ZAGMAJSTER Margerita (1990): Študijski pripomočki in literatura kot del študijskih stroškov.
- ZAKON o knjižničarstvu. (1982)

POPIS UPORABLJENIH OZNAKA I KRATICA

ALA	American Library Association
BF	Biotehniška fakulteta = Biotehnički fakultet
BLAISE	British Library Information Service
BLCMP	Birmingham Libraries Co-operative Mechanization Project
CMK	Centralna medicinska knjižnica = Središnja medicinska biblioteka
COBISS	Kooperativni on-line bibliografski sistem in servisi = Kooperativni on-line bibliografski sustav i servisi
CTK	Centralna tehniška knjižnica = Središnja tehnička biblioteka
FAGG	Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo = Fakultet za arhitekturo, gradjevinarstvo i geodeziju
FE	Fakulteta za elektrotehniko = Fakultet za elektrotehniku
FF	Filozofska fakulteta = Filozofski fakultet
FPT	Fakulteta za naravoslovje in tehnologijo = Fakultet za prirodoslovlje i tehnologiju
FS	Strojna fakulteta = Fakultet za strojarstvo
FSPN/FDV	Fakulteta za družbene vede = Fakultet za društvene znanosti
IFLA	International Federation of Library Associations and Institutions
IJS	Inštitit Jožef Štefan = Institut Jožef Štefan
IZUM	Institut informacijskih znanosti Univerze v Mariboru = Institut informacijskih znanosti mariborskog sveučilišta
KDI	Knjižnično-informacijsko-dokumentacijski sistem = Bibliotečno-informacijsko-dokumen-tacijski sustav
KISUL	Knjižnični informacijski sistem Univerze v Ljubljani = Bibliotečno-informacijski sustav ljubljanskog sveučilišta
MARC	Mashine Readable Catalog = strojno čitljivi katalog
MF	Medicinska fakulteta = Medicinski fakultet
NUK	Narodna in univerzitetna knjižnica = Nacionalna i sveučilišna biblioteka
OCLC	Ohio College Library Centre
ODK	Osrednja družboslovna knjižnica = Središnja biblioteka za društvene znanosti
PF	Pravna fakulteta = Pravni fakultet
RCUL	Računski center Univerze v Ljubljani = Računski center sveučilišta u Ljubljani
RGL	Research Library Group = Skupina znanstvenih biblioteka
RLIN	Research Libraries Information Network

SBD	Savez bibliotečnih društava
SCOLCAP	Scotish Libraries Co-operative Automation Project
SDI	Selektivna diseminacija informacija
SIC	Specializirani INDOK center = Specijalizirani INDOK centar
SWALCAP	Southwest Academic Libraries Co-operation Automation Project
UKM	Univerzitetna knjižnica Maribor = Sveučilišna biblioteka Maribor
UTLAS	University of Toronto Library System
WLN	Washington Library Network
ZBDS	Zveza bibliotekarskih društev Slovenije = Savez bibliotečnih društava Slovenije

Model bibliotečno-informacijskog sustava ljubljanskog sveučilišta

M. Ambrožič

Fakultet organizacije i informatike Varaždin

Djelo se bavi problematikom visokoškolskih biblioteka ljubljanskog sveučilišta te njihovim mjestom i ulogom kako u okviru sveučilišta, tako i širega bibliotečno-informacijskoga sistema u Sloveniji. Pri tome se ne ograničava samo na trenutačno stanje, nego uvažava i povijesni i komparativni vidik.

Na osnovu interpretacije podataka iz upitnika republičke matične službe te podataka sakupljenih na terenu, utvrđuje stupanj razvijenosti visokoškolskih biblioteka, a posebnu pozornost posvećuje njihovoj organiziranosti.

Predložen je novi model organiziranosti, po kojem u BIS ljubljanskog sveučilišta biblioteke funkcionalno suradjuju na osnovu povezivanja po znanstvenim područjima odnosno strukama.

Voditelj rada:

Prof.dr. Branko Berčič

Komisija za ocjenu i obranu rada:

Obrana:

Promocija:

Rad je pohranjen u Biblioteci Fakulteta organizacije i informatike Varaždin.

(I - IV + 173 stranice, 2 slike, 7 tabela, 4 priloga, 105 bibliografskih podataka, original na slovenskom jeziku).

MRIZ-2

UDK 027.7:378.4(497.12 Ljubljana)

1. Model

bibliotečno-informacijskiog
sustava ljubljanskog sveučilišta

BIS sveučilišta

Sveučilište u Ljubljani
visokoškolske biblioteke

2. Ambrožič, M.

3. Fakultet organizacije

i informatike, Varaždin,

Hrvatska

A Model of University of Ljubljana Library Information System

M. Ambrožič

Faculty of Organization and Informatics, Varaždin, Croatia

This study concerns itself with the libraries incorporated in the University of Ljubljana, their place and role in the university, as well as in the wider library information system of the Republic of Slovenia. It does not touch only on the current state of affairs, but also takes a historical and comparative perspective.

On the basis of the data from questionnaires systematically gathered by the national library and also field data, it finds the developmental level of the individual libraries, specially in regard to their organization.

A new model of organization is proposed, the libraries functionally cooperating in the University of Ljubljana Information System in taxons defined by their respective scientific fields.

Supervisor:

Prof.dr. Branko Berčič

Examiners:

Oral examination:

Promotion:

The thesis is deposited at the Library of the Faculty of Organization and Informatics, Varaždin, Croatia.

(I - IV + 173 pages, fig 2, 7 tables, 4 appendixes, 105 references, original in Slovene)

MRIZ-2

UDC 027.7:378.4(497.12 Ljubljana))

1. A Model of University of Ljubljana
Library Information System

University Information System
University of Ljubljana
University Libraries

2. Ambrožič, M.

3. Faculty of Organization
and Informatics, Varaždin, Croatia

BIOGRAFIJA

Melita Ambrožič rođena je 7.3.1956. u Mislinji (općina Slovenj Gradec), Slovenija. Nakon završene gimnazije u Velenju, 1974. godine upisala se na Fakulteto za sociologiju, politične vede in novinarstvo u Ljubljani (sada: Fakulteta za društvene vede), te diplomirala travnja 1979. na smjeru politologija. Za diplomski rad primila je Prešernovu nagradu za studente.

Ožujka 1979 zaposlila se u biblioteci FSPN (sada: Osrednja družboslovna knjižnica "Jože Goričar") kao dokumentalistica, a 1985. godine postala je predstojnicom biblioteke. Za rad u toj biblioteci dobila je 1990. godine državno odličje.

Od ožujka 1991. zaposlena je kao savjetnik za obrazovanje u Narodni in univerzitetni knjižnici u Ljubljani. Za dostignuća na području bibliotekarstva primila je godine 1992. Čopovu diplomu.

DODATAK

POPIS VISOKOŠKOLSKIH BIBLIOTEKA LJUBLJANSKOG SVEUČILIŠTA

SVEUČILIŠNE BIBLIOTEKE

NARODNA IN UNIVERZITETNA KNJIŽNICA

Turjaška 1, 61000 Ljubljana

Sigla: 001, Tel.: 061/150-131, 150-141, Fax: 061/150-134

CENTRALNA TEHNIŠKA KNJIŽNICA

Tomšičeva 7, 61000 Ljubljana

Sigla: 002, Tel.: 061/214-128, 214-072, 214-047 Fax: 061/214-108

VISOKOŠKOLSKE BIBLIOTEKE

AKADEMIJA ZA GLASBO

Knjižnica

Stari trg 34, 61000 Ljubljana

Sigla: 120, Tel.: 061/221-842

AKADEMIJA ZA GLEDALIŠČE, RADIO, FILM IN TELEVIZIJO

Center za teatrologijo in filmologijo

Nazorjeva 3, 61000 Ljubljana

Sigla: 121, Tel.: 061/210-316, 210-450

AKADEMIJA ZA LIKOVNO UMETNOST

Knjižnica

Erjavčeva 23, 61000 Ljubljana

Sigla: 122, Tel.: 061/212-726, 219-071

BIOTEHNIŠKA FAKULTETA

Centralna knjižnica BF in SIC za biotehniko

Jamnikarjeva 101, 61000 Ljubljana

Sigla: 006, Tel.: 061/264-761, Fax: 061/265-782

BIOTEHNIŠKA FAKULTETA

INŠTITUT ZA GOZDNO IN LESNO GOSPODARSTVO IN ODDELEK ZA GOZDARSTVO

Gozdarska knjižnica

Večna pot 2, 61000 Ljubljana

Sigla: 109, Tel.: 061/268-963, Fax: 061/271-169

BIOTEHNIŠKA FAKULTETA

ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Knjižnica

Jamnikarjeva 101, 61000 Ljubljana

Sigla: 691, Tel.: 264-761

BIOTEHNIŠKA FAKULTETA

ODDELEK ZA LESARSTVO

INDOK služba in knjižnica

Rožna dolina cesta VIII/34, 61000 Ljubljana

Sigla: 692, Tel.: 061/272-172, Fax: 061/272-297

BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ŽIVILSKO TEHNOLOGIJO
Knjižnica
Jamnikarjeva 101, 61000 Ljubljana
Sigla: 694, Tel.: 061/264-761

BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA ŽIVINOREJO
INDOK in knjižnica
Groblje 3, 61230 Domžale
Sigla: 693, Tel.: 061/711-986, Fax: 061/721-005

CENTER ZA RAZVOJ UNIVERZE
Knjižnica
Kongresni trg 15, 61000 Ljubljana
Sigla: 035, Tel.: 061/213-316, Fax: 061/222-484

EKONOMSKA FAKULTETA V LJUBLJANI
Centralna ekonomska knjižnica
Kardeljeva ploščad 17, 61000 Ljubljana
Sigla: 005, Tel.: 061/183-333, Fax: 061/301-110

FAKULTETA ZA ARHITEKTURO, GRADBENIŠTVO IN GEODEZIJO
ODDELEK ZA GRADBENIŠTVO IN GEODEZIJO
Knjižnica Jamova 2, 61000 Ljubljana
Sigla: 057, Tel.: 061/268-741, Fax: 061/268-572

FAKULTETA ZA ARHITEKTURO, GRADBENIŠTVO IN GEODEZIJO
ODDELEK ZA ARHITEKTURO
Knjižnica
Cojzova 5, 61000 Ljubljana
Sigla: 056, Tel.: 061/221-551, Fax: 061/221-520

FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE
Osrednja družboslovna knjižnica "Jože Goričar"
Kardeljeva ploščad 5, 61000 Ljubljana
Sigla: 051, Tel.: 061/341-564, Fax: 061/341-522

FAKULTETA ZA ELEKTROTEHNIKO IN RAČUNALNIŠTVO
Knjižnica
Tržaška 25, 61000 Ljubljana
Sigla: 070, Tel.: 061/273-278, Fax: 061/264-990

FAKULTETA ZA NARAVOSLOVJE IN TEHNOLOGIJO
ODDELEK ZA MATEMATIKO IN MEHANIKO
Knjižnica za mehaniko
Lepi pot 11, 61000 Ljubljana
Sigla: 032, Tel.: 061/150-072

FAKULTETA ZA NARAVOSLOVJE IN TEHNOLOGIJO
ODDELEK ZA MATEMATIKO IN MEHANIKO
Matematična knjižnica in INDOK
Jadranska 19, 61000 Ljubljana
Sigla: 028, Tel.: 061/265-061, Fax: 061/217-281

FAKULTETA ZA NARAVOSLOVJE IN TEHNOLOGIJO
ODDELEK ZA KEMIJSKO IZOBRAŽEVANJE IN INFORMATIKO
SIC za kemijo
Vegova 4, 61000 Ljubljana
Sigla: 030, Tel.: 061/214-374, 214-326, Fax: 061/226-170

**FAKULTETA ZA NARAVOSLOVJE IN TEHNOLOGIJO
ODDELEK ZA MONTANISTIKO**

Knjižnica geološkega odseka
Aškerčeva 20, 61000 Ljubljana
Sigla: 020, Tel.: 061/154-121

**FAKULTETA ZA NARAVOSLOVJE IN TEHNOLOGIJO
ODDELEK ZA FIZIKO**

Knjižnica
Jadranska 19, 61000 Ljubljana
Sigla: 031, Tel.: 265-061, Fax: 217-281

**FAKULTETA ZA NARAVOSLOVJE IN TEHNOLOGIJO.
ODDELEK ZA FIZIKO**

ASTRONOMSKO-GEOFIZIKALNI OBSERVATORIJ

Astronomsko geofizikalna knjižnica
Pot na Golovec 25, 61000 Ljubljana
Sigla: 016, Tel.: 061/211-729

**FAKULTETA ZA NARAVOSLOVJE IN TEHNOLOGIJO
ODDELEK ZA MONTANISTIKO**

Knjižnica
Aškerčeva 20, 61000 Ljubljana
Sigla: 025, Tel.: 061/154-121

**FAKULTETA ZA NARAVOSLOVJE IN TEHNOLOGIJO
ODDELEK ZA TEKSTILNO TEHNOLOGIJO**

Knjižnica
Snežniška 5, 61000 Ljubljana
Sigla: 033, Tel.: 061/153-031, Fax: 061/224-312

**FAKULTETA ZA NARAVOSLOVJE IN TEHNOLOGIJO
ODDELEK ZA FIZIKO**

Knjižnica Katedre za meteorologijo
Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana
Sigla: 022, Tel.: 061/150-001, Fax: 061/217-281

**FAKULTETA ZA NARAVOSLOVJE IN TEHNOLOGIJO
ODDELEK ZA KEMIJO IN KEMIJSKO TEHNOLOGIJO IN ODDELEK ZA FARMACIJO**

Knjižnica
Snežniška 5, 61000 Ljubljana
Sigla: 029, Tel.: 061/153-031

**FAKULTETA ZA STROJNIŠTVO
SPLOŠNA INFORMACIJSKA ENOTA**

ODDELEK KNJIŽNICA
Murnikova 2, 61000 Ljubljana
Sigla: 075, Tel.: 061/161-310, Fax: 061/218-567

FAKULTETA ZA ŠPORT

Knjižnica
Gortanova 22, 61000 Ljubljana
Sigla: 080, Tel.: 061/101-077, 101-391, 444-134, Fax: 061/448-148

FILOZOFSKA FAKULTETA

Knjižnica oddelka za zgodovino
Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana
Sigla: 043, Tel.: 061/150-001

FILOZOFSKA FAKULTETA

Knjižnica oddelka za pedagogiko
Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana
Sigla: 046, Tel.: 061/150-001

FILOZOFSKA FAKULTETA

Knjižnica oddelka za germanske jezike in književnosti
Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana
Sigla: 042, Tel.: 061/150-001

FILOZOFSKA FAKULTETA

Knjižnica oddelka za etnologijo
Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana
Sigla: 045, Tel.: 061/150-001

FILOZOFSKA FAKULTETA

Knjižnica oddelka za arheologijo
Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana
Sigla: 044, Tel.: 061/150-001

FILOZOFSKA FAKULTETA

Knjižnica oddelka za umetnostno zgodovino
Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana
Sigla: 047, Tel.: 061/150-001

FILOZOFSKA FAKULTETA

Knjižnica oddelka za sociologijo
Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana
Sigla: 055, Tel.: 061/150-001

FILOZOFSKA FAKULTETA

Knjižnica oddelka za geografijo
Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana
Sigla: 049, Tel.: 061/150-001

FILOZOFSKA FAKULTETA

Knjižnica oddelka za psihologijo
Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana
Sigla: 048, Tel.: 061/150-001

FILOZOFSKA FAKULTETA

Knjižnica oddelka za muzikologijo
Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana
Sigla: 054, Tel.: 061/150-001

FILOZOFSKA FAKULTETA

Knjižnica oddelka za slovanske jezike in književnosti
Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana
Sigla: 037, Tel.: 061/150-001

FILOZOFSKA FAKULTETA

Knjižnica oddelka za primerjalno književnost in literarno teorijo
Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana
Sigla: 038, Tel.: 061/150-001

FILOZOFSKA FAKULTETA

Knjižnica oddelka za filozofijo
Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana
Sigla: 036, Tel.: 061/150-001

FILOZOFSKA FAKULTETA

Knjižnica oddelka za romanske jezike in književnosti
Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana
Sigla: 041, Tel.: 061/150-001

FILOZOFSKA FAKULTETA

Knjižnica oddelka za klasično filologijo
Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana
Sigla: 040, Tel.: 061/150-001

FILOZOFSKA FAKULTETA

Knjižnica oddelka za primerjalno in splošno jezikoslovje in orientalistiko
Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana
Sigla: 039, Tel.: 150-001

INŠTITUT JOŽEF ŠTEFAN

Knjižnica
Jamova 39, 61000 Ljubljana
Sigla: 108, Tel.: 061/159-199, Fax: 061/161-029

INŠTITUT ZA BIOLOGIJO UNIVERZE V LJUBLJANI

INDOK služba/knjižnica
Aškerčeva 12, 61000 Ljubljana
Sigla: 018, Tel.: 061/150-001 int. 329

INŠTITUT ZA GEOGRAFIJO UNIVERZE V LJUBLJANI

INDOK
Trg franconske revolucije 7, 61000 Ljubljana
Sigla: 116, Tel.: 213-458

MEDICINSKA FAKULTETA

Centralna medicinska knjižnica
Vražov trg 2, 61000 Ljubljana
Sigla: 003, Tel.: 061/317-492, 310-732, Fax: 061/311-540

PEDAGOŠKA FAKULTETA

Knjižnica
Kardeljeva ploščad 16, 61000 Ljubljana
Sigla: 126, Tel.: 061/181-133, Fax: 061/347-997

PEDAGOŠKI INŠTITUT PRI UNIVERZI V LJUBLJANI

Knjižnica
Gerbičeva 62, 61000 Ljubljana
Sigla: 027, Tel.: 061/331-625

PRAVNA FAKULTETA

INŠTITUT ZA JAVNO UPRAVO PRI PRAVNI FAKULTETI

Knjižnica
Kongresni trg 11, 61000 Ljubljana
Sigla: 012, Tel.: 061/154-046 int. 046

PRAVNA FAKULTETA

INŠTITUT ZA DELO PRI PRAVNI FAKULTETI

Knjižnica
Kongresni trg 11, 61000 Ljubljana
Sigla: 014, Tel.: 061/213-471

PRAVNA FAKULTETA

Knjižnica Pravne fakultete
Kongresni trg 11, 61000 Ljubljana
Sigla: 004, Tel.: 061/154-055

PRAVNA FAKULTETA

INŠTITUT ZA KRIMINOLOGIJO PRI PRAVNI FAKULTETI

Knjižnica
Kongresni trg 11, 61000 Ljubljana
Sigla: 013, Tel.: 061/154-065, 154-086

PRAVNA FAKULTETA

INŠTITUT ZA MEDNARODNO PRAVO IN MEDNARODNE ODNOSE

Depozitarna knjižnica Združenih narodov
Kongresni trg 11, 61000 Ljubljana
Sigla: 015, Tel.: 061/154-055 int. 43

VETERINARSKA FAKULTETA

Knjižnica in INDOK
Cesta v mestni log 47, 61000 Ljubljana
Sigla: 696, Tel.: 061/332-322, Fax: 061/218-005

VIŠJA POMORSKA IN PROMETNA ŠOLA PIRAN

Knjižnica
Pot pomorščakov 4, 66320 Portorož
Sigla: 520, Tel.: 066/73-390

VIŠJA ŠOLA ZA NOTRANJE ZADEVE

Knjižnica
Kotnikova 8, 61000 Ljubljana Tel.: 115-074

VIŠJA ŠOLA ZA SOCIALNE DELAVCE

Knjižnica
Šaranovičeva 5, 61000 Ljubljana
Sigla: 125, Tel.: 061/313-257

VIŠJA ŠOLA ZA ZDRAVSTVENE DELAVCE

Knjižnica
Poljanska 26a, 61000 Ljubljana
Sigla: 124, Tel.: 061/322-277, Fax: 061/316-597

SREDIŠNJA BIBLIOTEKA ODNOSNO KOORDINATOR SPECIJALIZIRANE BAZE PODATAKA: ZADACI, UVJETI, IMENOVANJE, NADZOR

1. SREDIŠNJA BIBLIOTEKA

1.1. Zadaci

- koordinira nabavu informacijskih izvora (posebice nacionalno važnih) za svoj krug biblioteka,
- provodi nabavu i distribuciju nacionalno važnih informacijskih izvora za svoj krug biblioteka,
- u suradnji s odgovarajućom službom republičke matične biblioteke nadzire djelovanje biblioteka svojeg okružja (stručni standardi, racionalizacija obrade) te stručnu osposobljenost kadra u bibliotekama svojeg okružja, suradjuje s republičkom matičnom bibliotekom u sistemu obrazovanja, posebice u osposobljavanju aktivnih suradnika sistema uzajamne obrade gradje,
  - organizira unos podataka za biblioteke svojeg okružja, dok nisu aktivno uključene u sistem kooperativne obrade bibliotečne gradje,
  - provodi međunarodnu medjubilotečnu posudbu (u skladu s odgovarajućim međunarodnim uvjetima i standardima),
  - u okviru svojeg okružja biblioteka organizira i koordinira posredovanje informacija i gradje korisnicima.

1.2. Uvjeti za imenovanje središnje biblioteke

- mora ispunjavati sve uvjete Opće dostupnosti publikacija i informacija te Opće bibliografske kontrole,
- za zadovoljavanje informacijskih potreba korisnika svog znanstvenog tj. stručnog područja mora imati odgovarajući fond bibliotečne gradje (po sadržaju, opsegu i strukturi) i pristup domaćim i stranim bazama podataka za svoje znanstveno odnosno stručno područje, za provodjenje svojih zadataka mora imati odgovarajući broj i stručno visoko osposobljen kadar,
  - mora biti organizacijski sposobna provesti svoje zadatke,
  - imati odgovarajuću tehničku opremu (računarska, reprografska, telefaks) i komunikacijske mogućnosti,
  - da bi mogla osigurati što veću dostupnost gradje i informacija korisnicima, mora biti otvorena cijeli dan te imati čitaonicu i funkcionalne prostore,
  - mora biti od strane odgovarajućih financijera (ministarstava) namijenski (ugovorom) financirana, na osnovu programa rada i mišljenja stručne službe republičke matične biblioteke,
  - nesamostalne središnje biblioteke moraju imati unutar svojih matičnih institucija odgovarajuću financijsku samostalnost, da bi imale nadzor pribavljanja i trošenja sredstava,
  - u provodjenju svojih zadataka neposredno je odgovorna odgovarajućoj republičkoj stručnoj službi i financijeru njene djelatnosti.

1.3. Imenovanje središnje biblioteke

- imenuje je Stručno vijeće za bibliotekarstvo Slovenije, na osnovu prijedloga odgovarajuće stručne službe republičke matične biblioteke i to na određeni rok (2 godine), imenovanje može biti i privremeno (uvjetno), ako biblioteka u cjelosti još ne ispunjava propisane uvjete imenovanja, odgovarajuća stručna služba republičke matične biblioteke godišnje provjerava kako središnja biblioteka ispunjava svoje zadatke i predlaže prestanak statusa središnje biblioteke, ako svoje zadatke ne obavlja uredno.

1.4. Zadaci i nadležnost republičke matične biblioteke

- daje prijedloge za dodjeljivanje i prestanak statusa središnje biblioteke,
- oblikuje stručna ishodišta za rad središnjih biblioteka,
- uskladjuje rad središnjih biblioteka,
- nadzire poslovanje središnjih biblioteka i osposobljenost njihovog kadra,
- koordinira nabavu nacionalno važnih informacijskih izvora na razini republike,
- koordinira i vrši redakciju (bibliografsku i sadržajnu) u kooperativnoj obradi bibliotečne gradje
- središnjoj biblioteci može dodijeliti funkciju redaktora u sistemu kooperativne obrade bibliotečne gradje za njeno područje biblioteka, ako utvrdi da je za to odgovarajuće stručno osposobljena,
- središnjoj biblioteci može povjeriti organizaciju i izvođenje određenih oblika osposobljavanja za rad u sistemu kooperativne obrade bibliotečne gradje za njeno područje, ako utvrdi da je za to stručno osposobljena.

2. KOORDINATOR SPECIJALIZIRANE BAZE PODATAKA (SIC)

2.1. Zadaci

- u suradnji s nacionalnim bibliografskim centrom (Slovenska bibliografija) i u suglasnosti s odgovarajućim financijerom određuje izbor gradje, koja pripada u njegovo znanstveno odnosno stručno područje,
- organizira unos podataka sa svog područja u zajedničku bazu podataka, koja ima karakter lokalne specijalizirane baze u kooperativnom sistemu,
- koordinira bibliografsku i sadržajnu (analitičku) obradu dokumenata na osnovi jedinstvenog tezaurusa za njegovo znanstveno odnosno stručno područje i nakon redakcije zapise posreduje u uzajamnu bazu,
- provodi više oblike procesiranja informacija (npr. analiza informacija, strukturiranje podataka, ekspertni sistemi),
- skrbi za uključivanje zapisa o domaćim znanstvenim publikacijama u odgovarajuće svjetske baze podataka, osigurava ažurnost unosa podataka u baze koje procesira,
- ako koordinator specijalizirane baze podataka nije središnja biblioteka, onda mora djelatnost uskladjivati s tom bibliotekom.

2.2. Uvjeti imenovanja koordinatora

- stručna osposobljenost kadra koji osigurava provodjenje zadataka koordinatora svojeg znanstvenog odnosno strukovnog područja,
- sposobnosti organizacije,
- odgovarajuća tehnička i komunikacijska opremljenost,
- koordinator mora biti namjenski (ugovorom) financiran od strane odgovarajućih financijera (ministarstava), na osnovu programa rada i mnijenja stručne skupine recenzenata, koje imenuje Ministarstvo za znanost, koordinator je u provodjenju zadataka neposredno odgovoran određenoj republičkoj stručnoj službi i financijeru djelatnosti - ministarstvu.

2.3. Imenovanje koordinatora

- koordinatori zajedničkih baza podataka, specijaliziranih za određena znanstvena odnosno stručna područja imenuje Ministarstvo za znanost, na osnovu nacionalnog plana znanosti,

stručna područja imenuje Ministarstvo za znanost, na osnovu nacionalnog plana znanosti,
- imenovanje može biti i privremeno (uvjetno), u svakom slučaju samo za određeno razdoblje,
što određuje financijer djelatnosti na osnovu ocjene odgovarajuće grupe recenzenata i stručne službe republičke matične biblioteke.

2.4. Zadaci i nadležnost republičke matične biblioteke

Pošto je bilježenje intelektualne produkcije naroda u nadležnosti Slovenske bibliografije, ima slijedeće zadatke:

- obavlja nadzor rada koordinatora zajedničkih baza podataka u opsegu koji pripada njenoj nadležnosti (bibliografska obrada),
- određuje kriterije izbora i način označavanja zapisa za uvrštavanje u slovensku bibliografiju,
- obradjuje onaj dio gradje slovenske bibliografije, koji nije obuhvaćen sistemom distribuirane obrade članaka.

MREŽA BIS LJUBLJANSKOG SVEUČILIŠTA

SREDIŠNJA SVEUČILIŠNA BIBLIOTEKA

Narodna in univerzitetna knjižnica

SREDIŠNJE VISOKOŠKOLSKE BIBLIOTEKE

VISOKOŠKOLSKE BIBLIOTEKE ZA UŽA ZNANSTVENA PODRUČJA

BIOMEDICINA

Centralna medicinska knjižnica

- Inštitut za biologijo univerze. INDOK služba/knjižnica
- Fakulteta za šport. Knjižnica
- Višja šola za zdravstvene delavce. Knjižnica
- Veterinarska fakulteta. Knjižnica in INDOK

BIOTEHNIKA

Centralna knjižnica
Biotehniške fakultete (SIC)

- Biotehniška fakulteta. Gozdarska knjižnica
- Biotehniška fakulteta. Knjižnica oddelka za agronomijo
- Biotehniška fakulteta. Knjižnica oddelka za lesarstvo
- Biotehniška fakulteta. Knjižnica oddelka za živinorejo
- Biotehniška fakulteta. Knjižnica oddelka za živilsko tehnologijo

DRUŠTVENE ZNANOSTI

Osrednja družboslovna knjižnica
"Jože Goričar" (SIC)

- Pedagoški inštitut univerze. Knjižnica
- Center za razvoj univerze. Knjižnica
- Višja šola za socialne delavce. Knjižnica
- Pedagoška fakulteta Ljubljana. Knjižnica
- Višja šola za notranje zadeve. Knjižnica *

PRAVO

Knjižnica pravne fakultete (SIC)

- Inštitut za javno upravo. Knjižnica
- Inštitut za kriminologijo. Knjižnica
- Inštitut za delo. Knjižnica
- Inštitut za mednarodno pravo in mednarodne odnose.
Depozitarna knjižnica OZN

EKONOMIJA

Centralna ekonomska knjižnica (SIC)

HUMANISTIKA

Narodna in univerzitetna knjižnica

- FF. Knjižnica oddelka za filozofijo
- FF. Knjižnica oddelka za slov. jezike in književnosti
- FF. Knjižnica oddelka za prim. književnost in lit. teorijo
- FF. Knjižnica oddelka za primerjalno in splošno jezikoslovje
in orientalistiko
- FF. Knjižnica oddelka za klasično filologijo

- FF. Knjižnica oddelka za romanske jezike in književnosti
- FF. Knjižnica oddelka za germanske jezike in književnosti
- FF. Knjižnica oddelka za zgodovino
- FF. Knjižnica oddelka za arheologijo
- FF. Knjižnica oddelka za etnologijo
- FF. Knjižnica oddelka za pedagogiko
- FF. Knjižnica oddelka za umetnostno zgodovino
- FF. Knjižnica oddelka za psihologijo (SIC)
- FF. Knjižnica oddelka za geografijo
- FF. Knjižnica oddelka za muzikologijo
- FF. Knjižnica oddelka za sociologijo
- Inštitut za geografijo univerze. Knjižnica
- Akademija za glasbo. Knjižnica
- AGRFT. Knjižnica
- Akademija za likovno umetnost. Knjižnica

TEHNIKA I PRIDOSLOVLJE

Centralna tehniška knjižnica (SIC)

- FNT. Oddelek za montanistiko. Knjižnica geološkega odseka
- FNT. Oddelek za montanistiko. Knjižnica
- FNT. Oddelek za kemijo in kemijsko tehnologijo. Knjižnica (SIC)
- FNT. Oddelek za kemijsko izobraževanje in informatiko. Knjižnica
- FNT. Oddelek za tekstilno tehnologijo. Knjižnica
- FAGG. Oddelek za arhitekturo. Knjižnica
- FAGG. Oddelek za gradbeništvo in geodezijo. Knjižnica
- Fakulteta za elektrotehniko in računalništvo. Knjižnica
- Fakulteta za strojništvo. Knjižnica (SIC)
- Višja pomorska in prometna šola Piran. Knjižnica

FIZIKA I BIOFIZIKA

Inštitut Jožef Štefan. Knjižnica (SIC)

- FNT. Oddelek za fiziko. Knjižnica
- FNT. Oddelek za fiziko. Katera za meteorologijo. Knjižnica
- FNT. Oddelek za fiziko. Astronomsko-geofizikalni observatorij in Seizmološki zavod RS. Astronomsko-geofizikalna knjižnica

MATEMATIKA

FNT. Oddelek za matematiko (SIC)

- FNT. Oddelek za matematiko in mehaniko. Knjižnica za mehaniko in mehaniko. Matematična knjižnica

ORGANIZACIJSKA SHEMA VISOKOŠKOLSKIH BIBLIOTEKA

JEDNA BIBLIOTEKA				
FAKULTETI	AKADEMIJE	VIŠE ŠKOLE,	INSTITUTI	SVEUČ. CENTRI
Veterinarska fakulteta Ekonomska fakulteta Fakulteta za elektrotehniko Fakulteta za družbene vede Fakulteta za strojništvo Fakulteta za šport Medicinska fakulteta Pedagoška fakulteta	Akademija za glasbo Akademija za lik. umetnost AGRFT Pedagoški inštitut	Višja pomorska šola Višja š. za zdravstv. del. Višja šola za social. del.	Inštitut za biologijo Inštitut za geografijo Inštitut J. Štefan	Center za razvoj univ.
VIŠE BIBLIOTEKA				
FAKULTETI	CENTRALNA BIBLIOTEKA	ODJELI (odsjeci, katedre)	INSTITUTI KOD FAKULTETA	
Biotehniška fakulteta	Centralna bioteh. knj.	Agronomija Gozdarstvo + Lesarstvo Živilska tehnologija Živinoreja	Inšt. za gozdno in lesno gospod.	
Fakulteta za arhitekturo, gradbeništvo in geodezijo	nema	Arhitektura Gradbeništvo in geodezija		
Fakulteta za naravoslovje in tehnologijo	nema	Kemija in kem. tehnologija Tekstilna tehnologija Kemijsko izobraž. in inf. Fizika Matematika in mehanika Montanistika	- astron.-geofiz. observ. - fizika - meteorologija (katedra) - matematika - mehanika - montanistika - geologija (odsek)	
Pravna fakulteta	Knjižnica pravne fakultete	- - - -	Inštitut za delo Inštitut za javno upravo Inštitut za kriminologijo Inštitut za medn. pravo in medn. o.	

Filozofska fakulteta	nema	Arheologija	-
		Etnologija	-
		Geografija	-
		Germ. jeziki in knjiž.	-
		Filozofija	-
		Klasična filologija	-
		Muzikologija	-
		Pedagogika	-
		Prim. jez. in oriental.	-
		Prim. knjiž. in lit. teorija	-
		Psihologija	-
		Rom. jeziki in književnost	-
		Slavistika	-
		Sociologija	-
		Umetnostna zgodovina	-
		Zgodovina	-

Tabela 5: MJERILA ZA FINANCIRANJE BIBLIOTEKA I OPTEREČENOST BIBLIOTEKA

Biblioteke	Djelatnici prosinac 91	Mjerila MŠB (izračun za stanje bibliot. 31.12.90)	Mjerila MŠB postojeće financiranje (izračun na najavu fonda)	Stručna mjerila Standardi za vis. bib. + informac. razvijen. (stanje 31.12.90)		Broj studenata na čitao. sjed.	Broj stud. na struč. djel.	Razmak posjeta (u min.)	Povudjenih jed. k.g. za sat
1. NDK	116	192.0	posebna mjerila	86.2	+	97 (ULJ)	275 (ULJ)	1.2	48.8
2. CTK	58	18.1	posebna mjerila	32.4	+	-	-	2.3	60.4
3. Akad.za glasbo	1	1.6	1.67	1.4	-	59	234	26.1	3.7
4. Akad. za AGRFT	4	11.5	11.44	3.7	-	5	20	39.3	2.9
5. Akad. za likovno umet.	1	1.4	1.43	2.5	-	9	146	15.8	14.2
6. Centr. biot. knjižnica	3	1.1	-	2.1	+	76	506	57.5	2.5
7. Agronomija	4	5.0	5.16	4.8	+	25	102	24.2	7.6
8. Gozdarstvo	3	3.2	3.22	3.3	+	5	48	-	8.8
9. Lesarstvo	2	1.3	1.45	2.2	+	23	169	52.1	2.6
10. Šivil. tehnologija	2	1.7	1.98	4.3	+	6	109	24.8	11.8
11. Šivinoreja	3	3.2	3.24	6.2	+	8	55	9.1	7.9
BF Ukupno:	17	14.5	15.05	19.5	+				
12. Veterinarska fakulteta	2	4.5	4.55	2.7	-	20	123	90.9	3.9
13. Ekonomska fakulteta	15	17.7	17.89	20.7	+	11	191	3.9	36.0
14. FAGG Arhitektura	1	1.7	1.80	1.8	-	118	590	6.9	5.2
15. FAGG Grad. geod.	3	4.5	4.41	3.4	-	14	173	8.2	6.5
FAGG Ukupno:	4	6.0	6.21	4.5	-				
16. Fakult. za elektrotehniko	3	5.3	4.66	4.8	-	117	780	7.7	10.5
17. Astronom.geofizikal.k.	0	2.2	-	1.4	-	-	-	458.3	6.7
18. Fizika	1	0.9	3.24	0.9	+	55	274	-	2.2
19. Geologija	1	5.3	4.25	3.0	-	-	77	38.5	7.4
20. Kemija in kem. tehnol.	2	4.4	-	4.0	+	-	509	10.7	4.4
21. Matematika	3	3.8	4.80	5.7	+	11	67	13.7	13.7
22. Mehanika	1	1.3	-	0.8	-	11	67	139.5	0.5
23. Meteoreologija	0	0.3	-	0.2	-	-	0	-	-
24. Montanietika	1	4.9	8.65	1.9	-	10	330	18.7	3.6
25. Tekst. tehnologija	1	1.6	1.40	1.8	-	-	272	10.3	6.9
26. Kemijako izobr. in inf.	2	1.3	0.85	5.7	+	-	-	38.4	15.5
FMT Ukupno:	12	24.4	23.19	14.5	+				
27. PSPN *	11	15	15.35	9.7	+	12	86	5.4	21.0
28. Fak. za strojništvo	2	4.7	4.06	5.6	+	24	905	16.0	6.8
29. Fak. za šport	3	2.0	2.08	3.2	+	14	210	14.4	10.2
30. Arheologija	1	1.8	-	2.8	+	- novi p.	40	13.9	12.7
31. Etnologija	1	1.9	-	1.9	+	-	54	21.6	6.0
32. Geografija	4	6.9	-	5.7	+	19	46	6.5	10.1
33. German. jez. in knjiž.	4	4.6	-	4.6	+	41	124	7.9	19.8
34. Filozofija	1	1.6	-	1.5	+	-	120	20.0	4.4
35. Klas. filol.	1	1.3	-	0.9	+	-	26	41.1	2.8
36. Muzikologija	1	1.3	-	1.0	-	- novi p.	13	17.3	2.5
37. Pedagogika	1	1.9	-	1.7	+	108	215	27.3	2.4
38. Prim. in spl. jez. in or.	1	0.7	-	0.5	-	-	12	50.5	1.8
39. Prim. knjiž. in lit.teor.	1	1.4	-	1.3	+	-	61	20.1	6.1
40. Psihologija	2	1.7	-	2.1	+	116	77	13.2	6.4
41. Rom. jez. in knjiž.	3	2.2	-	2.0	+	232	77	44.7	2.9
42. Slov. jez. in knjiž.	4	8.8	-	6.1	+	166	83	11.8	13.8
43. Sociologija	1	1.5	-	1.6	+	-	-	7.8	6.3
44. Umetnostna zgodovina	2	1.9	-	2.0	+	-	49	16.9	5.2
45. Zgodovina	3	4.6	-	3.1	+	-	71	-	11.5
FP Ukupno:	31	41.0	39.27	27.9	+				
46. Medicinska fakulteta	20	17.4	18.76	39.1	+	16	76	18.5	85.0
47. Pravna fakulteta	4	9.7	11.67	6.6	+	9	226	-	13.5
48. Inšt. za delo	0	0.4	-	0.4	-	-	-	420.0	0.5
49. Inšt. za javno upravo	1	1.1	-	1.0	-	-	-	41.7	2.4
50. Inšt. za kriminol.	2	1.9	-	2.8	+	-	-	16.6	12.5
51. Inšt. za medn. pravo	1	1.8	-	4.0	-	-	-	52.2	1.4
PP Ukupno:	8	14.3	11.67	12.7	+				
52. Pedagoška fakulteta	4	7.1	7.23	10.7	+	31	497	5.9	11.9
53. Višja pomorska š. Piran	1	1.3	1.48	1.5	-	54	428	25.6	3.6
54. Višja šola za socialne d.	1	2.1	2.29	2.0	+	-	355	14.2	4.9
55. Višja šola za zdrav. del.	1	1.5	1.48	3.9	-	51	513	9.1	11.3
56. Inštitut za biologijo univ.	4	5.5	-	2.9	+	-	-	27.9	3.4
57. Inštitut za geografijo un.	1	0.9	-	1.1	+	-	-	-	0.6
58. Inštitut Jožef Štefan	5	7.7	-	11.0	+	-	-	10.7	9.5
59. Pedagoški inštitut univ.	2	0.6	-	0.6	+	-	-	49.3	1.3
60. Center za razvoj univerze	1	0.8	-	0.6	+	-	-	315.8	0.5
Ukupno:	328	414		311.0	+				

Tabela 1: BIBLIOTEČNI FOND, PRIRAST, POSJETA I POSUDBA (31.12.90)

Biblioteke	Osnovni bibliotečni fond			Tekuća period.	Inostr. period.	Prirast bibliot. gradje		Posjeta (broj)	Posudba ukupno jed.	Posudba jedin. (na posj.)	Medjubil. posudba (jed.)	Obrt bibl. gradje (indeks)	Jed. bibl. gradje na radnika biblioteke
	knjižna gradja	neknjižna gradja	ukupno			naslovi godišnje	naslovi godišnje						
1. NDK	1.189.216	725.213	1.914.429	4.973	904	4.620	61.332	190.988	182.888	-	5.807	11	16.594
2. CTK	177.590	1.037	178.627	1.325	1.129	4.154	6.031	86.280	201.008	2.33	10.884	112	3.080
3. Akad. za glasbo	11.459	2.042	13.501	6	4	288	288	2.412	3.870	1.60	0	27	13.501
4. Akad. za GRPT	25.294	87.866	113.160	144	56	355	395	2.784	5.236	1.88	0	5	28.290
5. Akad. za likovno umet.	7.930	3.987	11.917	46	19	177	242	4.336	16.191	3.73	0	136	11.917
6. Centr. biot. knjižnica	9.333	0	9.333	119	49	119	460	2.497	6.068	2.43	568	65	3.111
7. Agronomija	47.792	129	47.921	269	204	629	1.298	5.685	17.404	3.06	1.014	36	11.980
8. Gozdarstvo	29.507	134	29.641	320	180	301	678	-	13.710	-	56	46	9.880
9. Lesarstvo	10.785	10	10.795	142	142	588	984	2.518	5.700	2.26	248	53	5.398
10. Šivil. tehnologija	14.736	105	14.841	135	99	1.470	1.820	4.400	20.800	4.72	1.245	140	7.421
11. Šivinoreja	28.722	1.500	30.222	335	232	625	925	14.340	17.170	1.20	2.370	57	10.074
BF Ukupno:	140.875	1.878	142.753	1.320	906	3.732	6.165	29.440	80.852	13.67	5.501	-	8.397
12. Veterinarska fakulteta	42.874	0	42.874	182	136	500	580	1.200	7.060	-	-	16	21.437
13. Ekonomska fakulteta	168.074	7.164	175.238	816	452	2.555	4.444	50.277	119.965	2.39	1.584	68	11.683
14. FAGG Arhitektura	15.484	0	15.484	54	33	349	625	9.000	5.418	-	0	35	15.484
15. FAGG Grad. geod.	41.120	1.400	42.520	199	152	785	1.120	12.190	10.770	-	316	25	14.173
FAGG Ukupno:	56.604	1.400	58.004	253	185	1.134	1.745	21.190	16.188	-	316	-	14.501
16. Fakult. za elektrot.	43.588	7.450	51.038	292	271	633	1.135	12.176	16.358	1.34	979	32	17.013
17. Astronom.geofizikal.k.	20.383	116	20.499	78	65	176	196	189	1.033	5.46	13	5	-
18. Fizika	7.181	0	7.181	41	29	146	199	-	2.300	-	30	32	7.181
19. Geologija	35.357	15.483	50.840	124	116	533	700	2.030	9.650	4.75	720	19	50.840
20. Kemija in kem. tehnol.	41.787	0	41.787	197	181	667	915	5.530	7.346	1.33	2.145	18	20.894
21. Matematika	34.733	846	35.579	355	316	506	930	9.574	29.895	3.12	900	84	11.860
22. Mehanika	10.595	0	10.595	36	20	102	182	448	557	1.24	89	5	10.595
23. Meteoreologija	2.923	0	2.923	22	18	26	49	-	-	-	0	-	-
24. Montanistika	46.850	249	47.099	114	103	160	242	3.673	4.065	1.11	110	9	47.099
25. Tekst. tehnologija	11.981	2.575	14.556	72	60	191	335	5.160	6.063	1.18	161	42	14.556
26. Kemijsko izobr. in inf.	7.565	3.150	10.715	122	94	205	660	3.250	32.150	9.90	0	300	5.358
FNT Ukupno:	219.355	22.419	241.774	1.161	1.002	2.712	4.408	29.854	93.059	-	4.168	-	20.148
27. PSPM *	148.249	21	148.270	384	236	749	2.012	27.261	51.300	1.88	273	35	13.479
28. Fak. za strojništvo	37.863	6.800	44.663	334	297	1.039	1.470	8.991	16.276	1.81	321	36	22.332
29. Fak. za šport	17.546	378	17.924	87	50	199	561	6.496	15.925	2.45	44	89	5.975
30. Arheologija	14.125	2.240	16.365	185	97	135	559	4.500	13.240	2.94	11	81	16.365
31. Etnologija	13.753	3.638	17.391	98	47	254	471	2.452	5.282	2.15	2	30	17.391
32. Geografija	32.660	34.603	67.263	237	116	215	720	22.615	24.740	1.09	16	37	16.816
33. German. jez. in knjiž.	43.898	25	43.923	149	134	214	790	9.444	24.723	2.62	0	56	10.980
34. Filozofija	13.885	0	13.885	26	14	208	237	3.900	5.745	1.47	4	41	13.885
35. Klas. filol.	11.288	0	11.288	28	27	40	174	761	1.453	1.91	0	13	11.288
36. Muzikologija	5.587	5.927	11.514	28	18	75	169	2.700	1.950	-	0	17	11.514
37. Pedagogika	17.509	19	17.528	39	21	547	645	3.433	3.749	1.09	4	21	17.528
38. Prim. in spl. jez. in orien.	5.701	15	5.716	15	13	120	135	495	761	1.54	0	13	5.716
39. Prim. knjiž. in lit.teor.	11.740	37	11.777	39	23	134	237	2.327	4.787	2.06	2	41	11.777
40. Psihologija	15.312	7	15.319	74	53	241	403	5.186	7.288	1.41	74	48	7.660
41. Rom. jez. in knjiž.	20.211	16	20.227	80	78	44	417	2.236	4.858	2.17	5	24	6.742
42. Slov. jez. in knjiž.	85.019	766	85.785	247	130	633	1.466	11.627	31.551	2.71	4	37	21.446
43. Sociologija	13.021	8	13.029	27	7	509	575	6.006	4.882	-	1	37	13.029
44. Umetnostna zgodovina	16.776	406	17.182	60	21	141	254	4.620	8.932	1.93	0	52	8.591
45. Zgodovina	43.395	430	43.825	96	35	374	630	-	14.980	-	0	34	14.608
FP Ukupno:	363.880	48.137	412.017	1.428	834	3.884	7.882	82.302	158.921	-	123	-	13.291
46. Medicinska fakulteta	172.172	201	172.373	1.507	1.387	5.114	5.114	9.295	243.046	26.15	14.464	141	8.619
47. Pravna fakulteta	95.136	0	95.136	197	140	489	979	-	28.045	-	193	30	23.784
48. Inšt. za delo	3.161	0	3.161	34	6	63	63	310	1.128	3.64	0	36	-
49. Inšt. za javno upravo	5.975	2.952	8.927	50	19	-	166	1.500	2.500	1.67	34	28	8.927
50. Inšt. za kriminol.	17.074	0	17.074	102	58	164	407	3.753	12.970	3.46	80	76	8.537
51. Inšt. za medn. pravo in m.o.	16.328	-	16.328	31	28	10.570	10.578	720	850	1.18	-	5	16.328
PP Ukupno:	137.674	2.952	140.626	414	251	11.286	12.193	6.283	45.493	-	307	-	17.570
52. Pedagoška fakulteta	68.075	984	69.059	193	101	3.737	4.065	35.544	41.627	1.17	83	60	17.265
53. Višja pomorska š. Piran	11.008	0	11.008	47	24	338	338	3.053	4.704	1.54	0	43	11.008
54. Višja šola za socialne d.	18.718	0	18.718	98	28	399	561	3.950	4.550	1.15	50	24	18.718
55. Višja šola za zdrav. del.	12.805	0	12.805	82	34	200	603	13.014	22.305	1.71	782	174	12.805
56. Inštitut za biologijo univ.	52.682	730	53.412	166	134	502	985	4.690	7.476	1.59	462	14	13.353
57. Inštitut za geografijo univ.	3.676	4.032	7.708	283	91	63	163	-	1.230	-	19	16	7.708
58. Inštitut Jožef Štefan	71.929	3.040	74.969	443	403	2.379	2.555	16.000	27.100	1.69	7.232	36	14.994
59. Pedagoški inštitut univ.	4.830	5	4.835	80	41	131	153	760	841	1.11	14	17	2.413
60. Center za razvoj univerze	6.626	10	6.636	79	42	75	186	200	293	1.47	7	4	6.636
Ukupno:	3.210.592	927.746	4.138.338	16.143	9.017	51.035	125.606	648.776	1.382.762	-	53.420	33	12.617

Tabela 2: BIBLIOTEČNI DJELATNICI, PROSTORI, OTVORENOST, KORISNICI I OTPIS

Biblioteke	Djelatn.(pros. 91)			Stručni djelatnici			Bibl. manip.	Uprav. tehn. djel.	Prostor m ² (pro.91)	Jedin. knjiž. grad. na m ²	Otvoreno sati tjedno (pro.91)	Čitaon. sjediš. (pro.91)	Disloc. čitaonica za kor.	Korisnici (broj, pro.90)		Korisnici aktivni (ocjena pro.91)	Otpis bibliot. grad. (pro.90)
	struč. svi	skrać. r.vrij.	0	vis.sp.	viš.sp.	sr.sp.								ukupno	novi		
1. NUK	83	116	0	43	24	10	6	33	8.410	141	72	236	+	-	16.318	15.000	0
2. CYK	45	58	0	20	10	9	6	13	1.800	99	64	24	+	6.019	3.252	14.000	0
3. Akad.za glasbo	1	1	0	1	0	0	0	0	40	286	20	4	-	-	356	-	0
4. Akad. za GRFT	4	4	2	4	0	0	0	0	125	202	35	16	+	-	-	-	0
5. Akad. za likovno umet.	1	1	0	1	0	0	0	0	90	88	22	16	-	216	40	200	0
6. Centr. biot. knjižnica	3	3	0	2	1	0	0	0	92	101	46	20	-	-	-	500	723
7. Agronomija	4	4	0	2	2	0	0	0	80*	597	44	16	-	784	152	700	0
8. Gozdarska knjižnica	3	3	0	2	1	0	0	0	143	206	30	30	-	1.229	32	-	12
9. Lesarstvo	2	2	0	2	0	0	0	0	86	125	42	15	-	501	142	-	0
10. Kivil. tehnologija	2	2	0	1	1	0	0	0	125	118	35	35	+	870	140	150	0
11. Kivinoreja	3	3	0	1	2	0	0	0	145*	198	42	20	+	1.940	236	276	0
BF Ukupno:	17	17	0	10	7	0	0	0	671		239	136		5.324	702	1.586	735
12. Veterinarska fakulteta	2	2	0	2	0	0	0	0	400	107	35	12	-	-	-	500	0
13. Ekonomska fakulteta	15	15	0	4	8	2	1	0	1.840	91	64	260	+	5.300	950	3.000	13
14. FAGG Arhitektura	1	1	0	1	0	0	0	0	60	258	20	5	+	594	156	-	0
15. FAGG Grad. geod.	3	3	0	0	2	1	0	0	542	76	32	36	-	1.403	270	1.000	0
FAGG Ukupno:	4	4	0	1	2	1	0	0	602		52	41		1.997	426	1.000	0
16. Fakult. za elektrot.	3	3	0	0	1	2	0	0	540	81	30	20	+	1.970	434	1.600	0
17. Astronom.geofizikal.k.	0	0	0	0	0	0	0	0	-	-	27.5	0	-	-	-	-	0
18. Fizika	1	1	0	1	0	0	0	0	55	131	20	5	-	240	38	200	0
19. Geologija	1	1	0.5	0	1	0	0	0	100	354	25	0	-	480	52	200	0
20. Kemija in kem. tehnol.	2	2	0	1	1	0	0	0	87	480	19	0	-	1.315	337	-	0
21. Matematika	3	3	1	1	2	0	0	0	225	154	42	16	-	1.082	-	403	10
22. Mehanika	1	1	0	1	0	0	0	0	60	177	20	8	-	84	39	60	0
23. Meteoreologija	0	0	1	0	0	0	0	0	-	-	20	0	-	36	13	30	0
24. Montanistika	1	1	0	0	1	0	0	0	80	586	22	34	+	216	39	216	0
25. Tekst. tehnologija	1	1	0	1	0	0	0	0	62	193	17	0	-	712	192	350	0
26. Kemijsko izobraž. in inf.	2	2	2	1	0	1	0	0	105	72	40	25	+	325	145	470	0
FMT Ukupno:	12	12	4.50	6	5	1	0	0	774		252.50	88		4.490	855	1.926	10
27. FSPN*	11	11	0	6	3	2	0	0	700*	212	47	78	+	8.106	501	3.000	25
28. Fak. za stroj.	2	2	0	1	0	1	0	0	384	99	46	75	+	1.965	564	600	0
29. Fak. za sport	2	3	0	2	0	0	0	1	170	103	30	30	-	-	2.742	2.742	0
30. Arheologija	1	1	0	1	0	0	0	0	120*	118	20	6	-*	225	20	70	0
31. Etnologija	1	1	0	1	0	0	0	0	25	550	17	0	-	1.017	100	300	0
32. Geografija	4	4	0	1	2	1	0	0	183	178	47	10	+	-	570	570	0
33. Germans. jez. in knjiž.	4	4	0	4	0	0	0	0	104	422	24	12	-	3.157	349	500	215
34. Filozofija	1	1	0	1	0	0	0	0	36	386	25	0	-	1.165	180	-	0
35. Klas. filol.	1	1	0	1	0	0	0	0	20	564	10	0	-	108	24	56	0
36. Muzikologija	1	1	0	1	0	0	0	0	80	70	15	0	-	340	42	170	0
37. Pedagogika	1	1	0	1	0	0	0	0	50	350	30	2	-	2.345	-	600	0
38. Prim. jez. in orient.	1	1	0	1	0	0	0	0	28	204	8	0	-	60	5	25	0
39. Prim. knjiž. in lit.teor.	1	1	0	1	0	0	0	0	16	734	15	0	-	-	-	40	0
40. Psihologija	2	2	0	2	0	0	0	0	45	340	22	2	-	1.160	212	300	351
41. Rom. jez. in knjiž.	3	3	0	3	0	0	0	0	50	404	32	1	-	-	520	520	0
42. Slavistika	4	4	0	4	0	0	0	0	220	386	44	2	-	2.300	220	2.000	0
43. Sociologija	1	1	0	1	0	0	0	0	25	521	15	0	-	-	227	-	0
44. Umetnostna zgodovina	2	2	0	1	1	0	0	0	25	671	33	30 pred.	-	666	140	400	0
45. Zgodovina	3	3	0	2	0	0	1	0	108	402	25	25 pred.	-	850	-	400	0
FF Ukupno:	31	31	0	26	3	1	1	0	1.135		382	90		13.393	2.609	5.951	566
46. Medicinska fakulteta	14	20	0	2	7	4	1	6	1.320	130	55	67	+	3.049	-	1.300	0
47. Pravna fakulteta	4	4	0	2	1	1	0	0	344	277	40	100	+	-	-	-	11
48. Inšt. za delo	0	0	5	0	0	0	0	0	55	58	42	12	-	-	310	-	0
49. Inšt. za javno upravo	1	1	4	1	0	0	0	0	55	109	20	12	-	157	30	120	15
50. Inšt. za kriminol.	2	2	0	2	0	0	0	0	50	342	20	8	-	-	-	-	0
51. Inšt. za medn. pravo in m.o.	1	1	0	1	0	0	0	0	150	109	12	16	-	-	140	140	0
PF Ukupno:	8	8	9	6	1	1	0	0	554	895	134	148		157	480	260	15
52. Pedagoška fakulteta	4	4	2	2	2	0	0	0	350	195	67	65	-	-	1.308	950	205
53. Višja pomorska š. Piran	1	1	0	0	1	0	0	0	80	138	25	8	-	-	991	200	22
54. Višja šola za socialne d.	1	1	0	1	0	0	0	0	46	407	18	0	-	1.258	128	600	0
55. Višja šola za zdrav. del.	1	1	0	0	1	0	0	0	61	210	38	10	-	1.040	470	1.040	16
56. Inštitut za biologijo univ.	3	4	0	1	1	1	0	1	60	878	42	0	-	-	1.119	630	152
57. Inštitut za geografijo univ.	1	1	0	1	0	0	0	0	30	123	42	2	-	177	5	-	0
58. Inštitut Jožef Štefan	5	5	1	2	1	2	0	0	462	156	55	15	+	475	35	475	0
59. Pedagoški inštitut univ.	2	2	0	1	0	0	1	0	31	159	12	4	-	181	41	60	0
60. Center za razvoj univerze	1	1	0	1	0	0	0	0	21*	316	20	10	-	54	-	54	0
Ukupno:	274	328	18.5	144	77	37	16	54	20.796			1.455		66.730	34.326	56.674	1.770

Tabela 3: STRUKTURA KNJIŽNOG FONDA (ocjene biblioteka, prosinac 1990)

Biblioteke	MONOGRAFSKE PUBLIKACIJE										PERIODIČKE PUBLIKACIJE						KRMJ. GRADJA	
	Knjige			Diplom., mag., dr. diss			UKUPNO			SKUPAJ			OKUPNO	% period.	prirast			
	jedin.	% str.	% dom.	prirast	% str.	% dom.	% prir.	jedin.	prirast	JED.	PRIRAST	% PRIR.				ENOT		% str.
1. NUK	927.667	30	70	20.381	30	70	2.2	17.330	930	944.997	37.711	4.0	244.219	60	40	1.189.216	20.5	30.000
2. CTK	120.000	80	20	1.500	80	20	1.2	4.000	300	124.000	1.800	1.5	8.940	85	15	132.940	6.7	200
3. Akad. za glasbo	11.000	90	10	270	90	10	2.5	271	12	11.271	282	2.5	189	90	10	11.460	1.6	144
4. Akad. za GRPY	18.104*	50	50	300	50	50	1.7	3.361	-	21.465	300	1.4	3.991	50	40	25.456	15.7	4.750
5. Akad. za likovno umet.	6.512*	80	20	170	80	20	2.6	566	25	7.078	195	2.7	1.057	80	20	8.135	13.0	242
6. Centr. biot. knjižnica	4.651	5	95	170	1	99	3.7	1.165	120	5.816	290	5.0	3.517	20	80	9.333	37.7	-
7. Agronomija	37.000*	60	40	520	40	60	1.4	1.100	400	38.100	920	2.4	11.800	80	20	49.900	23.6	2
8. Gozdarstvo	18.570	75	25	268	50	50	1.4	1.307	50	19.877	318	1.6	9.185	70	30	29.062	31.6	34
9. Lesarstvo	7.400	20	80	650	20	80	8.8	1.041	85	8.441	735	8.7	2.344	50	50	10.785	21.7	-
10. Šivil. tehnologija	8.840	50	50	600	50	50	6.8	3.030	40	11.870	640	5.4	2.900	80	20	14.770	19.6	-
11. Šivinoreja	15.605	60	40	590	60	40	3.8	pri knjigah		15.605	590	3.8	5.277	80	20	20.882	25.3	300
BF Ukupno:	92.066			2.798				7.643	695	99.709	3.493		35.023			134.732		336
12. Veterinarska fakulteta	38.000*	80	20	450	65	35	1.2	6.300	95	44.300	545	1.2	8.500	80	20	52.800	16.1	-
13. Ekonomska fakulteta	133.339	60	40	3.020	60	40	2.3	11.371	500	144.710	3.520	2.4	23.364	60	40	168.074	13.9	1.000
14. FAGG Arhitektara	15.000	70	30	373	45	55	2.5	300	30	15.300	403	2.6	328	80	20	15.628	2.1	-
15. FAGG Grad. geod.	30.000	80	20	576	60	40	1.9	785	100	30.785	676	2.2	1.991	-	-	32.776	4.1	70
FAGG Ukupno:	45.000			949				1.085	130	46.085	1.079		2.319			48.404		
16. Fakult. za elektrot.	23.000	60	40	460	60	40	2.0	6.166	400	29.166	860	2.9	15.000	95	5	44.166	34.0	600
17. Astronom.geofizikal.k.	17.071	97	3	117	-	-	0.7	pri knjigah		17.071	117	0.7	3.505	94	6	20.576	17.0	-
18. Fizika	5.700	80	20	150	80	20	2.6	850	50	6.550	200	3.1	800	90	10	7.350	10.9	-
19. Geologija	20.618	75	25	250	85	15	1.2	530	20	21.148	270	1.3	14.209	85	15	35.357	40.2	118
20. Kemija in kem. tehnol.	28.663	95	5	510	80	20	1.8	4.500	217	33.163	727	2.2	8.665	90	10	41.828	20.7	-
21. Matematika	24.370	90	10	560	90	10	2.3	1.082	37	25.452	597	2.3	9.281	99	1	34.733	26.7	-
22. Mehanika	9.000	98	2	100	80	20	1.1	pri knjigah		9.000	100	1.1	1.700	85	15	10.700	15.9	-
23. Meteoreologija	1.880	90	10	8	90	10	0.4	pri knjigah		1.880	8	0.4	946	90	10	2.826	33.5	-
24. Montanistika	36.471	80	20	67	80	20	0.2	pri knjigah		36.471	67	0.2	10.379	90	10	46.850	22.2	-
25. Tekst. tehnologija	8.318	80	20	166	75	25	2.0	1.480	97	9.798	263	2.7	2.184	80	20	11.982	18.2	-
26. Kemijsko izobr. in inf.	6.435	40	60	606	65	35	9.4	315	7	6.750	613	9.1	815	65	35	7.565	10.8	500
FMT Ukupno:	158.526			2.534				8.757	428	167.283	2.962		52.484			219.767		610
27. FSPN *	121.600	60	40	825	60	40	0.7	3.474	320	125.074	1.145	0.9	21.163	60	40	146.237	14.5	-
28. Fak. za strojništvo	28.000	70	30	800	60	40	2.9	1.550	330	29.550	1.130	3.8	7.590	95	5	37.140	20.4	7
29. Fak. za šport	10.690	30	70	300	20	80	2.8	2.615	140	13.305	440	3.3	4.241	65	35	17.546	24.2	400
30. Arheologija	14.125	75	25	300	75	25	2.1	105	10	14.230	310	2.2	5.318	50	50	19.548	27.2	25
31. Etnologija	13.753	40	60	290	40	60	2.1	95	8	13.848	307	2.2	2.558	50	50	16.406	15.6	-
32. Geografija	19.247	50	50	477	20	80	2.5	2.644	50	21.891	527	2.4	10.769	50	50	32.660	33.0	164
33. German. jez. in knjiž.	37.006	95	5	650	95	5	1.8	1.650	60	38.656	710	1.8	6.892	99	1	45.548	15.1	10
34. Filozofija	13.885	60	40	200	60	40	1.4	200	15	14.085	215	1.5	623	80	20	14.708	4.2	-
35. Klas. filol.	9.556	90	10	141	90	10	1.5	pri knjigah		9.556	141	1.5	1.732	100	0	11.288	15.3	-
36. Muzikologija	4.051	65	35	135	50	50	3.3	602	10	4.653	145	3.1	934	65	35	5.587	16.7	20
37. Pedagogika	13.974	60	40	350	60	40	2.5	704	30	14.678	380	2.6	2.831	40	60	17.509	16.2	-
38. Prim. in spl.jez.	5.701	98	2	100	-	-	1.8	pri knjigah		5.701	100	1.8	pri knjigah			5.701	-	-
39. Prim. knjiž. in lit.	11.029	75	25	134	40	60	1.2	583	20	11.612	155	1.3	1.028	75	25	12.640	8.1	-
40. Psihologija	13.128	85	15	264	85	15	2.0	200	50	13.328	314	2.4	1.985	80	20	15.313	13.0	-
41. Rom. jez. in knjiž.	20.211	100	0	339	100	0	1.6	pri knjigah		20.211	339	1.6	pri knjigah			20.211	-	-
42. Slov. jez. in knjiž.	67.463	65	35	1.000	65	35	1.6	199	50	67.662	1.150	1.7	17.357	75	25	85.019	20.4	20
43. Sociologija	13.000	25	75	400	25	75	3.1	54	20	13.054	420	3.2	3.500	40	60	16.554	21.1	-
44. Umetnostna zgodovina	16.026	40	60	160	40	60	1.0	453	20	16.479	180	1.1	1.297	40	60	17.776	7.3	48
45. Zgodovina	33.993	60	40	277	60	40	0.8	200	20	34.193	297	0.9	9.612	75	25	43.805	21.9	-
PF Ukupno:	306.148			5.217				7.689	363	313.837	5.690		66.436			380.273		287
46. Medicinska fakulteta	84.432	90	10	2.300	90	10	2.7	pri knjigah		84.432	2.300	2.7	87.740	95	5	172.172	51.0	100
47. Pravna fakulteta	74.349*	65	35	781	40	60	1.0	5.280	250	79.629	1.031	1.3	16.297	60	40	95.926	17.0	-
48. Inšt. za delo	3.127	30	70	30	0	100	0.9	pri knjigah		3.127	30	0.9	pri knjigah			3.127	-	-
49. Inšt. za javno upravo	4.209	60	40	114	60	40	2.7	178	20	4.387	124	2.8	1.588	50	50	5.975	26.6	100
50. Inšt. za kriminol.	13.812	65	35	407	65	35	2.9	pri knjigah		13.812	407	2.9	3.262	70	30	17.074	19.1	-
51. Inšt. za medn. pravo	16.297	97	3	570	97	3	3.5	250	5	16.547	575	3.5	pri knjigah			16.547	-	10.000
PP Ukupno:	111.794			1.902				5.708	275	117.502	2.167		21.147			138.649		10.200
52. Pedagoška fakulteta	67.924	50	50	3.600	25	75	5.3	3.000	271	70.924	3.871	5.5	4.185	60	40	75.109	5.6	55
53. Višja pomorska š. Piran	9.341	50	50	350	50	50	3.7	1.630	50	10.971	400	3.6	-	50	50	10.971	-	-
54. Višja šola za soc. d.	12.272	50	50	320	30	70	2.6	4.849	136	17.121	436	2.5	1.597	30	70	18.718	8.5	-
55. Višja šola za zdr. d.	8.200	30	70	292	45	55	3.6	2.852	216	11.053	508	4.6	1.750	40	60	12.803	13.7	-
56. Inštitut za biol. un.	35.586	80	20	400	90	10	1.1	581	30	36.167	430	1.2	17.400	90	10	53.567	32.5	-
57. Inštitut za geograf. u.	2.431	30	70	77	10	90	3.2	13	7	2.444	84	3.4	1.232	30	70	3.676	33.5	55
58. Inštitut Jožef Štefan	38.100	99	1	1.550	99	1	4.1	50	10	38.150	1.650	4.3	26.843	95	5	64.993	41.3	100
59. Pedagoški inšt. univ.	4.670	40	60	150	50	50	3.2	15	1	4.685	151	3.2	-	-	-	4.685	-	-
60. Center za razvoj univ.	5.213	60	40	120	60	40	2.3	64	4	5.277	124	2.3	1.299	80	20	6.576	19.8	-
Ukupno:	2.419																	

Tabela 4: PROSTOR, POTREBAN ZA SPREMIŠTA BIBLIOTEČNOG FONDA (v m²)

Biblioteke	ZATVORENA SPREMIŠTA				SLOBODAN PRISTUP			POSTOJEĆI PROSTOR BIBLIOTEKE	
	Monografije (jed.)	Prostor	Periodika (jed.)	Prostor	Ukupno prostor zatv. sprem.	Prostor monografije	Prostor periodika		Ukupni prostor prosti pristop
1. NUK	944.997	3779,99	244.219	1978,17	5758	4441,49	2295,66	6737	8.410
2. CTK	124.000	496,00	8.940	72,41	568	582,80	84,04	667	1.800
3. Akad.za glasbo	11.271	45,08	189	1,53	47	52,97	1,78	55	40 -
4. Akad. za AGRPT	21.465	85,86	3.991	32,33	118	100,89	37,52	138	125
5. Akad. za likovno umet.	7.078	28,31	1.057	8,56	37	33,28	9,94	43	90
6. Centr. biot. knjižnica	5.816	23,26	3.517	28,49	52	27,34	33,06	60	92
7. Agronomija	38.100	152,40	11.800	95,58	248	179,07	110,92	290	80 -
8. Gozdarstvo	19.877	79,51	9.185	74,40	154	93,42	86,34	180	143 -
9. Lesarstvo	8.441	33,76	2.344	18,99	53	39,67	22,03	62	86
10. živil. tehnologija	11.870	47,48	2.900	23,49	71	55,79	27,26	83	125
11. živinoreja	15.605	62,42	5.277	42,74	105	73,34	49,60	123	145
12. Veterinarska fakulteta	44.300	177,20	8.500	68,85	246	208,21	79,90	288	400
13. Ekonomska fakulteta	144.710	578,84	23.364	189,25	768	680,14	219,62	900	1.840
14. FAGG Arhitektura	15.300	61,20	328	2,66	64	71,91	3,08	75	60 -
15. FAGG Grad. geod.	30.785	123,14	1.991	16,13	139	144,69	18,72	163	542
16. Fakult. za elektrot.	29.166	116,66	15.000	121,50	238	137,08	141,00	278	540
17. Astronom.geofizikal.k.	17.071	68,28	3.505	28,39	97	80,23	32,95	113	0 -
18. Fizika	6.550	26,20	800	6,48	33	30,79	7,52	38	55
19. Geologija	21.148	84,59	14.209	115,09	200	99,40	133,57	233	100 -
20. Kemija in kem. tehnol.	33.163	132,65	8.665	70,19	203	155,87	81,45	237	87 -
21. Matematika	25.452	101,81	9.281	75,18	177	119,62	87,24	207	225
22. Mehanika	9.000	36,00	1.700	13,77	50	42,30	15,98	58	60
23. Meteorologija	1.880	7,52	946	7,66	15	8,84	8,89	18	0 -
24. Montanistika	36.471	145,88	10.379	84,07	230	171,41	97,56	269	80 -
25. Tekst. tehnologija	9.798	39,19	2.184	17,69	57	46,05	20,53	67	62
26. Kemijsko izobr. in inf.	6.750	27,00	815	6,60	34	31,73	7,66	39	105
27. PSPN *	125.074	500,29	21.163	171,42	672	587,85	198,93	787	700
28. Pak. za strojništvo	29.550	118,20	7.590	61,48	180	138,89	71,35	210	384
29. Pak. za šport	13.305	53,22	4.241	34,35	88	62,53	39,87	102	170
30. Arheologija	14.230	56,92	5.318	43,08	100	66,88	49,99	117	120
31. Etnologija	13.848	55,39	2.558	20,72	76	65,09	24,05	89	25 -
32. Geografija	21.891	87,56	10.769	87,23	175	102,89	101,23	204	183
33. German. jez. in knjiž.	38.656	154,62	6.892	55,83	210	181,68	64,79	246	104 -
34. Filozofija	14.085	56,34	623	5,05	61	66,20	5,86	72	36 -
35. Klas. filol.	9.556	38,22	1.732	14,03	52	44,91	16,28	61	20 -
36. Muzikologija	4.653	18,61	934	7,57	26	21,87	8,78	31	80
37. Pedagogika	14.678	58,71	2.831	22,93	82	68,99	26,61	96	50 -
38. Prim. in spl.jez.	5.701	22,80	-	-	23	26,80	-	27	28
39. Prim. knjiž. in lit.	11.612	46,45	1.028	8,33	55	54,58	9,66	64	16 -
40. Psihologija	13.328	53,31	1.985	16,08	69	62,64	18,66	81	45 -
41. Rom. jez. in knjiž.	20.211	80,84	-	-	81	94,99	-	95	50 -
42. Slov. jez. in knjiž.	67.662	270,65	17.357	140,59	411	318,01	163,16	481	220 -
43. Sociologija	13.054	52,22	3.500	28,35	81	61,35	32,90	94	25 -
44. Umetnostna zgodovina	16.479	65,92	1.297	10,51	76	77,45	12,19	90	25 -
45. Zgodovina	34.193	136,77	9.612	77,86	215	160,71	90,35	251	108 -
46. Medicinska fakulteta	84.432	337,73	87.740	710,69	1048	396,83	824,76	1222	1.320
47. Pravna fakulteta	79.629	318,52	16.297	132,01	451	374,26	153,19	527	344
48. Inšt. za delo	3.127	12,51	-	-	13	14,70	-	15	55
49. Inšt. za javno upravo	4.387	17,55	1.588	12,86	30	20,62	14,93	36	55
50. Inšt. za kriminol.	13.812	55,25	3.262	26,42	82	64,92	30,66	96	50 -
51. Inšt. za medn. pravo	16.547	66,19	-	-	66	77,77	-	78	150
52. Pedagoška fakulteta	70.924	283,70	4.185	33,90	318	333,34	39,34	373	350
53. Višja pomorska š. Piran	10.971	43,88	-	-	44	51,56	-	52	80
54. Višja šola za soc. d.	17.121	68,48	1.597	12,94	81	80,47	15,01	95	46 -
55. Višja šola za zdr. d.	11.053	44,21	1.750	14,18	58	51,95	16,45	68	61
56. Inštitut za biol. un.	36.167	144,67	17.400	140,94	286	169,99	163,56	334	80 -
57. Inštitut za geograf. u.	2.444	9,78	1.232	9,98	20	11,49	11,58	23	30
58. Inštitut Jožef štefan	38.150	152,60	26.843	217,43	370	179,31	252,32	432	462
59. Pedagoški inšt. univ.	4.685	18,74	-	-	19	22,02	-	22	31
60. Center za razvoj univ.	5.277	21,10	1.299	10,52	32	24,80	12,21	37	21 -

